

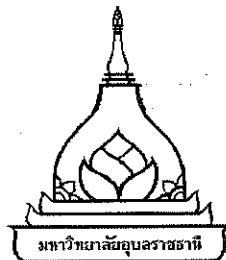
ເວີຍດນາມໃນລາວ : ກະບວນກາປປ້ຮັບຕົວແລະຂໍາຮັງອັຕລັກຂ່າຍທຳກາງຫາຕີພັນຊື່ທີ່
ປຣາກຄູຜ່ານປົງປັນຕິການໃນຊີວິຕປະຈຳວັນຂອງແຮງງານຂ້າມໜາຕີຫາວເວີຍດນາມໃນ
ເມືອງຫ້ວຍກຣາຍ ແຂວງບ່ອແກ້ວ ສາທາລະນະລັດປະຊາທິປະໄຕປະຊາຊົນລາວ

ຄືລປກຣ ຄ້ອມວິໄລວົງກໍ

ວິທານິພັນຮື້ນີ້ເປັນສ່ວນໜຶ່ງຂອງການສຶກໝາຕາມຫລັກສູດປະລຸງສູາຄືລປກາສຕຽມທານນັ້ນທີ່
ສາທາລະນະລັດປະຊາທິປະໄຕ
ສາທາວິຊາສັງຄມກາສຕຽມແລະການພັດນາ ຄະຄືລປກາສຕຽມ
ນາງວິທ່າລ້າຍອຸນລາຍລາວ

ພ.ກ. 2555

ຄືລປກຣີ້ນີ້ເປັນຂອງນາງວິທ່າລ້າຍອຸນລາຍລາວ

**VIETNAMESE IN LAOS: ADAPTATION AND ETHNIC IDENTITY
EXISTENCE THROUGH THE EVERYDAY LIFE PRACTICES OF
VIETNAMESE MIGRANT WORKERS IN HOUAY XAY, BOKOE
PROVINCE, LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC**

SILAPAKONE LOMVILAIVONG

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
MAJOR IN SOCIAL SCIENCE AND DEVELOPMENT
FACULTY OF LIBERAL ARTS
UBON RATCHATHANI UNIVERSITY
YEAR 2012
COPYRIGHT OF UBON RATCHATHANI UNIVERSITY**

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศาสตร์และการพัฒนา คณะศิลปศาสตร์

เรื่อง เวียดนามในลาว : กระบวนการปรับตัวและร่างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏ
ผ่านปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวยทราย
แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ผู้วิจัย นายศิลปกร ล้อมวิไลวงศ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์สมหมาย ชินนาค)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรา โพธิ์งาม)

กรรมการ

(ดร.เหมวนรรณ เหนะนัก)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ มะโนรมย์)

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ อินทร์ประสิทธิ์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีการศึกษา 2555

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความมุ่งมั่นและความเพียรพยายามของผู้วิจัย ซึ่งมีความหวังว่า วันหนึ่งเมื่อเงื่อนไขและโอกาสเหมาะสมผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับคนกลุ่มนั้นที่มีความผูกพันกันมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากว่าข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวส่วนใหญ่ได้บันทึกในความทรงจำมาช้านาน โดยผ่านระบบการศึกษา การบอกเล่า การพูดคุยสนทนาก็ทำให้ผู้วิจัยทราบก่อนอยู่เสมอว่า การที่จะเสาะหาความรู้ให้ทั่วถึงนั้นต้องเรียนรู้ศึกษาสิ่งที่ใกล้ตัวจึงสามารถเข้าใจสิ่งที่ใกล้ตัวออกไปได้อย่างถูกต้อง แต่ความมุ่งมั่นและความเพียรพยายามนี้จะไม่สามารถลุล่วงไปได้หากขาดบุคคลที่สำคัญอย่างให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีมาตลอดเวลา

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้ให้ความช่วยเหลือดูแลเช่นแนะนำทางทั้งหมดในการศึกษาค้นคว้า ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตรกร โพธิ์งาม ประทานสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร. เหมวรรณ เหมะนัก กรรมการสอบเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้เปิดโอกาสและสรรวремอันมีค่ามากให้คำชี้แนะแก่ไปรับปวงเนื้อหาวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ พร้อมทั้งขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ พี่ ๆ น้อง ๆ นักศึกษาในสาขา ลังคมสาสตร์และการพัฒนา ที่ให้ความรู้ เป็นกัลยาณมิตรและเป็นกำลังใจให้เสมอมา

การดำเนินชีวิตนักศึกษาในรัฐมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นเวลาสามปีผ่านพ้นไปมิได้ หากขาดผู้อุปถัมภ์ค้ำจุน ขอขอบพระคุณสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (สพร หรือ TICA) ที่ให้ทุนศึกษาและขอบคุณมาบัณฑรูป สถาบัน สถาบัน ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้เข้าร่วมการสอบคัดเลือกนักศึกษาทุนร่วมมือด้านวิชาการลาว-ไทย และสิ่งที่ขาดมิได้ต้องขอขอบคุณ มิตรสหายนักศึกษาลาวที่เคยเป็นกำลังใจชี้แนวทางทั้งร่วมฝันฝันฝูปสักด้วยกัน

สุดท้าย ผู้วิจัยขอารักษ์คุณงามความดีของบิดาและมารดาผู้ล่วงลับไปแล้วไว้เป็นแบบอย่างชั่วนิรันดร ขอขอบพระคุณพี่ชาย พี่สาว น้องชาย น้องสาวและบรรดาเป็นอย่างมากที่ช่วยเป็นกำลังใจให้การสนับสนุนจนผู้วิจัยสามารถข้ามผ่านอุปสรรคทั้งหลายทั้งปวงมาได้

(นายศิลปกร ส้มวิไลวงศ์)

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ณ
บทที่	ณ
1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญประดีนปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	5
1.3 ผลคาดว่าจะได้รับ	5
1.4 ขอบเขตพื้นที่และสารการวิจัย	6
1.5 กรอบคิดการวิจัย	6
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	9
2 แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์	11
2.2 แนวคิดเรื่องคนพลัดถิ่น	20
2.3 แนวคิดเรื่องเชิงทางสังคม	25
2.4 แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน	28
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	34
3 ประเมินวิธีวิจัย	
3.1 ขอบเขตการศึกษา	41
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล	42
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	43
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	45

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4 หัวยทรายในฐานะอุดหนายปลายทางของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนาม	
4.1 บรรยายเมืองหัวยทราย: จากอดีตสู่ปัจจุบัน	47
4.2 ปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามกลุ่มนหนึ่งกล้ายมาเป็นแรงงาน ข้ามชาติในเมืองหัวยทราย	61
5 อัตลักษณ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานชาวเวียดนาม ในเมืองหัวยทรายแขวงบ่อแก้ว	
5.1 อัตลักษณ์ของชาวเวียดนามในเมืองหัวยทราย	83
5.2 ชีวิตประจำวันของชาวเวียดนามในเมืองหัวยทราย : ปฏิบัติการของเรื่องเล่า	95
6 สรุป อกกิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
6.1 สรุปผลการศึกษา	123
6.2 อกกิปรายผล	127
6.3 ข้อเสนอแนะ	130
เอกสารอ้างอิง	131
ภาคผนวก	137
ประวัติผู้วิจัย	145

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนประชากรชาวเมืองหัวทยารายเขตงบอแก้ว	50
2 จำนวนชาวเวียดนามในเมืองหัวทยาราย	64

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบคิดในการวิจัย	9
2 แผนที่แขวงบ่อเก้า	51
3 วัดจากเมืองผีรัตน์ที่เมืองหัวยทราย แขวงบ่อเก้า	55
4 ค่าน้ำก่อเมืองหัวยทรายแขวงบ่อเก้า	56
5 เรือสินค้าที่รอถ่ายสินค้าจากฝั่งไทย	57
6 เรือสินค้าจีนที่ลอดคำในแม่น้ำโขงบริเวณแขวงบ่อเก้า	58
7 เส้นทาง R3 ที่ตัดผ่านแขวงบ่อเก้า สปป.ลาว	58
8 เส้นทาง R3 และแบบจำลองสะพานข้ามโขงแห่งที่ 4	59
9 โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 (หัวยทราย-เชียงของ)	60
10 แผนที่เขตพิเศษด้านผึ้ง (สามเหลี่ยมทองคำ)	60
11 คาสโนที่เขตเศรษฐกิจพิเศษเมืองดันผึ้ง	61
12 การประกอบอาชีพของชาวเวียดนามในเมืองหัวยทราย	91
13 การใช้ภาษาเวียดนามสื่อสาร โฆษณา ร้านเสริมสวยและร้านตัดผม	97
14 การแต่งกายชาวเวียดนามในปัจจุบัน	99
15 ข้าวต้มในวันเทศกาลเต็ด	102
16 ชาวเวียดนามทำอาชีพเร่ขายในเมืองหัวยทราย	105
17 ช่างไม้ชาวเวียดนามกำลังทำงานร่วมกัน	120
18 ช่างไม้ชาวเวียดนามกำลังทำงานแกะสลักไม้ในโรงงาน	124
19 ช่างไม้ชาวเวียดนามแกะสลักไม้ในโรงงาน	127
20 ชาวเวียดนามทำอาชีพก่อสร้างในเมืองหัวยทราย	128

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : เกียดนามในลาว: กระบวนการปรับตัวและธำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่
ปรากฏผ่านปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาว

เวียดนามในเมืองหัวยี่ทราย แขวงນ່ອແກ້ວ ສາທາລະນະລັດຖະບານ ໄກສອງ

โดย : ศิลปกร ล้อมวิไลวงศ์

ชื่อปริญญา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา : สังคมศาสตร์และการพัฒนา

ประธานกรรมการที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์สมหมาย ชินนาค

ศักทิ์สำคัญ : ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน การปรับตัว อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ แรงงานข้ามชาติ ชาวเวียดนาม แขวงบ่อแก้ว

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของเมืองหัวขะราษ แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามกลุ่มนี้เข้ามาประกอบอาชีพเป็นแรงงานข้ามชาติในเมืองหัวขะราษ แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ 3) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวขะราษ แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ผลการศึกษาพบว่า เมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว เป็นเมืองท่าที่สำคัญนับแต่อดีต ครั้งหลังยุคสังคมร่วมในช่วงทศวรรษ 1990 เมืองหัวยทรายก็มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด อันเป็นผลมาจากการความร่วมมือของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาค กลุ่มน้ำโขงที่ต้องการเชื่อมโยงพื้นที่ให้เข้าใกล้ชิดกัน และการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับ ต่างประเทศภายใต้นโยบายเศรษฐกิจ “jin tan ka” ใหม่ หรือ “กต. ไกเศรษฐกิจใหม่” (New Economic Mechanism -NEM) ในปี ค.ศ 1986 ของรัฐบาลลาว จนเป็นปัจจัยหนึ่งที่นำการขยาย เข้ามาเป็นแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนาม นูกหนែ ไปจากปัจจัยด้านความสัมพันธ์แบบพิเศษ ระหว่างรัฐบาลลาวกับรัฐบาลเวียดนาม และภาวะกดดันทางประชากรและด้านเศรษฐกิจ ภายในประเทศเวียดนาม อันนี้เองมากกน นโยบายโดยดี หมายของเวียดนาม

สำหรับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิบัติการ ในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาว
เวียดนามในเมืองหัวหินนี้ พนักงาน เมื่อออกจากพวงเขามีฐานะเป็นคนพลัดถิ่น จะนั่งจึงต้องมีการ
ปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ในถิ่นที่อยู่ใหม่ให้ได้ จะนั่งปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของ
แรงงานเหล่านี้ จึงมีความสัมับนซับซ้อนและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ไปตามบริบทที่พวงเขามา
เชิงชูอยู่ แต่อย่างไรก็ตาม พวงเขาก็พยายามรับรองอัตลักษณ์ความเป็นเวียดนามของตนเอง ไว้อย่าง
เหนียวแน่นในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านภาษา การแต่งกาย ประเพณีความเชื่อ และอาหารการกิน

ABSTRACT

TITLE : VIETNAMESE IN LAOS: ADAPTATION AND ETHNIC
IDENTITY EXISTENCE THROUGH THE EVERYDAY LIFE
PRATICES OF VIETNAMESE MIGRANT WORKERS IN
HAOUIXAY, BOKEO PROVINCE, LAO PEOPLE'S
DEMOCRATIC REPUBLIC

BY : SILAPAKONE LOMVILAIVONG

DEGREE : MASTER OF ARTS

MAJOR : SOCIAL SCIENCE AND DEVELOPMENT

CHAIR : ASSOC. PROF. SOMMAI CHINNAK

KEYWORDS : EVERYDAY LIFE PRATICE / ADAPTATION / ETHNIC IDENTITY /
VIETNAMESE MIGRANT WORKERS / BOKEO PROVINCE

This study has 3 aims; 1) to study the development of social and cultural changes of Hauixay, Bokeo Province, Lao PDR 2) to study the factors that encourage Vietnamese come to work in Hauixay, Bokeo Province and 3) to study the adaptation and ethnic identity existence through the everyday life practices of Vietnamese migrant workers in Hauixay.

This study found that Hauixay, Bokeo Province was the important port since the past. After the cold war era during 1990s, Hauixay was changed the economic, society and culture clearly due to the cooperation of the countries under the Greater Mekong Sub-region (GMS) project which want to link the area get to close each other. Also the changed of international relation of Laos government under the policy namely New Economic Mechanism –NEM in 1986. This was one factor which leads to the migrated of Vietnamese workers in Hauixay beside the factor of the “special relation” between Laos and Vietnam government and the pressure factors from the increasing of population and economic pressure in Vietnam under the *Doi Moi* policy.

For ethnic identity and the practice in everyday life of Vietnamese migrant workers in Hauixay, the study found that as the diaspora, they have to adapt themselves for survive in a new place. Then the practices in everyday life of them have more complicity and changed up on the

context which they faced. However, they tried to keep their ethnic identity with firmly especially language, dresses, beliefs and foods.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นับแต่ปี ก.ศ. 1990 เป็นต้นมา ถือเป็นยุคหลังสังคมรัฐเมือง สถาปัตยกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมในโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทั้งในระดับชาติภาคและในระดับมหาภาค ประเทศต่าง ๆ มีความต้องการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างใกล้ชิด ทั้งในรูปแบบของการร่วมมือกันทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ เกิดการขยายตัวทางการค้าการลงทุนและการลอกเดียนแบบทางวัฒนธรรมนานาชาติ ซึ่งเรียกปรากฏการณ์เหล่านี้ว่า “กระแสโลกกว้าง” (Globalization) โดยถือเป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ส่งผลกระทบให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนนโยบาย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นนโยบายทางการเมืองที่ต้องมีการปรับตัว เพื่อนำไปสู่การเปิดรับอิทธิพลจากการขยายตัวของค่านิยมทางประชาธิปไตย (Democratic value) และนโยบายทางเศรษฐกิจที่เน้นระบบทุนนิยม (Capital) หรือเศรษฐกิจแบบตลาด (Market Economic) ที่ต้องมีการเปิดเสรีทางการค้า (Free Trade) อันนำไปสู่การเปิดกว้างเพื่อรองรับการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ (พิทักษ์ พุสกุล, 2549)

จากปรากฏการณ์ข้างต้น หากข้อมูลมาดูการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ภูมิภาคดุ่นน้ำโขง โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอินโดจีน เช่น สปป.ลาว เวียดนาม กัมพูชา จะเห็นว่าก่อนการประกาศเอกราช คือ ตั้งแต่ปี ก.ศ. 1946-1975 ทั้งสามประเทศคงอยู่ภายใต้อำนาจเจ้าอาณาจักร แต่ระบบก่อตั้งโดยรัฐบาลไทยเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่พอพระองค์มีวินิสต์ได้รับชัยชนะจากการต่อสู้อย่างยาวนาน จนกระทั่งหลังปี ก.ศ. 1975 เป็นต้นมา ส่งผลให้กลุ่มประเทศเหล่านี้เปลี่ยนไปใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมตามอุดมสหภาพโซเวียตและจีน อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยเหล่านี้ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงหลังคราวรุ่ม 1980 ก้าวคืบไป สปป.ลาว จุดเปลี่ยนครั้งใหญ่เกิดขึ้นในปี ก.ศ. 1986 ภายใต้การประกาศนโยบายจินตนาการใหม่ (New Thinking) ซึ่งจำเป็นที่ต้องเปิดประเทศและรับความช่วยเหลือจากบรรดาประเทศต่างๆ ในโลกที่ไม่จำกัดเฉพาะประเทศสังคมนิยม แต่ยังเป็นการทำตามประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ เพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งมีความคล้ายคลึงกับนโยบายเปрестรอยก้า (Perestroika) ของสหภาพโซเวียต และ โดย เมียว (Doi Moi) ของประเทศไทย เวียดนาม โดยทั้งสองนโยบายเป็นการปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจและผ่อนคลายทางการเมือง ตามด้วย

นโยบายการเปลี่ยนแปลง ไกเศรษฐกิจใหม่ (New Economic -Mechanic-NEM) ทำให้เศรษฐกิจของ สปป.ลาว กำลังเข้าสู่โลกทุนนิยมมากขึ้น แต่ในระบบการปกครองนั้นยังมีการปกครองแบบพระรัตน์เดียวตามแบบสังคมนิยม ที่มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์แบบครอบค้านกับทุกประเทศบันพื้นฐานของ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและไม่แบ่งแยกลักษณะการณ์ (เวียงมาลา 旺ນัว, 2545)

สปป.ลาว ให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นลำดับแรก เช่น เวียดนาม จีน พม่า กัมพูชาและ ไทย รองลงมาเป็นประเทศร่วมอุดมการณ์ เช่น รัสเซีย เกาหลีเหนือ และคิวบา ถึงจะน้อยกว่า แต่ก็มีความสำคัญ แม้ว่า สปป.ลาว พยายามดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ให้สมดุล เพื่อลดการพึ่งพาประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นหลัก แต่ ด้วยข้อจำกัดของ สปป.ลาว ที่ไม่มีทางออกทะเล และระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ต้องอยู่ ประกอบกับความไม่สงบค้านอุดมการณ์และประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อเอกราชอันยาวนานทำให้สปป.ลาว มีความสัมพันธ์แบบพิเศษกับเวียดนามและจีน อันเป็นผลให้ประเทศหันส่องสามารถตระหนายอิทธิพลในลาวได้ต่อไป

อย่างไรก็ตาม จากการปรับเปลี่ยนนโยบายทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศอินโดจีน จึงนำสู่การเกิดความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ และการค้าระหว่างกันมากขึ้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนนโยบายดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการร่วมมือในรูปแบบต่างๆ ตามมา เช่น ความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ (Economic Quadrangle) ประกอบด้วย 4 ประเทศคือ จีน ไทย ลาว และพม่า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-region: GMS) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1992 เป็นกรอบความร่วมมือในประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ประกอบไปด้วยประเทศสมาชิกทั้งหมด 6 ประเทศ อันได้แก่ จีน ไทย พม่า สปป.ลาว เวียดนาม และ กัมพูชา โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) ส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การเกษตร และบริการ เพื่อให้เกิดการจ้างงาน และยกระดับการครองশีพของประชาชน 2) พัฒนาความร่วมมือทางเทคโนโลยีและการศึกษา 3) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลก อันมีกรอบความร่วมมือใน 7 สาขา ได้แก่ สาขาวนากาคอมขั้นสูง สาขาวัสดุ สาขาวัสดุ สาขาวัสดุ สาขาวัสดุ สาขาวัสดุ สาขาวัสดุ และสาขาวัสดุ (OK Nation.net, 2012)

จากการอบรมความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจที่นำเสนอข้างต้น จะสังเกตเห็นได้ว่าเป็นความพยายามที่ต้องการเชื่อมโยงพื้นที่ของกลุ่มประเทศอันนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงเข้าด้วยกัน เพื่อให้ง่ายต่อการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และแรงงาน ในประเด็นนี้ศึกษาเกิดข้อสังเกตที่ว่า เมื่อมีการเปิดเสริมทางการค้าย่อมมีการลงทุนจากต่างประเทศ และคนส่วนใหญ่คิดว่าจะทำให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงแล้วเงินทุนย่อมเข้ามาพร้อมกับเทคโนโลยีทันสมัย ดังนั้นการจ้างงานที่ว่าจะมากขึ้นอาจกลายเป็นน้อยลง และอีกด้านที่ควรพิจารณาคือ เมื่อการเดินทางระหว่างประเทศทำได้ง่าย หรือเสริร์ฟีจะมีการเคลื่อนย้ายของผู้คนไปยังประเทศคู่สัญญามากขึ้น ไม่ว่าด้วยสาเหตุใด เพราะเขา

เหล่าນั้นต้องแสวงหาค่าตอบแทนในการดำรงชีวิตที่ดีกว่า ซึ่งปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายของผู้คนหรือแรงงาน (Labor migration) ยังเป็นสิ่งสำคัญต่อการวางแผนกำลังคนด้านแรงงานในประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงอันเป็นผลมาจากการเศรษฐกิจสังคม การเมืองและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจชาติ

อย่างไรก็ตี ในส่วนของประเทศ สปป.ลาว จัดได้ว่าเป็นประเทศที่มีการพัฒนาอยู่ที่สุดเทียบกับเขตเศรษฐกิจอื่น ๆ ในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง สืบเนื่องมาจากสภาวะภูมิประเทศที่กันดารและไม่มีทางออกสู่ทะเล (Land-Locked) ทำให้ สปป.ลาว มีข้อจำกัดในด้านปัจจัยการผลิตและการส่งออก ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ขาดการศึกษา และมีฐานะยากจนจะกระชุกตัวอยู่ตามชนบท จึงทำให้การเดินทางทางเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญในการขัดความยากจน แม้ว่าจะยังคงมีปัญหาของการไม่เท่าเทียมด้านการกระจายรายได้ที่ปรากฏอยู่ ในขณะเดียวกันเวียดนามถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีการพัฒนาและมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและมีบทบาทสำคัญต่อ สปป.ลาว ไม่เฉพาะแค่ในด้านการสนับสนุนร่วมลงทุน แต่ยังร่วมส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยเหตุนี้จึงพบว่ามีชาวเวียดนามจำนวนมากเข้ามาประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามตัวเมืองน้อยใหญ่ตั้งแต่เหนือจรดใต้ แม้ว่า สปป.ลาว เป็นประเทศใน GMS ที่มักถูกมองว่าเป็นประเทศต้นทางของแรงงานข้ามชาติ (migrant labor) แต่ในความเป็นจริงแล้ว สปป.ลาว ก็เป็นประเทศปลายทาง (destination) ของบรรดาแรงงานฝีมือข้ามชาติ (migrant workers) จากประเทศเพื่อนบ้านด้วย และเป็นที่น่าสนใจว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวแตกต่างจากผลการศึกษาหลาย ๆ งานที่ผ่านมา ซึ่งอธิบายว่า ประเทศต้นทางที่ส่งออกแรงงานไปยังประเทศพัฒนาหรือประเทศปลายทางนั้น เป็นประเทศที่มีการพัฒนาน้อยมาก ล้าหลังและยากจน เพราะชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชนมีความผิดเคืองมีรายได้น้อยมากกับค่าจ้างแรงงานภายในประเทศตัวเอง จึงทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายเพื่อแสวงหาช่องทางที่ดีกว่า

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายเข้ามาของผู้คนหรือแรงงานจำนวนมากจากที่หนึ่งไปยังอีกที่อื่น โดยเฉพาะประเทศที่ขาดแคลนแรงงานนั้น ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการขยายตัวของภาคการผลิตและภาคอุตสาหกรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความต้องการแรงงาน ไรส์มือและกึ่งฝีมือมากขึ้นในอุตสาหกรรม และจะส่งผลให้อัตราค่าจ้างเพิ่มขึ้นสูง นอกจากนี้มาตรฐานหรือคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในกระบวนการผลิตต่าง ๆ จะสูงขึ้นและช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต ตลอดจนการถ่ายทอดทักษะความรู้และประสบการณ์ให้กับเพื่อนร่วมงาน อย่างไรก็ตามในทางตรงกันข้ามการเข้ามาใช้ทักษะของชาวเวียดนามใน สปป.ลาวนั้นมิได้ก่อให้เกิดผลในทางบวกต่อการพัฒนาเพียงอย่างเดียว แต่อาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่สงบในอาชีพของแรงงาน ไรส์มือ และนำมาซึ่งปัญหาซึ่งก่อให้เกิดความไม่สงบในอาชีพของแรงงาน ไรส์มือ และระหว่างแรงงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมต่างประเทศกัน ทั้งนี้ก่อให้แรงงานที่มีระดับฝีมือแตกต่างกัน และระหว่างแรงงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมต่างประเทศกัน ทั้งนี้ก่อให้แรงงานที่มีฝีมือมากที่สุดในการ

ปรับตัวต่อปรากฏการณ์การเข้ามายึดหักของชาวต่างชาติในสปป.ลาว คือกลุ่มแรงงานไร้ฝันเมืองหรือมีการศึกษาน้อยเพราะถูกแบ่งชิงอาชีพ

หากกลับมาดูในกรณีเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยอดีตนั้น ถือเป็นเมืองชายแดนที่มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าและความสัมพันธ์ของผู้คนสองฝั่ง โขงลาว-ไทย ที่ข้ามไปมาหาสู่กันตั้งญาติมิตร จนกระทั่งฝรั่งเศสเข้ามายุ่งเกี่ยว ปี พ.ศ. 1893-1953 ส่งผลให้เมืองหัวยทรายกลายเป็นยุทธศาสตร์ทางการทหารที่สำคัญของฝรั่ง และยังถูกใช้เป็นจุดขนส่งสินค้าเข้าไปยังประเทศไทย โดยเรียกงานกันว่า “เมืองหัวข้อง” หมายถึงเมืองที่ตั้งอยู่หัวแม่น้ำโขง แต่ภายหลังบวนการปฏิวัติลาวเข้ามายุ่งเกี่ยวปลดปล่อยและยึดอำนาจจากเจ้าอาณาจักรในปี พ.ศ. 1975 ต่อมานี้การเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองใหม่ทำให้เมืองหัวยทรายได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 1983 ได้เปิดค่านเมืองหัวยทรายกับอำเภอเชียงของประเทศไทย เป็นจุดผ่อนปรน ต่อมากลับมาในปี พ.ศ. 1989 ได้ออนุญาตให้เปิดเป็นจุดผ่านแดนระหว่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ประชาชน ตลอดจนการจัดการระบบการค้า และตั้งแต่ปี พ.ศ. 1994 จนถึงปัจจุบัน ได้มีการเปิดชายแดนให้เป็นจุดผ่านแดนสากล เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นักลงทุน กลุ่มพ่อค้าแม่ค้ารวมทั้งประชาชนทั่วไปได้เดินทางไป-มาระหว่างประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

จากการประเมินตัวเลขอย่างไม่เป็นทางการของเจ้าหน้าที่แพนกแรงงานและสวัสดิการ ศัษฐมนตรีแห่งประเทศไทย ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2011 มีชาวเวียดนามไม่น้อยกว่า 150 คน ที่เข้ามาอาชญาพกเพียง และประกอบอาชีพทำมาหากินที่ภาคกลาง เช่น อาชีพรับขายหรือเรียกว่า “พ่อค้ารับขาย” อาชีพช่าง ไม่ช่างก่อสร้าง ช่างซ่อมรถมอเตอร์ไซค์ และอาชีพบริการเสริมสวย ชาวเวียดนามในเมืองหัวหิน มาจากหลายพื้นที่ทั่วประเทศ โดยมากจะมาจากจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย กลุ่มคนเหล่านี้โดย

ผ่านงานและอาศัยอยู่ตามตัวเมืองใหญ่ของลามาถก่อนเข้าถิ่น พวกรเขามีความคุ้นชินกับธรรมเนียมปฏิบัติและแบบแผนการดำรงชีวิตแบบชาวลาวด้วยการผสมผสานธรรมให้กลมกลืนกับชาวลาวท้องถิ่น เนื่องจากเมืองหัวยทรายมีประชากรไม่นานนัก คนเวียดนามจึงสามารถทำมาหากินและหาที่พักอาศัยได้ตามความพึงพอใจ โดยส่วนใหญ่จะอยู่ปะปนกับกลุ่มอื่น ๆ เช่น ชาวจีนและกลุ่มคนท้องถิ่นที่เป็นผู้เชื้อชาติเช่นเดียวกัน เมืองหัวยทรายของชาวเวียดนามเหล่านี้มักจะอาศัยความเป็นคนรู้จักกัน มีผู้แนะนำหรือมีญาติพี่น้องที่เข้ามาอยู่ก่อนหน้าแล้ว แต่ลักษณะเฉพาะที่ว่าไปของชาวเวียดนามมักอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน มีการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มักจะทำนาค้าขายทางกheyaphet และเมื่อมาก็ร่วมกับคนลาวที่มีนิสัยรักความสุงสุดเจิงไม่ค่อยเกิดปัญหาขัดแย้งต่อกัน เพราะต่างคนก็ต้องทำมาหากินดำรงชีวิตแบบตัวใครตัวมัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ศึกษาเกิดความสนใจและต้องการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามเหล่านี้ให้หลังลักเข้ามาประกอบอาชีพทำมาหากินในเมืองหัวยทรายรวมทั้งวิถีชีวิตและปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามเหล่านี้นั้น เพราะปัจจุบันเมืองหัวยทรายมีกลุ่มแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี จนกลายเป็นกลุ่มชาวด้วยชาติที่มีจำนวนรองมาจากชาวจีน อีกทั้งการเข้ามาแสวงหาชีวิตใหม่ในต่างถิ่นไม่ใช่เป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายดายเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมใหม่ที่เข้ามาอาศัยอยู่นั้นเป็นสิ่งท้าทายต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ แบบแผนการทำงานและวิถีชีวิตเพื่อให้ดำรงอยู่ในสังคมใหม่ได้อย่างราบรื่นและลงตัว

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามกลุ่มนี้เข้ามาประกอบอาชีพเป็นแรงงานข้ามชาติในเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว

1.2.3 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว

1.3 ผลคาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ทำให้เข้าใจถึงพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

1.3.2 ทำให้เข้าใจถึงปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามกลุ่มนี้กลâyมาเป็นแรงงานข้ามชาติในเมืองหัวหรา แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว

1.3.3 ทำให้เข้าใจถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวหรา แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว

1.3.4 ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในมิติต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น อันจะยังประโยชน์ทั้งต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และคนลาวห้องถินที่จะนำไปสู่ความเข้าใจรวมทั้งวางแผนด้านนโยบายเกี่ยวกับแรงงานกลุ่มนี้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกศึกษาชาวเวียดนามที่เข้ามาประกอบอาชีพทำมาหากินในเมืองหัวหราใน 3 สาขาอาชีพด้วยกัน เช่น กลุ่มพ่อค้าร่ำช่างไม้ และช่างก่อสร้าง โดยกลุ่มคนเหล่านี้มีอายุระหว่าง 16-47 ปีและส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกันและมีการรวมกันอย่างเหนียวแน่น

ชาวเวียดนามที่เข้ามาประกอบอาชีพทำมาหากินในรูปแบบที่หลากหลายยังเมืองหัวหรา เช่นนี้ส่วนใหญ่มีลักษณะการผลัดเดินแบบกึ่งトラเวล ไม่คิดที่จะกลับไปบ้านเกิดที่เวียดนาม และยังมีการเคลื่อนย้ายไปมาในภูมิภาคต่าง ๆ ของ สปป.ลาว ตั้งแต่เหนือจรดใต้ได้อย่างง่ายดาย ที่สำคัญชาวเวียดนามกลุ่มนี้ยังมีความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตแบบชาวลาวซึ่งสามารถปรับตัวเข้ากับคนลาวได้อย่างกลมกลืน โดยอาศัยความคุ้นเคยคนในห้องถินและเพื่อนคนลาวเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวเองและกลุ่มอื่น นอกจากนี้ชาวเวียดนามยังเมืองหัวหราอย่างพักอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มก้อนใหญ่แบบครอบครัวเครือญาติพื้นเมืองหรือบางคนก็เข้าบ้านอยู่เป็นครอบครัวเดียว ชาวเวียดนามบางคนที่เข้ามาอยู่นานมีความใกล้ชิดกับคนห้องถินก็จะได้เปลี่ยนทางการต่อรองเรื่องความเห็นอกเห้นใจด้วยการสร้างพรอมแคนพื้นที่ทางสังคม บางคนที่พึ่งเข้ามาใหม่ได้เรียนรู้การปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มนี้ ๆ เช่น กลุ่มคนจีน คนไทยและคนในพื้นที่ใกล้ที่พัก คนรอบนอกร่วมถึงญาติมิตรและเพื่อนทำงานด้วยกัน โดยงานศึกษาเรื่องนี้เลือกศึกษาผ่านการเดาเรื่องของชาวเวียดนามที่เป็นตัวแทนของกลุ่มภายใต้เงื่อนไขและโอกาสสถานการณ์ใดหนึ่งซึ่งได้ประสบการณ์ในชีวิตของกลุ่มตัวอย่างทั้งที่เหมือนและต่างกัน

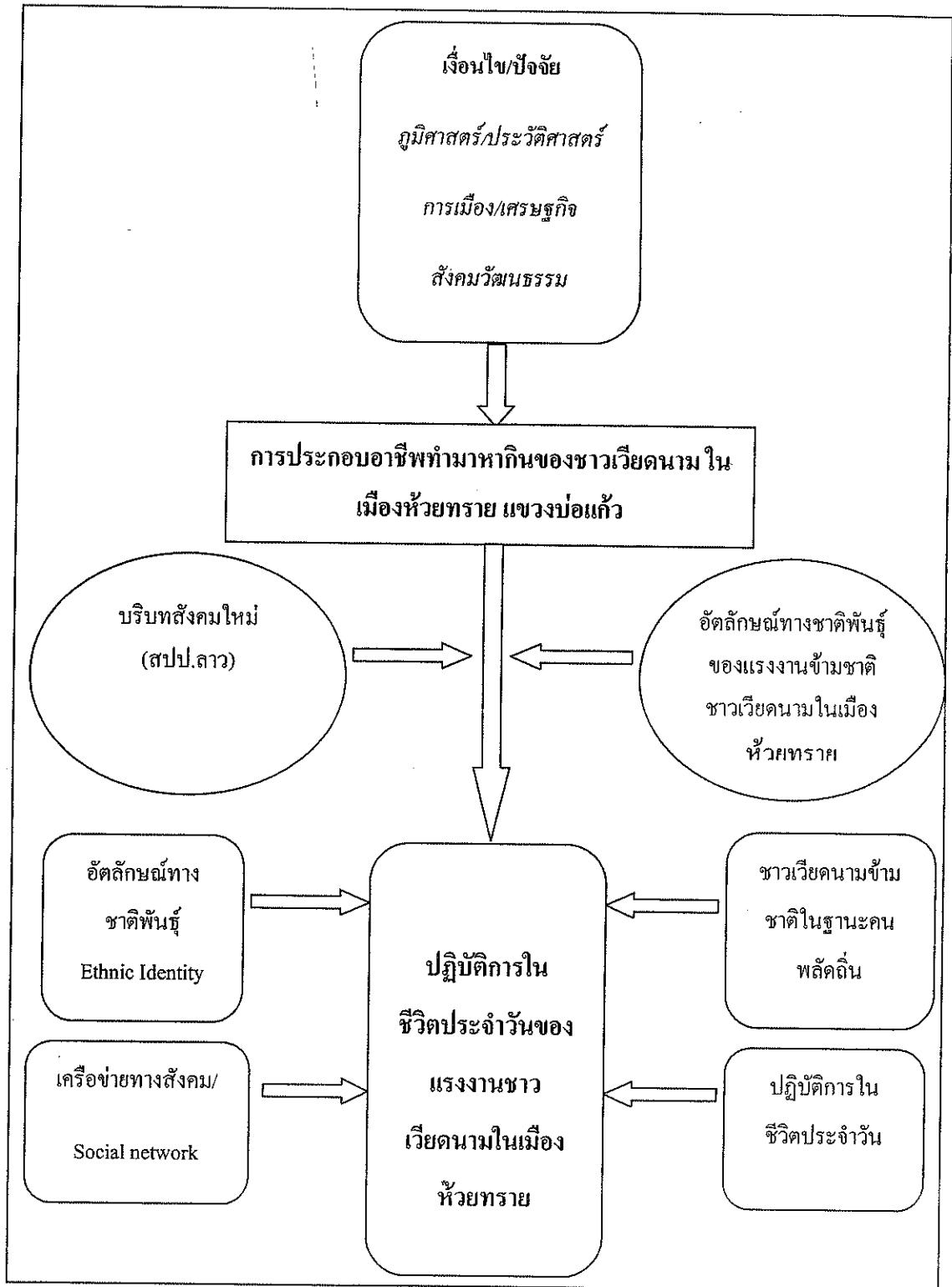
1.5 กรอบคิดในการวิจัย

งานศึกษาเรื่องนี้ ผู้ศึกษาพยายามที่จะทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายข้ามแดนเข้ามาประกอบอาชีพทำมาหากินของชาวเวียดนามในเมืองหัวหรา ผ่านมุขธนวิธีที่ใช้ในการ

จัดการกับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ในแต่ละสถานการณ์ โดยได้นำเอาแนวคิดเรื่องคนพลัดถิ่นของนักวิชาการหลายท่านมาเป็นกรอบแนวความคิด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำเอาแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธ์โดยขยายใช้อัตลักษณ์ที่ลึก ให้มาอธิบายปรากฏการณ์การดำเนินชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามผ่านการนำเสนอตัวตนทั้งที่เป็นพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวที่เป็นบ้านเช่าเพื่ออยู่อาศัยภาพให้เห็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธ์ที่หลักหลาຍซับซ้อนของคนเวียดนาม ไม่เพียงเท่านั้นผู้ศึกษาฯ ได้นำแนวคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคม (social networking) ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์ของชาวเวียดนามที่ประกอบด้วยบุคคลหรือตัวแสดง (actor) ตามบทบาทหน้าที่ที่แต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ โดยแต่ละคนนั้นมีได้มีเพียงแต่บทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องส่วนในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางครั้งอาจเป็นไปตามการแลกเปลี่ยน เพราะบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังในสังคมหรือตามบรรทัดฐานที่ได้ถ่ายทอดมา แต่ความสัมพันธ์ยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจด้วย

นอกจากนี้ผู้ศึกษาฯ ได้ทดลองนำเอาแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของ du Certeau มาอธิบายการเคลื่อนไหวของแรงงานชาวเวียดนามในฐานะชนชั้นรองทางสังคม โดยเน้นอธิบายปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน คือ ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนาม ในแง่นั้นนั้นเป็นการต่อรองกับสถานการณ์ที่พวกขากำลังเผชิญอยู่ ที่

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธ์ (Ethnic Identity) แนวคิดคนพลัดถิ่น (Diaspora) แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (social network) และแนวคิดเรื่องปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน (Everyday Life Practice) นั้น จะเห็นว่า เมื่อนำมาใช้ร่วมกันแล้วน่าจะทำให้เกิดผลดีในการอธิบายและวิเคราะห์ถึงกระบวนการปรับตัวและการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธ์ของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวห្សาย แขวงบ่อแก้ว ได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้ง ทั้งนี้ผู้ศึกษาฯ ได้ทำการอธิบายและขยายความอุ กมาเป็นกรอบคิดในงานวิจัยครั้งนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาครั้งนี้ได้อธิบายความหมายและให้คำจำกัดความเกี่ยวกับศัพท์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ตรงตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ดังนี้

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หมายถึง การแสดงออกถึงความเป็นตัวตน การมอง การนิยาม ตัวตนก่อตุ้มชาติพันธุ์ การพิจารณาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มคนสามารถพิจารณาได้จากมุมมอง ที่หลากหลาย เนื่องจากอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มีความลึกลับ เปลี่ยนแปลง หรือมีการต่อรอง ได้ คนหนึ่ง ๆ หรือกลุ่มคนชาติพันธุ์หนึ่ง ๆ อาจนิยามตัวตนและเลือกที่จะแสดงตัวตนแตกต่างไปจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่น ได้ตามสถานการณ์และช่วงเวลาที่กำลังเผชิญอยู่ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์สามารถพิจารณาได้จาก ภาษา การแต่งกาย การบริโภคอาหาร ศาสนา ประเพณีความเชื่อ ตลอดจนสำนึกทางประวัติศาสตร์บรรพบุรุษของกลุ่ม

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน หมายถึง กระบวนการตัดสินใจกระทำบางสิ่งที่มุ่งไปสู่เป้าหมายใดหนึ่งในวิธีที่หลากหลาย เป็นการแย่งชิง ต่อรองความสัมพันธ์ที่ไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบทางเดียว โดยผู้อ่อนแอกว่าหรือผู้อุดมกระทำใช้จังหวะเวลาและโอกาสที่มีอยู่ด้วยใช้ประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าและมีการกระทำมุนวิญญาณในชีวิตประจำไปอย่างไม่สื้นสุด

การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ประกอบด้วยบุคคลหรือตัวแสดง (actor) ตามบทบาทหน้าที่ที่แต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ โดยแต่ละคนนั้นมีให้มีเพียงแต่บทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องส่วนในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางครั้งอาจเป็นไปตามการแลกเปลี่ยน เพราะบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังในสังคมหรือตามบรรทัดฐานที่ได้ถ่ายทอดมา แต่ความสัมพันธ์ยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนทั้งในด้านวัฒนธรรมและด้านจิตใจด้วย

เครือข่ายทางสังคม หมายถึง ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดเรียงความสัมพันธ์ทั้งในระดับปัจเจกกับปัจเจก ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเน้นอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การตื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย กุรุแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ซึ่ง การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว เป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งการกำหนดเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน

แรงงานข้ามชาติ หมายถึง แรงงานชาวเวียดนามผู้ที่มีทักษะฝีมือและก็ฝีมือซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างในโครงการก่อสร้างทั้งภาครัฐและเอกชน หรือเป็นแรงงานอิสระรับจ้างทั่วไปในเมืองหัวขากายแข็งบ่อแก้ว กลุ่มคนเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับเครือข่ายภายในกลุ่ม

ตัวของอย่างแนบแน่นและการเคลื่อนย้ายดินที่อยู่อาศัยไปตามจังหวะงานเพื่อแสวงหาโอกาสและแหล่งประกอบวิชาชีพใหม่

ນທກີ່ 2

ແນວຄວາມຄິດແລະ ຈານວິຈີຍທີ່ເກີຍວ່າງ

ກາຮົກຂໍາເຮືອງ ເວີຍຄນາມໃນລາວ: ກະບວນກາປ່ຽນຕົວແລະ ຂໍ້າຮັງອັດລັກນຳທາງຫາຕີພັນຖຸທີ່ປ່າກູ້ຜ່ານປົງບັດກາຣ ໃນຊີວິດປະຈຳວັນຂອງແຮງຈານຂໍາມາດີ່ຈານວິຈີຍດານໃນເມືອງຫ້ວຍທຽມ ແວງນ່ອແກ້ວ ສາສາຮັນຮູ້ ປະຊີປໄຕຍປະຊານລາວ (ສປປ.ລາວ) ຄຣັງນີ້ ຜູ້ສຶກຂໍາໄດ້ນຳເອາແນວຄິດແລະ ຈານວິຈີຍທີ່ສຶກຂໍາອູ້ໃນປະເທດໄທຍເປັນຫຼັກ ໂດຍເລີ່ມທີ່ແນວຄິດຫຼັກ 4 ແນວຄິດ ອື່ນ ແນວຄິດອັດລັກນຳທາງຫາຕີພັນຖຸ ແນວຄິດຄນພລັດຄື່ນ ແນວຄິດເກົ່າຍທາງສັງຄນ ແລະ ແນວຄິດປົງບັດກາຣ ໃນຊີວິດປະຈຳວັນ ຂອງນັກວິຊາການບາງທ່ານທີ່ໄດ້ຮັບຮົມນາຈາກທັງເອກສາຮແລະ ຈານວິຈີຍທີ່ເກີຍວ່າງນາໃຊ້ເປັນການແນວທາງເພື່ອຊ່ວຍວິເຄຣະໜີແລະ ອື່ນຍາດີ່ປ່າກູ້ກາຣັນເພື່ອໃຫ້ເກີດຄວາມເຂົ້າໃຈ ໂດຍນີ້ຮາບລະເອີ້ດຕັ້ງຕ່ອງໄປນີ້

2.1 ແນວຄິດເກີຍວ່າກັນອັດລັກນຳທາງຫາຕີພັນຖຸ (Ethnic Identity)

2.1.1 ຄວາມໝາຍຂອງອັດລັກນຳ (identities)

ຂລາດໜາຍ ຮມືຕານນທີ່ໄດ້ອື່ນຍາດເກີຍວ່າກັນອັດລັກນຳໄວ້ວ່າໜາຍເສີ່ງທີ່ທໍາໄຫ້ເຮົາສຶກວ່າກາຮົກເປັນເຮົາຫຼືພວກເຮາ ແຕກຕ່າງຈາກເບາ ພວກເບາ ຫຼືອຄນອື່ນ ອັດລັກນຳໄນ້ຈໍາເປັນຕ້ອງມີໜຶ່ງເດືອນແຕ່ອາຈະມີໜາຍອັດລັກນຳທີ່ປະກອບກັນຂຶ້ນນາເປັນດ້ວຍເວົາ ອັດລັກນຳໄນ້ໃຊ້ເສີ່ງທີ່ມີຢູ່ຕາມທະຮຽມຫາຕີແຕ່ເປັນເສີ່ງທີ່ຖຸກສ້າງຂຶ້ນ ໂດຍສັງຄນ (social construct) ອັດລັກນຳຈຶ່ງຈໍາເປັນຕ້ອງມີກະບວນກາຮົມສ້າງຄວາມເໜືອນຮ່ວງ “ພວກເຮາ” ແລະ ຄວາມແຕກຕ່າງກັນ “ພວກເບາ” ຫຼືອຄນອື່ນ ຢ້ອງ “ກະບວນກາຮົມອັດລັກນຳ” ເກີດຂຶ້ນຄວບຄູ່ກັນໄປເຊັ່ນ ອັດລັກນຳຂອງວ້ຍຮຸ່ນຍຸດປັ້ງຈຸບັນກັນອັດລັກນຳຂອງວ້ຍຮຸ່ນຍຸດອື່ນເມື່ອຫ້າສົບປີທີ່ແລ້ວມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນ ເນື່ອຈາກວ້ຍຮຸ່ນທີ່ສອງຍຸດມີກະບວນກາຮົມອັດລັກນຳທີ່ແຕກຕ່າງກັນ ເປັນດີນ (ຂລາດໜາຍ ຮມືຕານນທີ່, 2542 : 153-174) ສ່ວນ John Fiske (1989) ມອງວ່າອັດລັກນຳເປັນກາຮົມຄົນຄໍາຄາມວ່າ “ຮາເປັນໂຄຣ?” (Who am I?) ຜ່ານໃນຕົວຂອງແຕ່ລະບຸກຄລ້ນນັ້ນຈະມີອັດລັກນຳຍູ່ຫລາກຫລາຍ ໝາຍເສີ່ງກາຮົມອັດຕົວໃນນຸ່ມຕ່າງ ຈຸ່າໄດ້ຫລາຍແ່ງນຸ່ມ ໃນສູານະທີ່ເປັນສາມາຊີກຂອງຫລາຍໜ່ວຍໃນສັງຄນແລະ ມືນທບາທທີ່ແຕກຕ່າງກັນໄປ ນອກຈາກນີ້ Kelly (1970) ກລ່າວວ່າອັດລັກນຳຂອງບຸກຄລ ກື່ຄວາມເປັນຕົວຕົນຂອງບຸກຄລ ເປັນກາຮົມທີ່ບຸກຄລມອງຕົວຕົນຂອງເຂາເອງຍ່າງໄຣ ແລະ ກາຮົມທີ່ບຸກຄລອື່ນໃນສັງຄນຂອງເຂາຍ່າງໄຣ ໃນຂະໜາດທີ່ເຂາແສດງທບາທຕ່ອງຜູ້ອື່ນ ກາຮົມຄວາມໝາຍຈາກພຸດທິກຣົມຕ່າງ ຈຸ່າ

บางครั้งทำให้เกิดความพ่ายานกำหนดนิยาม หรือให้คำจำกัดความตัวตนของตนเองขึ้นมาใหม่อีก ด้วย หรือเป็นลักษณะที่อยากให้ผู้อื่นมองตัวเขา

ไม่เพียงเท่านี้ อัตลักษณ์ยังมีความซับซ้อน เลื่อนไหล ไม่คงที่ อัตลักษณ์ทั้งหลาย ทั้งปวงถูกผลิต (produced) ขึ้นมา ถูกบริโภค (consumed) และถูกควบคุมจัดการ (regulated) ใน วัฒนธรรม พร้อมกันนั้นก็มีการสร้างความหมายต่าง ๆ (creating meanings) ผ่านระบบต่าง ๆ ของ การสร้างภาพตัวแทน (symbolic systems of representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่าง ๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลาย ที่เราอาจนำเสนอมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของเรา (ฉลาดชาย รmitanah, 2542)

มนโนทัศน์เรื่องอัตลักษณ์ในยุคหลังสมัยใหม่ (postmodernism) ได้มีการถูกเติบโต กัน ในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวการศึกษาวิจัยโดยเฉพาะในประเด็นอัตลักษณ์ ทางเพศภาวะ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ อัตลักษณ์เด่นของแนวคิดหลังสมัยใหม่ ประการแรกคือตั้ง คำถามกับเหตุผลในฐานะที่เป็นเครื่องมือให้เข้าถึงความเป็นจริง ซึ่งเดิมที่ตัวเหตุผลนี้ไม่เคยถูกตั้ง คำถาม ไม่เคยถูกทำให้เห็นว่าเหตุผลมีส่วนสร้างตึ่งที่ถูกศึกษาอย่างไร เหตุผลถูกเป็นสิ่งที่โปรดไปและ เป็นกลาง อย่างเช่น มิเชล ฟูโก้ (Michel Foucault) ได้ศึกษาถึงการผูกโยงเหตุผลกับอำนาจของ ความรู้ ในแต่ละยุคสมัย จึงตกลอยู่ภายนอก ได้กรอบและมุ่นมองแบบหนึ่งที่เขาเรียกว่า “ภาษา กรรม” (discourse) ภาษากรรมคือกรอบความเป็นจริง ที่วางอยู่บนมุ่นมองหนึ่งๆ และประกอบไปด้วย กระบวนการและปฏิบัติการทางสังคมที่มารองรับชุดของความจริงนั้น ๆ และ “ความรู้” สามารถ เปลี่ยนมาเป็นอำนาจได้ ประการที่สองคือ การเปลี่ยนแปลงฐานะและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษา กับผู้ถูกศึกษา หรือปัญหาเรื่อง ญาณวิทยา (epistemology) ที่ว่าด้วยการเข้าถึงความจริง แนวคิดหลัง สมัยใหม่ ปฏิเสธ “ความจริง” ที่ผูกติดอยู่กับอำนาจ และตั้งข้อสังเกตว่าแนวคิดของยุคหลังสมัยใหม่ นั้น สร้างตัวของความจริงจะซ่อนอยู่ในระดับลึกเสมอ เราจึงมักพบคู่ตรรห์ข้ามของภาพปรากฏ (appearance) และความจริงที่ซ่อนอยู่ข้างใต้ (the hidden) และประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงฐานะ ของทฤษฎี โดยทฤษฎีไม่ควรมีประโยชน์ที่อ้างถึงความจริงที่เป็นจุดเริ่มพื้นฐาน แต่ควรใช้ประโยชน์ ที่ว่า “ภาพแทนความจริง” เท่านั้น นอกจากนี้แนวคิดหลังสมัยใหม่ยังต่อต้านวิธีคิดที่เป็นสากล (universalism) แต่เน้นการศึกษารูปแบบทางแทน กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ “ความจริง” ว่าด้วยอัตลักษณ์ และ/หรือ สภาวะความเป็นต่าง ๆ เช่น ความเป็นชาติพันธุ์ เพศ/เพศภาวะ ล้วนถูกสร้างขึ้นมา ด้วยภาษากรรม

นอกจาก ฟูโก้ แล้ว นักคิดอีกคนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดเรื่องอัตลักษณ์ ในยุคหลังสมัยใหม่ก็คือ jacques derrida ที่ได้เสนอการรีอ่อนภาพเก่า ๆ ของ ปัจจุบัน หรือการดึงความเป็นศูนย์กลางออกจากปัจจุบัน ซึ่งมี 2 ความหมายคือ 1) การไม่ให้ องค์กรที่เก็บปัจจุบันเป็นผู้กระทำการ (agency) หรือเป็นศูนย์กลางของพฤติกรรมทางสังคม 2)

การเน้นถึงการໄร์ซึ่งสารัตถะอันเป็นสากลของปัจเจกภาพ แต่เน้นถึงลักษณะของปัจเจกภาพที่เป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ที่เป็นผลของการควบคุมต่อรองเชิงอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมหลายระดับที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย และปัจเจกภาพเป็นเรื่องของกระบวนการสร้างความหมายทางสังคมให้แก่อัตลักษณ์อย่างหนึ่ง อาจจะเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกหรืออัตลักษณ์ของกลุ่ม ดังนั้น ความเป็นปัจเจกซึ่งถูกเน้นในฐานะที่เป็น “กระบวนการทางสังคมของการสร้างอัตลักษณ์” มากกว่าแก่นแกนของคุณสมบัตินางอย่างที่มีลักษณะตายตัว จุดเด่นของแนวคิดของเดอร์ริดา อีกประการหนึ่งคือ ในงานเขียนหรือการเขียนนั้น ให้อิสระของความหมายอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีการเปรียบเทียบให้เห็นถึงคู่ตรงข้าม เพราะความหมายที่อยู่บนฐานของคู่ตรงข้ามจะหยุดนิ่งตายตัว และมีลักษณะที่ปิดกั้นความหมาย จุดเด่นของแนวความคิดนี้ทำให้เกิดการปฏิวัติความหมายของภาษา และส่งผลต่อการทำความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และยังเปลี่ยนแปลงวิธีการมองโลกใหม่ด้วย (อภิญญา เพื่องฟูสกุล, 2546 : 46-51)

Stuart Hall (1997) ได้กล่าวถึงความหมายของอัตลักษณ์ไว้ว่า เป็นชิ้นส่วนหลาย ๆ ส่วนที่ถูกประกอบรวมกันขึ้นมาในบริบทของสถานการณ์อย่างหนึ่ง ซึ่งอาจมีการเชื่อมต่อ “ชิ้นส่วน” ต่าง ๆ และการแสดงออกของปัจเจกอีกรูปแบบหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้เพราะคนแต่ละคนเป็นผลรวมของวิถีกรรมทางภาษาที่อาจขัดแย้งหรือส่งเสริมกัน ลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคนจึงเกิดการผสมผสานองค์ประกอบของวิถีกรรมเหล่านั้นไปในทิศทางที่แตกต่างกัน คนเราจึงสามารถสร้างอัตลักษณ์ที่หลากหลายได้ในสถานการณ์ที่ต่างกัน

Richard Jenkins (1996: 4) เสนอว่า อัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมันเอง หรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัต (dynamic) อยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายของเบอร์เจอร์ และลักษณะที่ว่าอัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ครั้นเมื่อตกผลึกแล้วอาจมีความคงที่ ปรับเปลี่ยนหรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก หรืออีกนัยหนึ่ง อัตลักษณ์เป็นเรื่องของความเข้าใจและการรับรู้ว่าเราเป็นใครและคนอื่นเป็นใคร นั่นคือการประกอบขึ้นและดำเนินอยู่ว่าเราับรู้เกี่ยวกับตัวเองอย่างไร และคนอื่นรับรู้เกี่ยวกับตัวเราอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อกันหรือกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

ในงานของ อภิญญา เพื่องฟูสกุล (2546) ได้อ้างถึงแนวคิดของ Stuart Hall ที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ว่า “ความเป็นตัวเรา” เป็นเพียงมโนร้อยละเจ็ดที่เข้มแข็ง ให้ส่วนเป็นเนื้อเดียวกัน สิ่งที่ถูกยกเข้าด้วยกันคือ “ความเป็นตัวเรา” ที่เรามีต่อวิถีกรรมนั้น “ความเป็นตัวเรา” เกิดมาภายใต้

กระบวนการนี้เอง ปัจจekภาพจึงหมายเน้นการตระหนักรู้และประสบการณ์ภายในที่เกิดในแต่ละ บริบท เมื่อปัจจekแสดงการตอบโต้ได้ ฯ ออกไป นั่นหมายถึงเขาหรือเธอได้สร้างอัตลักษณ์ของเขา หรือเชือขึ้นมาใหม่อัตลักษณ์จึงหมายรวมถึงอัตลักษณ์ของปัจจekที่แสดงออกมากว่าขึ้น

ในคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของ “ความเป็นตัวเรา” ในกระบวนการนี้คืออัตลักษณ์ที่เรียกว่า “การโยกย้ายตำแหน่งแห่งที่” (dislocation) ซึ่งหมายถึงการไม่อาจถูกตรึงติดกับคุณสมบัติ บางอย่างที่ตายตัวหยุดนิ่ง การไม่อาจหยุดนิ่งด้วยตัวของอัตลักษณ์จึงหมายถึงกระบวนการต่อรอง ตั้ง คำถามหรือปฏิเสธตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมที่ถูกยัดให้ยึดมาให้ การปฏิเสธอาจไม่จำต้องหมายถึง การต่อต้าน ตรง ๆ หรือสร้างอัตลักษณ์ตรงข้ามขึ้นมา บางทีเป็นการเล่นกับข้อจำกัดที่ถูกตีกรอบไว้ ให้โดยผลึกสร้างนัยของความหมายใหม่ขึ้นมาแทน การไม่อาจหยุดนิ่งของกระบวนการนี้จึงปั่นชี้สิ่ง ศักยภาพของการต่อต้านที่มีชีวิตชีวา สังคมเมืองในบริบทโลกนวัตตน์เป็นเวทีอันอุดมของปฏิบัติการ ดังกล่าว (อกัญญา เพื่องฟูสกุล, 2546 : 76-81)

อัตลักษณ์คือเรื่องเล่าที่บอกว่าเราคือใคร และคนอื่นบอกว่าเราคือใคร นัยของ การ เป็น “เรื่องเล่า” (narrative) คือความไม่เป็นหนึ่งเดียวของอัตลักษณ์ อัตลักษณ์เป็นเรื่องเล่าที่ แปรเปลี่ยนไปตามเวลาและสถานที่ เล่ากับใคร เล่าอะไร และเล่าทำไม่ อัตลักษณ์ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่อง เล่าที่ “มีโครงสร้าง” “มีหัวเรื่องคุณ” มีคนอื่นหรือสังคมกำหนดค่าคุณคือใคร อัตลักษณ์เกิดจากการ ระบุโดยคนอื่นและนิยามจากตัวเรา การมีคนอื่นระบุทำให้อัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่เรากำหนดเองทั้งหมด แต่หากเป็นโครงสร้างกำหนดแต่ไม่อาจกำหนดได้อย่างเบ็ดเสร็จ ดังนั้น จึงมี “ตัวตนตัวน้อย” ต่าง ๆ (minimal selves) ของเราระหว่างอยู่ อัตลักษณ์ในฐานที่เป็นเรื่องเล่าจึงเป็นเรื่องเล่าตามฐานะ และ ตำแหน่งทางสังคม อัตลักษณ์มีจะเป็นเรื่องเล่า แต่ก็เล่าในสถานที่ เวลา ประวัติศาสตร์ และ วัฒนธรรมเฉพาะเจาะจงอันหนึ่ง สิ่งที่เล่าจึง “อยู่ในบริบทตลอดเวลา” (จิรุณี เสน่ห์คำ, 2547 ข้างอิง จาก อรอนงค์ แสนยาภูมิ, 2548 : 13)

2.1.2 อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identities)

นักมนุษยวิทยาใช้คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” (ethnic group) เพื่อแยกข้อแตกต่างทาง วัฒนธรรมระหว่างสังคมมนุษย์ที่มีวัฒนธรรมต่างกัน สืบเชื้อสายมาจากการบรรพบุรุษที่แตกต่างกัน ส่วนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นี้นั้นถูกมองในลักษณะที่เป็นยุทธวิธีในการนำเสนอตัวของกลุ่มชน ต่าง ๆ ซึ่งเดือนไหว้ไปตามเงื่อนไข สภาพการณ์และผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง (ยก ศัลศสมบัติ, 2551 : 13) หรืออีกนัยหนึ่ง ความเป็นชาติพันธุ์ (ethnicity) มิใช่สิ่งที่ถูกกำหนดโดย สายเลือดหรือโดยปัจจัยทางชีววิทยา ในทางตรงกันข้าม กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มนิยามอัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ของตนเอง และในขณะเดียวกันก็ถูกนิยามด้วยสำนักทางประวัติศาสตร์ที่ตนเองสร้างขึ้น ด้วยเหตุนี้ ความเป็นชาติพันธุ์จึงมิใช่อะไรบางอย่างที่สามารถเข้าใจได้รูปและมีข้อประทับตราติดไว้อย่าง

แน่นอนตามตัว หากแต่เป็นการงใจเลือกที่จะบ่งชี้ตนเองกับกลุ่มไดกถุ่นหนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเพรากการกระทำดังกล่าวให้ผลประโยชน์สูงสุดแก่ตน (ยศ สันตสมบัติ, 2548 : 123) ไม่เพียงเท่านั้น อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จะถูกนิ่งตายตัว แต่ได้กลายเป็นผลผลิตทางการค้าที่เลื่อนไหลไปตามบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามการเวลาและการเลื่อนไหลของเครือข่ายแห่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กระบวนการก่อสร้างอัตลักษณ์ในบริบทของความเป็นชาติพันธุ์จึงไม่อาจจะแยกออกได้จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจและโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมือง (สมหมาย ชินนาค, 2545)

ใน “The Dialectics of Ethnic Change” บทนำในหนังสือ Ethnic Change (1981; ข้างต้น) ปีนี้แก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550 อันเป็นการรวมบทความของ การเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์ที่ ชา尔斯 คายส์ (Charles Keyes) เป็นบรรณาธิการ ได้ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์นั้น มักเกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นวิภาควิธี กล่าวคือ เกิดขึ้นจากพลังที่ขัดกันระหว่างแบบแผนทางสังคม และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ซึ่งนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ใหม่ขึ้น ในสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แบบแผนทางสังคมที่มีอยู่เดิมมักถูกเปลี่ยนไปใหม่ ไม่สอดคล้องหรือเข้ากับสถานการณ์อีกด้วยไป การรับเอาแบบแผนทางสังคมใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการทบทวนถึงความเหมาะสมในหน้าที่ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เดิมที่เป็นอยู่ การเปลี่ยนแปลงในแบบแผนทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามายื่นในบริบททางสังคมใหม่ จึงมักเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการตีความทางวัฒนธรรมและแบบแผนปฏิบัติใหม่ จนเมื่อผ่านไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ใหม่จึงถูกก่อรูปขึ้น ซึ่งอาจเป็นอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมาใหม่ หรืออาจเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เดิมที่ได้รับการตีความในความหมายใหม่ก็ได้ ในช่วงระยะหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนทางสังคมใหม่ที่ถูกเลือกรับเข้ามา และอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นใหม่จะถูกปรับให้อยู่ในภาวะสมดุลชั่วคราว จนกว่าบริบททางสังคมจะเปลี่ยนแปลงอีกรึหนึ่ง ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวพบได้ในปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในกระบวนการอพยพยายถิ่นไม่ว่าจะเป็นชานาอพยพเข้าสู่เมืองใหญ่ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ยากจนอพยพไปยังประเทศที่มีเศรษฐกิจดีกว่า หรือการลี้ภัยของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยเหตุผลทางการเมือง ฯลฯ ซึ่งในกรณีของคายส์ การเปลี่ยนแปลงในชาติพันธุ์ไม่ใช่เรื่องที่จะอธิบายง่ายๆ ภายใต้กรอบคิดของการถูกผสมกลมกลืน (assimilation) หากแต่จำเป็นต้องพิจารณาความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและขัดกันระหว่างแบบแผนทางสังคมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ปีนี้แก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550 : 195-196)

นอกจากนี้ การให้ความหมายของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยังมีให้เกิดจากกระบวนการหล่อหลอมภายในกลุ่มชาติพันธุ์เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังมีการถูกให้ความหมายจากภายนอกอย่างเช่นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ถือจากบทความของ ไมเคิล มอร์นัน (Michael

Moerman) เรื่อง “Who are the Lue? Ethnic Identity in a Complex Society” (1995) ซึ่ง ชา尔斯 คายส์ (Charles Keyes) ได้ขยายมิติมุมมองของความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์กับรัฐชาติ เนื่องจากชาวลือนี้ถูกหล่อหัดยอมด้วยวัฒนธรรมชาติที่ต่างกันซึ่งเกิดขึ้นนับแต่ยุคอาณานิคมฝรั่งเศสและอังกฤษที่การลากเส้นพรอมแดนในเขตแม่น้ำโขงตอนกลาง ได้ทำให้ชาวลือต้องคงอยู่ใน 3 รัฐชาติคือ ไทย จีน และลาว ในกรณีนี้ คายส์ เห็นว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะพิจารณาชาติพันธุ์ลือในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ประเภทหนึ่งอีกต่อไป ความเป็นลือจึงมีลักษณะเป็น “อัลโลกลอสเซีย” (heteroglossia) กล่าวคือเป็นภาวะที่ผู้คนตีความทั้งผู้อื่นและตนเองในส่วนวนที่หลากหลาย อันเกิดจากอิทธิพลการสืบสานทางวัฒนธรรม ที่ทำให้เป็นไปไม่ได้ที่จะสร้างขอบเขตล้อมรอบวัฒนธรรมให้มีลักษณะที่เป็นเอกเทศได้อีกด่อไป ลือในฐานะชาติพันธุ์จึงเป็นทั้ง อัตลักษณ์ท้องถิ่น (local identity) ที่ผลิตขึ้นผ่านต้านทาน เรื่องเล่าและเรื่องราวของบรรพบุรุษที่ยึดถือโดยสมาชิกในชุมชนตระบากที่ยังไม่ถูกแทรกแซงโดยรัฐ เป็นทั้งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์กลุ่มน้อย (minority ethnicity) ด้วยการจัดจำแนกโดยรัฐ เช่นการถูกจัดให้เป็นชนชาวໄຕในจีนเป็นทั้งอัตลักษณ์ที่ขายได้ (marketable identity) ที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และเป็นอัตลักษณ์ข้ามชาติ (transnational identity) ที่วิลหาความเป็นไทยในอดีตของคนไทยได้ก่อให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนข้ามพรอมแดน เพื่อฟื้นฟูแหล่งที่มาทางวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ໄไทลือ การจัดจำแนกเช่นนี้เป็นเทคโนโลยีของอำนาจชนิดหนึ่งซึ่งช่วยให้รัฐ รู้จัก “คนของตน” ด้วยการสร้างเส้นแบ่งพรอมแดนทางชาติพันธุ์ขึ้น ที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ประกอบไปด้วยเนื้อหากความแตกต่างที่เด่นชัด และแยกขาดจากกัน เส้นแบ่งดังกล่าวแม้จะเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐและไม่เกี่ยวข้องกับการนิยามตนของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ แต่กลับส่งผลต่อการก่อรูปของจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ขึ้นมาใหม่ ดังนั้น การนิยามกรอบความเป็นชาติพันธุ์ได ๆ จึงเสี่ยงไม่พ้นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพราะการนิยามของเขตทางชาติพันธุ์ย่อมตามมาด้วยนิยาม “ความเป็นอื่น” อยู่ที่กรอบนั้น (อกกิจญา เพื่องฟูสกุล, 2546 : 72)

ในงานวิจัยของ จตุพร คงโน森 เรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามที่บ้านนาอก ตำบลหนองญาติ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” พ布ว่าการสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ได้สร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ด้วยวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรม อาทิ ภาษา เวียดนามการแต่งกายด้วยชุดแบบเวียดนาม บทเพลงประจำหมู่บ้าน การเลือกหญิง嫁เขื่องของเจ้าสาว สีขาว และโχจิมินห์ เข้ามาเป็นกระบวนการก่อสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ทางชาติพันธุ์โดยตลอด ถ่ายทอดผ่านการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าด้วย เวียง ประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้อัตลักษณ์ดังกล่าวซึ่งได้มีการปรับเปลี่ยน ลื่นไหล ไปตามบริบทของสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของไทย ไม่

เพียงเท่านี้ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายเวียดนามเหล่านี้ยังได้ถูกสร้างโดยคนภายนอกด้วยนั่นก็คือการทำให้หมู่บ้านนาของกลาดเป็นหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม เพื่อเรื่มความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในกรอบสหมนิยมและกรอบสหภาพ (จตุพร ดอนโสม, 2551)

ดังนั้น อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นพลวัต ไม่หยุดนิ่ง มีการต่อรอง การปรับเปลี่ยน และเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่างๆ ในโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม และอัตลักษณ์มีทั้งที่เป็นระดับบุคคล (individual identity) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (collective identity) ในระดับบุคคลนั่นเองอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศภาวะ กลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ ช่วงชั้นทางสังคม อาชีพและศาสนา เป็นต้น ในขณะที่อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนี้ ความเป็นอัตลักษณ์ร่วมถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตามบนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มนี้ ย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะบุคคลของกลุ่มคนด้วย ฉะนั้น เมื่อพูดถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีลักษณะร่วมของสมาชิกของกลุ่มคนในสังคมเดียวกันซึ่งแตกต่างไปจากกลุ่มคนอื่น ๆ (ประสิทธิ์ ลีบุรีชา, 2547 : 33-34)

ในการเมืองชาวไทยใหญ่ในเขตชายแดนไทย-พม่า ในงานวิจัยของ วันดี สันติวุฒิ เมธี (2545 : 220) ก็เขียนถึงการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ซับซ้อนหลากหลาย ไม่หยุดนิ่งมาแต่เดียว สนับสนุนกันว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ณ ช่วงเวลาเดียวกัน มีการติดต่อสัมพันธ์ทั้งในเชิงชื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของจนถึงการรวมร่างฟื้นกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการขยายอิมแพคและผลกระทบทางวัฒนธรรมระหว่างกัน ดังนั้นมีกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม ต้องการรักษาความเป็นหนึ่งเดียวหรือความเป็นปีกแผ่นในพากเดียวกันกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อสร้างความเหมือนในพวกราและความต่างในพวกราจีน ก็เกิดขึ้น ในกระบวนการนี้ อาจมีทั้งการสร้างขึ้นมาใหม่或者สืบทอดและการขยายอิมแพคส่วนทางวัฒนธรรมของคนอื่นมาทำให้เป็นของเรา อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในยุคหนึ่ง อาจนำมาใช้จำแนกความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ได้ในยุคหนึ่ง แต่มีเวลาเปลี่ยนไป อัตลักษณ์ดังกล่าวอาจใช้ไม่ได้ผล เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีการปรับตัวและขยายอิมแพคในกระบวนการระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้ เมื่ออัตลักษณ์เก่ามีพลังน้อยลงอัตลักษณ์ใหม่จึงถูกสร้างขึ้นมาทดแทน อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่แน่อนตายตัวและไม่หยุดนิ่ง การสืบทอดและผลิตอัตลักษณ์ใหม่จึงเกิดขึ้นได้เสมอ ภายใต้กาลเวลา และมริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป (ฉลาดชาญ ร่มดานนท์, 2542)

2.1.3 อัตลักษณ์ข้ามพรอมแคนของคนข้ามตัว

การเคลื่อนย้ายข้ามพรอมแคนของสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นท่ามกลางข้ออกเสียงประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับวัฒนธรรม โดยมีการนำเสนอแนวคิดที่โต้แย้งกับแนวคิดในอดีตที่มักผูกวัฒนธรรมไว้กับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เฉพาะที่แห่งใดแห่งหนึ่งของนักมานุษยวิทยารุ่นหลัง โดยแย้งว่าสิ่งที่เรียกว่าวัฒนธรรม (culture) อัตลักษณ์ (identity) ชาติพันธุ์ (ethnicities) ไม่สามารถบรรจุไว้ในกล่องหรืออาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์แห่งใดแห่งหนึ่ง หากแต่เป็นสิ่งที่ไหล สัญจร และตัดข้ามกล่องและพรอมแคน นั่นคือ มีนัยยะของการมองอัตลักษณ์ วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ของผู้คนว่าไม่จำเป็นต้องผูกติดกับพื้นที่ทางกายภาพที่แน่นอนตายตัวเสมอไป เนื่องจากอัตลักษณ์วัฒนธรรมไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ตามธรรมชาติ แต่ถูกสร้างขึ้นในความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คน (Lavie and Swedenburg 1996; Gupta and Furguson (1996; อ้างอิงจาก วาสนा ลงทะเบียนปี 2546)

Hastings Donnan and Thomas Wilson (1998; อ้างอิงจาก กัลยา จุพารัชกร, 2551) ได้ยกตัวอย่าง การรื้อถอนทำลายกำแพงเบอร์ลินเพื่อชี้ให้เห็นว่า พรอมแคนซึ่งเป็นตัวแบ่งพื้นที่สร้างความเมื่อนและความต่างทางวัฒนธรรมไปพร้อมๆ กันนั้น เป็นสิ่งสร้างที่สามารถดำรงอยู่ได้ รื้อถอนได้ ขณะเดียวกันก็สร้างใหม่ได้ แต่การศึกษาพรอมแคนมักยึด โยงอยู่กับพรอมแคนที่เป็นพื้นที่ทางกายภาพ และมองเฉพาะการบักปืนเขตแคนความมั่นคงและความเป็นรัฐชาติ จึงทำให้ละเลยต่อส่วนที่สำคัญนั้นคือ มิติทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์และชาติพันธุ์ เป็นต้น หรือหากสนใจวัฒนธรรมก็จะมองวัฒนธรรมแบบหยุดนิ่งและควบคุมโดยรัฐ

อย่างไรก็ตาม ในงานของ Akhil Gupta and James Furguson (1999; อ้างอิงจาก กัลยา จุพารัชกร, 2551) ได้เสนอแนวคิดที่ดึงพื้นที่ออกจากสถานที่ที่มีลักษณะทางกายภาพ โดยเสนอว่า การมองพื้นที่ (space) สถานที่ (place) วัฒนธรรม (culture) ด้วยการตั้งสมมุติฐานว่ามีความเหมือนหรือมีลักษณะร่วมกัน (assumed isomorphism) นั้น นำมาสู่ปัญหาหลายประการ ประการแรกคือ เราจะอธิบายวัฒนธรรมของคนเหล่านี้ได้อย่างไร เนื่อง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณพรอมแคน คนที่มีชีวิตอยู่กับการเคลื่อนย้ายข้ามพรอมแคน เช่น แรงงานข้ามชาติ ชนเผ่าเร่อร่อน สมาชิกของนักธุรกิจ นักวิชาการข้ามพรอมแคน เป็นต้น และกลุ่มคนที่อาจจะเคลื่อนย้ายที่ถาวรมากบ้างน้อยบ้าง เช่น ชาวนาที่ใช้เวลาในเมืองชีโวครึ่งปีและเมืองครึ่งปี พลัดถิ่น ผู้ลี้ภัย ประการที่สอง หากมองจากแคนที่วัฒนธรรม (mapping of culture) จะพบว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมมักถูกอธิบายอยู่กับกรอบของพื้นที่โดยพื้นที่หนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่นหรือรัฐ แล้วเราจะอธิบายความเชื่อมโยงของพหุวัฒนธรรม (multiculturalism) รวมทั้งวัฒนธรรมย่อย (subculture) อย่างไร ประการสุดท้าย ในประเด็นเรื่องหลังอาณานิคม (postcolonial) พบว่ามีการประทับตราทางวัฒนธรรมหลากหลาย มี

ทั้งเดือกรับ เลือกผสมผสานจนเกิดวัฒนธรรมพันธุทาง (hybrid) และการตัดพื้นที่ออกเป็นส่วน ๆ ด้วยความเป็นอิสระของรัฐ แล้วเราจะขอริบawayเขตแดนทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ของโยงนั้นอย่างไร

นอกจากนี้ ในงานของ A.M. Hill (1998; อ้างอิงจาก กัญญา จุพารัชกร, 2551) ที่ศึกษาพ่อค้าทาง ไก流畅วีนญูนนาน ในบริเวณภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเดินทางข้ามประเทศเพื่อค้าขาย พบว่า อัตลักษณ์ความเป็นจีนแยกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ จีนมุสลิมญูนนาน จีนฮ่อ และจีนชั้น กายได้บริบทที่แตกต่าง เพราะอาณาบริเวณของประเทศไทยกว้างใหญ่ ความเป็นจีนจึงถูกสร้างผ่านการอ้างอิงความเป็นท้องถิ่น (native place) ซึ่งเป็นสิ่งที่จำแนกแยกแยะความแตกต่างของความเป็นจีน ในบริบทการเคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทยของพ่อค้าทาง ไก流畅วีนญูนนานกลุ่มนี้ นิยามตนเองแตกต่างจากชาวจีนอื่น หากแต่คนกลุ่มนี้มีอัตลักษณ์ที่เด่น ให้ตามปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการค้าและศาสนา ซึ่งแม้ว่าชาวจีนญูนนานกลุ่มนี้จะมีการรวมตัวกันผ่านศาสนามุสลิม ซึ่งเป็นการนิยามให้เห็นความแตกต่างกับอัตลักษณ์อื่นก็ตาม ขณะเดียวกันอัตลักษณ์ของมุสลิมชาวจีนญูนนานทั้งในไทยและจีนก็แตกต่างกัน เพราะว่าในไทยนั้นจีนมุสลิมมีโอกาสเรียนในโรงเรียนศาสนาจากไทยมากขึ้น

ส่วนงานของ Stuart Hall (1990; อ้างอิงจาก กัญญา จุพารัชกร, 2551) เรื่อง “Cultural Identity and Diaspora” แสดงให้เห็นว่า ไม่มีอัตลักษณ์ใดที่เป็นอัตลักษณ์ที่แท้จริงหรือบริสุทธิ์ของคนพลัดถิ่น เพราะอัตลักษณ์ของคนแต่ละกลุ่มนี้มีความแตกต่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับตำแหน่งแห่งที่และบริบทของการแสดง ดังนั้นแม้ว่าจะเป็นคนพลัดถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันก็ตาม ทุกคนกับไม่ได้รู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียว โดย ยอด เสนอว่าควรให้ความสำคัญกับบริบท การเคลื่อนไหวและปฏิสัมพันธ์ และอาจสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่นที่แสดงออกมานั้นจึงเป็นอะไรที่ “กำลังจะเป็นเช่นเดียวกันกับการเป็นแล้ว” (Becoming as well as being) หรือกล่าวอีกในหนึ่งคือ อัตลักษณ์มันเคลื่อนไหวอยู่ในกระบวนการตลอดเวลา เพราะไม่มีอัตลักษณ์โดยยุ่นอย่างรับ

ด้วยเหตุนี้ การแสดงอัตลักษณ์ของแรงงานผู้มีเชื้อชาติชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในเมืองหัวหรา แขวงบ่อแก้วก็เป็นเหมือนการสร้างภาพแทนความเป็นจริงของการแสดงออกถึงความเป็นพรรคพวากเดียวกัน อาจจะเพื่อเป็นการต่อรองอำนาจต่าง ๆ จากรัฐ สปป.ลาว จากคนในชุมชนท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์อื่นหรือเพื่อความสะความสนับสนุนในการดำรงชีวิตของตน เพื่อให้สังคมแวดล้อมรับรู้โดยเฉพาะชาวเวียดนามด้วยกันเองเพื่อทำให้เกิดความสำนึกร่วม

2 แนวคิดเรื่องคนพัสดิ้น (Diaspora)

ในช่วงสองศตวรรษที่ผ่านมาแนวคิดการศึกษาคนพลัดถิ่นเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจและเป็นข้อถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในวงวิชาการทั้งทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เนื่องจากว่าแนวคิดนี้ได้ถูกแทรกเข้ามาทำมกถางประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับวัฒนธรรม

จากการรวมของการศึกษาแรงงานข้ามชาติในฐานะคนพลัดถิ่นที่มีภูมิลำเนาเดิมก่อนการเคลื่อนย้ายข้ามประเทศอยู่ภาคเหนือของไทย พบว่า ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ คือ สาเหตุของการเป็นแรงงานข้ามชาติบันฐานการอธิบายถึง ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่อื้อต่อการตัดสินใจย้ายถิ่น ปัญหาต่าง ๆ ที่แรงงานต้องเผชิญในกระบวนการไปเยือนแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งข้อเสนอแนะต่อไปโดยนาย การดำเนินงาน และก่อหนายของรัฐ ไทยที่เกี่ยวกับการไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทย (กนก โตสุรัตน์ และบริชา อุยตระกูล, 2528 ; อัมรัศก์ วงศ์ประชญ์, 2539 ; อัมรัตน์ บุญนาเย็น, 2542 ; กัณณิกา อังศุชนสมบัติ, 2546) ประกอบกับการพิจารณาแรงงานข้ามชาติในฐานที่เป็นประชากรรัฐชาติหนึ่ง ๆ เป็นสิ่นคำสั่งออกหรือนำเข้าระหว่างประเทศด้านทางและประเทศปลายทาง ซึ่งทำให้รัฐราชการถูกคาดหวังในการเข้ามามีส่วนในการควบคุม คุ้มครอง และจัดการแรงงานข้ามชาติดังกล่าว (พรรดาภิทร ปลั้งศรีเจริญสุข, 2551)

การศึกษาแรงงานข้ามชาติที่อธิบายโดยภูมิวิถีว่าด้วยการเคลื่อนย้ายของประชากรในสภาวะยากลำบากผ่านการอธิบายพื้นที่เชิงกายภาพว่า มีพื้นที่รับที่ดึงดูดการอพยพและพื้นที่รับที่มีปัจจัยผลักให้เคลื่อนย้ายออกไปเป็นสำคัญนั้น ถูกตั้งข้อสังเกตว่าอาจนำมาซึ่งการละเลยความหลากหลายในกลุ่มผู้อพยพ และละเลยในการทำความเข้าใจกับอันดับของรัฐในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินนโยบาย ด้วยเหตุนี้ จึงมีความพยายามที่จะนำเสนอวิถีทางวัฒนธรรมเข้าไปศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายของผู้คนมากขึ้น พร้อมกับสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของผู้เคลื่อนย้าย เพื่อเลี้ยงมนุษย์แบบข้ามขั้นตอน นำไปสู่การพิจารณาการเคลื่อนย้ายในมิติหลากหลายมากขึ้น เช่น แนวคิดว่าด้วยระบบสังคมวัฒนธรรม ไร้พรมแดน ผู้อพยพข้ามแดน สภาวะ ไร้พรมแดนหรือกระบวนการข้ามพื้นความเป็นชาติ เป็นต้น รวมถึงการหันมาทบทวนอัตลักษณ์และจิตสำนึกของผู้อพยพในฐานะที่เป็นองค์ประธานที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของภาระทำ (Kearney, 1996; อ้างอิงจาก กัลยา จุพารัชกร, 2551)

งานศึกษาของ Weyland (1993; อ้างอิงจาก กัลยา จุพารัชกร, 2551) ได้อธิบายอย่างน่าสนใจเกี่ยวกับการเป็นแรงงานข้ามชาติในฐานะคนพลัดถิ่นว่า มีความสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของความมั่นคงความไม่มั่นคง โดยอธิบายว่ารายได้ที่เปลี่ยนจากงานที่ทำลูกน้ำมาสร้างความมั่นคงให้กับบ้านที่ตนเองเกิดภัยได้สถานการณ์ที่ผู้คนเดินทางออกไปทำงานข้างนอกมากขึ้น รายได้จากการเป็นแรงงานข้ามชาติจึงสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวทางบ้านเกิดที่ต้องเผชิญกับภาวะที่ไม่

มั่นคง ขณะเดียวกันการทำงานในต่างแดนทำให้แรงงานข้ามชาติต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงในรายได้ที่ทำ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสะสมรายได้ สร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นกลุ่ม ในบทความของ จิรุวดี เสนาคำ (2547) ได้สรุปภาพรวมของการศึกษาคนพลัดถิ่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่มคือ แนวคิดคนพลัดถิ่นในฐานะตัวแบบการวิเคราะห์ (diaspora as typological tool) และแนวคิดคนพลัดถิ่นในฐานะที่เป็นเงื่อนทางสังคม (diaspora as social condition) กล่าวคือ

แนวคิดกลุ่มแรกนี้ เป็นการขยายเอกสารนี้ที่มีการนิยามความหมายและการจัดจำแนกประเภทอย่างคับแคบ และไม่ยืดหยุ่น (fix boundary) แล้วมาจับไส้กล่องที่เรียกว่าเป็นรูปแบบ (model) โดยมีลักษณะทั่วไป คือ มีการกระจายอยู่นอกนาตุภูมิทั้งในและนอก คือ การตกเป็นเหยื่อที่ถูกทำให้พลัดถิ่นออกจากนาตุภูมิ และแบ่งบวก คือ เป็นการพลัดถิ่นภายใต้ความสมัครใจที่จะออกจากคืนแคนที่เป็นนาตุภูมิ เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น การเดินทางเพื่อทำการค้าและตั้งชุมชนนอกนาตุภูมิของชาวจีนและชาวเลบานอน การเข้าไปตั้งถิ่นฐานในอาณานิคมของคนจากประเทศอาสาฯ นิคม เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน และโปรตุเกส การเดินทางทำเป็นต้น โดยที่กลุ่มคนเหล่านี้มีความทรงจำเกี่ยวกับนาตุภูมิ และพันธะสัญญาร่วมในการพื้นที่ รักษา สร้างความปลอดภัยและความมั่นคงแก่นาตุภูมิ มีความสัมพันธ์ทั้งรับรื่นหรือไม่รับรื่นกับสังคมของประเทศที่อาศัยอยู่ ในปัจจุบัน ซึ่งมีนัยของการมองกลุ่มคนพลัดถิ่นเหล่านี้ในลักษณะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นหนึ่งเดียว มีเอกภาพ ไม่เปลี่ยนแปลง ปราศจากความขัดแย้งทางเพศ ชนชั้น และวัย

ขณะที่แนวคิดกลุ่มหลังให้ความสำคัญกับบริบทมากกว่า คือตั้งคำถามว่า ภายใต้เงื่อนไขอะไรที่ทำให้เกิดภารณ์พลัดถิ่นขึ้นมา โดยใช้งานของ สจิวต ชาลล์ (Stuart Hall) ที่สอนใจศึกษาประเด็นอัตลักษณ์คนพลัดถิ่น โดยมองว่า หากทำความเข้าใจคนพลัดถิ่นที่อัตลักษณ์จะพบว่า คนพลัดถิ่นไม่มีบ้านเกิดและนาตุภูมิที่สักดิศิทธิ์ แต่บ้านถูกเปลี่ยนและเด่าใหม่ โดยบ้านอาจจะมีหลายบ้าน ไม่จำเป็นต้องมีบ้านเริ่มต้น ดังนั้นอัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่นจึงเป็นอัตลักษณ์ผสมพันธุ์ทาง เป็นเรื่องเด่า ไม่มีแก่นแกน แต่กลับเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่ภายใต้ความเมื่อยล้าที่กำลังเปลี่ยนแปลง (changing same) นั้นคือ แม้ว่าคนพลัดถิ่นจะมีประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมร่วม แต่คนพลัดถิ่นก็มีความแตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ในการทบทวนการศึกษาคนพลัดถิ่น พบว่าประเด็นหลักที่ได้รับความสนใจ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนพลัดถิ่นกับนาตุภูมิ (homeland orientation) ประสบการณ์การแยกกระจาย (dispersion) และการรักษาพรมแคนทางวัฒนธรรมกับสังคมที่ไปอาศัยอยู่ (boundary-maintenance)

2.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างคนพลัดถิ่นกับมาตรฐานภูมิ

เป็นการตั้งคำถามต่อความสำคัญและการชี้ร่างอยู่ของบ้านหรือมาตรฐานภูมิของคนพลัดถิ่น โดยมีงานศึกษาภูมิหนึ่งที่สนใจบ้านเกิดหรือมาตรฐานภูมิในฐานะที่เป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของคนพลัดถิ่นที่จะต้องกลับไป เพราะคนพลัดถิ่นคือบุคคลผู้ที่กระจัดกระจายออกจากบ้านเกิด การกลับไปมาตรฐานภูมิก็คือ การกลับไปหารากเหง้า การกลับไปหาความคิดความงามในอดีต เพื่อชาร์รังรักษา วัฒนธรรมที่แท้จริงของกลุ่มตนเอาไว้ ซึ่งแนวคิดเรื่องมาตรฐานภูมิปรากฏชัดในการนิยามความหมายและลักษณะร่วมของคนพลัดถิ่นของ Safran (1999; อ้างอิงจาก สุรุษ เสนาคำ, 2547) ที่จำแนกคนพลัดถิ่นออกเป็น 6 ประเภท โดยเฉพาะข้อ 4 ยึดถือมาตรฐานภูมิของบรรพบุรุษเป็นบ้านที่แท้จริงและเป็นสถานที่ที่ต้องกลับไปในเวลาที่เหมาะสม ข้อ 5 มีพันธะที่จะต้องรักษา บูรณะ พื้นฟูหรือสถาปนา มาตรฐานของตน และข้อ 6 มีสายสัมพันธ์กับมาตรฐานภูมิ สายสัมพันธ์ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นที่มาของสำเนียกความเป็นเชื้อชาติอันหนึ่งอันเดียว

เช่นเดียวกับงานของ Robin Cohen (1999; อ้างอิงจาก สุรุษ เสนาคำ, 2547) ที่นิยามคนพลัดถิ่นโดยจำแนกออกเป็น 9 ประเภท ซึ่งไม่ต่างจาก Safran เท่าไหร่นัก คือลักษณะข้อ 3 มีความทรงจำร่วมเกี่ยวกับถิ่นกำเนิด ข้อ 4 มีอุดมคติและพันธะร่วมในการรักษา พื้นฟู สร้างความปลดปล่อย ความมั่งคั่งแก่มาตรฐานภูมิ และข้อ 5 มีการพัฒนาความสำนึกร่วมของการคืนถิ่น

ขณะที่อีกกลุ่ม ได้แบ่งว่า การมองมาตรฐานภูมิคือดินแดนที่ศักดิ์สิทธิ์นั้น เป็นการอิงอยู่กับแนวคิดที่มองว่ามีบุคคลดำเนินการของวัฒนธรรมที่แท้ แต่จริงวัฒนธรรมไว้กับพื้นที่ทางกายภาพที่ได้ที่หนึ่ง หากแต่เมื่อมองว่า ประเด็นเรื่องบ้านเกิดหรือมาตรฐานภูมิของคนพลัดถิ่นมีความหมายที่ซับซ้อนมากกว่า กล่าวคือ ไม่ได้เป็นเพียงบ้านที่แท้จริง ที่เกิดและเติบโต ศักดิ์สิทธิ์และต้องกลับไป แต่มาตรฐานภูมนั้นมีการเลื่อนไหลได้ ไม่ยึดติดกับพื้นที่ และมีความสัมพันธ์กับการเคลื่อนย้าย ดังเช่นงานของ James Clifford (1997) ที่เสนอว่า คนพลัดถิ่น (Diaspora) นั้น จุดสำคัญอยู่ที่การพลัดถิ่น ซึ่งไม่รู้ว่าเมื่อไหร่จะได้กลับบ้าน การกลับบ้านเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก จึงกลายเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่

ในผลงานเรื่อง “Finding One’s Own Place: Asian Landscapes Re-visioned in Rural California” ของ Karen Leonard (1999; อ้างอิงจาก สุรุษ เสนาคำ, 2547) เกี่ยวกับคนพลัดถิ่นชาวจีนและอินเดียในแคลิฟอร์เนีย พบร่วม ชาวอินเดียจากรัฐปัญจาบพลัดถิ่นนั้น ปรับตัวโดยการแปลความหมายทางวัฒนธรรมที่ตนเองจากมา และผสมผสานกับวัฒนธรรมใหม่ที่ต้องปะทะเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในพื้นที่แห่งใหม่ที่มีความแตกต่าง การปรับตัวและการแปลความหมายของวัฒนธรรมเดิมและการผสมผสานกับวัฒนธรรมใหม่นี้เองทำให้คนพลัดถิ่นเหล่านี้มีความรัก/ผูกพัน จนอาจทำให้พื้นที่ใหม่มีความหมายในฐานะบ้านก็ได้ เช่นเดียวกับชาวญี่ปุ่นที่ได้สร้าง/ปรับพื้นที่ใหม่ของ

ชนบทแคลิฟอร์เนียทั้งทางภาคภูมิและห่านเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ของบ้านที่ตนอาจมา
จนกระทั่งพื้นที่แห่งนี้ถูกเป็นมาตรฐานในความหมายของคนพัสดุกลุ่มนี้

2.2.2 ประสบการณ์การแยกกระจาย

เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ได้รับความสนใจ โดยจะเห็นได้ว่ามีงานจำนวนมากที่ผูก
โยงคนพัสดุกับ “การถูกขับหรือบังคับให้ออกจากมาตรฐาน” ดังตัวอย่างที่เห็นได้จาก ชาวชีว
พัสดุกับ ชาวเลบานอนพัสดุกับ ชาวคริสต์เป็นพัสดุกับ เป็นต้น โดยมีประสบการณ์เจ็บปวด ขมขื่น
แต่เป็นเหยื่อ แม้ว่า Cohen (1996; อ้างถึงใน สุรุณ เสนาคำ, 2547) พยายามอธิบายการอพยพของ
คนพัสดุกับด้วยการจำแนกคนพัสดุกับออกเป็น 5 ประเภท กือ 1) ชุมชนพัสดุกับที่เกิดจากการบังคับ
(victim diaspora community) เช่น ชุมชนชาวอพาร์กันและอาเมเนียนในต่างแดน 2) ชุมชนพัสดุกับ
ต้านแรงงาน (labor diaspora community) เช่น ชาวอินเดีย 3) ชุมชนพัสดุกับที่เกิดจากการค้า
(trade diaspora community) เช่น ชุมชนพ่อค้าชาวจีนและเตบานอน 4) ชุมชนพัสดุกับที่เกิดมาจากการ
ระบบจักรวรรดินิยม (imperial diaspora community) เช่น ชุมชนชาวอังกฤษ และ 5) ชุมชนพัสดุกับ
ด้านวัฒนธรรม (cultural diaspora community) เช่นชุมชนชาวคริสต์เป็น

นอกจากนี้ คนพัสดุกับอาจจะแยกกระจายเชิงเกี่ยวข้องกับพื้นที่ กล่าวคือ การแยก
กระจายที่เกิดขึ้นได้ทั้งภายในและข้ามพรมแดนรัฐชาติ มีงานศึกษาส่วนหนึ่งมองว่า คนพัสดุกับคือ
ชุมชนชาติพันธุ์ที่แบ่งแยกได้โดยพรมแดนรัฐชาติ อีกทั้งมักจะถูกนำมาใช้เป็นประเด็นร่วมกับข้อ
ถกเถียงเรื่องบ้าน เช่น การมองว่าคนพัสดุกับคือเศษเสี้ยวของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่นอกบ้านเกิด หรือ
กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในฐานะชนกลุ่มน้อยของประเทศ

อย่างไรก็ตาม มีงานศึกษาอีกจำนวนหนึ่งที่มองว่า การแยกกระจายของคนพัสด
ุกกับลักษณะของการกระจายจากศูนย์กลางสู่ชัยของ นั่นคือการเคลื่อนย้ายออกจากมาตรฐาน ซึ่งเป็น
เสมือนศูนย์กลางหรือจุดเริ่มต้นของคนพัสดุกับไปสู่พื้นที่หรือประเทศอื่นๆ ที่อาจเปรียบได้จาก
อาณาบริเวณที่เป็นชายขอบ ซึ่งเป็นการมองคนพัสดุกับอย่างหยุดนิ่งภายใต้กรอบคิด “ที่มา/จุดเริ่มต้น
(origin)” และ “การเป็นสมาชิกที่แท้จริง (true belonging)” และมองความสัมพันธ์ระหว่างคนพัสด
ุกกับมาตรฐานในลักษณะที่เป็นเสน่ห์และระบวนเดียว (Anthias 1998; อ้างอิงจาก สุรุณ เสนาคำ,
2547)

2.2.3 การชี้ร่องรักษาพร้อมแคนความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับสังคมที่ไปอาศัยอยู่

ในงานศึกษาชาวจีนของ Aihwa Ong (2002) เรื่อง “The Pacific Shuttle: Family,
Citizenship, and Capital Circuits” เสนอว่า จักรวาลวิทยาของการใช้ชีวิตแบบชาวจีนดังเดิม เป็น
เครื่องมือสำหรับการสร้างความเป็นชาติพันธุ์ขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องยึดโยงตำแหน่งแห่งที่หรือรัฐ
ชาติใด ทั้งนี้เพราความเป็นพลเมือง ไม่ได้มีนัยความสัมพันธ์กับรัฐชาติ สำหรับพวกเข้า/เชอกลับ

ชาติใด ทั้งนี้เพราความเป็นพลเมือง ไม่ได้มีนัยความสัมพันธ์กับรัฐชาติ สำหรับพวกราชอาณาจักรอุบล เป็นเพียงในเบิกทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น โดยในสังคมของชาวจีน “ความกตัญญู” เป็นกระบวนการสร้างวินัยให้เด็กรู้ตำแหน่งแห่งที่ของตัวเอง และเป็นเสมือนเส้นขีดแบ่งชาวจีนพลัดถิ่นกับสังคมอื่น ๆ โดยลูกหลานของชาวจีนพลัดถิ่นจำเป็นต้องปฏิบัติตาม คือ ลูกชายจะต้องสะสมทุน เพื่อให้ครอบครัวมีความมั่นคง ในทางกลับกัน ครอบครัวที่ไม่มีลูกชาย ก็สามารถปรับใช้ผ่านการมีลูกเบย์ที่จะต้องเป็นชาวจีนเท่านั้น และลูกเบย์ก็ต้องปฏิบัติตามระบบที่ลูกชายชาวจีนควรทำ นั้นคือความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัว

ในงานศึกษาบางกลุ่มกลับมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป การให้ความสำคัญกับความพยายามรักษาพรอมแคนความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับสังคมที่ไปอาศัยอยู่ของคนพลัดถิ่น เป็นการมองข้ามลักษณะที่เป็นพันธุ์ทาง (hybridity) ความเลื่อนไหล (fluidity) การสมรสาน (creolization) การประประสาน (syncretism) ทางวัฒนธรรม โดย Stuart Hall, 1990 เสนอว่า ประสบการณ์ของคนพลัดถิ่นซึ่งลูกนิยามนั้น ไม่ได้มีลักษณะที่เป็นสารัตถะหรือมีความบริสุทธิ์จริง แท้ในตัวมันเอง แต่ต้องยอมรับถึงความแตกต่างและหลากหลาย (heterogeneity and diversity) ซึ่งแสดงอย่างชัดเจนในประเด็นอัตลักษณ์ โดยอัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่น คือ อัตลักษณ์ของคนพันธุ์ทาง (hybridity)

นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาบางส่วนที่จะໄດ้ยึดการรักษาพรอมแคนความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับสังคมที่ไปอยู่อาศัยของคนพลัดถิ่น ด้วยการเสนอแนวคิดการกัดเซาะ/ทำลายพรอมแคนความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับสังคมที่ไปอยู่อาศัยของคนพลัดถิ่น (boundary-erosion) ซึ่งกระทำผ่านความพยายามที่จะผสมกลมกลืน (assimilate) กับสังคมที่ไปอยู่อาศัย เช่น งานศึกษาชาวไทยใหญ่ที่อพยพจากพม่ามาอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอนของประเทศไทย โดยพบว่า ชาวไทยใหญ่พลัดถิ่นนั้น ได้สร้างความทรงจำใหม่ที่เป็นความทรงจำแห่งชาติแทนความทรงจำที่องค์ในวัฒนธรรมความเป็นไทย ได้เข้าผสมกลมกลืนแบบจะแทนที่ความเป็นไทยใหญ่ เช่น ภาษา ประเพณี แบบไทย และประวัติศาสตร์ เป็นต้น

ในประเด็นที่เรียกว่าเป็นองค์ประกอบหลักในการศึกษาคนพลัดถิ่น ยังได้รับความสนใจในฐานะที่เป็น “คำศัพท์ (term)” ทำให้มีกลุ่มคนพลัดถิ่นที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น เช่น กลุ่มคนพลัดถิ่นที่เกิดจากการมีรากภาษาเดียวกัน เช่น Francophone Anglophone กลุ่มคนพลัดถิ่นที่มีศาสนาเดียวกัน เช่น ชนชาติ ชิกต์ พุทธ มุสลิม เป็นต้น หรือคนพลัดถิ่นในนัยที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน เช่น ชาวเชื้อสายโรเตอร์สเตชั่น (Rogers Brubaker, 2005 ข้างขึ้นจาก วิรุณ เสน่ห์คำ, 2547)

อาร์เมเนียน ปัจจุบันกลับมีความหมายร่วมทางภาษาในขอบเขตที่กว้าง ซึ่งประกอบด้วยคำว่า ผู้อพยพ (immigrants) ผู้ลี้ภัย (expatriate) ผู้ลี้ภัย (refugee) แรงงานข้ามชาติ (guest workers) ชุมชนพลัดถิ่น (exile community) ชุมชนไปรษณีย์ (overseas community) ชุมชนชาติพันธุ์ (ethnic community) ขณะอีกด้านหนึ่งมุ่งมองที่เป็นกรอบนี้เป็นปัญหา โดยทำให้การจัดประเภท (category) กลายเป็นการแบ่งขยายอย่างไร้ประโยชน์ ถ้าทุกคนเป็นคนพลัดถิ่นแล้วจะมีความแตกต่างหรือ “นั้นคือทำให้คำศัพท์สูญเสียอำนาจในการแบ่งแยกความแตกต่าง เช่นงานของ (Tololyan 1999; อ้างอิงจาก ฐิติราษฎร์ เสนาคำ, 2547)

ดังนี้ Rogers Brubaker, 2005 (เพื่ออ้าง) จึงได้เสนอแนวทางในการศึกษาคนพลัดถิ่นว่า การที่จะรื้อถอนความเป็นแก่นแกน และมองคนพลัดถิ่นในฐานะของหมวดหมู่ของปฏิบัติการ (category of practice) โครงการ (project) การอ้างสิทธิ์ (claim) และท่าที (stance) มากกว่าในฐานะกลุ่มคนที่มีขอบเขตจำกัดชัดเจน (bounded group or bounded entity) เพราะการยึดติดกับคนพลัดถิ่นที่มีแก่นแท้ (entity) ผ่านการจัดกลุ่ม เช่น ชาวบวช ชาวจีน ชาวอาร์เมเนียน เป็นต้น ก็ไม่ต่างกับการวางแผนอยู่ภายใต้กรอบของรัฐชาติ ทำให้เสียงของเชา/เชอเหล่านี้นลูกกลบด้วยขอบเขตความเป็นกลุ่มก่อน และนำไปสู่การลดทอนความแตกต่างหลากหลาย

อย่างไรก็ตาม สำหรับงานศึกษานี้ การมองแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามพลัดถิ่น/บ้ายถิน ไม่ได้ยึดติดเฉพาะการให้ความสำคัญกับภาระผลประโยชน์แบบรายอุตสาหกรรม แต่เต็มไปด้วยประสบการณ์ที่เจ็บปวดหรือเป็นคนพลัดถิ่นในฐานะที่เป็นเหยื่อ หากแต่มองแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามอยู่ในฐานะที่เป็นการนิยามความหมายในด้านบุคคลหรือเป็นแรงงานข้ามชาติในฐานะคนพลัดถิ่นที่ได้รับการกระตุ้น (mobilized diasporas) อันเกิดมาจากการแสวงหาเมืองสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการแสวงหาผลประโยชน์จากระบบทุรกิจเพื่อสร้างตนเองให้เข้มแข็งอยู่ในสังคม

2.3 แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social Network)

ฐานความรู้ของแนวคิดเครือข่ายทางสังคม มีที่มาจากการทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) อันถือเป็นทฤษฎีมหาภาค (Macro Theory) และเก่าแก่ของสาขาสังคมวิทยา ซึ่งนำไปใช้ได้ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมตั้งแต่ระดับบุคคล/ปัจเจกบุคคล (Micro Level - Individual) ไปจนถึงระดับมหาภาค/สังคม (Macro Level - Society) (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550)

Encyclopedia of Sociology, Volume 4 : S-Z Index (1992; อ้างอิงจาก นฤมล นิราทร, 2543) ให้定义ของ เครือข่ายทางสังคม (Social Network) ว่าหมายถึง ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดเรียงความสัมพันธ์ (Patterned Arrays of Relationship) ระหว่างบุคคล (Individual) ที่ร่วมกระทำการในสังคม ขณะที่ The SAGE Dictionary of

Sociology ของ Ritzer, George (2006: p 239) ให้นิยามว่า เครือข่ายทางสังคม คือ รูปแบบ ความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกชน (Individual) ซึ่งถือเป็น หน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในการศึกษา และใช้วิธีศึกษาโดยการสังเกต (Observation)

นอกจากนี้ พระมหาสุทธิทิย อากาโระ (2547) ให้นิยาม เครือข่ายทางสังคม ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ที่งำนระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่ม กับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มี โครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย

เช่นเดียวกับ Alter and Hage (1993; ถอดอิงจาก นฤมล นิราทร, 2543) ที่กล่าวว่า เครือข่าย (Network) คือ รูปแบบทางสังคม ที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อ แลกเปลี่ยน การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว และการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วย องค์กรจำนวนหนึ่งซึ่งมีอณาเขตที่แน่นอนหรือไม่ก็ได้และองค์กรเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน ซึ่งไม่ แตกต่างจาก Jeremy Boishevain (1974) ที่ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึงความสัมพันธ์ ทางสังคมของบุคคล โดยมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ตาม จากการกำหนดนิยามความหมายเกี่ยวกับเครือข่ายในข้างต้น จะเห็นได้ว่า เครือข่ายทางสังคมมีลักษณะเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกบุคคล (Individual) ของกลุ่ม (Group) และองค์กร (Organization) ผ่านรูปแบบของ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น กิจกรรม การสื่อสาร ความ ร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ ซึ่งปฏิสัมพันธ์เหล่านี้ประกอบด้วยโครงสร้าง และรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งการกำหนดเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน

นฤมล นิราทร (2543) ได้จำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคมว่า ประกอบด้วย 4 มิติ คือ

- (1) จำแนกตามพื้นที่ดำเนินการ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และประเทศ
- (2) จำแนกตามกิจกรรมหรือประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็ก สถารี สาธารณสุข เศรษฐกิจ พัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม
- (3) จำแนกตามอาชีพหรือสถานภาพทางสังคม เช่น เครือข่ายค้านแรงงาน เครือข่ายกลุ่ม ประสมธรรม เครือข่ายครุภักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายสารวัตตนักเรียน
- (4) จำแนกตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ ทำให้เกิดเครือข่ายใน 2 ลักษณะ คือ เครือข่ายตามแนวตั้ง เช่น เครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นชั้นชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร

(4) จำแนกตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ ทำให้เกิดเครือข่ายใน 2 ลักษณะ คือ เครือข่ายตามแนวตั้ง เช่น เครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ภายในเครือข่ายไม่เท่ากัน และเครือข่ายตามแนวอนุ เป็นเครือข่ายที่ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ภายในเครือข่ายเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตาม แม้มิติของการจำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคมดังกล่าว จะค่อนข้าง ซัดเจน สามารถจำแนกประเภทได้ แต่หากพิจารณาอย่างละเอียดแล้วจะพบว่า บางเครือข่ายอาจมี ลักษณะทับซ้อนกันอยู่ในแต่ละมิติ เช่น เครือข่ายแรงงาน มีลักษณะเป็นทั้งเครือข่ายด้านแรงงาน และเป็นเครือข่ายระดับประเทศด้วย

Jeremy Boissevain (1974) ได้เสนอวิธีวิทยาเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่ง สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์เครือข่ายสังคมไว้ใน 4 ประการด้วยกัน คือ

ประการแรก ความสัมพันธ์อันหลากหลาย ด้วยบทบาทที่มีในสังคมหรือความสัมพันธ์ เชิงซ้อน (Diversity of Linkage or Multiplexity) โดยลักษณะของความสัมพันธ์แบบนี้ สามารถ อธิบายได้ในรูปแบบของบทบาท (Role) เมื่อจากในเครือข่ายทางสังคมประกอบไปด้วยบุคคลที่มี ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ ที่แต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ โดยที่บุคคล แต่ละคนนั้นมีได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องส่วนในชีวิตร่วมกัน เช่น บทบาทของแม่ บพนาทลูก บพนาทอาจารย์ บพนาทนักศึกษา บทบาทของเพื่อน เป็นต้น ดังนั้น บุคคลสองคนอาจมีความสัมพันธ์กันได้ ทั้งในบทบาทเดียว (Single Role) หรือหลายบทบาท ประกอบกัน (Multiple Roles) เรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงเดียว (Uniplex or Single-Relation) และความสัมพันธ์เชิงซ้อน (Multiplex or Multi-Relation) ตามลำดับ ซึ่งบทบาทแต่ละบทบาทจะมี บรรทัดฐาน (Norms) และความคาดหวัง (Expectation) เป็นตัวชี้นำแนวทางพฤติกรรมที่ต้องปฏิบัติ ต่อกัน

ประการที่สอง ความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยน (Transactional Contact) คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเครือข่ายทางสังคม บางครั้งอาจเป็นไป ตามแลกเปลี่ยน (Exchange) เมื่อจากบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวัง (Expect Role/Functions) ในสังคมหรือตามบรรทัดฐาน (Norms) ที่ได้รับการถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังขึ้นอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่ง กันและกันระหว่างคู่ความสัมพันธ์ ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

ประการที่สาม ความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เท่าเทียมกันและไม่เท่าเทียมกัน (Directional Flow) ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล ซึ่งทางอยู่บนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนนั้น สามารถก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะร่วมมือกัน (Cooperative) หรือแข่งขันกัน (Competitive)

ซึ่งก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนที่สมดุล (Balance Reciprocity) และไม่สมดุลกัน (Negative Reciprocity) ขึ้น ในที่นี้หมายถึงการได้รับผลประโยชน์จากกันและกัน ทั้งในลักษณะที่เท่าเทียมกัน และไม่เท่าเทียมกัน โดยฝ่ายหนึ่งอาจได้รับมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งและ

ประการสุดท้าย ความถี่และระยะเวลาของความสัมพันธ์ (Frequency and Duration of Relationship) ความถี่ของความสัมพันธ์ (Frequency of Relationship) ถือเป็นปัจจัยที่นำไปสู่คุณภาพของความสัมพันธ์ในลักษณะการเกิดความสัมพันธ์เชิงช้อน และในทำนองเดียวกันความถี่ของความสัมพันธ์ ก็เป็นผลเนื่องมาจากการความสัมพันธ์เชิงช้อน

นอกจากลักษณะของความสัมพันธ์ภายนอกอีกหลายตัวแปรที่มีผลต่อความสัมพันธ์ที่ทางสังคมทั่วโลกได้เสนอต่อไปอีกกว่า สิ่งที่จะต้องคำนึงและวิเคราะห์ร่วมไปด้วย คือ ลักษณะของโครงสร้างของเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย 1) ขนาดของเครือข่าย 2) ความหนาแน่นภายในเครือข่าย 3) ความเกี่ยวพันกันภายในเครือข่าย 4) ตำแหน่งของบุคคลภายในเครือข่าย และ 5) กลุ่มของความสัมพันธ์ของบุคคลในเครือข่าย

2.4 แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน (Everyday Life Practice)

ในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมาชีวิตประจำวัน (Everyday Life) ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในแวดวงการศึกษาวัฒนธรรม ทั้งในแง่ที่เป็นวัตถุของการวิเคราะห์ บริบทของการวิเคราะห์และเป็นเครื่องมือของการวิเคราะห์

กระแสความสนใจชีวิตประจำวันในช่วงตั้งแต่ปี 1990 เริ่มมาจากปัจจัยหลายอย่าง ส่วนหนึ่งคือ จากความต้องการที่จะหันมาจากการวิเคราะห์ที่มอง pragmatism ทางสังคมในแง่ ตัวบท สัญญาณ (Sign) และภาพแทน (Representation) ตามแนวทางของโครงสร้างนิยม โดยกลับมาให้ความสำคัญกับประสบการณ์จริง ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล และความรู้ที่ได้มาจากการสัญชาตญาณ นอกจากนี้ การที่ชีวิตประจำวันได้รับความสำคัญในแง่หนึ่งก็สัมพันธ์อยู่กับสิ่งอันพันละน้อย เช่น รูปแบบ ของคนเล็ก ๆ และวิธีคิดที่ว่าเวทีของการต่อสู้ไม่ได้จำกัดอยู่แต่การเดินเรื่องใหญ่ ๆ อย่างการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือเรื่องราวที่ถือกันว่าเยิ่งใหญ่ สถาบันสำคัญเท่านั้น

ชีวิตประจำวันในฐานะที่เป็นประเด็นที่นำมาวิเคราะห์จะให้ความสำคัญกับการเมืองจุลภาค (Micro-politic) และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movements) ชีวิตประจำวันในมุมมองของวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งผูกโยงอยู่กับความเป็นอื่น เช่น กลุ่มชาชายของ กลุ่มที่อ่อนแอด กลุ่มที่ถูกกดขี่ และปฏิกริยาต่อต้านເเงີ້ງເຈັນ เป็นการใช้แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตประจำวันในการวิเคราะห์กลุ่มที่เป็นอื่นในทางสังคมวัฒนธรรม

กำหนดจากโครงสร้างแต่เพียงอย่างเดียว ชีวิตประจำวันในความหมายนี้ปรากฏขึ้นในแวดวงสังคมศาสตร์ ที่ต้องการก้าวพ้นจากแนวคิดโครงสร้างนิยม (Structuralism) และปฏิรูปนิยม (Positivism) ในช่วงระหว่างสังคมโอลิครั่งที่สองเรื่อymajnถึงทศวรรษที่ 1980 ปฏิกริยาดังกล่าวสะท้อนออกมายในแนวทางของกลุ่มที่เรียกว่า “สังคมวิทยาจุลภาค” (Micro Sociology) ซึ่งเน้นไปที่การหาวิธีอธิบายรายละเอียดของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน กลุ่มนี้ถือว่าชีวิตประจำวันเป็นส่วนสำคัญที่หล่อหลอมความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคม นอกเหนือจากระบบระเบียนที่กำหนดโดยโครงสร้างใหญ่ ความคิดเรื่องชีวิตประจำวันตามแนวทางของสังคมวิทยาจุลภาค ได้อิทธิพลมาจากการสำคัญของการวิทยา (Phenomenology) ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เพราะถือว่าเป็นความรู้ที่ไม่ได้ผ่านการศึกษาเป็นความรู้ที่เกิดจากความเชยชินจนเป็นนิสัย และมาจากสามัญสำนึกมากกว่าความรู้ที่เป็นศาสตร์ ชีวิตประจำวันในความหมายนี้เป็นหน่วยพื้นฐานของประสบการณ์ทางสังคม และเป็นประสบการณ์ที่ด้วยตัว (สุชาริน คุณผล, 2550; อ้างอิงจาก Bovone, 1989)

การมองชีวิตประจำวันในอีกความหมายหนึ่งเช่น โยงอยู่กับกลุ่มที่เรียกว่า “ ” ว่า มาร์กซิสม์ใหม่ที่ครอบจ้ำลีกลงไปในชีวิตประจำวัน นักคิดกลุ่มนี้มองชีวิตประจำวันในฐานะที่เป็นผลผลิตของภาวะทุนนิยมสมัยใหม่ ที่ครอบจ้ำลีกลงไปในชีวิตประจำวัน สังคมบริโภค นิยมทำให้ชีวิตประจำวันถูกครอบจ้ำด้วยความไม่แท้ (Inauthenticity) ความแยกแยะ (Alienation) และความดายดื่น (Banality) กลุ่มนี้ต้องการขยายการมองปัญหาของภาวะสมัยใหม่ออกไปจากเรื่องของการผลิต และการครอบจ้ำทางอุดมการณ์ให้ครอบคลุมไปถึงการบริโภคและการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่แต่เดิมมักถูกมองว่าไม่สักสำคัญ แต่ในขณะที่นักคิดจำนวนหนึ่งในกลุ่มนี้ อย่างเช่น สำนักแฟรงฟ์ฟวร์ต (Frankfurt School) เห็นว่าชีวิตประจำวันถูกยึดครองจนไม่สามารถจะ กอบกู้คืนมาได้แล้ว อีกกลุ่มหนึ่งกลับมองว่าถึงแม่ชีวิตประจำวันถูกครอบจ้ำโดยกลไกของสภาวะ สมัยใหม่จนไร้ชีวิตชีวาน่าเบื่อ เหลือแต่ภาคเด่นของความเป็นมนุษย์ แต่ชีวิตประจำวันยังเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์และมีศักยภาพที่จะพลิกฟื้นความมีชีวิตชีวารือปลูกจิตสำนึกขึ้นมาใหม่ได้ ชีวิตประจำวันในความหมายหลังนี้ปรากฏขึ้นในงานของมาร์กซิสต์ใหม่อย่าง Agnes Heller ลูกศิษย์ คุณสำกัญของ Georg Lukacs แห่งสำนักบูด้าเปสต์ และของรี เลอเฟบvre (Henri Lefebvre) นักคิดชาวฝรั่งเศส (Heller, 1970)

ทั้งสองคนเห็นตรงกันว่าจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับชีวิตประจำวัน เพราะมนุษย์ ไม่อาจจะสมบูรณ์ได้ ถ้าชีวิตประจำวันยังถูกครอบจ้ำโดยจิตสำนึกที่ผิดพลาด และเน้นว่า ชีวิตประจำวันไม่ใช่ประสบการณ์ที่แนอนตายตัว แต่พลิกผันเปลี่ยนแปลงได้ ในด้านหนึ่งก็เป็นส่วนที่ถูกครอบจ้ำจนไร้ชีวิต แต่ด้านเดียวกันก็ยังมีพลังที่แฝงอยู่ที่จะเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิวัติ

ชีวิตประจำวันไม่ใช่ประสบการณ์ที่ແเนื่องอนาคตตัว แต่เพลิกผันเปลี่ยนแปลงได้ ในด้านหนึ่งก็เป็นส่วนที่ถูกครอบจักรานไว้ชีวิต แต่ขั้นตอนเดียวกันก็ยังมีพลังที่แฝงอยู่ที่จะเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมอุดมคติ (Utopia) แต่ Heller ให้ความสำคัญกับการหาวิธีศึกษาชีวิตประจำวันในฐานะที่เป็นประสบการณ์ร่วมของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่ เพื่อที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และวิธีการที่แต่ละคนทำความเข้าใจสังคมรอบตัว เพราะ Heller เห็นว่าความคิดที่มุ่งหวังให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคม ไม่อาจจะมีผลได้ ถ้าไม่เข้าใจความรู้สึกของคนตัวเล็ก ๆ

แต่งานของ Lefebvre (1987) ให้ความสำคัญกับการหาจังหวะเวลาและปัจจัยที่จะพลิกให้สภาวะของความตายชาแก่น่าเบื่อหน่ายของชีวิตประจำวันในภาวะสมัยใหม่ กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปเปลี่ยนแปลง Lefebvre เห็นว่าการปฏิรูปจะมีพลังอย่างแท้จริง ถ้าเริ่มมาจากเนื้อในของสังคมที่ผู้ร่อน ภารมองชีวิตประจำวันของ Lefebvre ที่มองว่ามนุษย์ถูกครอบจำกัดจากกลไกบางอย่างที่แทรกซึมเข้าไปแทนที่ความจริงจนไม่รู้สึกตัว การเปลี่ยนแปลงต้องเกิดขึ้นจากภายใน แต่ต้องมีเงื่อนไขจากปัจจัยภายนอกเข้ามาชี้นำเพื่อที่มนุษย์จะหลุดพ้นจากภาพลวงตา Lefebvre จึงแยกแยะระหว่างชีวิตประจำวันในความหมายของ Everyday Life, Daily Life ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานในชีวิตมนุษย์กับความจำเจซ้ำๆ ที่ Lefebvre ใช้คำว่า Everydayness เป็นสิ่งที่เขาเห็นว่ามากับภาวะสมัยใหม่ Lefebvre เห็นพ้องกับการเคลื่อนไหวของนักคิดในสาย Surrealists และ Situationists ที่มองหาความโศกเศร้าในความตายดีนของชีวิตประจำวัน เพื่อแสร้งหารูโหวที่จะทำให้แสงทองฟ้องอ้าไฟของ การปฏิรูปเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้

แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของ Lefebvre ไม่เป็นที่นิยมมากนักในยุค 1990 เรื่อยมา ซึ่งเป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกับกระแสความคิดแบบหลังสมัยใหม่ หลังโครงสร้างนิยมมากกว่า โดยมุ่งตั้งคำถามเกี่ยวกับการแยกแยะว่าอะไรคือความจริง อะไรคือสิ่งลวงตาหรือมาตรฐานต่ออย่างเช่น อะไรคือความแท้ ความไม่แท้ และวิธีคิดแบบที่มีเป้าหมายอยู่ที่สังคมอุดมคติในแห่งนี้แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตประจำวันในงานของนักคิดชาวฝรั่งเศสอีกคนที่ร่วมสมัยกับ Lefebvre คือ Michel du Certeau ถูกจดสอดคล้องกับบรรยายกาศแห่งยุคสมัย และมีอิทธิพลอย่างสำคัญในการทำให้เรื่องราวในชีวิตประจำวันเป็นประเด็นที่นำมาศึกษาวิเคราะห์อย่างแพร่หลายในการศึกษาวัฒนธรรม

du Certeau เสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตประจำวันไว้ในงานสองเด่นคือ Practice of Everyday Life เล่มหนึ่งและเล่มสอง โดยทั้งสองเล่มตีพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศสในปี 1980 เป็นผลมาจากการวิจัยของ du Certeau และคณาจารย์ทำให้กับหน่วยงานของฝรั่งเศส เล่มแรกแปลเป็นภาษาอังกฤษเมื่อปี 1984 ในช่วงที่เขายังมีชีวิตอยู่ และสอดคล้องกับจังหวะที่แนวคิดว่าด้วย

ความสนใจในชีวิตประจำวันของ du Certeau ได้แรงบันดาลใจจากเหตุการณ์เดือน พฤษภาคม 1968 ในกรุงปารีส และจากกลุ่ม Avant-garde มองว่าการลุกขึ้นของประชาชนที่เกิดขึ้น และขยายวงกว้างไปด้วยตัวของมันเอง ครั้งนั้นเป็นตัวอย่างที่น่าชื่นชมของการบ่มเพาะจาก ชีวิตประจำวัน (Highmore, 2002) du Certeau ต้องการให้เห็นพลังที่สร้างสรรค์ของชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับ Lefebvre แต่ด้วยจุดมุ่งหมายและวิธีการที่แตกต่างกัน

สิ่งที่ du Certeau เสนอไว้ใน The Practice of Everyday Life มีเป้าหมายหลักอยู่ 2 ประการคือ ประการแรกการเน้นความสำคัญของการบริโภค ประการที่สองเน้นการตั้งคำถามกับ การศึกษาชีวิตประจำวัน สำหรับประการแรก ความต้องการเน้นความสำคัญของการบริโภคได้ผูก โยงอย่างแน่นกับเรื่องราวของชีวิตประจำวัน เข้าปฏิเสธความคิดของกลุ่มซ้ายใหม่ที่ดูแลคน วัดนนธรรมสมัยนิยม และสังคมบริโภคว่าลูกทองคุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยพยายามชี้ว่าการ บริโภคไม่ด้านบวกด้วย ไม่ใช่เรื่องราวของการซื้อขายอย่างเดียว แต่ยังว่ามนุษย์ไม่ได้เป็น ผู้บริโภคที่ถูกกระทำอยู่ตลอดเวลา แต่มีวิธีการ (Ways of Operating) ที่จะสัมพันธ์กับอำนาจ

การให้ความสำคัญและเห็นศักยภาพของการบริโภค และกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การอ่าน การเดิน การทำกับข้าว ทำให้แนวคิดของชีวิตประจำวันของเขามีที่ถูกใจในวงการ วัดนนธรรมศึกษาแนวหลังโครงสร้างนิยม

ส่วนเป้าหมายประการที่สองคือการตั้งคำถามกับการศึกษาชีวิตประจำวัน เพื่อนำไปสู่ จุดหมายทางการเมืองอย่างโดยอย่างหนึ่งที่มีข้อสรุปไว้ก่อนแล้ว เพียงแต่ใช้ชีวิตประจำวันเป็น เครื่องมือนำไปสู่จุดหมายนั้น เขาเห็นว่ากลไกของอำนาจในภาวะสมัยใหม่ที่ชีวิตประจำวันต้อง ต่อรองด้วยน้ำหนักหมายถึงความพยายามนำชีวิตประจำวันไปใส่กรอบทางทฤษฎีของนักวิชาการที่สนใจ ชีวิตประจำวัน โดยที่ไม่ทำให้ชีวิตประจำวันกลายเป็นเพียงว่าที่

du Certeau ให้ความสนใจกระบวนการผลิตที่เกิดขึ้นในขั้นตอนที่คนธรรมดางามัญ บริโภคสิ่งของหรือระบบสัญญาต่าง ๆ ที่กำหนดคืนมาโดยระบบที่อยู่หนีการควบคุมของพวกเขา du Certeau เห็นว่าการที่จะเข้าใจกระบวนการที่ว่านี้ได้ต้องให้ความสนใจกับเรื่องราวใน ชีวิตประจำวัน อาจกล่าวได้ว่าสิ่งที่เขาเสนอเปรียบเสมือนหรืออยู่ด้านหนึ่งในงานของ Michel Foucault ในขณะที่ฟูโก้ต้องการแยกแยะให้เห็นว่าอำนาจมีกลไกอย่างไร ในการเข้าไปแทรกซึม ชีวิตประจำวัน โดยไม่รู้ตัว และได้กล้ายเป็นส่วนหนึ่งของวิธีคิดจิตใจของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ ควบคุมทำให้ไม่เกิดการต่อต้านขึ้น du Certeau ต้องการจะชี้ให้เห็นว่า อำนาจไม่อาจจะ ครอบครองชีวิตประจำวันได้ทั้งหมดอย่างที่ฟูโก้คิดไว้

สิ่งที่ du Certeau สนใจคือ วิธีการที่ฝ่ายอ่อนแอกหรือถูกครอบงำใช้จังหวะเวลาและ โอกาสที่มีอยู่ จวยประโภชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า เขามองว่าการดำเนินชีวิตประจำวันเป็น

ถึงที่ du Certeau สนใจคือ วิธีการที่ฝ่ายอ่อนแอกหรือลูกครอบงำใช้จังหวะเวลาและโอกาสที่มีอยู่ ขยายประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า เขายอมว่าการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นเรื่องของการแบ่งชิงและต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) ระหว่างผู้กำหนดกับผู้ใช้ที่หนึคนี้ไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียว แต่เป็นวงจรของอำนาจที่หมุนเวียนอย่างไม่สิ้นสุดในชีวิตประจำวัน จุดนี้เองที่ทำให้ชีวิตประจำวันมีมิติทางการเมือง

du Certeau อธิบายการต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านการใช้ศัพท์ทางทหาร คือ “Strategy” กับ “Tactic” ใน การอธิบายถึงผลวัตรของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชีวิตประจำวัน “Strategy” หรือ “ยุทธศาสตร์” หมายถึงการกระทำของอำนาจที่มีฐานที่มั่นคง เช่น เป็นตัวกำหนดการจัดความสัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอกของโครงสร้าง ซึ่งเป็นตัวกำหนดการจัดความสัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอกของโครงสร้าง โครงสร้างของเมือง เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ ลูกรักษาสั่งขึ้นมาในรูปแบบยุทธศาสตร์ ส่วน “Tactic” หรือ “กลวิธี” หมายถึงการกระทำที่ไม่มีตัวแนงแห่งที่ของตัวเอง แต่แฟงอยู่ในเครือข่ายของอำนาจ อาศัยจังหวะและโอกาสในการฉกชัยประโยชน์หรือต่อรองกับอำนาจ การทำงานของ “กลวิธี” เป็นเรื่องชั่วคราว และไม่ได้ครอบครองผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ความสำเร็จอยู่ที่การหาช่องจังหวะเวลาที่จะแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าให้เป็นโอกาส du Certeau ชี้ว่า กิจกรรมในชีวิตประจำวันมีกระบวนการทำงานของ “กลวิธี” แฟงอยู่ไม่ว่าจะเป็นการสนทนาการอ่าน การเดินทาง การจับจ่ายซื้อของ การทำกับข้าว และอื่น ๆ เพื่อช่วงชิงต่อรองและจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

คำกริยาที่ du Certeau ใช้เพื่อแสดงถึงการทำงานของ “กลวิธี” สืบถึงการเบียดแทรก (Insinuate) เข้าไปในพื้นที่ของอำนาจ การเอาตัวรอด (Make Do/Get By) หรือการลักลอบ (Poaching) เหล่านี้เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในภาวะที่สถานการณ์บังคับ หรือถ้าจะเปรียบกับการทำสมุด “Strategy” หมายถึงการรับที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า แต่ “Tactic” คือการรับแบบเล่นไปตามเพลงที่ไม่อาจกำหนดยุทธศาสตร์ที่แนนอนตายตัวได้ ขึ้นอยู่กับว่าจะจวiyโอกาสได้เมื่อไหร่

จุดสำคัญในการอธิบายวิธีการทำงานของชีวิตประจำวันอยู่ที่สนใจ “การกระทำ” และ “วิธีการ” ถึงแม้เขายังชูบทบาทของผู้บริโภคแต่ก็ไม่ใช่ผู้บริโภคที่เป็นปัจเจก อิกนัยหนึ่งคือ ผู้บริโภคจะเป็นใครไม่สำคัญ ความสำคัญอยู่ที่เขาหรือเธอทำอะไรในการต่อรองและจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจ

du Certeau ชี้ให้เห็นว่าความสนใจชีวิตประจำวันของเขาแตกต่างจากแนวทางที่ใช้ Subject เป็นตัวตั้ง เพราะเขามองเห็นภาวะที่ไม่แนนอนตายตัวของ Subject แต่สิ่งที่เขาแสวงหาคือศิลปะในการถ่ายทอดท่วงท่าของชีวิตประจำวัน หรือเครื่องมือที่จะสังเกตความเป็นไปในชีวิตประจำวัน ได้ถือซึ่งกว่ากรอบที่ใช้วิเคราะห์แบบเดิม ๆ วิธีการที่จะอธิบายคืออ่อนและลื่น ไหลเพียง

พอที่จะสะท้อนความหลากหลายที่ไม่ประดิษฐ์ต่อ กันในชีวิตประจำวัน เครื่องมือที่ว่านี้ไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบเพียงอย่างเดียว อาจมาจากการผสมผสานหลากหลายวิธี ซึ่ง du Certeau เรียกวิธีนี้ว่า Polemological Approach ซึ่งปฏิเสธการวิเคราะห์แบบตามตัวของสายโครงสร้างนิยม ที่พยายามลดคราฟสังคม โดยจับใส่กรอบของโครงสร้างของภาษา

ด้วยเหตุนี้ du Certeau จึงให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่อง (Narrativity) เพื่อนำเสนอ “การปฏิบัติการของชีวิตประจำวัน” โดยเน้นว่าการเล่าเรื่องแตกต่างจากการอธิบาย (Description) การบรรยายหรือเล่าเรื่องไม่ได้มีเป้าหมายที่จะให้รายละเอียดเพื่อให้เห็นความจริง แต่ต้องการสร้างพื้นที่สมมติที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของว่าทกรรมเกี่ยวกับความจริง เพื่อโน้มนำให้เกิดกระบวนการที่จะเข้าใจความจริงเฉพาะกาล เนพะบูรินท์ ซึ่งเขาถือว่าการเล่าเรื่องเป็น Tactics อย่างหนึ่งในการนำเสนอชีวิตประจำวัน โดยเน้นการพรรณนาถึงกลุ่มสังคมที่ศึกษาที่ “ผู้เล่า” ไม่ได้ผูกขาดการเล่าเรื่อง หรือแยกตัวของอุกมาจากสิ่งที่ตนเองพรรณนาถึง ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้เสียงอื่น ๆ เล่าเรื่องด้วย

du Certeau ไม่เพียงแต่ใช้ให้เห็นความสำคัญของชีวิตประจำวันหรือการมองความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากมุมมองของกระบวนการบริโภคเท่านั้น แต่ต้องการเน้นถึงกระบวนการของกระบวนการสร้างความรู้ด้วย โดยเดือนให้ผู้ศึกษาทราบก่อนอยู่เสมอถึงปัญหาในกระบวนการสร้างภาพตัวแทนในการศึกษา และการกำหนด “วัดๆ” (ผู้หญิง ผู้ชาย ผู้บริโภค คนดูโทรทัศน์) ถูกกำหนดขึ้นมาได้อย่างไรในการศึกษา มีกระบวนการอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการสร้างตัวบทในชีวิตประจำวัน จะต้องทำอะไร อะไรบ้างที่จะเปิดโอกาสให้ผู้คนถึงชีวิตประจำวันได้ กระบวนการศึกษาวิจัย จำเป็นต้องใส่ใจกับสถานการณ์ “เฉพาะ” ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้นั้น ๆ ขึ้นมา เช่น กลุ่มคนที่เป็นผู้บริโภค ลักษณะของสินค้าที่บริโภค และเครื่องข่ายอำนาจที่ปรากฏออกมายield ในการบริโภคในภาคทุนนั้น ๆ

ชีวิตประจำวันในความหมายของ du Certeau ไม่ได้มีความสัมพันธ์กันในลักษณะคู่ตรงกันข้าม (Non-oppositional Binary) แต่เป็นวงจรของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เชื่อมโยงและมีส่วนกำหนดความหมายซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างการผลิต (Production) กับการบริโภค (Consumption) หรือพื้นที่ (Space) กับสถานที่ (Place) กล่าววิธี (Tactic) เกิดขึ้นได้และทำงานภายใต้ความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ (Strategy) “อำนาจ” และ “การต่อต้าน” ในความหมายของ du Certeau ไม่ได้แยกออกจากกัน เขายังเชื่อว่าชีวิตประจำวันมีความพิเศษอยู่แล้ว และมีพลังในการท้าทายอำนาจอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงออกซึ่งการตอบโต้อีกอย่างถาวรากถอนโคน เป้าหมายจึงอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการทำงานของชีวิตประจำวันเป็นที่ประจักษ์ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการทำให้ความเป็นอื่นนี้เสียง เรื่องชีวิตประจำวันในความหมาย

ของเข้าจึงไม่ได้เสนอทางออก หรือวิธีล้มล้างการควบคุมกดขี่ แต่เสนอหนทางที่จะเปิดช่องให้ชีวิตประจำวัน ได้แสดงศักยภาพที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยตัวเอง (สุธาริน คุณผล, 2550; จักรจิรา ใจกลาง Highmore, 2002)

ในด้านหนึ่งชีวิตประจำวันถูกมองว่าเป็นเรื่องของชีวากำเจน่าเบื้อ แต่ถ้าด้านกีดกันมองว่า แฟรงค์วัยพังสร้างสรรค์ ชีวิตประจำวันไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องของความแบปลกแยก ครอบจ้ำ ขัดขืน เสนอไป แต่ในขณะเดียวกัน ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องธรรมชาติ คำถามที่ตามมาด้วยเสมอคือ ทำไม่เรื่องธรรมชาติสามัญ ในชีวิตประจำวันถึงได้วรบความสนใจและถูกหินยกขึ้นมาศึกษา

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เวียงวัฒนา ชนะพาล (2552) ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ อีสานภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองในคราวล่วงเวียงจันทน์ พบร่วม กลุ่มคนอีสานที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้อพยพโยกย้ายออกจากพื้นที่เนื่องจากความแห้งแล้งและความขาดแคลน บ้างก็หนีภัยทางการเมืองในช่วงที่ลาวตกเป็นอาณาจักรตามด้วย การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และการต่อรองทางด้านวัฒนธรรมนั้น พบว่า กลุ่มคนอีสาน ได้มีการผสมกลมกลืนแบบแผนวิถีชีวิตเข้ากับวัฒนธรรมหลักตามอารีต ประเพณีที่มีความคล้ายคลึงกันจนยากแก่การแยกแยะ ขณะที่มีการผสมกลมกลืนนี้กับกลุ่มคนอีสาน ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางด้านภาษาเอาไว้ แม้ว่ากลุ่มคนลาวและคนอีสานจะมีสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์เด็กกลุ่มคนอีสานกับการต่อรองกับกลุ่มวัฒนธรรมหลักของลาวอยู่เสมอเพื่อให้ได้สิทธิ และสถานภาพทางสังคมเท่าเทียมกัน โดยใช้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และการเมืองในการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ นอกจากนี้ระบบการศึกษายังเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้กลุ่มคนปรับตัวเข้าหากัน ได้ง่ายขึ้น โดยนัยหมายสร้างความเป็นชาติของรัฐที่มุ่งหวังรวมความเป็นหนึ่งเดียวในสังคมลาว

วรรณทวี สุภาনุวงศ์ (2554) ศึกษา การเมืองเรื่องอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ : กรณีศึกษาผู้หญิง เวียดนามในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ที่ถูกย้ายที่ตั้งใหม่ ใน ส.ป.ป. ลาว โดยใช้ประเด็นเพศภาวะและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่สัมพันธ์กับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของผู้หญิงเวียดนาม จากการศึกษาพบว่าจากนโยบายพัฒนาด้วยเมืองของรัฐบาล และมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุให้เกิดการโยกย้ายตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของชาวบ้านในชุมชนแออัดกลางคราบทะเล กระทน โดยตรงต่อการนิยามตนของผู้หญิงเชื้อสายเวียดนามในชุมชนที่ถูกสร้างมาให้ผูกติดอยู่กับบ้าน (home/place) และบ้านเกิดเมืองนอน (home/land) ที่เชื่อมโยงอยู่กับความทรงจำ (memories) และชุดประสบการณ์ที่ผู้หญิงใช้ตีความอัตลักษณ์ที่ผูกติดอยู่กับพื้นที่ (spatial identity)

ของกรณีศึกษา ที่มีความเดี่ือน ใกล้ หลากหลาย และซับซ้อน รวมทั้งยังมีระบบคุณค่าของกฎจริยธรรมของอุดมการณ์ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง (family-centered ideology) แบบชาวเวียดนามที่เคยควบคุมการตัดสินใจในการเลือกทำสิ่งต่าง ๆ ของพวกรorch

นอกจากนี้ ยังพบว่าพื้นที่บ้าน (home/place) คือสถานที่ที่มีการสืบทอดครอบวัฒนธรรมปิตารชิปไทยแบบง่ายขึ้นที่เข้มข้นมีอิทธิพลในการครอบจำความคิดความเชื่อ อันเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงเวียดนามอพยพกลุ่มนี้ประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตนขึ้นมา ดังนั้น การย้ายบ้านจึงไม่ใช่แค่การย้ายสถานที่อยู่เท่านั้น แต่เป็นการย้ายคนออกไปจากความทรงจำ (memories) และความสัมพันธ์ทางสังคม (social relation) ของพวกรorchอิกด้วย การสืบทอดสาแหรกเวียดหรือกระบวนการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติของคนเวียดนามอพยพนั้น พนวจเป็น “สาแหรกสายหญิงของฝ่ายหญิง” ที่ไม่ได้มีองค์ประกอบเพียงเครือญาติหญิงเท่านั้น แต่ยังมีกลุ่มเครือข่ายทางสังคมผู้หญิงอื่น ๆ ที่คอยรองรับการรักษาหน้าที่ “เสาหลัก” ของแม่ค้าที่เป็นกรณีศึกษาให้ดำเนินต่อไปด้วย ในทางหนึ่ง การสืบทอดสาแหรกเวียดถือเป็นภูมิปัญญาในการสร้างเครือข่ายทางสังคมให้กับผู้หญิงเวียดนามให้ได้พึงพิงในยามประสบปัญหาต่าง ๆ ช่วยให้ผู้หญิงรู้สึกมีอำนาจในการตัดสินใจหรือต่อรองในความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสามี แต่ในอีกแห่งหนึ่งของการสืบทอดสาแหรกมีกระบวนการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ มีปฏิบัติการที่เป็นการขัดเกลาทางสังคมให้ชาวเวียดนามคงอยู่ใน “อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์” เดิม ซึ่งหมายถึงครอบครัวปิตารชิปไทยแบบง่ายขึ้นที่ผู้หญิงบังคงเป็นเพศที่เสียเปรียงในพื้นที่ของครอบครัวและเป็นคนไร้เกียรติของสังคม

ไม่ว่าพวกรorchจะอพยพไปปอلينาทเด หรืออยู่ในสังคมที่แตกต่างจากสังคมเดิมมากเพียงใด แต่ในกระบวนการสืบทอดสาแหรกเวียดและความพยายามที่คำร้องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวเวียดเจ้าไว้ก็ทำให้มีการผลิตช้าความไม่เท่าเทียมทางเพศในสังคมคนเวียดต่อไปอย่างไม่ลื้นสุก จะเห็นว่าด้วยอุดมการณ์ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง (family-centered ideology) และบทบาทของเมียและแม่ที่ด้วยแบบเวียดนามที่เหล่ากรณีศึกษาทุกคนสวมอยู่ มีผลต่อการจัดความสัมพันธ์ทางเพศภาวะภายในบ้าน ที่ทำให้พวกรorchใช้อำนาจต่อรองเพื่อตัวเองน้อยมาก จนกลายเป็นภาวะไร้ตัวตน (selfless) ในครอบครัวที่ตนมองเป็น “เสาหลัก” เพราะถืออย่างไรสำหรับครอบครัวปิตารชิปไทย แบบง่ายขึ้นแล้ว “บ้าน” ก็คือ “อาณาจักรของผัว” และหน้าที่ของ “เมีย” ก็คือการทำทุกอย่างเพื่อความพึงพอใจ (satisfy) ของผู้เป็นผัว

สำหรับในครัวเรือนและในชุมชนแบบเวียดนามนั้น ผู้หญิงเวียดนามข้ามพร้อมด้วย เหล่านี้อยู่ในภาวะไร้ตัวตน ส่วนในพื้นที่ตลาดนั้น เป็นพื้นที่ที่พวกรorchมีตัวตนในฐานะของ “แม่ค้าชาวเวียดผู้เก่งกาจ” ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่พวกรorchแสดงเพื่อหารเลี้ยงชีพ และพวกรorchก็มีความภาคภูมิใจในบทบาทดังกล่าว เพราะนอกจากพวกรorchจะสามารถเติมเต็มบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวได้

แล้วพวกเรือกี้ยังมีตัวตน กล่าวคือสามารถตัดสินใจในเรื่องการค้าขาย จัดการสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองและยังได้รับการยอมรับจากภาครัฐค้า เป็นต้น ดังนั้น เมื่อนโยบายพัฒนาตลาดเพื่ออัตลักษณ์ใหม่ที่ทันสมัยของประเทศไทยกำลังรุกคืบเข้ามา และค่อยๆ เบียดขับพวกเรือออก จากพื้นที่ตลาด พวกเรอจะต้องต่อสู้ด้วยรสนเพื่อยึดพื้นที่เดิมของพวกเรอเอาไว้ แต่ด้วยอำนาจทุนที่ดูเหมือนจะยิ่งใหญ่ความแข็งแกร่งขึ้นทุกวัน ในอนาคต ผู้หญิงเวียดนามกลุ่มนี้ก็อาจจะไม่สามารถเก็บกุมพื้นที่เดิมไว้ได้อีกต่อไป ดังเช่น บางกรณีศึกษาที่ในปัจจุบันได้หันไปทำอาชีพอื่นหรือไปหาพื้นที่อื่นในการทำอาชีพแม่ค้าแล้ว

ส่วนในงานของ สมหมาย ศรีบุญเรือง (2554) ที่ศึกษาเรื่อง การประกอบสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงลาว โดยรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตั้งแต่ ค.ศ. 1975 จนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ในช่วง ค.ศ. 1975-1985 (พ.ศ. 2518-2528) รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนเน้นการสร้างชาติตามอุดมการณ์สังคมนิยมที่ให้ความสำคัญแก่ความเสมอภาค จึงพยายามทำให้ผู้หญิงลาวสำนึกรู้ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชาติลาวที่มีความเสมอภาคกับผู้ชาย และทำหน้าที่เคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายในการทำให้ชาติลาวมีเอกราชนความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าตามแนวทางสังคมนิยม โดยผู้หญิงลาวถูกประกอบสร้างให้เป็นผู้ที่มีน้ำใจรักชาติเสียสละเพื่อส่วนรวม ขยันขันแข็งในการอุทิศแรงงาน ขณะเดียวกันก็มี “ความบริสุทธิ์ผู้ดี” มีคิริยามารยาทสุภาพอ่อนหวานและรักษาความรักวัฒนธรรมอันดีงามของชาติลาวซึ่งทำให้ชาติลาวมีลักษณะเฉพาะหรือ “เอกลักษณ์” ต่างจากชาติอื่นๆ ที่คนลาวสามารถภูมิใจในชาติของตนเองได้อย่างแท้จริง

ในปี ค.ศ.1986 (พ.ศ. 2529) รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวประกาศใช้
นโยบายจินตนาการใหม่ โดยเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศมาเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุน
นิยมที่ให้ความสำคัญแก่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้เกณฑ์กรรมเชิงพาณิชย์
อุตสาหกรรม และการค้า รวมทั้งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชาติลาว
เป็นอย่างมาก นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้เปลี่ยนมา
เน้นให้ผู้หญิงลาว “มีการพัฒนาคนเอง ยกระดับการศึกษา วิทยาศาสตร์ และมีความรู้รอบตัวให้ดี
ขึ้น” ซึ่งจะเห็นได้จากเปลี่ยนคำว่า “3 ดี 2 หน้าที่” เป็น “3 ดี” และ “ข้อแข่งขัน 3 ดี” การนิยาม
ผู้หญิงลาวในยุคจินตนาการใหม่นี้ได้สร้างความหมายของ “ความเป็นผู้หญิงลาว” ที่ “ทึ้งเก่งและ
สวย” ก้าวคือมีความเก่งในเรื่องที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเองและประเทศชาติ พร้อม
กันนั้นก็มีความสวยงามแตกต่างกัน เช่น “นุ่งชิ้น เบี่ยงแพร เกล้า้ม” และมีกิริยามารยาทดูภาค
อ่อนหวาน โดยรักษาจริยธรรมเพื่อต่าง ๆ ตลอดจนมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติลาว
ให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงตลอดไป

อัตลักษณ์ผู้หญิงชาวเข่านี้จะทำให้ผู้หญิงล้านบีบนาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและดึงดูนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีแม้ว่าการนิยามอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวโดยรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะทำให้ผู้หญิงชาติพันธุ์ต่าง ๆ ต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับกระแสชาตินิยมลาว เช่น การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการแต่งกาย และการผลิตสินค้าที่ใช้ทุนวัฒนธรรมของลาว เช่น การห่อผ้าเพื่อขายให้แก่ผู้หญิงชาวและนักท่องเที่ยวต่างชาติ อย่างไรก็ตามกระแสโลกภิวัตน์ที่เน้น “ความทันสมัย” แบบตะวันตก ญี่ปุ่น เกาหลี และไทย ได้ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้หญิงในสังคมชาวอย่างมาก เห็นได้ชัดว่ารัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไม่สามารถกำหนดอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวได้อย่างเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ ดังปรากฏว่าผู้หญิงชาวแสดงออกหรือมีพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของ “ผู้หญิงลาว” ที่รัฐบาลสร้างขึ้น เนื่องจาก การแต่งกายซึ่งผู้หญิงทุกชน ทุกชาติพันธุ์ และทุกวัยจะแต่งกายแบบชาว夷พะในบางบริบทเท่านั้น แต่เมื่อยุ่นออกพื้นที่ที่รัฐแสดงออกซึ่งอำนาจในการควบคุม ได้พวกรือก็จะเลือกแต่งกายตามที่พวกรือเห็นว่า “เหมาะสม” กับชีวิตประจำวันที่กำลังเปลี่ยนไป ดังนั้นในการกำหนดนิยามอัตลักษณ์จึงอยู่ในแหล่งอื่นๆ ด้วย เช่น ในมโนทัศน์เรื่อง ความทันสมัยและตลาด

ในงานของ เหงียน ถี ถ่าว (2552) ทำการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์คนไทยเชื้อสายเวียดนามในเทศบาลครุอุนราชานี พบว่า ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามายังประเทศไทยมาจากการเหนือและภาคกลาง สายเหตุที่อพยพมาจากเหตุผลภายในของประเทศเวียดนามเองที่เกิดการต่อสู้ระหว่างกลุ่มพันธมิตรกับฝรั่งเศสสั่งผลให้ประชาชนต้องเผชิญหน้ากับปัญหาความยากจน จึงต้องอพยพเข้ามายังประเทศเพื่อนบ้าน และชาวเวียดนามที่โยกย้ายมายังจังหวัดอุนราชานีนั้นเป็นเพรษสภากูมิศาสตร์ของจังหวัดเป็นพื้นที่ใหญ่โตเต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ โดยในช่วงแรกของการเข้ามาอาศัยอยู่นั้น ชาวเวียดนามตกลอยู่ในสภาพลำบากในการประกอบอาชีพ การศึกษาของบุตร หลาน รวมถึงการดำเนินชีวิต เนื่องมาจากรัฐไทยแรงเกี่ยวกับการขยายตัวของคอมมูนิตี้จึงเกล่งว่าจะมีผลกระทบต่อสภาพการเมือง จนมาถึงช่วงปี ค.ศ. 1990 รัฐไทยมีนโยบายเบิกกว้างต่อการอาชีวศึกษาของคนต่างด้าวจึงทำให้ชาวเวียดนามอพยพมีความเป็นอิสระในการประกอบอาชีพทำมาหากิน ได้รับสิทธิในการการดำเนินชีวิต

ในด้านการศึกษาลูกหลานชาวเวียดนามอพยพมีความต้องการเข้าเรียนในโรงเรียนระดับสูงต้องการเข้ารับราชการประกอบอาชีพมั่นคง ในส่วนโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมมีการตั้งชุมชนรวมกลุ่มกันอย่างแน่นมาถึงปัจจุบัน ในความหมายของชุมชนแล้วถือเป็นการเชื่อมต่อคนไทยเชื้อสายเวียดนามเข้ากับชุมชนอื่นและสังคมภายนอก ในการดำรงชีวิตชาวเวียดนาม อพยพมีความกระตือรือร้นไปด้วยความอดทนพยายาม กำดำเนินชีวิต ได้กลยุทธ์เป็นการผสมผสาน

อย่างลงตัวกับวัฒนธรรมไทย เวียดนามและอีสานเข้าด้วยกัน ในด้านความเชื่อวัฒนธรรม ชาวเวียดนามยังนับถือความเชื่อเดิมและความเชื่อทางตามรูปแบบสังคมวัฒนธรรมหลักจนกลมกลืนกันอย่างลงตัว

มงคล พนมมิตร (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการดำรงอัตลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยในจังหวัดแม่แห่องสอน จากการศึกษาพบว่า ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ภาคเหนือมีหลายอัตลักษณ์ เช่น อัตลักษณ์แบบเดิม ได้แก่ การแสดงออกทางกายภาพ การพูด การแต่งกาย ตลอดจนการประกอบพิธีกรรมต่างตามประเพณีความเชื่อ ส่วนอัตลักษณ์ที่เป็นนามธรรมแสดงออกผ่านการปฏิบัติ ได้แก่ บุคลิกภาพ พฤติกรรม ลักษณะนิสัย ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ล้วนไหลไปตามสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา ซึ่งแต่ละอัตลักษณ์ที่แสดงออกมากทั้งหมดนั้นมีรากฐานมาจากความคิดความเชื่อตามแบบแผนวิธีดำรงชีวิตมาแต่เดิม อนอนนี้เงื่อนไขในการดำรงอัตลักษณ์มีหลายเงื่อนไขที่เกิดจากภัยใน เช่น ต้นทุนเดิมอันได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง ส่วนเงื่อนไขภายนอก ได้แก่ การถูกครอบจำกัดโดยกระแสตุนนิยมและบริโภคนิยมที่พยายามเข้าไปมีอำนาจเหนือชุมชน

เช่นเดียวกับงานของ สุกัญญา เบนาเนด (2549 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของคนมอยบ้ายถิน กรณีแรงงานข้ามชาติในสมุทรสาคร ได้ชี้ให้เห็นว่า การสร้างอัตลักษณ์ของแรงงานข้ามชาติบ้ายถินนั้นมาจากการสร้างสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และการดำรงรักษาภาษา หนังสือและวัฒนธรรมประเพณีมอยไว้เพื่อรักษาพรรดาคนทางชาติพันธุ์กับกลุ่มนี้โดยเฉพาะชนชาติ พม่า งานสมัยอาณานิคมคนเมืองพม่าได้รับเอกสารจากอังกฤษด้วยเงื่อนไขทางการเมือง ภายใต้แนวคิดรัฐชาติสมัยใหม่มอยได้สร้างอัตลักษณ์ใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์ใช้การเมืองซึ่งสืบทอดการแยกตัวและแตกหักกับพม่า โดยสร้างสำนึกรื่องชาติผ่านประวัติศาสตร์ และสัญลักษณ์ร่วมกัน เช่น วันชาติมอยธงชาติมอย เพลงชาติมอย สัตว์สัญลักษณ์ (งงส)

เมื่อเข้าสู่ทุนนิยมโลกกวิภาคี ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มอยจากพม่ากลายเป็นผู้อพยพและอยู่ในฐานะแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร คนมอยบ้ายถิน ได้ช้อนอัตลักษณ์ความเป็นพม่าและเดือดแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมอยให้คุณขึ้นเพื่อสร้างการยอมรับและประนีประนองกับสังคมไทย โดยเดือดการแสดงความเป็นมอยผ่านภาษา วัฒนธรรมประเพณีและการจัดวันชาติ หรือวันรำเล็กบรรพบุรุษ เป็นอัตลักษณ์ที่สร้างบนความสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอยและในฐานะผู้พลัดถิ่นชาวมอยได้สร้างสังคมข้ามพรมแดนรัฐชาติด้วยสายสัมพันธ์กับคนมอยที่มาตุภูมิ คนมอยที่อยู่ต่างประเทศซึ่งครอบครุ่นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

สำหรับงานของ แสงเพชร อุทัย (2547 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับเวียดนาม (ปี ค.ศ. 1975-1997) พบว่า ภายใต้กรอบความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัย

ซึ่งก็น Franken ระบุว่าเวียดนามกับลาวได้นำสองประเทศก้าวเข้าสู่ความสัมพันธ์อันหนักแน่น การปฏิรูปเศรษฐกิจและการดำเนินนโยบายต่างประเทศ นับแต่ส่งครามเป็นต้นมาทั้งสองประเทศได้ยึดถืออุดมการณ์ร่วมกัน นั่นคืออุดมการณ์คอมมิวนิสต์ โดยให้ความช่วยเหลือกันอย่างจริงใจในทุกด้าน ไม่ว่าด้านยุทธศาสตร์การทหาร การเมืองและการต่างประเทศ ซึ่งภายหลังจากลาวและเวียดนามได้รับเอกราชโดยสถาปนาเป็นสาธารณรัฐประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ทั้งสองประเทศได้ก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ของความสัมพันธ์ด้วยการร่วมกันเคลื่อนไหว ปฏิรูปด้านเศรษฐกิจ การเมือง และนโยบายต่างประเทศเพื่อให้เหมาะสมและเชื่อมโยงเข้ากับสากลในขอบเขตของ สหประชาชาติ สมาคมอาเซียน ทั้งนี้ลาวและเวียดนามได้อาศัยสนธิสัญญา มิตรภาพและความร่วมมือแบบพิเศษเป็นกรอบของความสัมพันธ์จนถึงปัจจุบัน

ในฐานะที่ผู้ศึกษาได้เคยทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม ชุมชน และยังเป็นผู้ผลักดัน/ขับเคลื่อนจากที่หนึ่งไปอีกที่อื่นเหมือนกับชาวเวียดนามซึ่งมองว่า ปัจจัยหลักในการเข้าถึงก็เพื่อแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ ต้องการศึกษาเรียนรู้ ทำความเข้าใจกับสถานการณ์ในสังคม เพื่อประโยชน์สุขในชีวิต ซึ่งก็คงไม่แตกต่างจากบุคคลทั่วไปที่ต่อสู้ ช่วงชิง แข่งขัน เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ความอยู่ดีกินดี ดังนั้นงานวิจัยครั้งนี้จึงพยายามที่จะทำการศึกษาให้เข้าใจถึงกระบวนการในการดำเนินการใน การดำเนินการรักษาอัตลักษณ์ของชาวเวียดนามภายใต้บริบทของสังคมใหม่ ที่มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา และการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา นั้นชาวเวียดนามเหล่านี้ มีกระบวนการดำเนินการรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้อย่างไร ที่ยังคงสามารถดำเนินรักษาความเป็นตัวตนไว้ได้ โดยที่ซึ่งให้เห็นถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการอัตลักษณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันกระบวนการทำงาน การสร้างขอบเขตการศึกษาเรียนรู้ในงานพัฒนาสังคมในหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐยังคงพยายามที่จะให้ความสำคัญ ในสิ่งที่เรียกว่าระบบคุณค่า วัฒนธรรมของกลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติ ที่มีความ

หากหาทางวัฒนธรรมหรือเรียกว่าเป็นการละเลงต่ออัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนที่ถือว่าเป็นศักยภาพประจำกลุ่ม

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาภาคสนามเป็นหลัก โดยได้ทำการแบ่งขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) ผู้ศึกษาได้มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นรูปแบบของการค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประกอบกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2) ขั้นตอนในการดำเนินการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน ตรงตามกรอบแนวคิดที่ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้

3.1 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาดังต่อไปนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

3.1.1.1 ศึกษาสภาพการทำงาน การใช้ชีวิต และกระบวนการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวย้ายรายเดือนบ่อแก้ว

3.1.1.2 ศึกษาทัศนคติ การปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามของคนลาว ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนลาวกับแรงงานชาวเวียดนามและผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบที่เกิดขึ้นภายหลังแรงงานชาวเวียดนามเข้ามาพำภูมิอาชัย

3.1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

เป็นการศึกษาในเขตเทศบาลเมืองหัวย้ายรายเดือนบ่อแก้ว

3.1.3 ขอบเขตด้านกลุ่มประชากรประกอบด้วย

3.1.3.1 แรงงานข้ามชาติชาวเวียดนาม ในเขตเทศบาลเมืองหัวย้ายราย แขวงบ่อแก้ว จำนวน 15 คนที่เข้ามาทำงานเป็นเวลาตั้งแต่ 1 ปีจนไป

3.1.3.2 คนลาวในพื้นที่เทศบาลเมืองหัวย้ายรายเดือนบ่อแก้วจำนวน 10 คน

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 แหล่งข้อมูล

3.2.1.1 ข้อมูลจากเอกสาร เช่น รายงานสถิติแรงงานของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม รายงานประจำปีของแผนกแรงงานและสวัสดิการสังคมแขวงบ่อเก้าและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัยและเอกสารขององค์กรที่เกี่ยวข้อง การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นช่วงของการที่ผู้ศึกษาได้มีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เพื่อนำไปสู่การตั้งประเด็นปัญหาในหัวข้อที่ศึกษา อีกทั้งเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบการศึกษาว่า จะศึกษาเกี่ยวกับใคร ประเด็นปัญหาใดบ้าง การที่ต้องกำหนดกรอบในการศึกษานั้นก็เพื่อให้มีความสะดวกและช่วยให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินงานวิจัย และเพื่อป้องกันความสับสนที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ศึกษาเอง เพราะถ้าไม่มีกรอบที่ชัดเจนในการศึกษา เวลาผู้ศึกษาไปเก็บทำข้อมูลในภาคสนามจะทำให้ผู้ศึกษาเกิดปัญหาในการเก็บทำข้อมูล เพราะไม่รู้จะเก็บข้อมูลส่วนใดบ้าง ส่งผลให้ข้อมูลประปรายกันไปหมดและไม่สามารถจัดหมวดหมู่ได้ นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจเพราถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการศึกษาเอกสาร

3.2.1.2 ข้อมูลจากบุคคล ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แรงงานชาวเวียดนาม และข้อมูลจากคนลาวท้องถิ่นในชุมชนและเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง

3.2.1.3 ข้อมูลจากการสังเกตพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยมุ่งความสนใจการทำความเข้าใจในลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ลักษณะทางวัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่นั้น ๆ การนับถือศาสนาของคนในพื้นที่ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของแรงงานชาวเวียดนามอย่างไร

3.2.2 วิธีเก็บข้อมูลภาคสนาม

การวิจัยภาคสนาม (Field Work) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการลงสำรวจและเก็บทำข้อมูลในขอบเขตพื้นที่ของเมืองหัวใหญ่ แขวงบ่อเก้า ศปป.ลาว ซึ่งเป็นการเก็บทำข้อมูลแบบปฐมภูมิ ด้วยการเข้าไปพูดคุย สังเกต และสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าของบ้านเช่าที่ชาวเวียดนามเช่าอยู่ ชาวบ้านระแคร ไก่เดียง และกลุ่มชาวเวียดนาม โดยอาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผ่านผู้ช่วยที่เป็นคนเวียดนามที่ผู้ศึกษารู้จักกุญแจเป็นอย่างดีเพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลรวมถึงการพูดคุยกายาเวียดนามกับกลุ่มที่ศึกษา เพื่อให้กลุ่มผู้ถูกศึกษามีความเป็นกันเอง

3.2.2.1 การสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยการกำหนดแนวคำถาม สำหรับการสัมภาษณ์จะมีลักษณะยืดหยุ่นคือมีแนวคำถามที่เป็นประเด็นหลักสำคัญเอาไว้ ใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนคำถามได้ตามสถานการณ์โดยยังคงรักษาแนว

คำตามประเด็นหลักเอาไว้ให้โดยสาเหตุที่ต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบนี้ก็ เพราะในบางสถานการณ์ผู้ให้สัมภาษณ์อาจจะไม่สะคูกว่าจะตอบคำถามบางคำถาม ผู้วิจัยจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนคำถามเพื่อให้ได้คำตอบตามที่ต้องการ โดยการสัมภาษณ์นั้นมีรายละเอียดคือ

1) สัมภาษณ์แรงงานชาวเวียดนามจำนวน 15 รายที่ทำงานและอาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองหัวยทรารา การสัมภาษณ์แบ่งออกเป็นสองลักษณะคือ สัมภาษณ์แบบทั่วไป 10 ราย และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกอีก 5 ราย ซึ่งแรงงานชาวเวียดนามทั้งหมดนี้เข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในลาວตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปเป็นผู้ที่ยังไม่ให้ข้อมูล พูดและฟังภาษาลาวได้เป็นอย่างดี

2) สัมภาษณ์คนลาวยจำนวน 10 รายที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองหัวยทรารา ซึ่งการเลือกสัมภาษณ์คนลาวยคล่องตัวจะเลือกจากประชากรที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเรื่องแรงงาน ประชาชนผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแรงงานชาวเวียดนาม และประชาชนที่มีส่วนได้เสียจากการเข้ามาของแรงงานชาวเวียดนาม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวจะมีรายละเอียดคือ

- เจ้าหน้าที่สำรวจ จำนวน 2 คน
- ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน
- เจ้าของกิจการที่มีการจ้างงานแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนาม จำนวน 2 คน

2 คน

- เจ้าหน้าที่แผนกแรงงานและสวัสดิการสังคม จำนวน 2 คน
- คนลาวยทั่วไปในพื้นที่ ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่อาศัยมีความเกี่ยวข้องกับแรงงานชาวเวียดนามในด้านการอยู่ร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เช่น เจ้าของร้านค้า เจ้าของบ้าน เช่า เจ้าของกิจการ ที่แรงงานชาวเวียดนามไปใช้บริการ 2 คน

3.2.2.2 การสังเกตพฤติกรรม เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อไม่ต้องการให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกถูกระบกวน และเพื่อเป็นการตรวจสอบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามถูกต้องหรือไม่ รวมทั้งสามารถเก็บข้อมูลได้ในระยะเวลาที่ต้นแต่สามารถสังเกตได้บ่อยตามที่ผู้วิจัยสะคูก โดยจะสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาที่ได้ระบุไว้ข้างต้น ซึ่งวิธีการสังเกตนั้น ผู้วิจัยจะทำการสังเกตโดยการเข้าไปอยู่ร่วมในระยะเวลาใดหนึ่ง การแสดงตัวของผู้วิจัย การแนะนำตัว และสังเกตประพฤติการณ์อื่น ๆ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาระบบนี้ได้ใช้เครื่องมือที่สำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่

3.3.1 การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) เริ่มต้นจากการจัดทำแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide) ที่กำหนดตาม

ขั้นตอนวัตถุประสงค์ อาจมีการปรับเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นเมื่อพบว่า ต้องได้มีการเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ ที่เห็นว่าเกี่ยวกันเรื่องที่กำลังศึกษาอยู่เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน การสัมภาษณ์จะไม่จำกัดคำตอบเฉพาะเจาะจงในหัวข้อเรื่องตามที่ได้กำหนดในเบื้องต้น เพราะจะใช้ลักษณะการพูดคุยสนทนากันอย่างไม่เป็นทางการเข้ามาช่วยตามโอกาสอำนวย เพราะนี้เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.2 การสังเกต (Observation) การทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกต 2 แบบ คือ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non participant observation) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มประชากรในการศึกษาและสร้างสัมพันธ์กันโดย หลังจากนั้นก็จะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและรอบด้านมากที่สุด สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตทั้ง 2 แบบผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลมาใช้ประกอบกับการวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสังเกต แหล่งข้อมูลมีความใกล้เคียงกับความเป็นไปของปรากฏการณ์พร้อมทั้งจดบันทึกในทุกขั้นตอนเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลในแต่ละระยะเวลา การสังเกตทั้งหมดนี้เกิดจากมุมมองของผู้ศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวเวียดนามด้วยกัน และระหว่างชาวเวียดนามกับชาติพันธุ์อื่น ไม่ว่าจะเป็นด้านวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ทางสังคม ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อของชาวเวียดนามที่นำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3.3.3 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ใช้แบบบันทึกข้อมูลในสนาม โดยได้จัดเตรียมแบบบันทึกไว้ล่วงหน้า เพื่อจดบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้เครื่องบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลเพื่อความชัดเจนของข้อมูลและเพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบคืน ใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อบันทึกภาพ เหตุการณ์การดำเนินชีวิต พิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ ของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

3.3.4 เอกสาร (Document) เอกสารที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเอกสารชั้นรอง เช่น วารสาร หนังสือพิมพ์ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบุคคลอื่นได้ทำการศึกษามาก่อนหน้าแล้ว โดยศึกษาเอกสารเหล่านี้จากห้องสมุดในสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ เช่น จากห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องสมุดคณะศิลปศาสตร์ นอกจากนี้ยังได้ใช้เอกสารชั้นต้นบางชิ้นที่สามารถรวบรวมมาได้จากที่อื่น

3.3.5 หน่วยในการวิเคราะห์ หน่วยในการวิเคราะห์ครั้งนี้วิเคราะห์ในระดับปัจเจกชน ชุมชน ซึ่งให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของแรงงานชาวเวียดนามที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ศึกษา เพื่อศึกษาแบบแผนวิถีชีวิต จารีตประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อที่กลุ่มบุคคลร่วมกันโดยอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มด้วยกันเอง และกุ่มแรงงานชาวเวียดนามกับกลุ่มคนลาวท้องถิ่น

รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น กลุ่มชาวจีน กลุ่มชาวไทย ทั้งนี้เพื่อมุ่งชี้ให้เห็นศักยภาพ พฤติกรรม อาการปฎิริยาท่าทีที่แสดงออกในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมสังคมวัฒนธรรมใหม่ที่แรงงานชาวเวียดนามเหล่านี้อาศัยอยู่

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ หลังจากเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนโดยใช้องค์ประกอบหลัก 3 แบบซึ่งมีวิธีดำเนินการดังนี้

3.4.1 การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing)

การวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มด้วยการจัดระเบียบเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการเตรียมวัสดุดิบหรือข้อมูลที่ถูกนำมาวิเคราะห์ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะวิเคราะห์ได้ โดยสะควรทั้งทางกายภาพและในทางเนื้อหา ในส่วนการจัดระเบียบทางกายภาพก็เป็นการจัดเรียงรูปแบบข้อมูล และในส่วนของการจัดระเบียบนோหาเป็นการจัดต่อเนื้อความต่าง ๆ ในข้อมูลที่มีเนื้อหาเข้ามายกับเรื่องที่จะทำการวิเคราะห์โดยผ่านกระบวนการให้รหัสข้อมูลแทนความหมายเพื่อสะควรในการเลือกข้อมูลนั้น ๆ มาใช้เมื่อต้องการ อีกทั้งเป็นการจัดแบ่งข้อมูล ไว้อย่างเป็นระบบง่ายต่อการจัดเก็บและป้องกันการหลุดหรือความสับสนในการใช้ข้อมูลซ้ำซ้อน และยังสามารถนำรหัสนั้นมาตรวจสอบใหม่ว่าข้อมูลที่ได้มาจากผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงพอหรือไม่อย่างไร ถ้าไม่เพียงพอ ก็สามารถเลือกที่จะลงเก็บข้อมูลคืนอีกรอบจากการเก็บข้อมูลที่ตกหล่นบ้าง ทั้งเป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลอีกด้วย

3.4.2 การแสดงข้อมูล (Data display)

ผู้วิจัยได้แสดงข้อมูลด้วยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันและที่มีความขัดแย้งกันซึ่งแสดงในรูปของตารางข้อมูลมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อมูล “พุดหรือบอก” ให้เรารู้ว่า มีความสัมพันธ์ในรูปแบบใดและในความหมายอะไรบ้างที่เกิดขึ้น จากนั้นเขียนคำอธิบายโดยนำเอาแนวความคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัย และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องมานำทางในการวิเคราะห์ข้อมูลแนวเชิงคุณภาพเพื่อให้คำอธิบายกับข้อมูลได้ละเอียด รัดกุม สามารถมองเห็นภาพเคลื่อนไหวในงานวิจัย

3.4.3 การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้อง

หลังจากการแสดงข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจัดหาให้มีข้อสรุปโดยใช้การตีความจากผลที่ได้จากการแสดงข้อมูล การหาข้อสรุปนั้นผู้วิจัยพยายามบอกให้ชัดเจนว่าข้อค้นพบที่เป็นสาระสำคัญของเรื่องวิจัยคืออะไร มีความสัมพันธ์กับอะไร ในส่วนการตีความการวิจัย ผู้วิจัยต้องการอธิบายว่า จากข้อสรุปและข้อค้นพบนั้นมีความหมายและความสำคัญอย่างไร ทั้งในเงื่อนไขทฤษฎีและในเงื่อนไขโดย Patton (1990; อ้างอิงจาก ชาญ โพธิศิตา, 2548) กล่าวว่า การตีความเป็นช่วงของการก้าวเดียวไป

จากผลการวิจัย (going beyond result) ซึ่งในการตีความนั้นก็วิจัยต้องอยู่ห่างจากข้อมูลมาอยู่ในระดับหนึ่ง คือ “ก้าวเดย์” จากข้อมูลมาแล้วก็น้อยไม่ต้องใช้ข้อมูลในการตีความตรง ๆ แต่จะเอาข้อกันพนจากการวิเคราะห์และการสรุปมาเป็นฐาน เป็นเสมือนบันไดเพื่อจะก้าวไปสู่อีกสิ่งหนึ่งและสิ่งนั้นไม่ใช่ข้อกันพนใหม่หากแต่มีความเชื่อมโยงต่อกันข้อกันพนที่ได้มาก่อนหน้านั้นแล้วจากการที่ได้วิเคราะห์ผ่านมา

บทที่ 4

หัวยทรายในฐานะจุดหมายปลายทางของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนาม

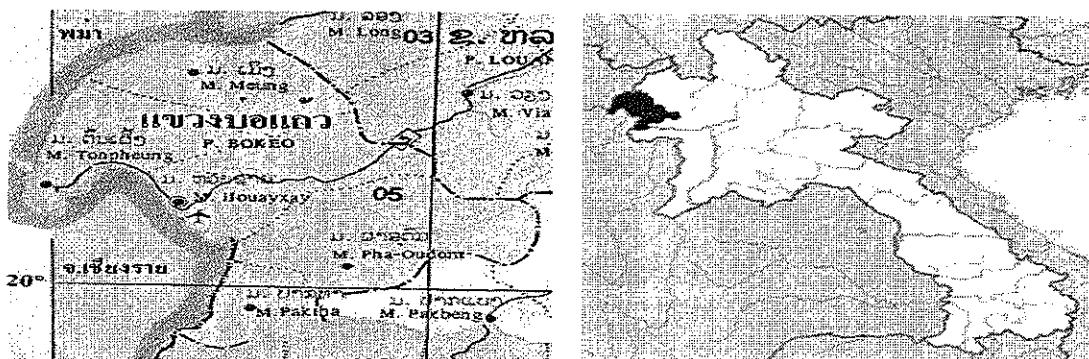
ในบทนี้ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามกลุ่มนั้นเข้ามาประกอบอาชีพเป็นแรงงานข้ามชาติในเมืองหัวยทราย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 บริบทของเมืองหัวยทราย : จากอดีตสู่ปัจจุบัน

เมืองหัวยทราย เป็นเมืองหลักของแขวงบ่อแก้ว ซึ่งเป็นแขวงหนึ่งที่ตั้งอยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่แยกตัวออกจากแขวงหลวงน้ำทาซึ่งปี ค.ศ 1983 เนื้อที่ทั้งหมด 4,970 ตารางกิโลเมตรและส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง (พุดอย) ประกอบด้วย 5 เมือง คือ เมืองดันเพิง เมืองเมืองปากษา เมืองพาอุคำ และเมืองหัวยทราย (เมืองหัวยทรายเป็นเมืองหลัก) บ่อแก้วมีพื้นเมืองประมาณ 167,726 คน (ดังตารางที่ 2) ประกอบด้วยหลากหลายชนเผ่า อาชีพหลักของประชาชน คือ ทำนา ทำไร่ ทำสวน รองลงมา คือ ค้าขาย ในสมัยก่อนแขวงบ่อแก้ว เป็นดินแดนที่สลับซับซ้อนไปด้วยภูเขาป่าดง มีทรัพยากรได้ดินที่มีค่ามากน้ำมาน้ำ少 เช่น พลอຍ (ลาวเรียกพลอຍว่าแก้ว) และยังเป็นแขวงที่มีพื้นที่ติดกับเขตสีเหลี่ยมเศรษฐกิจที่ขึ้นชื่อถือชาในการค้าขาย แขวงบ่อแก้วมีชายแดนติดกับแขวงหลวงน้ำทา แขวงไชยบุลี กับแขวงอุดุมไชย ประเทศไทยและสหภาพพม่า โดยที่หนึ่ง ติดกับแขวงหลวงน้ำทา ทิศตะวันออก ติดกับแขวงอุดุมไชย ทิศใต้ ติดกับจังหวัดเชียงราย ประเทศไทย

ตารางที่ 1 ประชากรลาวในแขวงบ่อแก้ว (แผนกแผนการ)

ลำดับ	ชื่อเมือง	จำนวนประชากร (คน)
1	เมืองหัวยทราย	66,506
2	เมืองตันผึ้ง	27,627
3	เมืองเมิง	12,768
4	เมืองปากทา	19,298
5	เมืองพาอุคุม	41,491
รวม		167,726

ภาพที่ 2 ที่ตั้งของแขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว (ไอเชียงราย, 2555)

4.1.1 การเปลี่ยนแปลงของหัวยทรายนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว ในฐานะเมืองชายแดนที่มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า และการลงทุนในการบริการ การท่องเที่ยวจากต่างชาติเป็นหลัก ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรกเป็นช่วงหัวยทรายในช่วงก่อนอาณานิคมฝรั่งเศส ซึ่งเป็นระยะของการก่อร่างสร้างเมือง ระยะที่สองเป็นช่วงหัวยทรายในช่วงอาณานิคม (ปี ค.ศ 1894-1954) ซึ่งเป็นช่วงที่คืนແດນแห่งน้ำครึ่งหนึ่งเคยใช้เป็นฐานที่พทางทหารฝรั่งเศส และยังเป็นเมืองท่าที่สำคัญในการค้ายาไวน์สินค้าของเจ้าอาณานิคม และระยะสุดท้ายเป็นช่วงหัวยทรายช่วงปลดปล่อยเป็นเอกสารงานถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 1954 – ปัจจุบัน) อันเป็นช่วงที่หัวยทรายมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อย่าง

4.1.1.1 หัวยทรายในช่วงก่อนอาณาจักร (ก่อน ค.ศ.1893)

ในหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองหัวยทรายเชียงบ่อ” แก้ว สารารัตน์ ประชาธิปไตย ประชาชนล่าว” ของ สุริยง ส. ห่าน (2538 ข้างอิงจาก พิพิยา พุสา, 2549) ระบุว่า ก่อนอาณาจักร มีกลุ่มคนเจี้ยวและพรรคพวกหกคนภายใต้การนำของนาย อุปั่งหยามะ เดินทางมาตั้งแต่เมืองหนองใหม่ (บุนยวน) ตัดผ่านดินแดนแห่งล้านนา ฝ่าดอยอินทนนท์ทิศตะวันออก จากนั้นได้ผ่านแม่น้ำเมืองงาย เชียงดาว และเข้าไปสู่เมืองเชียงราย โดยมีจุดประสงค์เพื่อ ค้นคว้าหาบ่อแก้วที่อยู่เลียบตามสองฝั่งแม่น้ำของ (แม่น้ำโขง)

การสำรวจได้เริ่มจากเมืองเชียงแสนเลียบลงมาตามแม่น้ำของ (แม่น้ำโขง) และเข้าไปตามปากหัวยต่าง ๆ จนมาถึงเขตบ่อเกิง ปากจาว หัวยทรายใหญ่ หัวยทรายน้อยและปากห่าย คนเจี้ยวประสบผลสำเร็จ ซึ่งพวกเขาได้พบแร่แก้วจำนวนมากและเกิดความพึงพอใจ จากนั้น กลุ่มคนเจี้ยวเก็บลับศีน ไปรายงานข่าวให้เจ้าฟ้าบุนจิงที่เมืองหนองใหม่ “ไม่นานหนักเข้าฟ้าบุนจิง พร้อมด้วยช้าง 16 ตัว ขบวนลำเลียง บุนห้าย 36 คนก็ได้ยกขบวนเดินทางมาบังแคลงแก้ว การเดินทางได้ผ่านเมืองปั่น เมืองปาย ข้ามบุนเข้าดอยอินทนนท์ ตัดข้ามบุนน้ำแม่ปิงจนมาถึงจุดหมายปลายทาง

การเข้ามาตั้งรกรากของเจ้าฟ้าบุนจิงและพรรคพวกในระยะแรกนี้ ได้ เลือกเอาปากน้ำหัวยทรายน้อยเป็นที่ตั้งหมู่บ้าน โดยตรงข้ามกับบ้านหัวเวียงเมืองเชียงของและอยู่ ระหว่างกลางบ้านท่าขาม หัวยอ้อย เวียงใหม่ และทิศเหนือบ้านค่านถินเมืองหัวยทราย หมู่บ้านเหล่านี้ถือเป็นหมู่บ้านที่ได้ตั้งถิ่นฐานมาก่อนแล้วตั้งแต่เมื่อใดนั้นไม่ได้ก่อตัวถึง แต่ได้กล่าวถึงว่า หมู่บ้านแห่งนี้มีชีวิตแบบง่าย ๆ

เมื่อก่อตัวถึงเมืองที่อยู่ภายใต้การปกครองของเมืองหัวยทรายในช่วงเวลา นั้น พบว่า มีเมืองสามพูล ซึ่งถือเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่ง ชาวบ้านในเมืองถูกเรียกว่า “พวกสามต้าว” ตามการนับถือของพญาภัน ใจ ว่า ตั้งแต่ถึงเดินมา บรรพบุรุษของชาวสามต้าวได้อพยพมาจากการเดินทางท่องเที่ยว (หลวงน้ำทา) เพื่อจะข้ามน้ำของไปสู่ดินแดนเวียงนำนันเป็นเมืองหลวงของชาวสามต้าว แต่พอมาถึงน้ำของกีถูกชาวอัญถัติกัดกั้นไม่ให้เคลื่อนย้ายซึ่งเป็นเหตุให้ชาวสามต้าวตั้งมั่น อยู่เขตเมืองหัวยทราย ณ บ้านป่าอ้อย เวียงใหม่ในปัจจุบัน noknii การปกครองเมืองหัวยทรายยังได้ แพร่ขยายไปยังน้ำญี่ น้ำตุย น้ำฟ้า ทุ่งลาดไปจนถึงดินดอยน้ำเลิงติดกับเบตແಡນเมืองสิงห์ สันดอย ด้านทั้ง เป้า หัวน้ำเจียม และมีอาณาเขตติดกับจีน เมืองเชียงรุ่งทางด้านตะวันออก ซึ่งแต่เดิมอาณาเขต ทั้งหมดนี้เป็นอาณาเขตขึ้นกับเวียงนำน (รัฐน่าน) ในอดีตนั้นพื้นที่นี้มีความเจริญรุ่งเรืองที่สุด เนื่องจากเป็นเส้นทางค้าขายแก่ของกองการราวนพ่อค้าจีนยุนนานที่ใช้เดินทางค้าขายกับเมืองนำน แต่ เมื่อกองทัพพม่าได้ยกทัพมาตีดินแดนดังกล่าวไว้ได้ ส่งผลให้หมู่บ้านตกอยู่ในความลำบาก

ประชาชนถูกถอนที่เป็นพหุการ ในระยะต่อมาประชาชนด้านท่านต่อความโหดร้ายของกองทัพพม่าไม่ไหว จึงพากันหลบหนีข้ามน้ำของแม่น้ำป้าบ้านเรือนกลายเป็นเมืองร้าง

เจ้าฟ้าบุนจิ ได้เข้ามาตั้งหลักมั่นในเขตเมืองหัวทยรายในปี ค.ศ. 1884 เมื่อ รัฐบาลของหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การปกครองของเมืองหัวทยรายแล้วก็มีการปรับปรุงการปกครองให้มีความเข้มแข็งขึ้นตามลำดับ โดยได้แต่งตั้งหัวหน้า หัวหน้าหน่วย หัวหน้าคุ้ม หัวหน้าบ้าน หัวหน้าเขต เป็นผู้ปกครองในแต่ละเขต ซึ่งเขตบ้านค่านถิน น้ำปีก เมืองสามพุด เจ้าฟ้าบุนจิได้แต่งตั้ง สร้างป้อม เป็นหัวหน้าบุนหาญ ซึ่งอาศัยชาวสามด้าวและชาวอัญช่าวัยเหลือปักษ์ของชาวบ้านให้มีความสงบและเป็นปึกแผ่น ซึ่งการทำมาหากินในตอนนั้น ได้อาศัยการบุกเบิกเป็นหลัก การซื้อขายแก่ชาวคริสต์ มีพ่อค้าชาวเมืองพะเยา เมืองลำปางมาซื้อ นอกนี้ชาวบ้านยังได้ทำไร่ ทำสวนปลูกพืชต่าง ๆ เลี้ยงสัตว์เป็นสินค้าแลกเปลี่ยน

ด้านพิธีกรรมความเชื่อ ศาสนา เจ้าฟ้าบุนจิ ได้สถาปนาให้มีหอเทวสถาน ที่มีความเชื่อให้เป็นศาลพระภูมิเจ้าอารักษ์หลักเมือง โดยอัญเชิญเอาเข้าที่มาจากเมืองปั่น เมืองปาย อันเป็นเทพารักษ์ประจำเชื้อชาติตรรกะของชาวเมืองหัวทยราย นอกนี้เจ้าฟ้าบุนจิได้สร้างกุฎิขึ้นหนึ่งหลังคล้าย ๆ กับประสาทอยู่ใกล้ทางบ้าน มีพระอาจารย์เจ้า สร้างกาลา มาประจำอยู่ ซึ่งชาวบ้านที่หลง信用ทำบ้านและคำจุนศาสนาเป็นอย่างดี

กล่าวได้ว่า ในช่วงที่เจ้าฟ้าบุนจิปกครองเมืองหัวทยรายนั้น พบร่วมกันว่า เมืองหัวทยรายมีความอุดมสมบูรณ์และเจริญรุ่งเรือง ชาวบ้านมีความสุขชุ่มเย็นและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปราศจากโจร ผู้ร้าย เป็นพะความสามารถในการปกครองและความเอื้อเพื่อแผ่นดิน แผ่นดินด้วยเหตุนี้จึงมีประชาชนจากเมืองเชียงของจำนวนหนึ่งอพยพมาตั้งหลักอยู่เมืองหัวทยราย

4.1.1.2 หัวทยรายในช่วงอาณานิคม (ปี ค.ศ 1894-1954)

ในช่วงที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองเมืองหัวทยรายปี ค.ศ. 1894 นั้น ประวัติเมืองหัวทยรายได้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับบ้านเมือง ไว้ว่า เมื่อเจ้าฟ้าบุนจิได้ปกครองเมืองมาเป็นเวลากว่า 10 ปี และได้รับรัฐบาลกำลังพลของตนว่ามีความสามารถเพียงใด แม้ว่าอาณาเขตดินแดนจะกว้างขวาง แต่กำลังคงจะไม่ด้านท่านกับอำนาจฝรั่งเศสได้ จึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือแก่ในสถานการณ์ไว้ด้วยหน้า เพราอิทธิพลของพวกฝรั่งเศสได้แพร่ขยายมากขึ้น และทราบข่าวว่ากองทัพฝรั่งเศสเดินทางมาถึงปากทางแล้ว เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการประทัดและลงองเลือด กองประชุมจึงได้แต่งตั้งให้คนไปเจรจาคับฝ่ายฝรั่งเศสด้วยสันติวิธี การเจรจาได้ดำเนินไปด้วยดี หลังจากนั้นพวกฝรั่งเศสก็เดินทางมาถึงหัวทยราย ผู้แทนฝรั่งเศสต้องคน ผู้หนึ่งเป็นทหารและอีกคนเป็นฝ่ายปกครองพร้อมด้วยทหารรับจ้างเชียงนาม ทหารลาว และนายแปลภาษา ได้ใช้พื้นที่ตรงข้อมดอยทางให้ของบ้านหัวทยรายเป็นที่ตั้งฐานทัพ โดยปลูกสร้างเรือนที่พักและใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นฐานทัพตลอดมา

ต่อมาฝรั่งเศสได้มีบันทึกทางด้านการปกครอง โดยอาศัยกองกำลังของเจ้าฟ้าบุนจิงเป็นหลักในการแพร่ขยายอาณาเขตตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พูดว่า สะตูน มังกะละและเขตติรินทร์ ของงานถึงบ้านบุนเรื่อง ส่วนเขตเหนือตั้งแต่ดอยแยกขึ้นมาจนถึงเมืองมิง เชียงดาว เชียงกอก ไปทางเมืองรอง เมืองกง เมืองมัง ซึ่งเขตพื้นที่เหล่านี้ถือเป็นเขตเมืองสิง ที่ขึ้นกับเมืองเชียงตุงเป็นดินแดนของชาวไทย ตามบันทึกบอกไว้ว่า พวกลังกฤษ ได้มีอำนาจและยึดเอามาเมืองมอย (พม่า) อีกทั้งได้เพรื่ออำนาจอาณานิคมแผ่นดินของเมืองเชียงตุง ไว้ทั้งหมดและยังข้ามมาบรรจบกับดินแดนของสิงคโปร์ด้วย

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1895 เป็นต้นมาดินแดนของลาวถูกแบ่งปันจากสองอำนาจล่าเมืองขึ้น คือ ฝรั่งและอังกฤษ โดยถือเอาแม่น้ำของเป็นหลักขึ้นไปทางเหนือจนถึงเขตแดนเมืองเชียงรุ่งติดกับดินแดนของช่องห้วยหลวง ฝรั่งเศสได้รับรัฐเอเดนเมืองสิง เขตแดนหัวหลวงน้ำทา เวียงพูคา พูกัน และเขตจอมเก้าะ จอมช่าง จนถึงฝั่งแม่น้ำของ รวมทั้งดินแดนของเจ้าฟ้าบุนจิงปกครองให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเมืองลาว แล้วตั้งชื่อเขตนี้ว่า ดินแดนทหารที่ ๕ ไม่นานเท่าไรก็มีเจ้าหน้าที่ทางด้านการปกครองขึ้นมาประจำหัวทยาราย และถือเอาหัวทยารายเป็นเมืองหนึ่งในภาคเหนือที่มี “กมมิสແຕ່ວ” เป็นผู้ปกครอง และถือเอาเมืองสิงเป็นเมืองหลวง (รอง)

ด้านสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ ตั้งคุณ ของเมืองหัวทยารายช่วงฝรั่งเศสปกครองนั้น เจ้าฟ้าบุนจิงก็ยังมีฐานะเป็นผู้ปกครองหัวทยารายอยู่ แต่จะต้องมีเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสเป็นที่ปรึกษา ส่วนสภาพเศรษฐกิจ พบว่า เจ้าหน้าที่ห้องถินเมืองหัวทยารายมีรายได้จากการเปิดบ่อนการพนัน โดยมีประชาชนจากต่างถินและต่างแดน เช่น แม่สาย เมืองคุก เชียงตุง เชียงแสน เชียงของ เชียงคำ พะ夷า จนถึงเมืองลำปางเดินทางมาเล่นการพนันและบุก抢กบ้านชาวบ้าน ส่วนเงินตราที่ใช้ในการซื้อ-ขายก็เริ่มใช้เงินฝรั่งเศส เนื่องจากฝรั่งเศสได้ใช้เงินดอนของจ่ายเป็นเดือนให้แก่พนักงานและทหาร ขณะเดียวกันก็มีการนำอาเงินหมั้น เงินเหลี่ยน เงินบี๊ มาใช้จ่ายปะปนกับเงินฝรั่งเศส การใช้เงินแท้ก็ไม่ได้ถูกห้ามปราบจากฝรั่งเศส สืบเนื่องมาจากการเป็นแผนการหลอกล่อของฝรั่งที่ต้องการให้บรรดาหัวเมืองขึ้นทั้งหลายมีความนิยมชอบว่าฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ร่าเริงและต้องการให้มีองค์ความไว้เนื้อเชื่อใจ แต่ต่อมาฝรั่งเศสก็ได้ผลิตเงินที่เป็นชนบัตร (กระดาษ) ออกมานำใช้แทนเงินแท้ โดยอ้างว่าการใช้เงินแท้ (เงินหมั้น) และเปลี่ยนสินค้าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้นประชาชนจึงอาเงินแท้มาแลกกับเงินกระดาษ ส่วนอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นอยู่กับฝรั่ง ส่วนสภาพทางสังคมนั้น พบว่า ภาษาที่ใช้คิดต่อสื่อสารยังเป็นภาษาเจียว ภาษาเขิน

จนถึงปี ค.ศ. 1905 เจ้าฟ้าบุนจิงได้ถึงแก่กรรม รวมอายุได้ 68 ปี ทางอำนาจการปกครองของฝรั่งเศสได้หารือกับเจ้าบุนลุนนายเพื่อหาผู้ปกครองเขตแคว้นหัวทยาราย จนได้ผู้สืบทอดคนนั้นก็คือ เจ้าฟ้าพญาอุดี น้องชายของเจ้าฟ้าบุนจิง ในช่วงเวลาที่เจ้าฟ้าพญาอุดีปกครองได้มีการปรับปรุงโครงสร้าง ไว้หลักหลายด้านด้วยกัน เช่น ด้านศาสนา หลังจากเจ้า สล่ากาลา หมวด

บุญในปี ค.ศ. 1906 พญาอุดรีกีได้สร้างอารามขึ้นมาหลังหนึ่งก่อตัวยอชูและมุงหลังคาด้วยดินขอ เกียง ภูกันกุฎิที่สร้างไว้ในสมัยเจ้าฟ้าบุนจิ

สำหรับด้านการศึกษานั้น พบว่า หัวยทรายในสมัยก่อนหน้าเจ้าฟ้าพญาอุดรี การเขียนอ่านส่วนใหญ่ยังใช้ภาษาเมือง แต่เมื่อฝรั่งเศสเข้ามาได้มีการนำเอกสารภาษาลาว ภาษาฝรั่งมาใช้ ในขณะที่พญาอุดรีเห็นว่าควรจะมีโรงเรียนสอนภาษาลาว ดังนั้นในปี 1920 หัวยทรายได้มีโรงเรียนหลังแรกที่สร้างด้วยอิฐและมุงด้วยดินขอโดยฝรั่งได้ส่งนายสวนมาสอน โรงเรียนแห่งนี้ ประกอบด้วยห้องประถมปีที่ 1, 2, 3 เท่านั้น เมื่อนักเรียนเรียนจบก็ต้องไปเรียนต่อที่เวียงจันทน์หรือ พนมเปญ (เขมร) ในช่วงเจ้าฟ้าพญาอุดรีปกครองบ้านเมืองก็มีความสงบ ไม่มีโจรสู้ร้ายแต่อย่างใด แต่ ขณะเดียวกันก็เริ่มเกิดกลุ่มต่อต้านฝรั่งในพื้นที่เมืองหัวยทรายและเมืองไกสีเคียง เช่นเมืองเมิง เมืองสิงห์

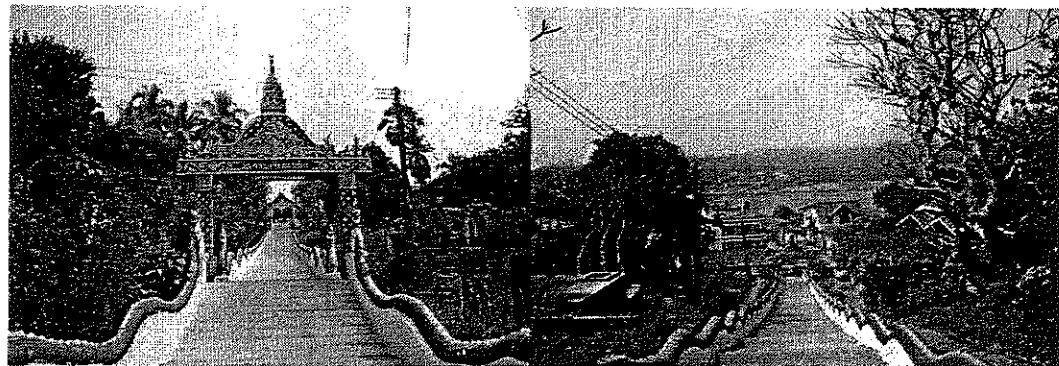
ช่วงที่ลาวตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส พบว่า หัวยทรายหรือ เมืองหัวของ อันหมายถึงเมืองที่ตั้งอยู่หัวน้ำของ อ้อเป็นเมืองสำคัญอย่างยิ่งทางด้านยุทธศาสตร์ การทหารของฝรั่งเศส ตามแนวโน้ม นโยบายอำนาจของฝรั่งเศสแพชั่น ไปตามน้ำของ อันมีชื่อน้ำหมาย กรอบกรองจีนตอนใต้ต่อไป ทำให้หัวยทรายมีบทบาทเป็นจุดชนปลายสินค้าส่งข้ามชายที่เชียงของ และยังเป็นศูนย์กลางการของฝรั่งเศสในแอบบริบัติแม่น้ำโขงตอนบน นอกนี้ฝรั่งเศษยังใช้เมืองหัวยทรายเป็นศูนย์ควบคุมความลับพื้นที่ทางการค้า เช่น การผูกขาดการค้าฝันกับพ่อค้าชาวจีนจากเชียง ตุง การสร้างเครือข่ายกับพ่อค้าชาวจีนและชาวเชียงของ ตลอดจนควบคุมการเคลื่อนย้ายของผู้คน (ประวัติ พบูลย์ยิ่ง, 2545 อ้างอิงจาก พิพยา ฟุสถา, 2549)

ต่อมาฝรั่งเศสได้สร้างตลาดขึ้นที่เมืองหัวยทราย และยังได้พัฒนาหน่วย การแพทย์ให้มีความเจริญก้าวหน้ามากกว่าไทย ซึ่งเมื่อสหราชอาณาจักรเข้ามายึดบ้านในเมืองหัวยทรายแทนฝรั่งเศสก็ยังใช้โรงพยาบาลเดิมของฝรั่งเป็นที่ให้บริการทางการแพทย์ที่ทันสมัย เห็นได้จากชาวเมืองเชียงของเจ็บป่วยมักเข้ามารักษาพยาบาลที่เมืองหัวยทราย

4.1.1.3 หัวยทรายช่วงปี 1954 – ปัจจุบัน (ค.ศ. 1954 – ปัจจุบัน)

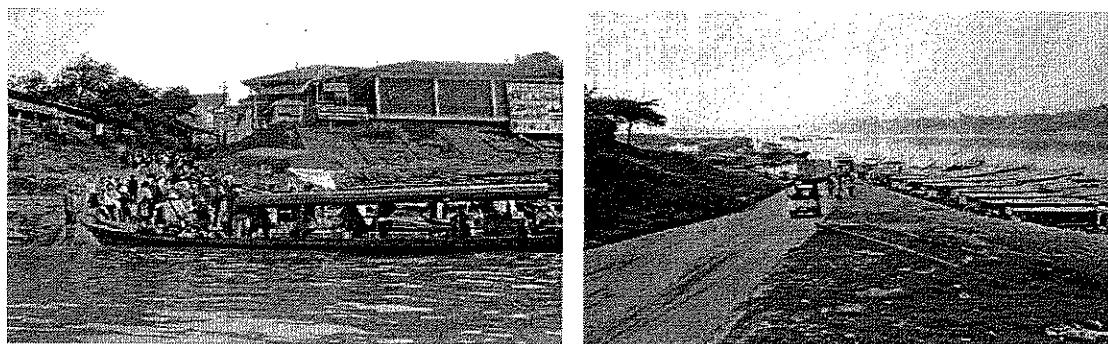
หลังจากได้รับเอกสารจากฝรั่งเศส ต่อมาในช่วงปี ค.ศ 1962 พบว่า เมืองหัวยทรายมีบทบาทเป็นฐานที่ตั้งของการปฏิวัติ และในขณะเดียวกันก็มีการอพยพของผู้คนจากเมืองสิงห์ เมืองหลวงน้ำทา เวียงพูค่า อันประกอบไปด้วยชั้นราษฎร ชาวบ้านผ่าต่าง ๆ เช่น ผ่าลือ วนู ไก คำ แคนແตน เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองหัวยทราย เนื่องจากมีการสู้รบ โดยชาวบ้านจะตั้งบ้านเรือน ตามหมู่บ้านน้ำယอน น้ำเกิงใหม่ บ้านใหม่สิงคำ ดอยแดง หัวยเพิง น้ำตุย น้ำญี่หัวยส้าน และในเมืองหัวยทราย

ตามหมู่บ้านน้ำย้อน น้ำเกิงใหม่ บ้านใหม่สิงค์ ดอยแดง หัวยเพ็ง น้ำตุย น้ำซี้ หัวยส้าน และในเมืองหัวยทราย

ภาพที่ 3 วัดจอมเขามผึ้กต้นที่เมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว (การท่องเที่ยวประเทศไทย, 2555)

ในปี ค.ศ. 1983 มีการอนุญาตให้เปิดค่าต่านเมืองหัวยทราย-เมืองเชียงของเป็นชุดผ่อนปรนเปิดโอกาสให้ผู้คนข้ามไปมาค้าขาย โดยมีการจดชื่อไว้เป็นหลักฐานและในปี ค.ศ 1986 ทางรัฐบาลแห่ง สปป.ลาว ได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจจากสังคมนิยมสู่แนวทางทุนนิยมหรือเศรษฐกิจแบบตลาดภายในได้แก่ นโยบายจินตนาการใหม่ที่มีการเปิดประเทศให้นักลงทุนสามารถเข้าไปลงทุนได้ นอกจากนี้ยังมีการสร้างท่าเรือน้ำ ก หรือแพขนานยนต์ ท่าเรือข้ามฝั่ง ท่าเรือขันถ่ายสินค้าขนาดใหญ่ และในปี ค.ศ 1994-ปัจจุบัน ได้มีการปรับปรุงจุดผ่านแดนถาวรเมืองหัวยทราย-เมืองเชียงของ เป็นค่าต่านสำคัญ นอกนี้เมืองหัวยทรายยังมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นชุมทางเศรษฐกิจของเหล่าพ่อค้าแม่ค้าจากต่างแดนซึ่งได้เดินทางไป-มาระหว่างไทย-ลาว ชายแดนลาว-จีน (เชียงรุ่ง) และตามเมืองการค้าต่าง ๆ เช่น ปากแบ่ง หลวงพระบาง อุดมไชย หลวงน้ำทา ตลอดจนเป็นชุมทางเศรษฐกิจของกลุ่มนักลงทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนจำนวนมาก

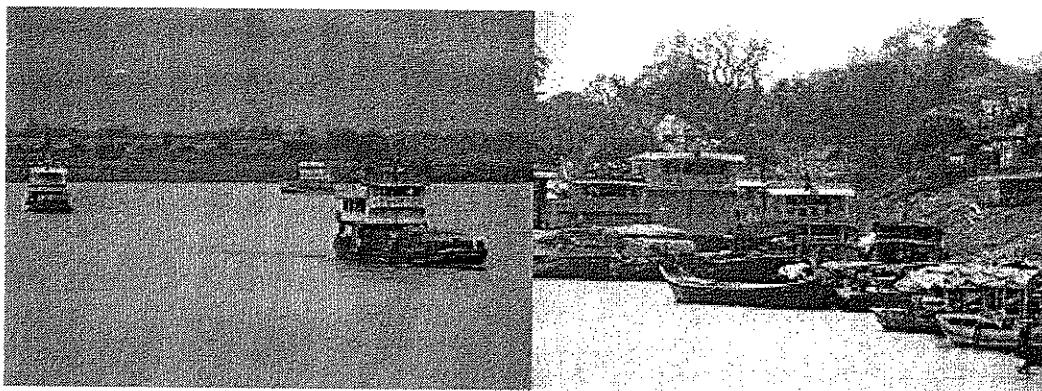
ภาพที่ 4 ค่านเข้า-ออกเมืองหัวยทราย (การท่องเที่ยวประเทศไทย, 2555)

4.1.2 เมื่อนี้และปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงของเมืองหัวย้ายรายในปัจจุบัน

จากที่นำเสนอไปแล้วข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของเมืองหัวย้ายรายนับแต่ช่วงก่อนอาณานิคมจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในอดีตนั้นการเปลี่ยนแปลงของหัวย้ายรายนั้นขึ้นกับกลุ่มผู้ที่ปกครองในแต่ละยุค ไม่ว่าจะเป็น เนื้อวัสดุร่องรอย กองกำลังของรัฐบาลลาว อย่างไรก็ตาม นับแต่ สปป.ลาว ได้ปรับเปลี่ยนนโยบาย เศรษฐกิจและการเมืองในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษ 1980 เป็นต้นมา ประกอบกับภาวะการณ์ของการเปลี่ยนแปลงของภูมิภาค ได้ส่งผลให้หัวย้ายรายที่เดิมเป็นเพียงเมืองท่าและชุมทางการค้ากลายมาเป็น หัวเมืองที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคเหนือของ สปป.ลาว ซึ่งเมื่อนี้และปัจจัยของการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว พอที่จะประมวลได้ดังนี้

4.1.2.1 การเปิดเส้นทางการค้าในแม่น้ำโขง

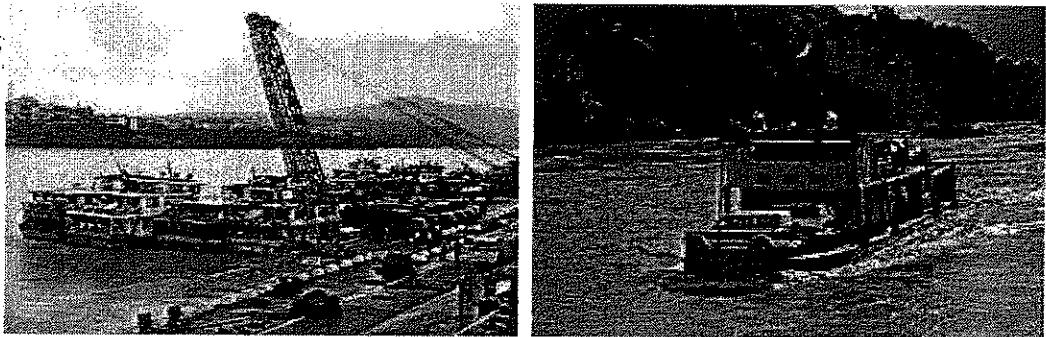
ภายใต้กรอบความร่วมมือโครงการสีเหลืองเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศ ในอนุภูมิภาคคุุนน้ำโขง ซึ่งเริ่มต้นในการดำเนินงานตั้งแต่ปี ก.ศ. 1993 และได้ครอบคลุมพื้นที่ใน 4 ประเทศคือ จีน (ตอนใต้) พม่า สปป.ลาว และภาคเหนือของไทย โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ ต้องการเรื่องนี้ อย่างระบบคมนาคมทางน้ำ ทางน้ำ และทางอากาศของพื้นที่บริเวณดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้ เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ ให้เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็วและประหยัด ซึ่งกระบวนการดังกล่าว ถือเป็นพื้นฐานที่จะช่วยในการส่งเสริมให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความกินดือดีของ ประชาชน

ภาพที่ 5 เรือสินค้าที่รอค่าจ้างจากฝั่งไทย (ไทยรัฐออนไลน์, 2555)

การเปิดเส้นทางการค้าในแม่น้ำโขง ถือเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ เกิดมิติทางการค้าใหม่ ๆ ขึ้น ซึ่งไม่ใช่เป็นการขยายตัวของการค้าแบบ ท้องถิ่น แต่เป็นการขยายตัวของตลาดการค้าที่เกิดจากคนต่างชาติหรือการค้าแบบข้ามชาติ และ ช่วงเวลาหนึ่งถือเป็นช่วงที่ทางรัฐบาลลาว ได้ดำเนินการพัฒนาและบริหารประเทศภายใต้นโยบาย

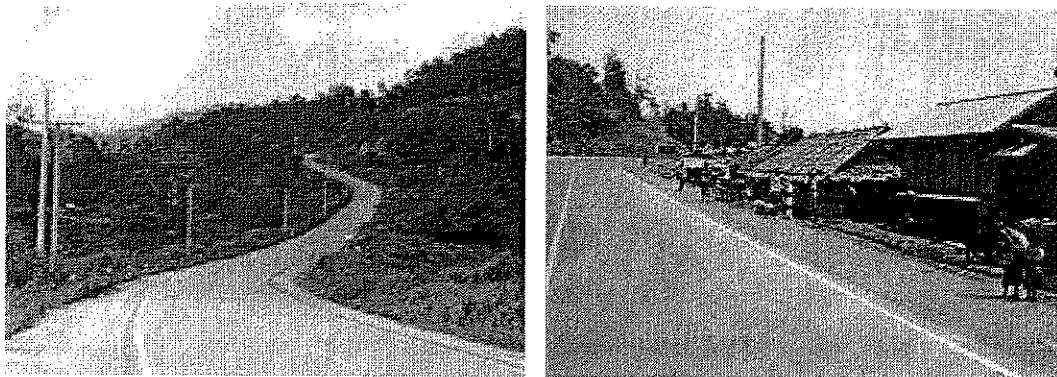
ขั้นตอนการใหม่ ซึ่งอยู่ในการดำเนินแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมห้าปีฉบับที่ 3 (ปี ก.ศ. 1991-1995) ที่ได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการค้าภายในประเทศ โดยมุ่งพัฒนากลไกตลาดให้มีประสิทธิภาพ ในส่วนนโยบายการค้าต่างประเทศรัฐบาลลาวได้ระบุคู่ค้าสำคัญคือ ไทย เวียดนาม จีนและพม่า แต่จะไม่ผูกพันกับประเทศหนึ่งประเทศใด

ภาพที่ 6 เรือสินค้าเงินที่ลอยลำในแม่น้ำโขงบริเวณแขวงบ่อแก้ว (ไทยรัฐออนไลน์, 2555)

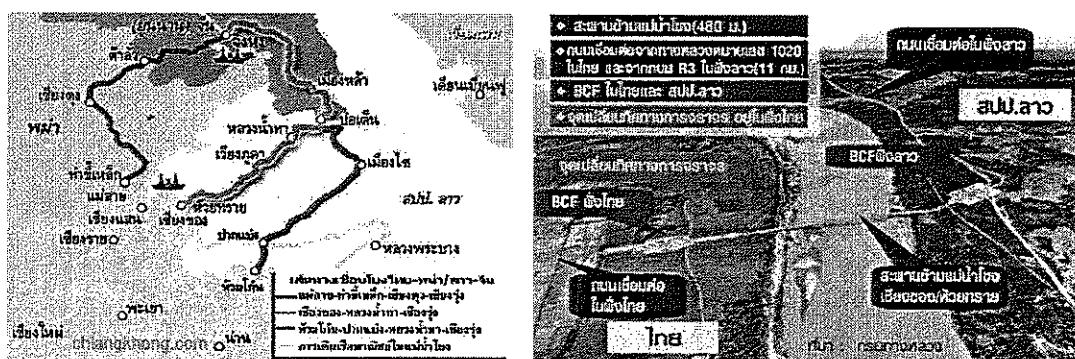
4.1.4.2 เส้นทางการค้าทางบก R3 และการพัฒนาสะพานข้ามโขงแห่งที่ 4

โครงการร่วมมือของกลุ่มประเทศอาเซียนภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-region Economic Cooperation: GMS) หรือ หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย พม่า จีนตอนใต้ ลาว ไทย เวียดนามและกัมพูชา ซึ่งถือเป็นโครงการความร่วมมือที่เกิดขึ้นมาเพื่อส่งเสริม การขยายตัวทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การบริการ การจ้างงาน และเพื่อ ยกระดับมาตรฐานการคงชีพของประชาชนให้ดีขึ้น โดยกำหนดกรอบในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ร่วมกันระหว่างกลุ่มสมาชิก คือ สาขาอุตสาหกรรม สาขาความหลากหลายทางการค้า สาขาคมนาคมขนส่ง สาขาการ ลงทุน สาขาการสื่อสาร โทรคมนาคม สาขาพลังงาน สาขาการท่องเที่ยว สาขาสิ่งแวดล้อม และสาขา พัฒนาทรัพยากรบุคคล ซึ่งในขณะนี้ประเทศไทยได้ดำเนินมาแล้ว 6 สาขา

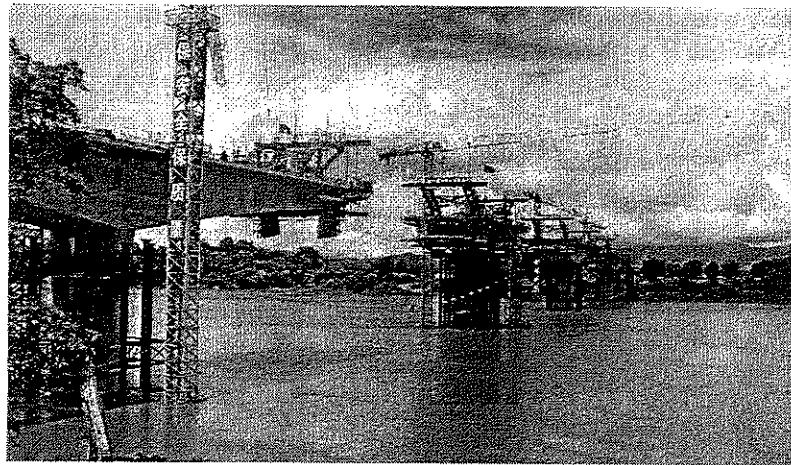
ภาพที่ 7 เส้นทาง R3 ที่ตัดผ่านแขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว (Top north tour, 2012)

กล่าวเฉพาะกรณีการพัฒนาในส่วนของการคมนาคมส่วน笨 (logistic) หรือเป็นที่รู้จักกันในนามของเส้นทาง R3 นั้น ก็เพื่อตอบสนองให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย ในการเชื่อมโยงการค้าและขนถ่ายสินค้าระหว่างกัน การพัฒนาเส้นทาง R3 ได้แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ เส้นทาง R3W เป็นเส้นทางที่ตัดผ่านพม่า โดยเป็นถนนเชื่อมโยงจากอำเภอแม่สาย (ไทย)-ท่าขี้เหล็ก (พม่า)-เชียงตุง-ด้าลัว-เชียงรุ่ง-คุนหมิง (จีน) เส้นทางได้เปิดใช้มาแล้วตั้งแต่ปี ก.ศ. 2004 เส้นทางนี้ไม่ค่อยมีบานาหิเท่าไนก็ในการค้าระหว่างประเทศ เพราะมีอุปสรรคในเรื่อง ค่าใช้จ่ายและการนำเข้าออก อย่างไรก็ตาม คาดว่าเส้นทางจะสามารถเชื่อมต่อประเทศไทยและจีนได้ในอนาคต สำหรับเส้นทางที่ตัดผ่าน ลาว โดยเป็นถนนเชื่อมโยงจากคุนหมิง-เชียงรุ่ง (จีน)-บ่อเตี๊น-หลวงน้ำทา-ห้วยทรายบ่อแก้ว(ลาว)-เชียงของ จังหวัดเชียงราย (ไทย) เปิดใช้อย่างเป็นทางการในปี ก.ศ. 2007

รูปภาพที่ 8 เส้นทาง R3 และแบบจำลองสะพานข้ามโขงแห่งที่ 4 (paisitgeo.blogspot, 2012)

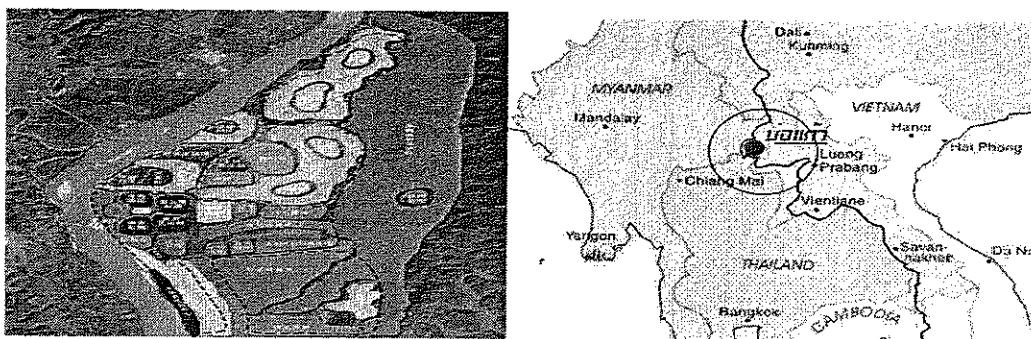
อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือทางด้านโลจิสติกส์ในกลุ่มประเทศอาเซียนนั้น ไทยกับลาว ถือว่ามีความก้าวหน้ามากที่สุด เนื่องจากปัจจุบันมีสะพานข้ามแม่น้ำโขงแล้ว 3 แห่ง ได้แก่ หนองคาย-เวียงจันทน์, มุกดาหาร-สุวรรณเขต ซึ่ง 2 แห่งนี้เปิดใช้แล้ว ส่วนแห่งที่ 3 นครพนม กำลังร่วม (อยู่ระหว่างการก่อสร้างและคาดว่าจะสำเร็จในท้ายปี ค.ศ. 2554) และกำลังจะมีแห่งที่ 4 (ห้วยทราย-เชียงของ) เกิดขึ้น ซึ่งสะพานแห่งที่ 4 นี้จะเป็นจุดเชื่อมโยงในอนุภูมิภาคที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งซึ่งจะช่วยในการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและเศรษฐกิจตามแนวชายแดนไทย-สปป.ลาว เพื่อนำไปสู่การขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวระหว่างไทย-สปป.ลาว และในอนุภูมิภาค รวมทั้งเป็นการอีกหนึ่งตัวแปรสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศไทยและประเทศในกลุ่มนี้สามารถแข่งขันในเวทีโลกได้มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 9 โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 (ห้วย牠ราย-เชียงของ)

4.1.4.3 เขตพิเศษด้านเพื่อการค้า

การก่อกำเนิดขึ้นของเขตเศรษฐกิจพิเศษเมืองดันพีง ที่กลุ่มดองเจี้ว์คำได้รับสัมปทานพื้นที่กว่า 7,500 ไร่ เป็นเวลานานถึง 99 ปี ก่อนที่จะพัฒนาเป็นโครงการ Kings Romans of Laos Asian & Tourism Development Zone เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่บ่งชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในลุ่มน้ำโขง โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำริมแม่น้ำโขงในเมืองดันพีง แขวงบ่อเก้า สปป.ลาว ตรงข้ามอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายของไทย ซึ่งภายใต้การพัฒนาเป็น 5 โซนหลักๆ คือ โซน A เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษเน้นด้านการค้า พาณิชกรรม การสิโนฯลฯ โซน B เป็นกิจการท่าเรือ โซน C เป็นกิจการด้านวัฒนธรรม โซน D เป็นกิจการด้านโบราณสถาน และ โซน E เป็นเขตการท่องเที่ยวธรรมชาติ

ภาพที่ 10 แผนที่เขตพิเศษด้านเพื่อการค้า (oknation.net, 2012)

ระยะแรก กลุ่มนรนัยทุดอกเจี้ว์คำจะลงทุนในขั้นเบื้องต้น เพื่อดำเนินการก่อสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น (Infrastructure) เช่น ถนนหนทาง เขื่อนป้องกันตลิ่งใน

แนวแม่น้ำโขง โรงแรม ร้านอาหาร โรงแรม โรงพยาบาล อุตสาหกรรมเบา เขตท่องเที่ยวตอนขวา (ເກະໄນແມ່ນ້ຳໂຈງຂອງລາວ) เขตผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อรับการลงทุนในระยะต่อไป อย่างไรก็ตามในช่วงนับจากปี ก.ศ. 2009 เป็นต้นไปจนถึงปี ก.ศ. 2017 นี้ กลุ่มบริษัทคอกจิวคำก็จะทุ่มเงินลงทุนในส่วนที่เหลือ เพื่อดำเนินการพัฒนาให้พื้นที่ดังกล่าวให้เป็นเขตเศรษฐกิจการค้าและบริการอย่างครบวงจร ให้ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างเด่นรูปแบบ เช่น สร้างห้องน้ำสาธารณะ ถนนคนเดิน ICT และคอมพิวเตอร์ ศูนย์บริการด้านการเงิน-การธนาคาร และศูนย์บริการด้านการขนส่ง เป็นต้น

ภาพที่ 11 คาสิโนที่เขตเศรษฐกิจพิเศษเมืองดันพิง (phayaophotoclub, 2012)

จากที่นำเสนอไปข้างต้นนี้ อาจจะกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเมืองหัวยทรายแขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว ในแต่ละยุคสมัยนี้ เป็นผลมาจากการปัจจัยสำคัญหลายประการ คือ ประการแรก ป้าจัยทางด้านภูมิศาสตร์ สังเกตเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้วเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น หัวยน้ำ ป่าไม้ และแร่ธาตุ ที่มีค่ามากตามมาตรฐาน จึงนำมาซึ่งการอพยพโดย羣衆ของประชาชนจำนวนมากจากต่างแดนเข้ามาตั้งรกรากถาวรสาน จากการปักครองที่เข้มแข็งทำให้เมืองหัวยทรายมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปักครองมีความอยู่เย็นเป็นสุขและมีพัฒนาการดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้จากการสร้างวัดที่กลาມเมือง การสร้างหอเทวตา โรงแรม นอกรiver ชาวเมืองยังมีการสัมพันธ์ค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับภายนอกมาตรฐาน จนทำให้เมืองหัวยทรายกลายเป็นเมืองที่ดึงดูดผู้ค้าจากต่างถิ่นให้เข้ามาค้าขายได้เป็นอย่างดี

ประการที่สอง ป้าจัยที่เป็นเมืองหัวของหรือเมืองท่าที่สำคัญ โดยประวัติศาสตร์ได้จากรีกเอว่าเมืองหัวยทรายแห่งนี้ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยตกเป็นเมืองขึ้นของเจ้าอาณา

เมืองนี้เป็นยุทธศาสตร์ทางทหาร เป็นศูนย์บัญชาการในແຕບມີແນ່ນ້າໂທຈອນນນ ແລະ ບັງໃຫ້ເປັນຈຸດ
ຂນຄ່າຍສິນຄ້າ ມີຮະນບກວມຄຸມຄວາມສັນພັນຮ່າທາງການຄ້າກັບພ່ອຄ້າຕ່າງຄື່ນ ຕລອດຈົນການຄວາມຄຸມການ
ເຄີ່ອນຍ້າຍຂອງຜູ້ຄົນ

ປະກາດທີ່ສາມ ປັຈັບທີ່ເກີດຈາກຄວາມຮ່ວມມືອອງປະເທດອຸງກົມືກາດຄຸ່ມນ້າ
ໄຊ ທີ່ຕ້ອງການເຫື່ອມໄຊຮະບບນສ່າງຄົມນາຄານທາງນ້າ ຖາງບກ ທາງອາກາສ ເພື່ອອໍານວຍຄວາມສະດວກ
ໃຫ້ແກ່ການເຄີ່ອນຍ້າຍສິນຄ້າ ພັດທິດ ແລະ ແຮງການ ໃຫ້ຮັວດເຮົວແລະປລອດກັຍ

ປະກາດສຸດທ້າຍ ດັບປັບປຸງຄວາມສັນພັນຮ່າກັບຕ່າງປະເທດກາຍໄດ້ການ
ດໍາເນີນໄອນຍາຍຈິນຕານກາຣໃໝ່ຂອງຮູ້ນາຄລາວ ທຳໄໜ້ກລົງທຸນຈຳນວນນັກປະເທດເພື່ອນນ້ານ
ໄກສີເຕີຍ ຂັ້ນໄໝລເບົ້າມາລົງທຸນປະກອບກິຈກາຣ ກາຣັ້ງແລະກາຮ່ອງທ່ອງທີ່ຍ່າ ໂດຍໃຫ້ປະໂຍ້ນຈຳກັບ
ໄດ້ປະກາດທີ່ສັນພັນຮ່າກັບຕ່າງຄົມສົມບູຮັນໃນ ສປປ.ລາວ ຈຶ່ງສາມາດເປັນໄວເບີກທາງໃນການແສວງຫາພົດ
ກຳໄຮພໍ່ອນາສັນບສຸນໃຫ້ຮະບບນຫຼຸນມີຄວາມມັ້ນຄົງ

ອໍາຍ່າງໄກກີ້ຕາມ ດັບປັບປຸງຄວາມສັນພັນຮ່າກັບຕ່າງປະເທດກາຍໄດ້ກຳນົດໃນເມືອງຫ້ວຍທາຍແບວງນ່ອແກ້ວ
ກາຍໄດ້ກະບວນການກະແສໄລກາກິວັດນີ້ ກີ່ຍັງມີເສີ່ງຕອນຮັບຈາກຮູ້ນາຄລາໃນທີ່ສາມທີ່ເປັນນວກອູ່ຍ່າງ
ນາກ ເນື່ອຈາກວ່າ ປັຈັບການພັດທານໃນແນວດາກຕ່າງ ຈະ ຂອງກາຣຮູ້ນາຄ ໄນວ່າຈະເປັນໂຄຮສ້າງ
ພື້ນຖານ ຮະບນເຄຽນຮູ້ກົງ ສັງຄມວັດນຮຽນຍັງມີຄວາມຕ້ອງການເມັດເພີ້ນຈຳນວນນັກ ເພື່ອເຂົ້າມາກະຮູ້ຕຸ້ນໃຫ້
ເກີດກາຮ່ອສ້າງ ກາຣັ້ງຈານແກ່ຜູ້ຄົນ ເພື່ອພັດທານຄຸນພາພີ້ວິດແລະກາຮ່ອເປັນອູ່ຍ່າທີ່ຕື່ອງປະຫານແລະ
ປະເທດຫາຕີໄປຕາມຈັງຫວະຂອງກາຮ່ວມມືອອງໃນທຸກດ້ານ ທັ້ງປະເທດໄກສີເຕີຍແລະປະເທດພູກາຄີ
ດັ່ງນັ້ນຮູ້ນາຄຈຶ່ງເລີ່ມເຫັນຄົງຄວາມສຳຄັງຂອງນ ໄອນຍາດ້ານກາຣຕ່າງປະເທດຄວນຄູ່ໄປກັບການອໍານວຍ
ຄວາມສະດວກແລະໃຫ້ສີທີ່ພິເສດຍແກ່ນກລົງທຸນຕ່າງຫາຕີທີ່ມີຄວາມສົນໃຈອາກເຂົ້າມາລົງທຸນທຳກິຈການໃນ
ສປປ.ລາວ

ຈາກຂໍ້ອສັງເກດຜູ້ວິຊຍ່າເຫັນວ່າ ແມ່ວ່າ ກະແສໄລກາກິວັດນີ້ໄມ້ໄດ້ເປັນ
ກະບວນການທີ່ສ່າງພລໃຫ້ຮູ້ນາຄ ບຣິທັກທີ່ອອງກົດກິຈກາຣເຄົກຂອງຫາຕີທີ່ໄປ ຕ້ອງ
ປັບປຸງຄວາມສັນພັນຮ່າກັບຕ່າງປະເທດໄກສີເຕີຍແລະປະເທດພູກາຄີ
ກະບວນຈຳໄລກທາງເຄຽນຮູ້ກົງແລະສັງຄມຜ່ານບຣິທັກທຸນຫ້ານຫາຕີ ທີ່ທີ່ຄວາມເຂັ້ມງັນແລະຂະຍາຍຂອນເບຕ
ນາກເຂັ້ມງັນເວື່ອຍ ຈະ ເດືອນຈຸ່ງຄວນຄູ່ໄປກັບຫ່ອງວ່າງຮາຍໄດ້ຮ່ວ່າງປະເທດທີ່ຂໍາຍາວງກວ້າງ ຂະນະທີ່ຍັງມີ
ປະຫານຜູ້ຄົນຈຳນວນນາກນາຍທີ່ໄມ້ມີສີທີ່ມີເສີ່ງໃນການກຳຫັນດອນເບຕກາຣພັດທານ ທີ່ຍັງຄູກພລັກດັນ
ໃຫ້ອອກຫ່າງຈາກທີ່ອູ່ອ່າຍ ທີ່ທຳກິນ ຫຼຸ້ງແທນທີ່ຈະໄດ້ຮັບປະໂຍ້ນແຕ່ກັບຕ້ອງສູງເສີ່ງທີ່ນາ ສວນ
ບັນເຮືອນໄປກັບຄໍາຕອນແທນທີ່ເປັນຮັບປັດຈຸກາຣລົກລໍາເຂົ້າມືຂອງເຈັນຫຼຸນ ຫຼືປະເດີນນີ້ຄື້ອງການທ້າ
ທາຍທີ່ຄົນໃນສັງຄມຕ້ອງຫັນນາໃຫ້ຄວາມສຳຄັງກັບອາຄາດຂອງປະເທດຫາຕີ

บ้านเรือนไปกับค่าตอบแทนที่เป็นชนบตรจากการลูกจำเข้าบัญชีของเงินทุน ซึ่งประเด็นนี้คือความท้าทายที่คุณในสังคมต้องหันมาให้ความสำคัญกับอนาคตของประเทศไทย

ดังนั้นในปัจจุบัน เมื่อค่าครองชีวิตเมืองหัวทยอยแล้ว จะรู้จักกันในนามเมืองชายแดนที่ขึ้นชื่อถือชาทางด้านการค้าขายและการท่องเที่ยว นักลงทุนจากหลากหลายประเทศให้ความสนใจเข้ามาลงทุนจำนวนมากพื้นที่ทำอุตสาหกรรมบริการ การท่องเที่ยวและทำการเกษตรโดยเฉพาะนักลงทุนชาวต่างชาติที่มาจากประเทศไทย เกาหลี เวียดนามและไทย เนื่องมาจากภูมิศาสตร์ที่ตั้งของเมืองมีความเหมาะสมจึงเป็นแรงดึงดูดให้ผู้คนทั่วโลกสนใจและภายนอกหลังใกล้เคียงมาทำการค้าขาย ทำธุรกิจ ประกอบอาชีพทำนาทำกินและพัฒนาอาชีว เข่นเดียวกันกับชาวเวียดนามที่เข้ามายังเมืองหัวทยอยมีทั้งนักลงทุน ผู้ประกอบการและผู้มาใช้แรงงาน ซึ่งมีฐานะทุนทางสังคมเศรษฐกิจแตกต่างกันไป มีทั้งกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญมีโอกาสได้รับการแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึงและกลุ่มคนผู้ขาดโอกาสและมีต้นทุนทางเศรษฐกิจน้อยซึ่งกลายเป็นกลุ่มใหญ่ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน

ทั้งนี้แรงงานฝีมือที่เข้ามายางานยังเมืองหัวทยอยจัดได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นช่างฝีมือที่มาพร้อมกับโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ ซึ่งกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มชาวจีนมากกว่า เมื่อจากว่าโครงการที่กำลังดำเนินการก่อสร้างอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นโครงการที่ถูกสนับสนุนจากนักลงทุนชาวจีนโดยตรง ส่วนกลุ่มที่สองเป็นช่างฝีมืออิสระรับเหมาทำงานทั่วไป ซึ่งจะเป็นชาวเวียดนาม และกลุ่มนี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุก ๆ ปีและมีการบริหารจัดการค่อนข้างสถาบันชั้นชื่อ แรงงานชาวเวียดนามในหัวทยอยจัดได้ว่าเป็นกลุ่มช่างฝีมืออิสระ ที่ไม่เข้ากับบริษัทหรือภาคการก่อสร้างในโครงการของรัฐ โดยชาวเวียดนามกลุ่มนี้จะพากาศอยู่ไม่ถาวร จึงมีการเคลื่อนย้ายไป-มาบังจังหวัดต่างๆ ภายในประเทศไทย สถาบันฯ ได้อายุสหกิจจงใจ จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยพบว่ามีอยู่ประมาณ 97 คน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 อาชีพชาวเวียดนามในแขวงบ่อแก้ว (แผนกแรงงาน, 2554)

อาชีพ	จำนวน(คน)	หญิง/ชาย
งานฝีมือ	76	0/76
เกษตร	12	4/8
บริการ	9	5/4
รวม	97	9/88

4.2 ปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามกลุ่มหนึ่งกล้ายมาเป็นแรงงานข้ามชาติในเมืองหัวยงราย

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามกลุ่มนี้กล้ายมาเป็นแรงงานข้ามชาติใน สปป.ลาว สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประการคือ ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม

4.2.1 ปัจจัยด้านการเมือง : ความสัมพันธ์แบบพิเศษลาว-เวียดนาม

“หัก (รัก) ห้อมกันหมายมั่น หลายสันกฎ (กฎหมาย) ก็เป็นได้ หลายหัวใจญี่ปุ่นและโโคก ก็อย่างขึ้นก็คุ่นไปสองชาติลาว-เวียดได้ฟังความความอักษรอยู่ในใจ สงหาทั้งแม่ของ (แม่โขง) บ่อเลิก (ลีก) บุญปานได้” (โซ่ จิ มินห์)

“ถึง (ถึง) กฎหมายจะมีน้ำใจให้อุดแห้ง แต่สายพัวพันมิตรภาพ ลาว-เวียดนามจะมั่นคงทนนงแก่นชั่วกาลนาน” (ไกสอน พมวิหาร)

“สายพัวพันมิตรภาพฐานอ้ายน้อง ระหว่างประชาชนลาวและประชาชนเวียดนาม ยังไหญี่น้ำใจ ซึ่งไม่มีบทเพลงและบทกวีใด ๆ ที่ว่าไฟเราที่สุดนี้จะพรบน้ำให้หมดได้ มิตรภาพดังกล่าวสูงยิ่งกว่ากฎหมาย yaw ยิ่งกว่าแม่น้ำ กว้างยิ่งกว่าทะเลหลวง งามยิ่งกว่าเดือนเพ็ญ ห้อม ยิ่งกว่าดอกไม้ชนิดที่ห้อมที่สุด น้ำใจมิตรภาพอันดงดรามันนี้ได้เพิ่มพูนคุณสร้างขึ้นด้วยจิตใจอันผ่องใส ดังนั้นไม่มีขัยมานด้วยไหนจะมาทำรายม้าไฟได้” (สุพานุวงศ์)

ข้อความทั้งสามของผู้นำหัวห้องของประเทศข้างต้น แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ที่ลาวและเวียดนามมีต่อกันเรื่อยมา นับตั้งแต่สมัยอาณานิคมฝรั่งเศสเป็นต้นมา โดยเฉพาะนับตั้งแต่หลังการปลดปล่อยเป็นต้นมา พระรัตนมิวนิสต์แห่งเวียดนาม ได้ระบุอย่างชัดเจนถึงการกิจวัตร การนำการปฏิวัติไปสู่ความสำเร็จ จะปฏิบัติภาระหน้าที่ทางสากลที่มีต่อการปฏิวัติโลกให้ลุล่วงไปได้ โดยเห็นว่าการกิจลักษณ์ที่จะต้องให้การสนับสนุนการปฏิวัติก็คือ ภูมิภาค อินโดจีน ผู้นำแห่งพระรัตนฯ ได้แสดงทำทีอ่ายชัดเจนว่าต้องการจะคงเอกภาพแห่ง 3 ประเทศอินโดจีนไว้ในลักษณะที่เรียกว่า “ความสัมพันธ์พิเศษ” (Special Relations) ทั้งนี้ เป็นความพยายามที่จะสร้างกลุ่มประเทศอินโดจีนให้เป็น Socialist Bloc มาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1930 เพื่อสร้างอินโดจีนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในภูมิภาคนี้ เมื่อเวียดนามได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์แล้ว จึงมีความต้องการอย่างยิ่งที่จะสร้าง “ความสัมพันธ์พิเศษ” ระหว่างประเทศไทยอินโดจีนอีกครั้งหนึ่ง

สำหรับ สปป.ลาว นั้น ได้ยอมรับความสัมพันธ์พิเศษที่มีต่อกันเวียดนามเนื่องจาก ความผูกพันในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อกัน โดยเฉพาะในแง่ของอุดมการณ์ระหว่างพระคยาการเมืองทั้ง 2 ประเทศที่นักจากมีการพบประติดต่อ กันเป็นประจำแล้ว ยังมีสายการประสานงานโดยตรงระหว่าง

รัฐบาลเวียดนามและสำนักเลขานุการพรร同胞มิวนิสต์ลาวในครบทวงเวียงจันทน์ด้วย ในส่วนของฝ่ายบริหารก็มีการปรึกษาจากเวียดนามเป็นจำนวนมาก รวมทั้งการที่ทหารเวียดนามได้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือกองทัพแนวลาวรักชาติ และพรร同胞ปฎิวัติลาวในการทำส้งงานจนได้รับชัยชนะ ซึ่ง 2 ประเทศได้ร่วมทำสนธิสัญญามิตรภาพ และความร่วมมือ (Treaty of Friendship and Cooperation) ลงนามเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม ปี ก.ศ. 1977 สนธิสัญญานี้มีว่าจะ 25 ปี ว่าด้วยข้อกำหนดที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างรอบค้าน และในทุกรูปแบบ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการทหาร ทำให้กองกำลังเวียดนามสามารถอยู่ในลาวได้ (ເປົ້ານ ທີຣະວິທຍ, 2542 ນ 237) นอกจากนี้ไปจากที่ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันตั้งแต่วันที่ 5 กันยายน ปี ก.ศ. 1962

นอกจากนี้ เวียดนามยังเป็นชาติเดียวที่สนองตอบความต้องการของลาวได้มากที่สุด ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลที่เวียดนามต้องการผูกพันเอาไว้ หรือแรงจูงใจอื่นใดก็ตาม พรร同胞ปฎิวัติลาว (LPRP) ตระหนักรู้ถึงความช่วยเหลือที่เวียดนามเคยมีให้ในการได้มาซึ่งอำนาจในรัฐ และเมื่อลาวมีปัญหาการเก็บเกี่ยวไม่ได้ผลในช่วงปี ก.ศ. 1977-1978 ติดต่อกัน เวียดนามก่อส์งอาหาร มาช่วยชาวนา กว่าชาติใด ๆ แม้ว่าเวียดนามเองก็กำลังประสบภัยขาดการณ์อย่างเดียวกันอยู่ในขณะนั้นก็ตาม ทั้งนี้ผู้นำคอมมิวนิสต์ลาวเองมองว่า ลาวมีได้พึ่งพาเวียดนามแต่เพียงอย่างเดียว แต่ ลาวตระหนักรู้ถึงความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของดินแดนที่ลาวมีต่อเวียดนาม โดย同胞ลาวมีหน้าที่ในการเสริมสร้างเอกภาพที่มีอยู่กับเวียดนามให้ยั่งคงอยู่ต่อไป เพื่อว่าประชาชนทั้ง 2 ชาติจะได้ดำเนินการปฏิวัติของตนต่อไปให้สำเร็จลุล่วง และคงความช่วยเหลือต่อกันในการพัฒนา และการป้องกันประเทศ การกำหนดท่าที่ เช่นนี้จึงทำให้ความสัมพันธ์พิเศษของลาว-เวียดนามมีลักษณะเป็นพันธมิตรระหว่างชาติอันเป็นหลักที่ปราฏทั่วไป และได้รับการยอมรับภายใต้กฎหมายสหประชาชาติ หากมองตามข้อเท็จจริงแล้ว ลาวนั้นพึ่งพาอาศัยเวียดนามมากกว่าเวียดนามพึ่งพาลาว เวียดนามได้ออนุญาตให้ลาวใช้เมืองดานังซึ่งเป็นเมืองท่าของเวียดนามได้โดยปลดออกภาษี และให้ลาวถูกเงินโดยไม่มีดอกเบี้ยในช่วงปี ก.ศ. 1978-1980 นอกจากนี้ในช่วงปี 1976-1985 เวียดนามได้สัญญาที่จะช่วยเหลือลาวเป็นมูลค่า 1.3 ล้านดง หรือประมาณ 146.7 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อใช้จ่ายในการฟื้นฟูบูรณะ รวมถึงการซ่อมถนนในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของลาว ซึ่งเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์เนื่องจากเชื่อมต่อกันถนนสายต่าง ๆ ที่ Jin สร้างเอาไว้ในบริเวณใกล้พรเม Denn Jien และลาว มีการจัดส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วยเหลือและฝึกอบรมนักศึกษาลาว การพัฒนาทางเศรษฐกิจของลาวยังต้องเวียดนามนั้น มีลักษณะรอบค้าน ทำให้ต้องมีการประสานแผนพัฒนาเศรษฐกิจเข้าด้วยกันเพื่อ วางรากฐานทางเศรษฐกิจ สำหรับการสร้างระบบสังคมนิยมภายในลาวแล้ว ในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ด้านวัฒนธรรม และอุดมการณ์ ได้รับความช่วยเหลือจาก

เวียดนามเช่นเดียวกัน กล่าวคือมีเจ้าหน้าที่จากทางการตลาดจำนวนมากที่เข้าไปรับการอบรมในเวียดนามในเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่ด้านเกษตรกรรม การปศุสัตว์ การแพทย์ การสาธารณสุข ส่วนในด้านการศึกษาและวัฒนธรรม เวียดนามก็มีส่วนช่วยเหลือ รวมไปถึงการฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงานของพระรอด การพิมพ์หนังสือและตำรา และการแลกเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ (ธีระ นุชเปี่ยม, 2537 : 150-152)

หลังจากที่ สปป.ลาว ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1991 รัฐบาลลาวได้ดำเนินนโยบายใหม่โดยกำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคม 5 ปี ฉบับที่ 3 (ค.ศ.1991-1995) ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการเปิดประเทศให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนและขยายการค้าส่งเสริมบทบาทของเอกชนในการดำเนินธุรกิจให้มากขึ้น ในขณะเดียวกันก็เร่งแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าและการลงทุนเพื่อคึ่งครึ่งนักลงทุนจากต่างชาติ ทั้งนี้จุดมุ่งหมายสำคัญของการขยายการค้าการลงทุนจากต่างชาติที่เพื่อลดความต่างทางวัฒนธรรม สร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงกันระหว่างประเทศ รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการค้าและลงทุนที่ยั่งยืนและยุติธรรม

จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยลาวได้ระบุในส่วนนโยบายต่างประเทศว่า เวียดนาม เป็นหนึ่งในคู่ค้าที่สำคัญของรัฐบาลลาว (สูตรชัย ศรีไกล, 2542 น. 233-234)

เมื่อเวียดนามประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ค.ศ.1992 ที่กำหนดให้เวียดนามเป็น ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมซึ่งมีพระคocom มิวนิสต์เป็นตัวขับเคลื่อนการบริหารประเทศทั้งหมด ช่วงต้นปี นายกรัฐมนตรี หัว วัน เกียด ได้เดินทางมาเยือนลาว มีการเจรจาให้ข้อเสนอให้ลาวนำใช้ เส้นออกสู่ทะเลโดยผ่านเมืองท่าของเวียดนาม ได้ และได้พิจารณาแผนร่วมกันในการสร้างท่าเรือ หนองสาขายฝั่งทะเลจีน ได้ ทั้งนี้ในปี ค.ศ. 1992 เป็นปีของการครบรอบ 15 ปีของสนธิสัญญามิตรภาพ และการร่วมมือระหว่างลาวและเวียดนามที่ได้ลงนามในปี ค.ศ.1977 โดยลาวยังคงจัดให้มีการเฉลิมฉลอง ต้อนนาย ໂດ ແນ້ອຍ เดชาธิการพระคocom มิวนิสต์แห่งเวียดนาม ได้ ย้ำความสัมพันธ์ระหว่าง เวียดนามและลาวด้วยการเดินทางมาเยือนลาวในช่วงวันที่ 12-16 สิงหาคม ปี ค.ศ.1992 และได้มีการ ออกแถลงการณ์ร่วมกันโดยมีสาระสำคัญว่า

“ประเทศไทยทั้งสองฝ่ายมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงทั้งคุณภาพ และประสิทธิภาพ ของความร่วมมือรอบด้านในทุก ๆ เรื่อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของทั้งสองประเทศ และตั้งอยู่บน พื้นฐานของหลักการรักษาเอกราช อธิบดี แปลงพระ โยชน์ร่วมกัน”

ผู้นำของทั้งสองประเทศย้ำว่า ทั้งสองประเทศยังคงดำเนินนโยบายต่างประเทศ แบบเปิด เพื่อขยายความสัมพันธ์ และความร่วมมือในภูมิภาค และในโลก ผู้นำทั้งสองฝ่ายมี ความเห็นตรงกันว่า การเข้าร่วมลงนามในสนธิสัญญาฉบับนี้ของกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นก้าวใหม่ ของการดำเนินนโยบายที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศไทยเพื่อนบ้าน

ปัจจัยข้างต้นจึงเป็นปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ปลายทาง ที่เป็น ผลจากตัวอ่อนชา rru ศปป.ลาว ที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วยการการปฏิรูปการเมืองและเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับเวียดนาม โดยนำเอารูปแบบนโยบายจินตนาการใหม่ (New Thinking) มาใช้ในการ บริหารประเทศส่งผลทำให้เกิดปรากฏการณ์การเปิดรับการค้าการลงทุนและผลผลิต รวมทั้งแรงงาน จากภายนอกมากยิ่งขึ้น ขณะที่วิถีชีวิตของคนลาวยังคงถูกในเมืองหัวทรายไม่ค่อยให้ความสนใจ และไม่มีประสบการณ์ในการทำกิจการค้าขาย เนื่องจากบรรพบุรุษชาวลาವส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ในการทำเกษตร และการประกอบอาชีพเป็นข้าราชการมากกว่า ในขณะเดียวกันคนลาวยังไม่ค่อยมี ความชำนาญงานด้านทักษะฝีมือ เช่น ช่างกล ช่างเครื่อง ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง เหล่านี้เป็นดัน ด้วยเหตุ นี้จึงส่งผลทำให้ชาวเวียดนามมีโอกาสแทรกตัวเข้ามาทำมาหากินและดำเนินกิจการ ได้ง่าย ดังคำ กล่าวของ พีจันແคง เจ้าหน้าที่รัฐลาวที่ว่า

“การที่ชาวเวียดนามเข้ามายังไห้วย นาออกแรงงานและพักพาอาศัยอยู่ในเมืองหัวย ธานีได้นั้นเป็นเพราะเหตุผลหลายอย่าง นับตั้งแต่แก่น้ำของพระคาน่าเรารีมีส่วนติดต่อพัวพัน แยกเปลี่ยนแนวความคิดเห็นต่อ กันเรื่อยมา บรรดาแขวงใกล้เคียงต่าง ๆ ยังทำข้อตกลงเป็นแขวง เพื่อนมิตรให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งทางด้านการค้าและวัฒนธรรมสังคม ซึ่งแขวงบ่อเกี้ยวเรา ก็มีพันธะต่อ กันแขวงเชินลางของเวียดนาม ดังจะเห็นได้จากโครงการก่อสร้างหลาຍ โครงการ เช่น โรงเรียนเทคนิควิชาชีพปากງວ หอพักนักศึกษาโรงเรียนการเมืองการปกครอง โรงพยาบาลเมืองตัน เพื่องทั้งหมดล้วนแต่เป็นทุนช่วยเหลือล้ำจากรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม หรือแม้แต่ การส่งเสริมเจ้าหน้าที่ พนักงานหน่วยงานรัฐไปศึกษาแล่เรียนแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์อยู่ที่ เวียดนามเป็นประจำทุก ๆ ปี” (พี่จันแดง เจ้าหน้าที่รัฐ, 2554 : สัมภาษณ์)

จากคำกล่าวที่ว่า “ท่านให้เห็นว่าการเข้ามายังเมืองหัวยธานีของชาวเวียดนามนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสถานการณ์ทางการเมืองของสองรัฐ ที่พยายามห้ามรักษาอุดมการณ์ทางการเมือง ร่วมกันเอาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐท่องถินที่เล็งเห็นความสำคัญในความร่วมมือทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างกลไกในการทำงานร่วมกัน

ปัจจัยทางการเมืองอีกประการหนึ่ง ที่เป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการ อพยพโยกย้าย เข้ามายังแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามก็คือ การผ่อนปรนของรัฐบาลลาວต่อชาว เวียดนาม โดยในอดีตที่ผ่านมาแม้ว่า สปป.ลาวจะมีนโยบายในการจำกัดสถานภาพทางสังคม สิทธิ และทำการสกัดกั้น ผลักดันให้กบฏชาวเวียดนามที่เข้าเมืองผิดกฎหมายออกนอกประเทศ แต่ก็ไม่เคย มีครั้งใดที่ใช้กำลังหรือความรุนแรงในการสกัดกั้นกบฏคนเหล่านี้ ในทางกลับกันกลับพบว่า รัฐบาล ลาวได้มีการผ่อนปรนให้กบฏคนเวียดนามสามารถอยู่ในลาว ตลอดจนประกอบอาชีพบางประเภท ได้ และในสังคมปัจจุบันจะสังเกตเห็น ได้ว่าภัยหลังจากที่รัฐบาลลาವ เปิดประเทศให้นักลงทุน ต่างชาติเข้ามายังทุนในลาวได้นั้น ที่ได้มีการอนุญาตให้นักลงทุนต่างชาติสามารถนำอาแรงงานของ ตนเข้ามาทำงานในลาวได้ ซึ่งการตัดสินใจของรัฐบาลลาวในประเด็นดังกล่าว ถือเป็นช่องทางอย่าง หนึ่งที่เอื้อต่อการอพยพเข้ามายังอาชีวศึกษาในลาวยของชาวเวียดนาม ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ ของ พี่คำดี เจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายพัวพันต่างประเทศที่กล่าวว่า

“หลายครั้งที่จัดส่งชาวเวียดนามผู้เข้าเมืองผิดระเบียบกลับคืนไปยังประเทศไทย เวียดนามที่ด้านชายแดนลาว-เวียดนาม คนเวียดนามที่ส่งกลับคืนประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นพวก กรรมกรก่อสร้าง เรือนอยู่บ่อ (ไม่) เป็นที่เป็นทางและพวกนี้มักก่อเรื่องเดือดร้อน กินเหล้าและตีกัน มักกินไขของชาวบ้าน และสร้างปัญหาต่าง ๆ หลังจากส่งไปยังค่านแล้วพอกลับคืนมาก็ยังมาฟ้อ (พบ) ตัวมัน อีก” (พี่ทอง เจ้าหน้ารัฐ, 2554 : สัมภาษณ์)

เห็นได้ว่าปัจจัยทางด้านการเมืองทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นเงื่อนไขทำให้ชาวเวียดนามส่วนหนึ่ง อพยพโยกย้ายออกจากบ้านเกิดเพื่อแสวงหาที่ทำมาหากินใหม่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากชาวเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีเขตแดนและถนนสายสำคัญหลายสายเชื่อมติดต่อกับเวียดนาม จึงทำให้ชาวเวียดนามสามารถเดินทางข้ามไป-มาทั้งในเวียดนามเองและในภาคอื่น ๆ ของสปป.ลาวได้อย่างง่ายดาย ประกอบกับลักษณะสภาพภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ รวมทั้งชีวิตการเป็นอยู่ของชาวลาวที่มีความคล้ายคลึงกัน จึงทำให้ชาวเวียดนามไม่รู้สึกตัดขาดและแบกรถจากบ้านเกิดเมื่อหนอนของตนซึ่งกล่าวได้ว่า “แทบจะไม่มีข้อจำกัดใด ๆ ใน การย้ายถิ่นเข้ามาดำเนินชีวิตในเมืองหัวยbury ก็ว่าได้”

จากที่ได้นำเสนอไปข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยทางด้านการเมืองที่เรียกว่า “ความสัมพันธ์แบบพิเศษ” ระหว่างลาวและเวียดนามนั้น ได้ถูกนำมาเสริมสร้างในการร่วมมือแบบทุกระดับ ทั้งหน่วยงานระดับสูงจนถึงหน่วยงานท้องถิ่น ดังนั้นความร่วมมือกันเช่นนี้ไม่เพียงแต่เป็นความพยายามกำหนดบทบาทความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระดับรัฐต่อรัฐ หากแต่เป็นการขยายขอบเขตพื้นที่การทำมาหากินของแรงงานชาวเวียดนามในลาวอีกด้วย

4.2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม: โลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด และการเพิ่มขึ้นของประชากร

4.2.2.1 โลกาภิวัตน์และระบบเศรษฐกิจแบบตลาด

Vu Thi Van Anh, (2008:103) ได้จัดแบ่งชาวเวียดนามในลาวออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มแรกกลุ่มนักลงทุนชาวเวียดนาม ซึ่งกลุ่มนี้ได้อาศัยอยู่ใน สปป.ลาวเป็นเวลานาน และอีกส่วนของชาวเวียดนามที่ต้องสามารถอยู่ในประเทศไทยได้ 14 นาที ระบุว่า “ผู้แจ้งความจำนำงเพื่อขอเป็นพลเมืองลาวนี้ต้องสามารถพูด เขียน อ่านภาษาลาวได้คล่อง ต้องบูรณาการประเพณีวัฒนธรรมและต้องเคารพในประเพณีปฏิบัติของลาว” กลุ่มที่สองเป็นชาวเวียดนามต่างประเทศ กลุ่มนี้เกิดและอาศัยอยู่ในลาวแต่ไม่ได้บ้านที่เกื้อเข้าในสำนักงานครัวของลาวโดยยังใช้หนังสือผ่านแดนและบัตรประจำตัวเวียดนาม และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มชาวเวียดนามที่เข้ามาในลาวเมื่อไม่นานหรือเข้ามาทำธุรกิจตามฤดูกาลซึ่งไม่มีที่อยู่อย่างมั่นคงในลาว (Vu Thi Van Anh, 2008: p 103)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้ จัดเป็นกลุ่มที่สาม ซึ่งเป็นกลุ่มที่เคลื่อนย้ายเข้ามาใน สปป.ลาว เมื่อไม่นานมานี้ ในช่วงที่รัฐบาลเวียดนามดำเนินนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจที่เรียกว่าการเปลี่ยนแปลงใหม่หรือ Doi Moi

ทั้งนี้ภายใต้การดำเนินนโยบายเปลี่ยนแปลงใหม่หรือ Doi Moi นี้ได้นำมาสู่การปรับเปลี่ยนสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของเวียดนามหลายประการภายใต้การรับการดำเนินงานใน 3 ประเด็นหลัก คือ

(1) การพัฒนาเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรมเป็นหลักและการพัฒนาอุตสาหกรรมและสาธารณูปโภคเป็นรอง การพัฒนาอุตสาหกรรมและสาธารณูปโภคพื้นฐานต้องทำเพื่อส่งเสริมและเกื้อหนุนการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร ส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรมี 3 ประการคือ การเพิ่มผลผลิตข้าวและชัญญาหาร การเพิ่มผลผลิตสินค้าอุปโภคและบริโภค และการเพิ่มสินค้าส่งออกด้านการเกษตร ทั้งนี้ เพราะที่ผ่านมาธุรกิจไม่สามารถผลิตข้าวและสินค้าอุปโภค บริโภคที่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ซึ่งส่งผลให้ประสิทธิภาพของแรงงานการผลิตลดลงค่อนข้างมาก

(2) ในขณะที่รัฐมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการใช้กลไกทางการตลาด แต่ก็มีเป้าหมายที่จะป้องกันและรักษาระบบสังคมนิยมไว้ด้วย โดยทางรัฐบาลมองว่าการคงอยู่ของระบบสังคมนิยมไม่ควรเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายจึงแบ่งการพัฒนาออกเป็นสองภาคอย่างชัดเจน คือการพัฒนาเศรษฐกิจของภาครัฐและภาคเอกชน โดยในส่วนของภาคเอกชนนั้นให้การรับรองเสริมภาพในการตัดสินใจทางการผลิตทั้งระดับรายย่อยและรวมกลุ่มการผลิตในท้องถิ่น โดยส่วนกลางจะควบคุมทบทวนในระหว่างแผนและการตัดสินใจ

(3) การขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ ต้องการที่จะขยายการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจในระดับนานาชาติ เวียดนามเริ่มปรับระบบเศรษฐกิจให้เป็นแบบเสรีนิยมมากขึ้น รวมทั้งพยายามมีส่วนร่วมกับประชาคมเศรษฐกิจระดับนานาชาติมากขึ้น เช่น เข้าเป็นสมาชิกสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ในปี ค.ศ. 1998 การเข้าเป็นสมาชิกองค์กรความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (APEC) ใน ค.ศ. 2006 หรือการเข้าเป็นสมาชิกเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) และในปี ค.ศ. 2007 เวียดนามเข้าเป็นสมาชิกองค์กรการค้าโลก (WTO) โดยรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์หวังว่าการร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับนานาชาติจะช่วยเปิดตลาดภายนอกแก่เวียดนาม ร่วมทั้งกระตุ้นให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ประเทศไทยเป็นผลให้เศรษฐกิจเวียดนามขยายตัวมากขึ้น (สุด จอนเจ็คสัน, 2543 เรื่องเดียวกัน)

จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนนโยบาย Doi Moi หรือ Renovation ของเวียดนาม เป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารและการจัดการทางเศรษฐกิจตามสมัยอย่างสมเหตุสมผล หรือที่เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงแนวทางเศรษฐกิจใหม่หรือการปฏิรูปเศรษฐกิจ

(Economic Renovation) การเปลี่ยนแปลงในไทยฯ นำไปสู่การดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศในหลายรูปแบบ กล่าวว่าคือ ความสัมพันธ์กับต่างประเทศที่เวียดนามดำเนินมาตลอดจนถึงช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 คือ ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับประเทศไทยในค่ายสังคมนิยมโดยเฉพาะอดีตสหภาพโซเวียต ประเทศไทยมีวินิสต์ในยุโรปตะวันออก และความสัมพันธ์พิเศษกับประเทศไทยสังคมนิยมในอินโดจีน คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และกัมพูชา การล้มลายของสหภาพโซเวียตและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันออก ทำให้เวียดนามต้องเปลี่ยนทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศใหม่ และความพยายามกู้เริ่มประสบผลสำเร็จ เมื่อมีการลงนามในข้อตกลงกรุงปารีสเกี่ยวกับปัญหาภัยพุช្តาในเดือนตุลาคมปี ก.ศ.1991 ความไม่สงบเดียวทางการทูตสืบสุดลงและภายในเวลาไม่กี่เดือนหลังจากนั้น เวียดนามก็เริ่มฟื้นความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน และหกประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ความสัมพันธ์กับประเทศไทยต่างๆ ในเอเชียตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน และประเทศไทยตะวันตกคือชื่อนี้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ เมื่อเวียดนามเปิดประเทศอย่างเต็มที่ เพื่อต้อนรับการลงทุน (ศรีประภา เพชรมีศรี ใน สิตา สอนศรี บรรณาธิการ, 2542)

ในช่วงเวลาໄລ່ເລື່ອກັນນີ້ເອງ ລາວກີ່ເຮັມມີການເປີດປະເທດກາຍໄດ້ນີ້ໂຍບາຢ່າງ
ເສຍຫຼຸກິຈ “ຈິນຕາການໃໝ່” ອີ່ວື “ກລໍາໄກເສຍຫຼຸກິຈໃໝ່” (New Economic Mechanism -NEM) ໃນປີ
ກ.ສ 1986 ໂດຍການປ່ຽນແປ່ງໂຄຮງສ້າງທາງເສຍຫຼຸກິຈໃໝ່ ຈາກຮະບນເສຍຫຼຸກິຈແບບຍັງຊື່ພາເປັນ
ຮະບນເສຍຫຼຸກິຈແບບການຕາຄທຳໃຫ້ເກີດກາຮລ່ຶ້ງໄຫລຂອງໜ້າວເວີຍຄານມາສູ່ລາວ ແລະ ດັ່ງທີ່ໄດ້ກ່າວໄປ
ແລ້ວວ່າລາວມີຈຳນວນປະການນີ້ຍີ່ຈົ່ງຂາດແຄລນແຮງງານໃນດ້ານຕ່າງ ຈີ່ ດັ່ງນີ້ຄວາມຕ້ອງການແຮງງານ
ຈາກພາຍນອກຈິງເປັນອີກທາງເລືອກໜຶ່ງພື້ນຖານທີ່ເຊື່ອມີການແຮງງານໃຫ້ກ່າວໄປສູ່ກລໍາໄກສາກລ
ແຮງງານເຫັນນີ້ມີທັງແຮງງານທີ່ເຂົ້າມາໂດຍຄູກຕ້ອງແລະ ໄມ່ຄູກຕ້ອງ ກ່າວເກືອ ນາຍຈ້າງຫວັນກົງທຸນໜ້າວ
ເວີຍຄານໃນລາວເປັນຜູ້ນຳແຮງງານໜ້າວເວີຍຄານເຂົ້າມາເມື່ອກາຍຫລັງສິ້ນສຸດ ໂຄງການແລ້ວ ພລາຍຄນ
ຕັດສິນໃຈພຍພຄອນຄວ້າມອູ້ທີ່ເມື່ອງລາວແທນທີ່ຈະກັບໄປເວີຍຄານ ສ່ວນຜູ້ທີ່ເຂົ້າມື່ອງໄມ່ຄູກຕ້ອງນີ້ນ
ໝາຍດຶງແຮງງານທີ່ລັກອົບເຂົ້າມາໂດຍໄມ້ມີເອກສາຮອນຫຼຸງຕາມການທີ່ກ່າວເກືອເຂົ້າມາຫຍຸງແຮງງານຕາມ
ຄູກາລົດໆຫຼຸດແໜ່ງຄວາມຍາການ ໂດຍເພີ່ມການກົດລາຍງານຂອງເວີຍຄານທີ່ຈັດເປັນກົນມີການທີ່ຢາກຈົນນາກ
ປະກອບກັນມີໜ້າຍແດນຕິດກັນການໃຫ້ຕອນນັນຂອງລາວທີ່ສາມາຄເດີນເຫັ້ນມາໄດ້ໄມ່ຍາກນັກ ປັຈຈຸບັນ
ຍັງໄມ່ສາມາດຮະນູຈຳນວນທີ່ແນ່ນອນໄດ້ ແຕ່ຮັບອາລຸກລາວກີ່ໄດ້ທຳການສ່ວນແຮງງານເຫັນນີ້ກັບໄປເປັນ
ຈຳນວນນາກ

ครึ่นถึงยุคหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง (Post-Cold War) ประมาณปลายทศวรรษ 1980 ซึ่งโลกหน้าของโลกได้เปลี่ยนแปลงจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์การเมือง

ระหว่างเศรษฐีชาติป่าໄຕและคอมมิวนิตี้ ไปสู่ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจในรูปแบบสองคราม การค้า ปราภุการณ์ที่ตามมาคือมีการสถาปนากลุ่มทางเศรษฐกิจและการค้าเพิ่มเติมขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีเหตุผลที่แตกต่างกัน อันเป็นผลมาจากการก้าวสู่สังคมโลกภูมิคุ้มหรือโลกไร้พรมแดน ที่มีความพยายามเชื่อมโยงโลกให้เป็นหนึ่งเดียวทั้งทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การห่อห้องเที่ยว การสื่อสารมวลชน รวมไปถึงค่านิยมและวัฒนธรรมโดยปราศจากพรมแดนของรัฐชาติ (The Borderless of Nation State) นั้น ถือเป็นกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นภายใต้โลกศตวรรษที่ 21 ได้ก่อให้เกิดแรงกระดับหรือกล่าวได้ว่าเป็นตัวผลักดันที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงตามมา เช่น รัฐชาติต่าง ๆ ตอกย้ำในกระแสการท่องเที่ยวพรมแดนของรัฐชาติทางด้านการเมือง โดยที่อำนวยในการตัดสินใจไม่ได้จำกอยู่ที่รัฐเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ทางด้านเศรษฐกิจมีการเปิดเสรีทางการค้า อนุญาตให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาร่วมพัฒนาเศรษฐกิจ ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรมก็ได้เปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศไทยยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือ มีการเปิดประเทศเพิ่มมากขึ้นเพื่อรับรองรับอาชญากรรมลักทรัพย์ แรงงาน สินค้า การบริการ ทรัพยากรวัตถุ วัฒนธรรมต่างชาติรวมไปถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ เข้าสู่ประเทศไทยยิ่งขึ้น โดยมีความเชื่อว่า รัฐภายใต้สภาวะไร้พรมแดนในกระแสโลกภูมิคุ้มนั้น จะนำไปสู่การพัฒนารัฐต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้าและทันสมัยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐที่ “ด้อยพัฒนา” หรือรัฐที่มีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่อ่อนแอ นักจะได้เปรียบจากสภาวะการที่ไร้พรมแดนในยุคนี้ เพราะได้รับปัจจัยการผลิตของนักลงทุนต่างชาติเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาประเทศไทย ขณะเดียวกันกระแสที่ไร้พรมแดนดังกล่าว ยังทำให้รัฐต้องเผชิญกับการสูญเสียอำนาจในการควบคุมและถูกแบ่งแยกอำนาจไปให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ในรูปแบบขององค์กร บริษัทเอกชน บริษัทข้ามชาติ รวมไปถึงการตอกย้ำให้อำนาจของรัฐที่เหนือกว่าได้เป็นดืน

จากการดำเนินการปฏิรูประบบเศรษฐกิจจากสังคมนิยมสู่ทุนนิยมแบบเศรษฐกิจการตลาด (Market Economy) ภายใต้การดำเนินตามนโยบายจินตนาการใหม่ของลาว อันมีหลักการสำคัญ คือ การผ่อนคลายการควบคุมจากส่วนกลางและใช้กลไกตลาดในการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น นอกเหนือนี้ยังได้ดำเนินการเปิดประเทศและสนับสนุนการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างชาติในลาว ตลอดจนออกกฎหมายคุ้มครองการลงทุนให้แก่นักลงทุนชาวต่างชาติ เพื่อเป็นการดึงดูดให้กลุ่มคนภายนอกได้เข้ามาลงทุน แต่ในอีกด้านหนึ่ง นโยบายดังกล่าวก็เหมือนกับเป็นการเปิดพื้นที่ให้หน่องเห็นถึงการลดหย่อนอำนาจการควบคุมเศรษฐกิจ และการกระจายอำนาจสู่ประชาชนเพิ่มมากขึ้น และอีกด้านหนึ่งก็เปรียบเสมือนดังกุญแจที่เปิดประตูให้กับประชาชน ลาวได้มีโอกาสออกสู่โลกภายนอกมากขึ้น โดยการเปิดรับอาชญากรรมลักทรัพย์ แรงงาน สินค้า การบริการ ทรัพยากรวัตถุ ฯลฯ ที่มีการเคลื่อนย้ายทุน เคลื่อนย้ายแรงงาน มีการรับเอกสารช่วยเหลือจากต่างประเทศเข้ามา มีการรวมกลุ่ม

ของประเทศไทยในเขตเอเชียไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกลุ่มนักวิชาการแม่น้ำโขง มีการเข้าออกของนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางสัญชาติและวัฒนธรรม ที่สำคัญก็คือมีการเบิกรับสื่อจากโลกภายนอกเพิ่มมากขึ้น (พิทยา ฟูสาย, 2549 : 46-47)

ขณะเดียวกันการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องของเมืองหัวหิน แขวงบ้านท่าแพแก้ว ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลฯ ใจหาทางเข้ามา มีส่วนร่วมเพื่อที่จะสามารถกำหนดบทบาทต่อแนวทางนโยบายการพัฒนาบริหารจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันให้ได้มากยิ่งขึ้น

ยิ่งกว่านั้นภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงแบบทุกระดับภายในภูมิภาคต่างๆ และเมื่อกระแสการรวมตัวทางสังคมที่พยายามทำให้เกิดการเชื่อมโยงพื้นที่รัฐมากขึ้น อันนำไปสู่การเกิดโครงการร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ไม่ว่าจะเป็นโครงการสีเหลืองเศรษฐกิจ และโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจ GMS ที่เน้นการพัฒนาและเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมทั้งทางบก-ทางน้ำ-ทางอากาศ เช่น การพัฒนาเส้นทาง R 3 E ที่เชื่อมโยงระหว่าง คุนหมิง-เชียงรุ่ง-บ่อเต็น-แขวงหลวงน้ำทา-แขวงบ่อแก้ว-เชียงของ ก็ยิ่งเป็นการเอื้ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายทั้งผู้คน เงินทุน สินค้าและบริการสู่เมืองหัวหินมากยิ่งขึ้น

อาจจำกล่าวได้ว่า ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์และการหันสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่เกิดขึ้นภายใต้การรวมกลุ่มของเหล่าประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในลักษณะ พล่องการดำเนินการภายใต้นโยบายดังกล่าว ก็คือมีนักลงทุนชาวต่างชาติ และผู้คนจากภายนอกจำนวนมากเข้ามาลงทุนและประกอบอาชีพทำมาหากินในลาว ดังที่ปรากฏบนเห็นชาวต่างชาติในตัวเมืองน้อยใหญ่ตั้งแต่หนึ่งจุดได้โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนและชาวเวียดนาม

จากการปรับเปลี่ยนนโยบายทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศทั้งสปป.ลาวและเวียดนามดังกล่าวข้างต้น นำไปสู่การเกิดความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ และการค้าระหว่างกันมากขึ้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนนโยบายดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการร่วมมือในรูปแบบต่างๆ ตามมา เช่น สามเหลี่ยมเพื่อการพัฒนา CLV หรือสามเหลี่ยมเพื่อการพัฒนา กัมพูชา-ลาว-เวียดนาม (Cambodia-Laos-Vietnam Development Triangle Zone) เป็นความร่วมมือของกัมพูชา ลาว และเวียดนาม เพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ (Economic Quadrangle) ประกอบด้วย 4 ประเทศ คือ จีน ไทย ลาวและพม่าและโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-region: GMS) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1992 เป็นกรอบความร่วมมือในประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงประกอบไปด้วยประเทศไทย 6 ประเทศ อันได้แก่ จีน ไทย พม่า สปป.ลาว เวียดนาม และกัมพูชา กลุ่มประเทศ GMS เป็น

พื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังเป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมโยงติดต่อระหว่างภูมิภาคเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วัตถุประสงค์ของความร่วมมือของโครงการเหล่านี้เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้า การลงทุนอุตสาหกรรม การเกษตร และบริการ สนับสนุนการจ้างงานและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ให้ดีขึ้น ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือทางเทคโนโลยี และการศึกษาระหว่างกัน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถอุตสาหกรรมทั้ง โอกาสทางเศรษฐกิจ ในเวทีการค้าโลก ประกอบไปด้วย 9 สาขา ได้แก่ คมนาคมขนส่ง โทรคมนาคม พลังงาน การค้า การลงทุน เกษตร สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

แต่ในขณะเดียวกันการเปิดความสัมพันธ์ร่วมมือกันของประเทศไทย GMS ถือเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการร่วมมือแบบทวิภาคีหลายด้านร่วมกันในอนุภาคลุ่มน้ำโขง เช่น ลาว เวียดนาม จีน ไทย พม่าซึ่งมิใช่เป็นการร่วมมือที่เกิดจากคนภายในท้องถิ่นเหมือนแต่ก่อน หากแต่ เป็นความร่วมมือระหว่างชาติหรือแบบข้ามชาติเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบของกลุ่มชาวเวียดนาม ที่เคลื่อนเข้ามายังที่อื่น ๆ ในลักษณะของการเข้ามาเป็นแรงงานให้กับลุ่มน้ำทุนเวียดนามที่เข้ามารับสัมปทานในการดำเนินการรับเหมา ก่อสร้างจากทางการตลาดและเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ร่วมกับคนไทยที่เช่น โรงงานไม้ บริษัทรับเหมา ก่อสร้างในเมืองหัวหินและในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงที่ สปป.ลาว ได้ดำเนินการพัฒนาและบริหารประเทศภายใต้นโยบายจินตนาการใหม่ ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991-1995) ที่ได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการค้าภายในประเทศไทยมุ่งพัฒนาภาคใจตลาดให้มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยระบบข่าวสารเพื่อช่วยให้การกำหนดราคาน้ำมันค้าสามารถทำได้อย่างเหมาะสม โดยรัฐมนตรีนโยบายที่จะไม่แทรกแซงทางด้านธุรกิจ แต่จะส่งเสริมให้ภาคเอกชนดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ รัฐบาลมีนโยบายในการเร่งแก้ไขปัญหารัฐวิสาหกิจที่มีปัญหา โดยการปรับรูปให้เอกชนเข้ามารับน้ำหน้าที่สุดที่จะทำได้ เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐบาล ในส่วนการค้าต่างประเทศนี้ รัฐบาลลาวได้ระบุคู่ค้าที่สำคัญ คือ ประเทศไทย จีน กัมพูชาและ ไทย แต่จะไม่มีการผูกพันกับประเทศไทยโดยประเทศหนึ่งมากเกินไป นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ส่งเสริมเอกชนในการพัฒนาและสร้างหุ่นยนต์ใหม่ ๆ ในการค้าขายกับต่างประเทศอีกทั้งส่งเสริมการผลิตสินค้าที่มีลุ่วทางในอนาคต เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณของสินค้าและรายได้ให้แก่ประเทศไทย ตลอดจนรัฐบาลยังมีนโยบายในการยุติการผูกขาดการนำเข้า-ส่งออกสินค้าโดยบริษัทของรัฐบาล (สุรชัย ศิริไกร, 2548 น 192-195)

จากปัจจัยข้างต้น จึงส่งผลทำให้ผู้ประกอบการภายนอกมีโอกาสเข้ามารับน้ำหน้าที่สุดที่จะทำได้ ไม่ใช่แค่ประเทศไทย แต่จะเป็นจีน อันถือเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่นำมาสู่การ

เกิดปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาวเวียดนามเข้ามายังเมืองหัวหราเป็นจำนวนมาก ภายใต้กรอบของการเปิดเสรีทางค้านเศรษฐกิจโดยมีลักษณะของการเข้ามา คือ เข้ามาในลักษณะของการเข้ามารื้อค่าเร่ขายของ เป็นแรงงานผ่านบริษัทของนายทุนเวียดนามที่ได้รับสัมปทานจากการตลาดให้เข้ามาดำเนินธุรกิจรับเหมา ก่อสร้างในเมืองหัวหรา ซึ่งในระยะแรกบริษัทเวียดนามได้อาศัยแรงงานภายนอกท้องถิ่นมาเป็นแรงงานของบริษัท โดยนำเข้ามาร่วมแรงงานเทียบกับประเทศใกล้เคียง เช่น ไทย แต่แรงงานลาวไม่ได้สร้างความพึงพอใจในการทำงานแก่นายทุนเวียดนาม ดังนั้นนายทุนเวียดนามจึงขออนุญาตจากทางการตลาดนำแรงงานเวียดนามซึ่งเป็นคนภายนอกประเทศตนเองเข้ามาร่วมทำงานให้แก่บริษัท โดยให้เหตุผลว่า แรงงานเวียดนามมีความขยันทำงานมากกว่าแรงงานลาว อีกทั้งอัตราค่าจ้างไม่สูงเหมือนกับแรงงานลาว ดังนั้นทางการตลาดจึงยอมให้บริษัทเวียดนามนำแรงงานจากเวียดนามเข้ามาร่วมทำงานในประเทศลาวได้ เมื่อแรงงานเวียดนามกลุ่มนี้ทำงานเสร็จตามกำหนดการที่ทางบริษัทเวียดนามได้รับสัมปทานจากการตลาดแล้วนั้น พบว่า แรงงานเวียดนามบางส่วนไม่คิดที่จะกลับไปยังเวียดนาม และเพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในเมืองหัวหรา พอกเข้าจึงได้ตัดสินใจหันมาเปลี่ยนแปลงเป็นผู้รับเหมา ก่อสร้างเองหรือพลิกบทบาทของตนเอง จากการอยู่ในสถานะของการเป็นแรงงาน ก่อสร้างมาเป็นพ่อค้าเร่ขายของหรือนั่งขายกับที่ในตลาดเมืองหัวหรา โดยอาศัยการสะสมเงินทุนด้วยตนเองและจากการสนับสนุนของเครือข่ายเครือญาติ

ดังนั้น เพื่อตอบคำถามว่า มีเหตุปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งดันตันไปเป็นแรงงานข้ามชาติในเมืองหัวหรา ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานข้ามชาติเหล่านั้น ดังจะได้นำเสนอเป็นรายกรณีต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1 : พี่เจ่อง (อาชีพก่อสร้าง)

กรณีศึกษาแรก เป็นแรงงานชายชาวเวียดนาม ชื่อ “เจ่อง” อายุ 45 ปี ทำอาชีพก่อสร้างทั่วไป ต่อไปจะขอใช้สรุปนามว่า “พี่เจ่อง” จบการศึกษาห้อง 12 (ถือเป็นระดับสูงของโรงเรียนสามัญศึกษา- เทียบเท่าเกรด 12 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 6) ที่โรงเรียนในเมืองเว้และได้แต่งงานกับคนเวียดนามมีลูกด้วยกัน 2 คน คนโตเป็นชายอายุ 21 ปีศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ในประเทศไทยเวียดนาม ส่วนคนเล็กเป็นหญิงอายุ 18 ปี ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเดียวกันกับพี่ชาย ซึ่งทั้งสองยังอาศัยอยู่กับบ่า (แม่ของพี่เจ่อง) และญาติที่เวียดนาม ส่วนภรรยาทำอาชีพขายปลาหมึกย่าง โดยใช้จัดงานปั่นไปตามสถานที่สาธารณะ สถานที่ราชการ และขายตามถนนในตัวเมืองหัวหรา มีรายได้เฉลี่ยวันละ 60,000-100,000 กີບ (250-400 บาท) ปัจจุบัน “พี่เจ่อง” เช่าบ้านอยู่ในบริเวณพื้นที่ชุมชนม่วงแก้ว เป็นบ้านไม้เก่า ๆ หลังไม้ใหญ่เท่าโคนก้มือเปรียบเทียบกับบ้านคนทั่วหมู่ 6 คน ที่อาศัยอยู่ด้วยกันภายในบ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์ เล่าถึงภูมิหลังของการเดินทางเข้ามายังลาวว่า

“ช่วงปี ค.ศ. 2005 ข้อยกับเพื่อนอีก 3 คน ได้ออกเดินทางจากบ้านเข้ามายัง แขวงสะหวันนะเขตตามเดินทางหมายเล็ก 9 ซึ่งโดยสารมากับรถประจำทางที่วิ่งจากเวียดนามสู่ สะหวันนะเขต ใน การเดินทางเข้ามายังลาว กับเพื่อน ๆ ใช้หนังสือผ่านแดนระหว่างประเทศ สาเหตุที่ เดินทางเข้ามาลาราเพื่อมาทำงานทำ ก่อนที่จะตัดสินใจเข้ามาลารานั้น ที่บ้าน (เวียดนาม) ก็ทำอาชีพ หล่ายอย่าง ปลูกผักส่งขายตลาด ทำงานก่อสร้าง มีรายได้น้อยไม่ค่อยเพียงพอ กับรายจ่าย และงานทำ ก็หายากและถ้าเป็นงานฝีมืออย่างงานก่อสร้างนายจ้างก็จะคัดเอาแต่คนที่มีฝีมือและเก่งคล่องตัว ส่วน ใครไม่เก่งก็จะได้ค่าจ้างน้อย ดังนั้นจึงตัดสินใจเข้ามาลารา และอยู่ที่เมืองลารามีญาติพี่น้องเข้ามา ทำงานก่อนหน้า” (เจือง, ช่างก่อสร้าง, 2554 : สัมภาษณ์)

จากเนื้อหาข้างต้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การเข้ามายังลาราของ “พี่ เจือง” เกิดจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ กล่าวคือ รายได้ต่ำที่ไม่สามารถค้ำจุนและเลี้ยงดูสมาชิก ภายในครอบครัวได้ ดังที่เขากล่าวว่า “รายได้ไม่สมดุลกับรายจ่าย” และภาระการแบ่งขันทางด้าน เศรษฐกิจในการทำมาหากินอย่างเข้มข้น ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุให้ “พี่เจือง” ต้องแสวงหาทางออก ให้กับตนเองและครอบครัว โดยการเดินทางเข้ามายัง สปป.ลาว ประกอบกับการเข้าลารามี ค่าใช้จ่ายไม่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับการเดินทางไปยังประเทศอื่น ๆ นอกจากนั้นกระบวนการเข้า-ออก ก็ยังไม่ได้เป็นข้อจำกัดต่อการเดินทาง ดังนั้นจึงทำให้เกิดการตัดสินใจเคลื่อนย้ายอพกพันที่

“พี่เจือง” ให้สัมภาษณ์ต่อว่า “การใช้ชีวิตในเมืองลาราที่สะหวันนะเขตนั้น ตอนแรกเข้ามานี่เป็นกรรมการรับจ้างก่อสร้างทั่วไปกับคนเวียดนามด้วยกัน ได้ค่าจ้างพอประมาณชีวิต ไปวัน ๆ พักพอาศัยในสถานที่ทำงานกับเพื่อน ๆ ชาวเวียดนามด้วยกันหลายคน ชาวเวียดนามใน สะหวันนะเขตส่วนมากประกอบอาชีพหลากหลาย มีทั้งช่างฝีมือ ค้าขาย ทำธุรกิจบริการ และรับจ้าง ทั่วไปมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ผู้หญิงที่เข้ามายังเมืองสะหวันนะเขตส่วนมากทำอาชีพบริการ เป็นแม่ค้า ขายของ เสริมส่วย ส่วนผู้ชายที่ทำงานเป็นช่าง เช่น ช่างก่อสร้าง ช่างไม้ ช่างตกแต่งภายในภายนอก และรับงานก่อสร้างทั่วไป ทำงานที่สะหวันนะเขต ได้ 3 ปีแล้วบâyๆ ไปที่เซกອอง (ลาวใต้) เพราะที่ สะหวันนะเขตมีคนเวียดนามยอดมีการแบ่งชิงงานกัน ต่อมากายหลังก็ปลูกบ้านเตี้ยๆ ที่เซกອอง”

จากคำกล่าวของ “พี่เจือง” ทำให้เราเห็นวิธีการปรับเปลี่ยนการทำงาน ทำให้ “พี่เจือง” สามารถเรียนรู้วิธีชีวิต ได้มากยิ่งขึ้น ดังที่เขาสะท้อนอ้อมกว่า

“ในปี 2009, ก็ย้ายเข้ามาน้าหัวยทรัย การย้ายที่พักอาศัยในลาราทำได้ง่าย เพียงแค่ใช้หนังสือผ่านแดนของเรากับสามารถเดินทางไปไหหนมา ไหหนได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจลาวไม่ได้ ตรวจน้ำ จากปากเซกนั่งรถมาเวียงจันทน์ เมื่อมาถึงเวียงจันทน์ก็นั่งรถมาขึ้นหัวยทรัยบ่อแก้ว ที่แรก

ก็ไม่รู้ทางมาแต่มีเพื่อน โทรคัพท์หาและบอกทางให้จึงมาถูกทาง ที่หัวยทรัยได้ม้าพกอาศัยอยู่กับเพื่อนชาวเวียดนามในบ้านเช่าแคว้นอกเมือง อยู่กับเพื่อนได้ไม่นานก็ออกมาเช่าบ้านอยู่เป็นครอบครัวเดียว ปัจจุบันก็ซึ้งทำงานเป็นช่างก่อสร้างทั่วไป เพราะเป็นอาชีพที่มีความต้องการมากและมีความชำนาญงาน งานรับเหมา ก่อสร้างที่บ่อแก้วน้ำยังได้ค่าตอบแทนดีซึ่งเป็นแรงดึงดูดสำหรับคนเวียดนามให้หลังใกล้เข้ามา” (เจือง อาร์ชชิตช่างก่อสร้าง, 2554 : สัมภาษณ์)

จากเนื้อหาของคำพูดของ “พี่เจือง” สะท้อนให้เห็นถึงการจัดระเบียบทางสังคมลาว ที่มีความยืดหยุ่นให้กับคนต่างชาติได้มีโอกาสทำมาหากิน และเดินทางไป-มาหาสู่กันได้สะดวกง่ายดาย เพราะสถานการณ์เงื่อนไขเอื้ออำนวย ให้เกิดการเคลื่อนย้าย เนื่องจากว่าพื้นที่ทางภาคใต้จะไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะแสวงหาช่องทางทำมาหากินเพื่อสะสมทุนทางสังคมเศรษฐกิจให้ได้มากขึ้นกว่าเดิม ในแผ่นดินลาว

กรณีศึกษาที่ 2 : พี่เจือง (แม่ค้าขายของ, 2554 : สัมภาษณ์)

ส่วนกรณีศึกษาที่สอง เธอทำอาชีพเป็นแม่ค้าขายของชื่อ “เจือง” อายุ 43 ปี เชื่อมาจากการเมืองเวียดนาม ปัจจุบันอาศัยอยู่ในบ้านเช่ากับสามีในบริเวณบ้านหัวยทรัยได้ สามีของเธอทำงานเป็นช่างก่อสร้างทั่วไป งานส่วนมากเป็นงานสร้างบ้าน ก่อกำแพงให้คนลาวห้องถินหรือรับเหมาช่วงงานต่อจากเพื่อนคนเวียดนามด้วยกัน ซึ่งเป็นงานที่หาได้ไม่ยากและไม่ต้องใช้ต้นทุนมากนักเพียงแค่เอาแรงเข้าไปแลกสู้ “พี่เจือง” มีลูกทั้งหมด 3 คน เป็นผู้หญิง 1 คน ซึ่งคนโตอายุ 23 ปี แต่งงานแล้วและย้ายไปอยู่บ้านสามี ส่วนอีก 2 คนตอนนี้ยังศึกษาในโรงเรียนที่บ้าน (เวียดนาม) โดยการอาศัยอยู่กับพ่อแม่ ในส่วนตัวของ “พี่เจือง” ทำมาหากินด้วยการขายอาหารการกิน เช่น ข้าวต้มเวียดนาม กวยจืด แห้ง และในตอนเย็นจะขายป้ามีก่อตั้งไปเรื่อยตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยประมาณวันละ 100,000-150,000 กີບ (400-600 บาท) ซึ่งเป็นรายได้ที่สูงพอสมควร

ช่วงแรกที่เธอเชอ เธอไม่ค่อยพูดคุยและตอบคำถามกับผู้ศึกษามากนัก เป็นเพราะเกิดความกลัวไม่กล้าแสดงตัวตนในสถานที่สาธารณะซึ่งเป็นสถานที่นักเรียนออกกุ่น ตามการสังเกตคนเวียดนามจะไม่ค่อยพูดคุยกับคนแปลกหน้าที่พยาบาลซักถามเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับชีวิตหรือเรื่องส่วนตัว เนื่องจากเป็นความเกรงกลัวต่อกวน ไม่มั่นคงในชีวิตประจำวันซึ่ง เป็นคนเวียดนามเข้าเมืองแบบไม่ถูกต้องและทำมาหากินท่านกลางความกดดันจากสังคมภายนอกยิ่ง เป็นความยากลำบากที่เขา/เธอจะเปิดประดีนพูดคุยสนทนา อย่างไรก็ตามหลังจากที่ผู้ศึกษาได้พบ เจอเชออยู่บ่อยครั้งและต่างฝ่ายต่างแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ร่วมกัน จึงทำให้ผู้ศึกษารู้สึกดี สนทนาอย่างเป็นกันเองกับเชอได้ดีขึ้น เชอเล่าถึงภูมิหลังด้วยสำเนียงภาษาลาวที่ชัดเจนถึงสาเหตุ ก่อนเข้ามาตัวร่า

“ที่เวียดนามเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ประชาชนส่วนมากขาดสิทธิในการทำมาหากินและยังต้องพนักกับความอดยากเพราะสภาพเศรษฐกิจไม่แข็งแรง ก่อนจะเข้ามาค้าวันนี้ที่บ้านเวียดนามมีปัญหารือเงิน ค่าครองชีพอาหารการกินมีราคาแพงขึ้น ครอบครัวก็ยากจนไม่ค่อยมีซ่องทางทำมาหากินและหารายได้เพิ่มเลย พ่อแม่ญาติพี่น้องอาศัยการทำสวนปลูกผักนิดหน่อย ประกอบประคองชีวิต ภายในครอบครัวมีสมาชิกยะห์ ห้องหมอดก 6 คน ที่เป็นลูกคนโตพ่อแม่จึงฝ่าความหวังไว้กับลูกสาวคนโตเพื่อจะได้ดูแลน้องๆ ดังนั้น พี่จึงตัดสินใจเข้ามาทำงานที่ลาวเพื่อให้กดดีเหมือนกับคนอื่นบ้าง เห็นคนเวียดนามมาทำงานหาเงินอยู่หลายคนพอกันเข้ากันได้ก็กลับไปปลูกบ้านที่เวียดนาม”

จากคำกล่าวของ “พี่เสื้อง” ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของเรอต่อสถานการณ์ทางสังคมเศรษฐกิจที่บ้าน (เวียดนาม) ซึ่งประสบกับความขาดแคลนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติได้ตามความต้องการ ทำให้ตัวเรอเองและครอบครัวต้องตกลอยู่ในฐานะความอดยากและไม่มีซ่องทางอื่นที่ดีกว่าการอพยพออกประเทศมาสร้างงานสร้างอาชีพเพื่อหาเลี้ยงชีวิตให้อยู่ได้ท่านกลางสังคมสมัยใหม่ การขาดสิทธิในการทำมาหากินเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไม่เพียงแค่เป็นการตอกย้ำความยากจนแต่ยังเป็นการละเลยต่อความมั่นคงในการดำเนินชีวิตในอนาคตอีกด้วย เรอเล่าต่ออีกว่า

“เป็นเพราะสถานการณ์บ้านเมืองเกิดความวุ่นวายทำให้เกิดผลกระทบต่อชาวเวียดนามผู้ยากจนมาก มีหลายคนต้องหลบหนีเข้ามาอาศัยในลาว บางคนก็เข้ามาตามการหักหัวจากญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ข้อย่อง (ฉันเอง) ก็มาตามการหักหัวของญาติ และเมืองลาวง Kong อยู่บ่อ (ไม่) ไกลจากเวียดนามเท่าไรเดินทางมาได้เดียวก็เดียวก็ถึง และพวกร้าวเก็บยังมีเพื่อนญาติพี่น้องสมาชิกชาวเวียดนามมาอาศัยอยู่ในเมืองลาวอีกมากมาย”

คำกล่าวนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงมุมของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ต้นทาง จากคำกล่าววนี้เห็นว่าคนเวียดนามได้รับความกดดันจากสภาพสังคมเศรษฐกิจภายในประเทศตนเองอย่างมาก เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำค่าคลองชีพในการดำรงชีวิตสูง ประชาชนผู้ยากจนจึงจำต้องลงทะเบียนฐานซึ่งถูกกล่าวเป็นตัวแบรสักษ์นำไปสู่การโยกยายของชาวเวียดนามออกประเทศเพื่อแสวงหาที่ทำกินใหม่ในต่างแดน

อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า การที่รัฐเวียดนามพยายามปรับเปลี่ยนกลไกการบริหารจัดการภายในประเทศนั้นกลับส่งผลทำให้เกิดความตื่นตัวทางสังคมหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการประกอบอาชีพทำมาหากินของประชาชน ความแตกตื่นระหว่างรายรับรายจ่ายรวมทั้ง

ช่วงชั้นทางสังคม ผู้คนตัวเล็กตัวน้อยในสังคมที่ไม่มีโอกาสประสบกับปัญหาด้วยแค่อนทรัพยากร จำต้องคืนรันแสร้งหาซ่องทางในการดำเนินชีวิตใหม่ ดังนี้เมื่อกลุ่มคนเหล่านี้เห็นว่าบังพอมี ช่องทางให้เลือกที่จะก้าวผ่านปัญหาต่าง ๆ มา กมายพว กษาจึงตัดสินใจสร้างหลักประกันความมั่นคง ไปกับอาชีพการทำงานในต่างแดน ซึ่งแท้ที่จริงแล้วการปรับเปลี่ยนภายใต้การปฏิรูปเศรษฐกิจ ในช่วงที่ผ่านมาของประเทศไทย แม้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็น โครงสร้างสังคมและสถาบันองค์กรที่สำคัญทางการเมือง ระบบเศรษฐกิจ แต่สิ่งที่ท้าทายรัฐบาล เวียดนามก็คือ ปัญหางานยากจนของประชาชน ซึ่งจะต้องพึ่งฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นภายใต้ กระบวนการเปลี่ยนแปลงด้วย

กรณีศึกษาที่ 3 : หนึ่ง (อาชีพช่างซ่อมมอเตอร์ไซค์)

ในการเดินทางกลับบ้านที่สามชื่อ “หนึ่ง” อายุ 36 ปี เป็นช่างซ่อมมอเตอร์ไซค์ มาจากเมืองช่าติ่งห์ สถานภาพแต่งงานกับคนเวียดนามด้วยกันและมีลูก 2 คน โดย ลูกทั้งสองคนได้เข้าโรงเรียนและอาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่บ้าน ส่วนภรรยาทำนาหากินด้วยการบริการทำ เดิน ปัจจุบัน “หนึ่ง” เช้าบ้านจากคนกลางท้องถิ่นในชุมชนป่าอ้อยและพึ่งจะเข้ามาระยะนี้โดยการ ก่อสร้างและตอบแทนสถานที่หน้าบ้านเช่าให้เป็นร้านซ่อมรถมอเตอร์ไซค์ ภายในร้านมีญาติพี่น้อง อาศัยอยู่ร่วมกันทั้งหมด 5 คน มีน้องชาย 1 คน และญาติอีก 2 คน งานซ่อมรถมอเตอร์ไซค์สามารถทำ ให้ “หนึ่ง” และญาติมีฐานะทางสังคมดีขึ้นด้วยการให้บริการแก่ลูกค้าแทนจะไม่มีวันหยุดพักผ่อน

จากการพูดคุยสนทนากับ “หนึ่ง” เกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้คนเวียดนาม ต้องอพยพออกบ้านเกิดมาทำงานที่ในต่างแดน โดย “หนึ่ง” สะท้อนให้เห็นว่า สำหรับตัวของ เขายังเดียว การหนีออกจากบ้านมายังลาวนี้มีหายเหตุผลด้วยกัน ออาทิ สภาพสังคมเศรษฐกิจอยู่ เวียดนามมีการขยายตัวสูงเกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดความทุนขาดทุนทำ ให้คนงานอุดสาหกรรมกันอย่างหล่นหลาม ทำให้ผู้คนจากชนบทหลั่งไหลเข้าไปทำงานทำในตัวเมือง และหันในตัวเมืองและชนบทเองก็เกิดการแข่งขันพื้นที่ทำนาหากินกันอย่างรุนแรง ดังคำกล่าวของ “หนึ่ง” ที่ว่า

“สาเหตุที่คนเวียดนามเข้ามายังเพราบันຍ້ໄກลັກ ເດີນທາງນານິດເດືອກວີ້ ດີ່ງ ອູ້ມີອາວົມຄວາມອຸດນຸມສົມບູຮົມ ຜູ້ຄົນກີ່ປັນມິຕີ ວົດື້ຈິວິຕີກີ່ລ້າຍ ຈະ ກັນກັບເຮົາ ອູ້ມີອາວົມຄວາມເຈີນໄດ້ ດີກວ່າຍູ້ເວົາມາ ມີຜູ້ຕີພື້ນ້ອງນາງຈາກເວົາມາ ມາຍຢູ່ຕ້າຍຫລາຍຄນ ເພຣະອູ້ເວົາມາມີຄົນແຍະທຳ ອະໄໄກກີ່ໄມ່ສະດວກສາຍນີ້ການແພ່ງຂັນກັນ ຜູ້ຕີພື້ນ້ອງຫລາຍຄນກີ່ເຂົ້າມາທຳງານຫາເຈີນທີ່ມີອັນດາອູ້ທ່າ ແກ້ ສະຫວັນນະເບຕ ປາກເຊ ສ່ວນເຂົ້າຍ (ພມ) ມາຍຢູ່ລາວຫລາຍທີ່ ເກຍອູ້ສະຫວັນນະເບຕນາກ່ອນແລ້ວແລ້ວ ຈຶ່ງບໍາຍາມທີ່ ຄົນລາວໃຈດີ ອາຫາກກົດກີ່ຄູກວ່າຍູ້ມີອາວົມຄວາມ” (หนึ่ง ช่างซ่อมมอเตอร์ไซค์, 2554 : สัมภาษณ์)

กรณีศึกษาที่ 4 : ลอง (อาชีพพ่อค้าเร่)

“ลอง” กรณีศึกษากันที่สี่ เป็นคนไทยเชื้อสายลาว อายุ 38 ปี อาชีพเร่งด่วนจากการเมืองช่าตั้งห์ สถานภาพแต่งงานแล้ว มีลูก 1 คนตอนนี้ภรรยาและลูกอยู่ที่บ้านเวียดนามด้วยการทำอาชีพขายของเล็กน้อยให้กับชาวเวียดนามในโรงเรียน “ลอง” มีพี่น้องด้วยกัน 4 คน พี่ชายคนโตทำกิจการค้าขายอยู่ปากเซลาวได้ ส่วนน้อง 2 คนอยู่ที่เวียดนาม ปัจจุบัน “ลอง” เช่าบ้านอยู่ในบริเวณชุมชนบ้านปากหาราได้ ซึ่งไม่ไกลจากสถานที่ทำงาน ภายในบ้านเช่ามีคนเวียดนามที่ทำงานเร่งด่วนเป็นช่างไม้อัญมณีด้วยกันทั้งหมด 8 คน “ลอง” จะเดินทางไปเยี่ยมครอบครัวเดือนละครั้ง เนื่องจากเป็นภารกิจที่จะต้องไปรับเอกสารค้าขาย โดยเดินทางกับรถประจำทางจากหัวหมากไปยังเวียงจันทน์แล้วค่อรถไปยังช่าตั้งห์เวียดนาม

การพูดคุยสนทนากับ “ล่อง” เกี่ยวกับเรื่องราวการโยกย้ายมาอยังหัวทยราโดย “ล่อง” ได้เสนอความคิดเห็นของเขาว่าต่อสถานการณ์เงื่อนไขทำให้ตัดสินใจเข้ามาอยังหัวทยราในตอนนั้นว่า

“ข้อมูลมีญาติและเพื่อนหลักคนมาทำอาชีพเร่ขายสินค้าในแขวงเชียงของภาคเหนือของ สปป.ลาว ซึ่งในตอนนั้นสินค้าจากเวียดนามก็เป็นที่ต้องการของชาวลาว และคนที่ว่าไป ต่อมากลายขึ้นมาทางภาคเหนือมาบ้าง แขวงหลวงพระบาง แขวงอุดมไชย และจนมาถึงหัวย璃แขวงบ่อแก้ว เมื่อเห็นว่าสินค้า ข้าวของเครื่องใช้ที่นำมาขายได้รับเสียงตอบรับและเป็นที่นิยมจากกลุ่มคนลาวผ่านต่าง ๆ อาศัยอยู่ตามชนบท ดังนั้นข้อยและเพื่อนจึงตัดสินใจตั้งหลักแห่งญี่ปุ่นเมืองหัวย璃ให้อญี่ปุ่นที่เป็นทางเพื่อจำหน่ายสินค้า ขอยทำอาชีพเร่ขายไม่ค่อยได้อยู่เป็นจุด พวกราจเคลื่อนย้ายไปเรื่อย ๆ ขึ้นกับสถานการณ์ถ้าหากสินค้าได้ขายดีก็จะอยู่กันนานหน่อยแต่ถ้าขายไม่ดีพวกราก็จะย้ายไปไกลกว่าจะหาที่เหมาะสมได้ การที่ย้ายเข้ามาบ้างหัวย璃ก็เห็นว่าที่นี่เป็นเมืองชายแดน มีการค้าขายหลาภูมิ ผู้คนเดินทางท่องเที่ยวไป-มาจึงยากล่อง渺ฯ ข้าวของเข้ามาขาย ก็เลยตัดสินใจเข้ามา” (ลง อาชีพเร่ขาย, 2554: สามัญณ์)

ข้อความจากมโนทัศของ “ลอง” สะท้อนให้ผู้ศึกษามองว่า การเข้ามายังเมืองหัวยี่หรายของกลุ่มพ่อค้าเร่ขายน้ำ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์อื่นใดนอกจากการนำเอาสินค้าเข้ามาจำหน่ายให้ลูกค้าผู้ซื้อขอบทางด้านรูปลักษณ์ ราคา หรือคุณภาพของเครื่องใช้ แต่เมื่อมองให้ลึกซึ้งผ่านกลไกรของกลุ่มพ่อค้าที่นำเอาผลผลิตทางวัฒนธรรมซึ่งเป็น อัตลักษณ์ร่วมของสังคมมาเผยแพร่ ซึ่งไม่เพียงแค่เป็นการจำหน่ายสินค้าเท่านั้น ในขณะเดียวกันก็เป็นการหลอมรวมกลุ่นกล้ายผู้บุริโภค ตามประเพณีปฏิบัติของผู้ผลิตอีกด้วย

อย่างไรก็ตามสำหรับ “ลอง” แล้วการมาขายสินค้ายังเมืองหัวยทรายนั้นก็เพื่อสั่งสมทุนทางเศรษฐกิจให้ได้มากเพื่อนำไปปรับเปลี่ยนเป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันตามความเหมาะสม นอกจากระดับทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการหลังไหลเข้ามายังเมืองหัวยทรายของชาวเวียดนาม ในด้านพื้นที่กิจกรรมเมืองหัวยทรายยังมีด้านสาธารณูปโภคต่อชาวต่างชาติที่จะเดินทางเข้า-ออก และพื้นที่กิจกรรมแห่งนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วสามารถดึงดูดผู้คนจากข้างนอกได้เป็นอย่างดี ดังที่เขียนกว่า

“ที่หัวยทรายยังมีค่านองรับชาวต่างชาติ สามารถเดินทางเข้า-ออกได้ง่ายดายกว่า พวกราฟอุ่นร้ายส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเงินมาก ไม่มีใครทำวิชาเข้ามา เพราะว่ามีค่าใช้จ่ายสูง และพวกราเข้ามาก็เพื่อขายสินค้าไม่ได้มาทำความรุนแรงให้เกิดปัญหาอะไรต่อผู้คนและสังคม” (ลอง อารีพร์เขาย, 2554: สัมภาษณ์)

กรณีศึกษาที่ 5: เมิง (อารีพช่างเสริมสวย)

ในการพูดคุยกับกรณีศึกษานักท่องเที่ยว อายุ 28 ปี เป็นคนเวียดนาม มากเมืองเว้ ทำอาชีพบริการเสริมสวยภายในร้านสโตร์ “ราคาถูก” พึ่งแต่งงานและย้ายมาอาศัยอยู่กับสามีเมื่อไม่นานมานี้เอง เขายังเปิดร้านเสริมสวยและตัดผมควบคู่กันไป ส่วนสามีของเธอทำอาชีพก่อสร้างทั่วไป ร้านเสริมสวยของเธอตั้งอยู่บ้านชุมชนบ้านป่าอ้อยใกล้กับตลาดจีนเมืองหัวยทราย ซึ่งภายในร้านเป็นได้ทั้งที่พักอาศัยหลับนอนและเป็นสถานบริการด้วยการตกแต่งดัดแปลงให้เข้ากับพื้นที่

จากการสอบถามพบว่า “เมิง” จบการศึกษาห้อง 12 เป็นคนรุ่นใหม่ในการเดินทางเข้ามาลางนั้นหรือใช้หนังสือผ่านแดนเดินทางในนามนักท่องเที่ยวซึ่งมีเวลาพักอาศัยในลาวได้ 30 วัน ตามระเบียบกฎหมายคุ้มครองคนต่างประเทศของรัฐบาล “เมิง” เดินทางเดียวเดินทางกลับไปต่อตั้งอยู่บ้านชุมชนบ้านป่าอ้อยใกล้กับตลาดจีนเมืองหัวยทราย ซึ่งภรรยาของสามีโดยสารมา กับครอบครัวเดินทางจากเมืองเว้เข้ามาสู่แขวงสะหวันนะเขตของลาว (ภาคกลาง) จากนั้นข้ามสะพานมาบังคับพร้อมเดินทางระหว่างลาวและไทยที่สะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 ที่จังหวัดมุกดาหารแล้วมุ่งหน้ามายังจังหวัดอุดรเพื่อมาต่อรถประจำทางจากอุดร-เชียงราย เมื่อไปถึงเชียงรายก็นั่งรถต่อไปยังเชียงของซึ่งตรงกับข้ามกับเมืองหัวยทรายแขวงบ่อแก้ว เขายังเดินทางสายนี้ชาวเวียดนามหลายคนที่เข้ามายังเมืองหัวยทรายใช้เดินทางไปมาหาสู่ระหว่างหัวยทรายและสะหวันนะเขตและเข้าไปยังเวียดนามตามถนนหมายเลข 9 ได้ด้วยเนื่องจากมีความสะดวกสบายและประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายเมื่อเทียบกับการเดินทางมาทางลาว

เมื่อถามถึงสาเหตุของการเข้ามายังเมืองหัวยทรายแขวงบ่อแก้ว เขายังเดินทางมาด้วยรถตู้ที่ต้องเดินทางไกลและต้องจ่ายค่าใช้จ่ายสูงกว่าเดินทางโดยทางบก แต่เมืองหัวยทรายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีมนต์เสน่ห์ที่ดึงดูดคนต่างด้าว ทำให้เขาตัดสินใจเดินทางมาเยือนเมืองหัวยทรายและเดินทางกลับไปเวียดนามโดยทางบก

บ้านเกิดตามสามีมา” ชีวิตทางสังคมชาวนี้ เมืองอกกว่า เริ่มแรกยังไม่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมใหม่ ซึ่งโอบล้อมไปด้วยความแตกต่างหลากหลาย การใช้ชีวิตร่วมกันเพื่อนบ้านจำเป็นต้องให้ความสำคัญ อย่างด้านไม่ว่าจะในแง่ความสามัคคี ความช่วยเหลือหรือแม้แต่การยอมรับซึ่งกัน แต่พออยู่นานนาน เข้ากับคุ้นเคยกับวิถีชีวิตแบบชาวลาว ช่วงแรกที่มาทำร้านเสริมสวย “เมิง” บอกกับผู้ศึกษาว่าต้องอาศัย ทักษะความอดทนพยายามและความประยัคต์และอีกอย่างอาชีพเสริมอย่างนี้ก็ไม่จำเป็นต้องออกไป ไหนมาไหน ไกลและที่สำคัญก็อีกได้ฝึกบ้านทำกับข้าวกินแบบที่บ้านของตนเองมีความสุขมากกว่า งานอย่างอื่น งานเสริมสวยแม้ว่าจะมีรายได้ไม่มากแต่เป็นอิสระ ซึ่งแต่ละวันมีลูกค้ามาสนับสนุน เป็นประจำ ลูกค้าที่มาใช้บริการเป็นกันลุ่มคนลาวในห้องถั่น กลุ่มคนเวียดนามด้วยกันเองและกลุ่ม แรงงานชาวจีนเนื่องจากว่าทำเดทที่ตั้งของร้านมีความเหมือนสม เพราะติดกับถนนใหญ่จึงสามารถดึงดู ดาสายตาของผู้คนผ่านไป-มาได้เป็นอย่างดี

หากย้อนกลับไปดูภูมิหลังดีดดอง เมิง ก่อนจะเข้ามาลางนี้กลับพบว่า ภัยในครอบครัวมีพี่น้องรวมกันห้องห่มด 6 คน พ่อแม่ที่บ้านเปิดร้านขายกับข้าว พี่สาวและพี่ชายทำ มาหากินและอาศัยอยู่ลาวเป็นส่วนใหญ่ พี่ชายคนโตเปิดร้านซ่อมรถยนต์ที่เมืองปากเซ ส่วนพี่สาวอีก สองคนก็เด่งงานกับคนเวียดนามด้วยกันทำอาชีพขายของที่ห้างสรรพสินค้าโดยสารและทำร้านเสริมสวยใน แขวงสะหวันนะเขต นอกนั้นยังมีน้องสาวและน้องชายที่ยังเรียนหนังสือและอาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่ เดียวกัน อุญที่บ้านเวียดนามเมืองยังเปิดร้านเสริมสวยเคียงคู่ไปกับร้านอาหารของพ่อแม่ ในการทำมา หาหากินที่เวียดนามเป็นไปด้วยดีสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้แต่เนื่องจากว่าได้แต่งงานเป็นผึ้งเป็นฝายจึง อยากมาอยู่ใกล้กับสามีที่มาทำงานในหัวทยารา

กล่าวได้ว่าในกรณีของเมิงนี้มีความแตกต่างไปจากเพื่อนชาวเวียดนาม คนอื่น ๆ ที่เข้ามายังเมืองหัวทยารายเพราะความยากจน แต่เนื่องจากว่าเชื้อไม่ได้มีประสบการณ์ในการพัฒนาตัวในสังคมความยากจน ดังนั้นเชื้อจึงต้องการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและ สังคมเพื่อสั่งสมทุนให้ได้มาก

4.2.2.2 การเพิ่มขึ้นของประชากร

นอกจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่นำเสนอด้วยข้างต้น ที่เป็นสาเหตุ สำคัญทำให้ชาวเวียดนามอพยพออกประเทศ จากผลการศึกษาพบว่าในส่วนปัจจัยทาง ประชากรก็มีส่วนผลักดันเช่นกัน เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร โดยธรรมชาติอย่างรวดเร็วใน ประเทศเวียดนามทำให้มีผลต่อการขยายตัวของประชากร เนื่องจากมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่าง รวดเร็วในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ที่ดินยังมีเท่าเดิม ส่งผลให้ที่ดินขาดแคลนไม่เพียงพอต่อ จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งอีกเป็นสาเหตุผลดันให้ต้องขยายตัวออก ในมุมมองเช่นนี้ชาว เวียดนามทำอาชีพรับเหมา ก่อสร้างอิสระให้สัมภาษณ์ต่อผู้วิจัยว่า

“ที่เวียดนามพื้นที่ทำกินมีมันบ่อเมือง (มีจำกัด) ประชากรก็หลายขึ้นทุกปี (เพิ่มขึ้น) และมีการแปร่งขันกันสูงทั้งในตัวเมืองและชนบท คนเวียดนามหลายคนต้องออกจากบ้านไปทำมาหากินอยู่ต่างถิ่น ไปต่างประเทศก็มี ญาติพี่น้องส่วนมากเข้ามายังลาว เพราะมันอยู่ใกล้ และอีกอย่างลาวก็เป็นประเทศที่มีประชากรน้อย พากเรารึ่งต้องการยกเข้ามาค้าขายร่วมกัน เพราะว่าคนลาวก็มีนิสัยคล้ายคลึงกับคนเวียดนามอยู่ การปักครองก็คล้ายกันกับเวียดนาม” (วัน อารีพรับเหมา ก่อสร้าง, 2554: สัมภาษณ์)

จากสถิติของกรมพลเมืองปี ค.ศ. 2006 ได้ระบุความหนาแน่นของประชากรเวียดนามไว้ในอัตราส่วน 657 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร จากจำนวนประชากร 84.2 ล้านคน ในเนื้อที่ 128,066 ตารางกิโลเมตร ขณะที่ความมีเพียง 66 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร จากจำนวนประชากร 6.1 ล้านคน ในเนื้อที่ 91,429 ตารางกิโลเมตร หรือน้อยกว่าเวียดนาม 10 เท่า (คำแพง พิพ มูนตาสี, 2008 น 88 ใน Nguyen Duy Thieu บรรณาธิการ) ตัวเลขดังกล่าวซึ่งให้เห็นว่า ชาวเวียดนามต้องอยู่ภายใต้บริบทที่แข่งขันกันจากจำนวนประชากรที่หนาแน่น ภาวะอดอยากขาดแคลนอาหาร และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการดำรงชีพ ภาวะสังคมร่มเยื่อราวนาน สิ่งเหล่านี้ทำให้คนเวียดนามต้องใช้ความยั่น ประหัตและอดทนอย่างมาก นอกจากนี้ชาวเวียดนามยังมี “หัวการค้า” เนื่องด้วยได้รับอิทธิพลจากการอยู่ภายใต้การปกครองของจีนเป็นเวลานาน โดยเฉพาะผู้หญิง ที่ถูกบังคับจากเงื่อนไขทางการเมืองและสังคมให้ต้องออกมารажาน้ำที่หาเลี้ยงครอบครัว ประกอบกับที่คินทำกินที่มีจำกัด การทำการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของประเทศซึ่งไม่ใช่ว่าทุกคนจะสามารถทำได้และพอกิน ผู้หญิงเวียดนามจำนวนมากจึงต้องหันมาทำการค้าขายตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของชาวเวียดนามที่รักันทั่วไป ในขณะที่ผู้ชายกลับถูกคาดหวังในเรื่องสาธารณะที่ไม่ใช่การค้าขาย แต่เป็นในรูปแบบของการอุทิศตัวเพื่อส่วนรวม บ้านเมือง (เช่นการเป็นทหาร และรับราชการ) เนื่องจากการค้าขายถูกให้ค่าตามลักษณะเชื่อว่าด้อยคุณธรรมและเป็นผู้ที่คิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ผู้ชายเวียดนามส่วนใหญ่จึงอาจที่จะค้าขาย หรือถ้าต้องทำก็จะให้ผู้หญิงเป็นผู้ออกหน้าซึ่งตรงข้ามกับ文化ที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ คุณภาพจึงมีวิถีชีวิตการเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติ ทำการผลิตเพียงเพื่อบริโภคในครัวเรือน ไม่ต้องคืนรุนแรงหากมีกิน ดังนั้นคุณภาพส่วนใหญ่จึงค้าขายไม่เป็น และมักถูกชาวเวียดนามมองว่า “จีเกิจ” เพราะไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นในการทำมาหากิน (วรรณทวี สุกานุวงศ์, 2554 น 89)

สำหรับเส้นทางหลักที่คุณเวียดนามในอดีตใช้เดินทางเข้ามายังแขวงต่างๆ ของลาว กับคือเส้นทางหมายเลข 8 ในปัจจุบันซึ่งเป็นเส้นทางจากเมืองวิ่งที่คุณเวียดนามจากจังหวัดแห่งอานห์และสาติงห์ให้เดินทางมายังท่าแพกแขวงคำม่วน (ลาวคลาง) ส่วนเส้นทางหมายเลข 12 จากกว่างบินห์สู่เมืองท่าแพกและเส้นทางหมายเลข 9 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางระเบียง

เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ตามกรอบของการพัฒนาอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขงในปัจจุบัน คนเวียดนามจากเมืองกว่างโจว บางส่วนจากเมืองกว่างบินห์และเวียดนามใช้เดินทางนี้เดินทางมาซึ่งแขวงสะหวันนะเขตของลาว ขณะเดียวกันก็มีเส้นทางอื่นที่มีความใกล้เคียงที่ชาวเวียดนามใช้เดินทางเข้ามายังลาว

ลำดับต่อไป เพื่อยืนยันถึงปัจจัยด้านการเพิ่มขึ้นของประชากร ที่ทำให้ชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งคันด้น ไปเป็นแรงงานข้ามชาติในเมืองหัวยทราย ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ ดังจะได้นำเสนอเป็นรายกรณีต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1 : พีทัน (อาชีพค้าขายในตลาด)

“พีทัน” ชายชาวเวียดนามอายุ 46 ปี อาชีพพ่อค้าขายของที่ตลาดเมืองหัวยทราย เป็นคนมาจากการเมืองเว้ทางตอนกลางของประเทศไทยเวียดนาม สถานภาพแต่งงานแล้วมีลูกด้วยกัน 2 คนปัจจุบันเข้าโรงเรียนอยู่เวียดนาม ส่วน “พีทัน” อยู่บ้านเข้ากับภรรยาสองคน จัดเป็นครอบครัวเดี่ยว โดยอาศัยความคุ้นเคยกับคนท้องถิ่นจึงได้รับความเมตตากรุณาจากผู้ที่เขาเรียกว่า “พ่อเลี้ยง” จึงทำให้เขาและครอบครัวได้เข้ามายู่ในบ้านสวนในชนบทป่าอ้อย

“พีทัน” บอกว่า สาเหตุที่เข้ามายังเมืองหัวยทรายนี้เป็นเพราะที่ประเทศไทยเวียดนามมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นรวดเร็ว ที่ทำกินมีน้อยผู้คนแข่งกันทำมาหากิน ดังการให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ขอย (ผม) คิดว่าผลเมืองของเวียดนามในตอนนี้มีประมาณ 90 ล้านแล้ว เพราะว่ามีการผลิตอาหารทุกวัน (เกิด) สังคมในเมืองเวียดนามเริ่มอยู่ล้าที่ยังไสเมืองลางนี้ มีตึกสูง ๆ แต่ความวุ่นวาย มีรถจักร (รถมอเตอร์ไซค์) รถชนต์หลาย (มากนายน) ไปใสมาใส (ไปไหนมาไหน) ก็ยุ่งยาก ได้ยินแต่เสียงแทรรรถดังจนหนาดหู นอกจากคนเวียดนามอยู่ภายในประเทศและยังมีคนต่างประเทศที่เข้าไปค้าขายทำธุรกิจ อยู่เวียดนามที่คิดปลูกบ้านในตัวเมืองแพงคนธรรมชาตื้องบ่อ ได้ดอก (ซื้อไม่ได้) จักษิเอาเงินมาจ้างใส (เอานเงินมาจากไหน)” (พีทัน พ่อค้าขายของที่ตลาด; 2554 : สัมภาษณ์)

สำหรับของ “พีทัน” ชี้ให้เห็นว่าการเข้ามายังเมืองหัวยทรายของเขาก็มาจากสภาพสังคมในตัวเมืองเวียดนามมีความสับสนเพระการเดินโดยย่างรวดเร็วของประชากร โดยเนื้อหาจากการให้สัมภาษณ์ของ “พีทัน” สามารถน่าตื่นความได้ในหลายแง่มุม เช่น การมีประชากรมากไปทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นและจำเป็นต้องเพิ่มผลผลิตเพื่อมาตอบสนองความต้องการให้เพียงพอ กับการบริโภค เมื่อทรัพยากรที่นำมาผลิตมีจำนวนจำกัดจึงทำให้สินค้ามีราคาแพง ทำให้ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้นตามกันไป ผู้คนที่เป็นคนยากจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมจึงไม่สามารถ

เข้าถึงแหล่งทรัพยากรหรือเกิดการแบ่งแยกช่วงซึ่นทางสังคมขึ้น ขณะเดียวกันอีกฝ่ายมุ่งหนึ่งการที่นำเอาองค์ความรู้จากข้างนอกเข้ามามาก ๆ ทำให้ภูมิปัญญาท่องถิ่นซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมถูกกลืนลายและในที่สุดก็จางหายไป

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การที่ “พีทัน” ไม่ได้เป็นคนที่มีโอกาสเข้าถึงความเจริญก้าวหน้าทางวัฒน ในอีกฝ่ายมุ่งหนึ่งก็เท่ากับว่าเกิดการต่อต้านมิเห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัวของเศรษฐกิจที่ควบคุมอำนาจเบ็ดเตล็ดแบบทุกอย่างในหลายรูปแบบจนเกิดปรากฏการณ์คลื่อนย้ายละทิ้งถิ่นฐาน ซึ่งในความคิดที่เป็นข้อกังขาของ “พีทัน” นั้น ไม่ได้หมายรวมถึงการต่อต้านโดยตรงแต่เป็นการมองภาพความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนตัวเด็กตัวน้อยที่เป็นกลุ่มใหญ่ในสังคม

บทที่ ๕

อัตถักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาว เวียดนามในเมืองทั่วไทย

ในบทที่ผ่านมา ผู้ศึกษาได้นำเสนอผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่งและสอง ที่ดังไว้ คือพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมืองหัวย้ายใน ฐานะที่เป็นพื้นที่ศึกษา และปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามกลุ่มนี้กลายมาเป็นแรงงานข้ามชาติในเมือง หัวย้าย ส่วนในบทนี้จะเป็นการนำเสนอผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์ที่ดังไว้ ประการสุดท้าย คือ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามใน เมืองหัวย้าย แขวงบ่อแก้ว ศปป.ลาว

5.1 อัคติลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวเวียดนามในเมืองหัวยทราย

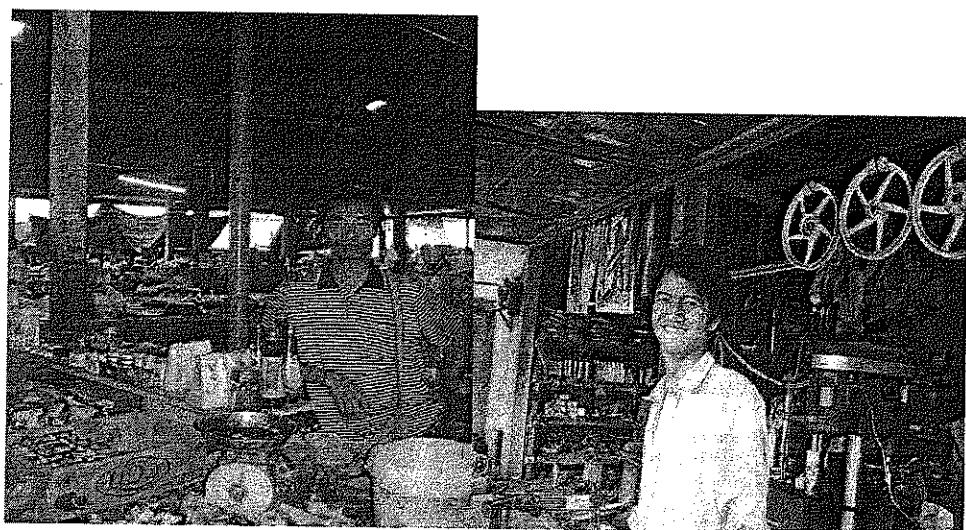
ชาวเวียดนามในเมืองหัวหินรายมาจากการพื้นที่ตามจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย
เวียดนาม กลุ่มคนเหล่านี้เคยทำงานและเคยอาศัยอยู่ตามตัวเมืองใหญ่ๆ ของลาวมา ก่อน เช่น
เวียงจันทน์ คำม่วน สะหวันนะเขต ปากเซ หลวงพระบาง เป็นต้น มีความคุ้นชินกับแบบแผนการ
ดำเนินชีวิตของชาวลาว เนื่องจากเมืองหัวหินรายมีประชากรไม่นัก ชาวเวียดนามจึงสามารถทำ
มาหากินและหาที่พักอาศัยได้ตามความพึงพอใจ แต่โดยส่วนใหญ่จะอยู่ปะปนกับกลุ่มนอื่น ๆ เช่น
ชาวจีน และชาวไทยและกลุ่มคนท้องถิ่นที่เป็นชนผู้ต่างด้าว การ商業เจ้ามายังเมืองหัวหินของชาว
เวียดนามนั้นมักจะอาศัยเครือข่ายทางสังคมในเมืองเป็นศูนย์กลาง กัน มีผู้แนะนำหรือมีญาติพี่
น้องที่เข้ามาอยู่ก่อนหน้านี้แล้วเป็นสำคัญ ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของแรงงานชาวเวียดนามก็คือ
จะชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อคุ้มครองเหลือกัน มักจะทำมาหากษัตริยาทหลากหลายประเภท และเมื่อมา
อยู่ร่วมกับคนลาวที่นิ่งได้ทำมาหากษัตริย์แล้ว จึงไม่ค่อยเกิดปัญหาด้วยต่อกัน เพราะต่างคนต้องทำมา
หากินดำเนินชีวิตแบบตัวใครตัวมัน แต่ถึงกระนั้นก็ตามพวกราบเราก็ยังมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่
แตกต่างไปจากกลุ่มคนลาวซึ่งเป็นคนท้องถิ่นหลายประการ ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

5.1.1 อัตโนมัติ化กระบวนการ

ชาวเวียดนามที่เข้ามายื่นเรื่องงานในเมืองหัวหินยินดีร่วมกับอาชีพ
หลากหลาย เช่น อาชีพช่าง ได้แก่ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่างซ่อมมอเตอร์ไซค์ อาชีพบริการ ได้แก่ ร้าน
เสริมสวย ร้านตัดผมและอาชีพค้าขายซึ่งมีทั้งร้านขายและนั่งขายของตามแพงลอยในตลาด คุณเหล่ามี

ประสบการณ์ผลักดันจากบ้านเกิดเมืองนอนมากล้วยกันและเคยอาศัยอยู่ในลาวมาต่อหน้า เมื่อ อพยพโยกย้ายไปอยู่สถานที่ใหม่จึงได้นำเอาประสบการณ์ชีวิตดังกล่าว เป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรม ติดตัวมาประกอบใช้ในการดำเนินชีวิตในบริบทใหม่

กลุ่มชาวเวียดนามในเมืองหัวห្សาย นับได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาทต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจของลาวทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ไม่ต่างไปจากกลุ่มชาวจีนที่ถือได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาทโดดเด่นทางเศรษฐกิจในสังคมลาวในขณะนี้ ชาวเวียดนามที่เข้ามาประกอบอาชีพทำมาหากินในลาว มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำมาหากินไปตามสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม หากข้อนอกดับไปก็ช่วงอาณานิคมก็จะพบว่า การประกอบอาชีพของชาวเวียดนามในลาวอาจพิจารณาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ รับราชการและไม่ใช่ราชการ ในส่วนที่ไม่ใช่ราชการนี้ อาชีพที่สำคัญได้แก่ กสิกรรม ช่างฝีมือ และค้าขาย การที่ชาวเวียดนามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเหล่านี้เป็นไปตามลักษณะภูมิประเทศของลาว ซึ่งเป็นอาชีพที่ชาวเวียดนามมีความสามารถที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม การประกอบอาชีพของคนเวียดนามในอดีตยังขึ้นกับนโยบายในการควบคุมของรัฐบาล ที่ไม่อนุญาตให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนและข้อจำกัดให้คนต่างด้าวประกอบอาชีพบางประเภท จึงทำให้ชาวเวียดนามจำต้องหาทางออกด้วยการพึ่งพาอาชีพที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ช่างไม้ ช่างก่อ ช่างกลี๊ฟ ช่างเหล็ก หรือค้าขาย เป็นต้น อาชีพเหล่านี้ชาวลาวและคนต่างด้าวในสังคมลาวไม่สนับสนุน จึงเป็นโอกาสให้ชาวเวียดนามจะพัฒนาอาชีพดังกล่าวอีกรึ้ง ซึ่งมีส่วนผลักดันให้เศรษฐกิจท้องถิ่นนั้นๆ เติบโตขึ้นอีกด้วย และด้วยความที่คนเวียดนามเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมั่นเพียรอุตสาหะในการทำงานนั้นเอง

ภาพที่ 12 การประกอบอาชีพของชาวเวียดนามในเมืองหัวห្សาย

ที่นี่เทคโนโลยีอุตสาหกรรมในการประกอบอาชีพของคนเวียดนามในเมืองหัวข่ายรายนี้ จะแตกต่างไปตามลักษณะของงาน เช่น ถ้าคนได้ประกอบอาชีพร่วมก็จะมีความยั่งยืน อดทน และมีเทคนิคในการขายที่พิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันที่ข่าวของตลาดหลาชั้นนำไม่ว่าจะเป็น เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องใช้ในครัวและเครื่องตกแต่งบ้าน ได้ถูกนำมาให้ผ่อนกันเป็นเวลานาน ซึ่ง คนขายต้องใช้ยุทธวิธีเพื่อคงคุณลักษณะและสามารถแข่งขันกับคู่แข่ง ได้ ในส่วนผู้ที่ทำอาชีพก่อสร้าง ทั่วไปนั้นพบว่า ช่างก่อสร้างชาวเวียดนามจะให้ความสำคัญกับผู้ใช้บริการที่คุ้นเคยกัน เนื่องจากว่า เป็นการสร้างเครื่องข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อขยายขอบเขตของการทำงานให้กว้างขวาง ออกไป ส่วนการทำธุรกิจค้าขายบริการ เช่น ช่างซ่อมมอเตอร์ไซค์ บริการเสริมสวย พากเจ้า ก็จะมี เทคโนโลยีอุตสาหกรรมเพื่อตอบสนองความพึงพอใจต่อความต้องการของลูกค้าผู้มาใช้บริการ เพื่อให้ ห่วนกลับมาใช้อีกเช่นกัน การที่คนเวียดนามในตัวเมืองใหญ่ของลาวประสบผลสำเร็จในสามารถ สร้างเนื้อสร้างตัวมีกิจการใหญ่โดยนั้นพบว่า เป็นผลทั้งจากความขยันหมั่นเพียร เก็บหอมออมรับ และ เครือข่ายทางสังคมที่จะต้องมีความสามัคคี รักพากเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าไม่มีช่องทางทำ มหาภินมักจะขัดขวางลูกหลวงญาติมิตรสายใยเข้าไปทำงานด้วย ฉะนั้นจึงพบว่าอาชีพค้าขายและ การมีกิจการเป็นของตนเอง ชาวเวียดนามนิยมกันมาก เนื่องมาจากมีความสนใจได้รับการถ่ายทอดมา จากบรรพบุรุษ และมีเครือข่ายที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่คนเวียดนาม รวมทั้งความเฉลียว ฉลาดในการค้าขายและทำธุรกิจอันขัดเป็นความโดดเด่นเฉพาะของคนเวียดนามโดยกว่าได้

จากการศึกษาพบว่า ชาวเวียดนามในเมืองหัวข่ายบางคนเป็นถึงเจ้าของกิจการ ใหญ่ เช่น เจ้าของโรงงาน ไม่ เจ้าของบริษัทรับเหมา ก่อสร้าง โดยส่วนใหญ่การทำธุรกิจค้าขายของ คนเวียดนามมักจะเริ่มจากการเล็ก ๆ ไปก่อนในเบื้องต้น มีการหุ้นส่วนกับญาติพี่น้องหรือคนรู้จัก ที่เป็นกลุ่มคนเวียดนามด้วยกัน ซึ่งในปัจจุบันพบว่า กิจการของคนเวียดนามได้รับความนิยมอย่าง มากจากคนท้องถิ่นและคนกลุ่มนี้ ๆ ดังนั้น ฐานะทางเศรษฐกิจของคนเวียดนามในเมืองหัวข่าย จึงคือข้อดี แต่ละกลุ่มอาชีพเริ่มนี้ฐานะนั้นคงคล้ายกับคนลาวท้องถิ่น โดยทั่วไป กล่าวคือ มีทั้ง ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ปานกลาง และยากจน แต่ถ้าเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจและความ เป็นอยู่ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าในลาวแล้ว ก็อาจจะถูกว่า คนเวียดนามมีฐานะความ เป็นอยู่ค่อนข้างดีสามารถที่จะพึ่งพาตนเอง ได้อย่างไม่เดือดร้อน ด้วยความที่คนเวียดนามมีนิสัยขยัน ทำงานให้กิน ดังเช่นจากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า ที่คิดว่างเปล่าข้างบ้าน เช่า คนเวียดนามก็จะปลูก พืชผักสวนครัวไว้สำหรับปรุงอาหาร และยังมีนิสัยอุดออม ประหยัด ส่งผลให้คนเวียดนามในเมือง หัวข่ายมีฐานะความเป็นอยู่ที่ไม่ลำบาก แม้คุณภาพห้องถังก็ยังชั้นชั้นคนเวียดนามในความขยันทำ มหาภิน ความประหยัดอุดออม จนสามารถสร้างตัวมีกิจการเป็นของตนเอง เมื่อฐานะของ คนเวียดนามดีขึ้น สามารถในการต่อรองก็จะมีเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า

คนเวียดนามที่มีฐานะจะมีความสนใจสนับสนุนกับข้าราชการผู้ใหญ่ เจ้าน้าที่ซึ่งสังเกตได้จากการเข้าร่วมงานพิธีต่างๆ ของคนไทย

5.1.2 อัตถักษณ์ด้านที่อยู่อาศัย

ในส่วนของที่พักอาศัยนั้น พบว่า คนเวียดนามมักอาศัยอยู่ติดกับถนนและแหล่งชุมชน เนื่องจากต้องการทำมาหากินไปพร้อมกับการประกอบอาชีพอื่น ๆ ควบคู่กันไป ซึ่งสามารถสังเกตเห็นบ้านเรือนหรือห้องเช่าของชาวเวียดนามโดยทั่วไป มักจะอยู่ตามถนนสายหลักในตัวเมือง หัวยทราย ภายในบ้านเช่าของชาวเวียดนามจะมีัญญาติพี่น้องเพื่อนมิตรหลายอาชีวะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ก้อน แม้ว่าจะเป็นบ้านหลังเล็กราคาเช่าไม่สูงเท่าไรนัก ซึ่งจะอยู่ปะปนกับคนลาวท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าชาวจีน เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า บ้านของชาวเวียดนามในเมืองหัวยี่หรานนี้ ภายในบ้านหรือห้องเช่าของคนเวียดนามจะมีลักษณะร่วมกันประการหนึ่งและถือว่ามีความสำคัญอันดับต้น ๆ ของบ้านก็คือห้องน้ำข้างบรรพบุรุษหรือเรียกว่า บ้าน เถ่อ (Ban Tho) ในภาษาเวียดนาม เมื่อจากชาวเวียดนามเข้าใจว่าการตายคือการกลับไปสู่ต้นธารแห่งกำเนิด กลับไปพบกับบรรพบุรุษในอีกโลกหนึ่ง และวิญญาณที่จากไปนั้นก็ยังคงอยู่ฝ่าดู รับรู้เรื่องราวของลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ในภพนี้ และยังสามารถกลับมาเยี่ยมเยียนปักปีอง คุ้มครองอยู่เสมอ ดังนั้น ชาวเวียดนามไม่ไว้วางใจครอบครัวให้ไปไหว้บรรพบุรุษและมีห้องน้ำไว้ภายในบ้าน โดยปกติแล้วห้องน้ำจะตั้งอยู่ห่างไกลจากห้องนอนของบ้านหันหน้าเข้าหาประตูทางเข้าบ้าน เพื่อให้ครอบครัวและบ้านและรับแขกที่มาเยี่ยมเยียน บันทึ้งจะมีรูปปูเส้าติดระกาต่อผู้ชายและผู้หญิง (จะมีทั้งรูปผู้ชายและผู้หญิง) ที่ล่างดับไปแล้ววางอยู่ รวมทั้งธูป เทียนสองเต่น ในทุกโอกาสหรือทุกครั้งที่มีเรื่องราวต่าง ๆ เกิดขึ้นภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือร้ายก็จะมีการจุดธูปปูเส้าบรรพบุรุษที่เป็นเสมือนญาติผู้ใหญ่ที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นการบูกกล่าวป่าวกรา สารทุกปีสุขดิน การขอพร หรือแม้แต่การขอความช่วยเหลือจากญาติผู้ใหญ่ที่จากไปแล้ว

นอกจากนี้ ก็ยังมีการไหว้เจ้าแห่งเตาไฟในภาษาเวียดนามเรียกว่า องต่าว (Ong Tao) หรือ ต่าวเกวิน (Tao Quan) เจ้าแห่งเตาเป็นเจ้าที่ค่อยสอดคล้องกับความเป็นไปทุกอย่างภายในบ้าน ช่วยคลบบันดาลความอยู่ดีกินดีให้ครอบครัว ตามตำราแล้วหึ่งขององตัวนี้จะต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือว่างไว้ทางซ้ายสูงกว่าหึ่งบูชาบรรพบุรุษเล็กน้อย แต่ห้ามติดไว้ในห้องครัว (หรือหลังบ้าน เพราะท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และยังต้องทำหน้าที่ช่วยคุ้มครองบ้าน) แต่จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า หลาย ๆ บ้านติดหึ่งของตัวไว้ตรงข้ามกับหึ่งบรรพบุรุษ คือหันหน้าเข้ามาในบ้านตรงส่วนบนของประตูเข้าบ้าน แต่ทางภาคใต้ของเวียดนามกลับนิยมวางองตัวไว้ที่พื้น เพราะเชื่อว่าท่านเป็นเจ้าแห่งดินด้วยเชิงต้องวางไว้บนพื้น แต่การแข่งขันในโอกาสต่าง ๆ นั้นการจุดธูปบูชาต่อจะต้องจุดที่หึ่งขององตัวก่อนจึงจะมามาดเพื่อบอกเล่าต่อหึ่งบรรพบุรุษ

ลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่งของบ้านเช่าชาวเวียดนามก็คือ เมื่อก้าวขาเข้าไปในบ้าน จะเห็นถึงการตอบแต่งที่สะอาดตา เพราะมักจะมีของตอบแต่งจากจิกรรมชั้นกว่าบ้านคนลาว และจะมีมีสีสันหลากหลาย เช่น จะมีรูปภาพติดผนัง ทั้งรูปของสามาตกในครอบครัว เครื่องญี่ปุ่น ไทย หรือภาพธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ใบหญ้า นก พืชต่างๆ ในประเพณีเกียรติคุณ (ถ้ามี) พัดอันใหญ่ ๆ สีสันสด爽 และที่ขาดไม่ได้ก็คือ ดอกไม้พลาสติก และโภไส่ดอกไม้ขนาดเล็กใหญ่แต่ก็ต่างกันไป ตั้งไว้ตามพื้น ตู้โชว์ หรือบนโต๊ะเล็กที่มุมห้อง รวมทั้งมีของตอบแต่งห้องต่างๆ ภายในบ้าน ซึ่งในช่วงปีใหม่หรือตรุษจีน (Tet) ก็จะนำมาทำความสะอาดกันสักครั้ง ในช่วงโอกาสพิเศษนี้จะมีการนำดอกไม้สดมาตอบแต่งเพิ่ม โดยเฉพาะบนทั้งบูชาบรรพบุรุษ ประตูที่ผ่านไปสู่ห้องต่างๆ มักจะมีม่านหรือมุลีคันหรือตอบแต่งเพื่อความสวยงาม ถ้าเป็นบ้านที่ฐานะยากจน ภายในบ้านก็จะมีห้องเดียว โล่ง ๆ ไว้เพื่อบูชาบรรพบุรุษ ส่วนห้องอื่น ๆ ม่านหรือผ้าจะถูกใช้เพื่อกันแยกเป็นพื้นที่ส่วนตัวหรือเป็นห้องนอนของคนในบ้าน ม่านหรือผ้าจึงถูกนำไปหang และประตูไปพร้อมๆ กัน แต่หากเป็นบ้านชาวเวียดนามชนชั้นกลางที่ฐานะดีกว่าเราข้างพบรการใช้ม่านหรือมุลีแบบต่างๆ กันหรือตอบแต่งประตูอยู่ เช่น กัน ซึ่งอาจเป็นไปเพื่อห่วงร้ายถึงความคุ้นเคยเก่า ๆ ในอดีต

โดยทั่วไปแล้ว ตามธรรมเนียมปฏิบัติแบบชาวเวียดนาม ของตอบแต่งบ้านเหล่านี้ จะเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้หญิงที่จะไปสรรหามาตั้งไว้ภายในบ้านของตน เพราะหน้าที่คุณแม่บ้าน เป็นความรับผิดชอบของแม่บ้าน สำหรับผู้ชายจะถือว่าเป็นเรื่องจุกจิก เลิกน้อย ไม่ใช่สิ่งที่หัวหน้าครอบครัวจะมาผุงหรือวุ่นวายด้วย เนื่องจากการแบ่งหน้าที่ตามความแตกต่างทางเพศภายในครอบครัวของชาวเวียดนามเป็นเรื่องสำคัญ ผู้ชายมีหน้าที่ดูแลรับแขกที่มาเยี่ยมเยือน ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่เพียงดูแลความเรียบร้อย จัดการค่าใช้จ่ายภายในบ้าน แต่ไม่มีหน้าที่ตัดสินใจใด ๆ ต้องถูกความเห็นชอบจากสามี อย่างไรก็ตาม ความเข้มข้นของธรรมเนียมความเชื่อจะลดลงไปในครอบครัวของชาวเวียดนามที่เคลื่อนย้ายมาอยู่ในลาว

5.1.3 อัตลักษณ์ด้านอาหารการกิน

อาหารเวียดนามเป็นอาหารที่มีลักษณะโคลคเด่นเป็นของตัวเอง ชาวเวียดนามกินข้าวเป็นอาหารหลักเช่นเดียวกับชาติอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และใช้เครื่องปักรสที่เป็นของหมักดอง เช่นเดียวกัน เนื่องจากปูมหลังทางประวัติศาสตร์ที่เคยถูกจีนและฝรั่งปักครอง จึงได้รับอิทธิพลของทั้งสองชาติปรากฏอยู่บ้าง นอกจากนั้นเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ที่ทอดยาวตามแนวชายฝั่ง ทำให้อาหารเวียดนามแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกัน ในเวียดนามมีหลายชาติพันธุ์ที่แตกต่างอาหารเวียดนามจึงแตกต่างกันไปตามแต่ละภาค เช่น อาหารทางภาคเหนืออกรสชาติอ่อนกว่าภาคอื่น ๆ มีการใช้เครื่องเทศน้อยและนิยมอาหารทะเลโดยได้รับอิทธิพลอาหารจากชาจีนมาก ในภาคกลางนิยมน้ำมันสวีตซ์ซึ่งชาวพุทธจำนวนหนึ่งไม่บริโภคเนื้อสัตว์ อาหารในภาคกลางได้รับ

อิทธิพลจากราชสำนักโบราณ (นครเว้) มีการขัดอาหารสวยงาม ส่วนอาหารทางภาคใต้มีผักผลไม้ อุดมสมบูรณ์เนื่องจากเป็นแหล่งปลูกสำคัญของประเทศไทย มีการใช้กะทิและน้ำตาลปั้งอาหารได้รับอิทธิพลจากการทำผู้ร่วงเศสค่อนข้างมาก

ถึงแม้ว่าสภาพชีวิตทั่วไปของชาวเวียดนามในเมืองหัวยี่หรายจะแตกต่างจากบ้านเกิด แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่คืออาหารการกิน ดังคำพูดของชาวเวียดนามที่ผู้วิจัยไปพูดคุยกับว่า “เคยกินมาอย่างไรก็ินอย่างนั้น” อาหารการกินจึงเป็นเรื่องของวัฒนธรรม บางครั้งเราอาจแยกแยะได้ว่า “ใครเป็นใคร” จากอาหารการกิน หากพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว อาหารการกินไม่ได้จบแค่ปากท้องเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงไปถึงการเคลื่อนย้ายของสินค้าที่เป็นวัตถุคุณที่นำมาประกอบอาหาร รวมถึงการคิดต่อสัมพันธ์ของผู้คนอีกด้วย

คนเวียดนามในหัวยี่หราย มักไปจับจ่ายซื้อขายข้าวของที่ตลาดเช้าม่งแก้ว และตามบ้านเรือนประชาชนใกล้กับที่อยู่อาศัย ซึ่งภายในตลาดเช้าก็จะเป็นที่นิยมของผู้คนทั่วไปที่ออกไปจับจ่ายซื้อขายของเพราะจะมีของมากมายหลากหลายแหล่ง นอกจากจะหาซื้อวัตถุคุณที่น้ำมานำประกอบอาหาร ได้แก่ พืชผัก น้ำปลา หมู เป็ด ไก่ เนื้อและอาหารต่าง ๆ แล้ว สิ่งที่ขาดไม่ได้คืออาหารแห้งซึ่งนำเข้ามาจากเวียดนาม โดยพ่อค้าคนเวียดนาม เพราะคนเวียดนามมักนำอาหารแห้งมาเป็นเครื่องปรุงประกอบอาหาร เช่น ปลาทะเลแห้ง กุ้งแห้ง กะปิ กระเทียม หัวหอม ถั่ว เป็นต้น และเครื่องปรุงอาหารประเภทน้ำ เช่น น้ำปลา ซอสมะเขือเทศ เป็นต้น ในการทำอาหารการกินนั้น คนเวียดนามที่มีครอบครัวมักทำอาหารกันที่บ้านเช่นเดียว เนื่องจากวัตถุคุณที่จะนำมาปรุงก็หาได้ไม่ยาก และมีหลายอย่างคล้ายคลึงกับประเทศเวียดนาม เช่น ผัก ผลไม้ เป็นต้น

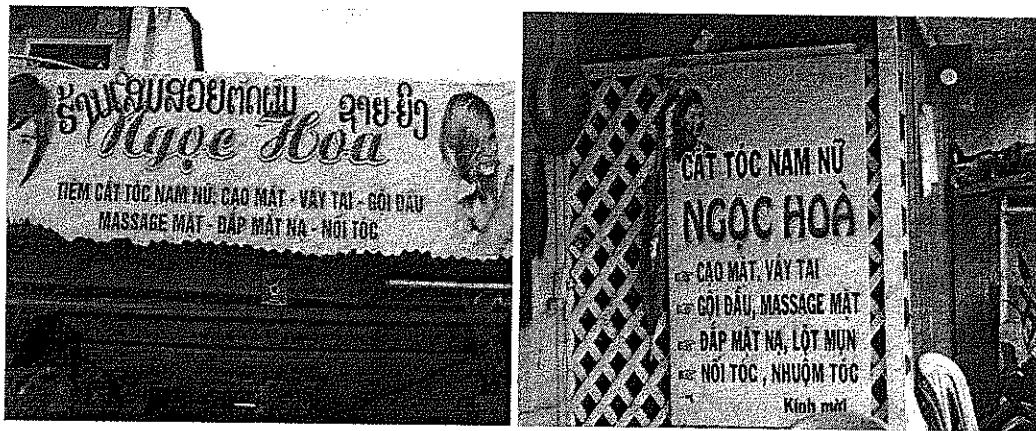
นอกจากนี้ เนื่องจากข้าวคืออาหารหลักของชาวเวียดนาม ข้าวจึงเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเกี่ยวกับความเชื่อของคนเวียดนาม ไม่น้อย ดังความเชื่อที่ว่า คนที่ทำมาค้าขายมักจะหลีกเลี่ยงการกินข้าวที่ใหม่เกรียม เพราะถ้ากิน เชื่อกันว่าจะทำให้พบกับสิ่งที่ทำให้เกิดความไม่สนับนิ้ว พบร่องรอยมากไปที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าขายของตน เช่นเดียวกับนักพนันทั้งหลายที่มีความเชื่อเช่นเดียวกันว่าการกินข้าวที่ใหม่เกรียมจะทำให้แพ้พนัน

อาหารเวียดนามมีการผสมผสานระหว่างอาหารจีน ที่เห็นได้ชัดคือการใช้ตะเกียง และแยกรับประทานระหว่างข้าวและกับข้าว และซึ่งนิยมใช้เครื่องปรุงหลากหลายชนิด ฉะนั้นบนโต๊ะอาหารชาวเวียดนามมีขัดสำรับอาหาร ก้มอาจจะมีผักสดหลากหลาย แกงจืด และน้ำจิ้ม (เนื้อกะจ้ำ: nuoc cham) อยู่เสมอ เนื้อกะจ้ำ คือน้ำจิ้มที่ได้จากการปั้งรุ่งราน้ำปลา เติมพริก กระเทียม มะนาว โดยเครื่องปรุงหลักของอาหารเวียดนามทุกชนิดคือน้ำปลา (เนื้อกะจ้ำ: nuoc mam) นอกจากนี้ยังมีซอสพริก กะปิ ส่วนผักสดทุกชนิดที่เป็นที่นิยมของชาวเวียดนาม เช่น แตงกวา มะเขือยาว หัวผักกาด หัวแครอท กะหล่ำปลี กล้วย หัวบุ้ง ผักกาดหอม มะระ พริก สะระแหน่ ผักชี ผักชีฟรั่ง โหระพา ผักแพ้ว

สำหรับอาหารที่เข้มข้นของชาวเวียดนามอย่างหนึ่งก็คือ เฟื้อ (Pho-ก๋วยเตี๋ยว) ซึ่งเป็นอาหารที่ได้รับความนิยมสูงสุดว่าเป็นตัวแทนอาหารเวียดนาม มีทั้งเส้นเล็กและเส้นใหญ่ ส่วนน้ำซุปได้จากการเคี่ยวกะครูกเป็นเวลานาน กับเครื่องเทศ (เน่น หัวหอม ขิง กานพูด ยี่หร่า) เพื่อใส่ได้ทั้งอาหารทะเล หมู และไก่ แต่ที่เป็นที่นิยมที่สุดคือ เพื่อเนื้อ วิธีการทำ เริ่มจากการลวกเฟื้อ เอาเส้นเพื่อลงในชาม เรียงเนื้อสศลง (หรือลวกก่อน) เติมน้ำซุปร้อนๆ ใส่ห้อม สะระแหน่ ทานกับผักสด เช่น ถั่วงอกคิน ไหร่พา หรืออื่นๆ อาจปูรงสศด้วยน้ำปลา ซอสพริก กะปิ หรือมะนาว เพื่อได้รับอิทธิพลการเคี่ยวน้ำซุปจากฝรั่งเศสและการกินอาหารเส้นจากจีน ปัจจุบันเพื่อกลายเป็นอาหารเช้าและอาหารกลางวันที่ยอดนิยมทั่วไปในหมู่คนไทยและนักท่องเที่ยวที่เข้าท่องเที่ยวในประเทศไทย เนื่องจากเป็นอาหารที่หากินได้ง่ายและมีขายอยู่ทั่วไป

5.1.4 อัตถลักษณ์ด้านภาษาและการแต่งกาย

การพูดภาษาเวียดนามในหมู่ชาวเวียดนาม เป็นการสร้างอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์เวียดนามในเมืองหัวใหญ่ที่ต้องการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ ภาษาเวียดนามเป็นที่คุ้นเคยรู้จักกันดีในชุมชนชาวลาวทั่วประเทศ เนื่องจากลาวและเวียดนามเป็นสองประเทศในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ที่มีความผูกพันใกล้ชิดกันมาตั้งแต่สมัยสู้รบทัศนปัจจุบันปลดปล่อยเอกราชจากเจ้าอาณาจักรตะวันตก จึงทำให้ประชาชนสองชาติรู้จักคุ้นเคยกับภาษาซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี และยังในยุคปัจจุบันลาวและเวียดนามให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันแทนทุกแขนงการ ซึ่งเป็นการเพิ่มบทบาทแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านธรรมทางภาษาต่อกันมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 13 การใช้ภาษาเวียดนามสื่อสาร ไม่หมายความว่าร้านเสริมสวยและร้านตัดผม

คนเวียดนามในเมืองหัวยทราย นอกรากจะใช้ภาษาเวียดเพื่อป้องกันความเป็นชาติผ่านป้ายโฆษณาร้านค้าของตนแล้ว ภาษาพูดยังถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวันกับครอบครัว เพื่อนสนิทมิตรสหายภายในบ้านเช่าหรือต่ามสถานที่สาธารณะเมื่อมาเข้าออกกัน การพูดเวียดนามไม่เพียงแต่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หากยังเป็นการแสดงถึงความเป็นคนเวียดนามที่ยังคงรักชาติบ้านเกิดเมื่องนอนซึ่งเป็นจุดกำเนิดของตน คนเวียดนามจะให้ความสำคัญกับคู่สันทนาญาที่พูดภาษาเวียดนามได้ดี เนื่องจากว่าการพูดคุยกายานั้นสามารถเข้าใจง่ายกว่าและสื่อสารได้สะดวกกว่า ในกลุ่มคนเวียดนามที่เพิ่งจะเข้ามาล้าวได้ไม่นาน ก็จะใช้ภาษาเวียดนามของตนของสื่อสารพูดคุยกับเพื่อนร่วมงานที่เป็นคนเวียดนามด้วยกัน

จากการสังเกตผู้วิจัยพบว่า คนเวียดนามในเมืองหัวยทรายเป็นกลุ่มคนที่พูดและออกเสียงภาษาลาวสื่อสารกับคนลาวได้ดีกว่ากลุ่มคนจีน เนื่องมาจากคนเวียดนามมีความผูกพันและใกล้ชิดกับคนท้องถิ่น มีการเรียนรู้จากเพื่อนบ้าน ทำงานร่วมกัน จากการเข้าไปชื้อข้าวของที่ร้านค้าของคนลาว นั่งพูดคุยสันทนากับคนลาวในเวลาว่าง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้คนเวียดนามเรียนรู้และเข้าใจสื่อสารได้เร็วขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับคนจีนที่เข้ามาทำธุรกิจและค้าขายในหัวยทราย

นอกจากคนเวียดนามในเมืองหัวยทรายจะใช้ภาษาเวียดนามของตนของพูดคุยกันภายในกลุ่มของตนแล้ว ภาษาเวียดนามยังถูกนำมาใช้โดยกลุ่มเจ้าหน้าที่พนักงานรัฐลาวเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับคนเวียดนาม เนื่องมาจากข้าราชการลาวจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะข้าราชการในระดับแกนนำได้ศึกษาจากสถาบันการศึกษาในประเทศเวียดนาม นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวกับการคิดต่อ กับต่างประเทศส่วนใหญ่จะได้ใช้ภาษาเวียดนามเป็นหลักในการสื่อสารพูดคุยกับคนเวียดนาม รวมทั้งนักธุรกิจและชาวเวียดนามทั่วไปที่เข้ามายังเมืองหัวยทราย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคนเวียดนามในเมืองหัวยทรายจะพูดคุยกายาตอนภาษาในกลุ่มเดียวกันบ่อยครั้งก็ตาม แต่กลุ่มคนเหล่านี้ก็ยังต้องเรียนรู้ภาษาท้องถิ่น เช่น สำเนียงลาว สำเนียงล้อ เป็นต้น เพื่อให้สามารถสื่อสารเข้าหากันได้ดังเจ้าหน้าที่รัฐลาวที่ล้วนลึกลงการใช้ภาษาเวียดนามสื่อสารพูดคุยเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับคนเวียดนาม

สำหรับการแต่งกายของคนเวียดนามถือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม และเป็นสิ่งที่ทั้งคนในและคนนอกสามารถสังเกตเห็นได้ ในสังคมเวียดนามสมัยก่อนการแต่งกายของผู้หญิงเวียดนามจะมีรายละเอียดที่แตกต่างไปจากผู้ชายอย่างมาก คือ ผู้หญิงจะนิยมสวมเสื้อชุดคาด สีขาว สีแดง หรือสีน้ำตาลแก่มีลายดอกและประดับด้วยเพชรพลอยบริเวณหน้าอก ผูกเชือกบริเวณหน้าอก เสื้อมีเต็็มชั้นในขาวเป็นสีขาว ซึ่งลักษณะของเสื้อจะยาวลงมาถึงกลางน่อง ใต้ขา แขนยาวรัดตัว จากกอกกลางผ่าข้างมาได้รักแร้และผ่าลงตรงหน้าอข้อเท้า ติดกระดุมเพียงแค่เอวต่อจากนั้นลงมาปล่อย牵挂ข้าง ส่วนการเกงจะนิยมนุ่งการเกงแพรขยายสีดำแบบการเกงจีน ใช้เป็นชุดทำงาน ค้าขาย ทำไร่ทำสวน ส่วนสีขาวนิยมสวมใส่ไปในงานรื่นเริงและงานพิธีต่างๆ ผู้หญิงเวียดนามทุกคนนิยม

หมวดเย็บสารนด้วยไม้ไผ่แบบศิรษะ หมวดบางใบมีพู่ห้อยบริเวณปีกหมวด บางหมวดมีลักษณะคล้ายงอน มีผ้ารัดกลาง หมวดจะถูกตอกแต่งอุย่างสวยงามด้วยกำมะหยี่และขนนก

ในการแต่งกายของผู้ชายคนนี้ ไม่สูงมากนัก กล่าวคือคนสูงอายุจะนิยมนุ่ง กางเกงขายาว เสื้อแขนยาวและคลุมลงมาใต้เข่ามีผ้าพันศีรษะห่อรอบ หมวดฝ่าซี่เป็นสัญลักษณ์ซึ่งจะขาดเสียไม่ได้และสวนอยู่เสมอในเวลาออกนอกบ้าน ส่วนคนเวียดนามวัยกลางนิยมสวมการเงก ชาตัน เดือเช็ต เดือบีดและเสื้อคอกลม อัตลักษณ์การแต่งกายของผู้ชายเวียดนามที่เห็นได้ชัดเจนและบ่งบอกถึงความเป็นเหวี่ยตคือการสวมหมวด โลตัสเขียว คนเวียดนามให้ความสำคัญกับศีรษะหรือหัวมาก โดยมีความเชื่อว่าความเจ็บป่วยอาจเกิดได้หากศีรษะได้รับความร้อนหรือเย็นเกินไป หมวดขอบป้ายเหล้มที่พบเจอนานเป็นเอกลักษณ์ของคนเวียดนามนั้น ในภาษาเวียดนามเรียกว่า “หนอน” นิยมกันมากในหมู่ผู้ใช้แรงงาน ส่วนหมวดจะโลตัสเขียวแบบทหารก็เป็นที่นิยมในหมู่ผู้ชาย เรียกว่า “หนู” แต่ในปัจจุบันชาวเวียดนามในเมืองทั่วทรายทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ก็ได้ปรับเปลี่ยนการแต่งกายไปตามรูปแบบสังคมเพื่อให้สมกับกลืนเข้ากับความทันสมัย

ภาพที่ 14 การแต่งกายชาวเวียดนามในปัจจุบัน

5.1.5 อัตลักษณ์ด้านประเพณีความเชื่อ

แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นสังคมนิยม โดยมีพระรัตนมิวนิสต์เป็นองค์กรทางการเมืองสูงสุด แต่เวียดนามนับเป็นประเทศหนึ่งในภาคสมุทรอินโดจีน

ที่มีขั้นบรรณเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมเก่าแก่ที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลา漫漫 และยังคงสืบทอดมาจนปัจจุบัน เวียดนามมีความสัมพันธ์กับจีนมาก่อนการปฏิวัติระบบการปกครอง จึงทำให้มีความเชื่อ ศิลปะ วิถีการดำรงชีวิต ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ที่ใกล้เคียงกับจีน ลักษณะเชื่อต่าง ๆ ของจีน ได้ เพราะขยายมาซึ่งเวียดนามด้วย ทั้งลักษณะเชื่อที่ให้ความสำคัญต่อการนับถือบรรพบุรุษ ลักษณะเดียว ที่สอนเรื่องความสมดุลของธรรมชาติ รวมไปถึงศาสนาพุทธนิกายมหายานที่สอนเรื่องกรรมดีและกรรมชั่ว แม้ว่ารัฐบาลคอมมิวนิสต์ของเวียดนามจะทำลายความเชื่อและศาสนาส่วนหนึ่งไปในช่วงปฏิวัติระบบการปกครอง แต่ปัจจุบันมีการผ่อนปรนมากขึ้น โดยอนุญาตให้มีนักบวชในศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ ได้อีกทั้งผลเมืองส่วนหนึ่งยังคงรักษาขนธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวเวียดนามในเมืองหัวหอยทรายมีความแตกต่างจากคนลาวอย่างเห็นได้ชัด เพราะพวกเขายังคงให้ความนับถือสรรค์หรือที่เรียกว่า "องเตรี่ (Ong Troi)" และเชื่อว่าทุกหนทุกแห่งมีเทพเจ้าสถิตอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเทพเจ้าดิน เทพเจ้าน้ำ หรือเทพเจ้าอื่นๆ ดังนี้ในบ้านของชาวเวียดนามจึงมีแท่นบูชาชาวเวียดนามนิยมน้ำดอกไม้ รูป เทียน และผลไม้มาสักการบูชาในวันที่ 1 และวันขึ้น 15 ค่ำ นอกจากนี้ คำสอนของเชื่อที่ยังคงอิทธิพลอยู่ในครอบครัวชาวเวียดนาม ทำให้ชาวเวียดนามให้ความสำคัญกับการ เช่น ไหว้บรรพบุรุษ

เทศกาลสำคัญที่สุดของชาวเวียดนามในเมืองหัวหอยทราย คือ "เต็ดเหวียนдан (Tet Nguyen Dan)" แปลว่า "เทศกาลแห่งรุ่งอรุณแรกของปี" นิยมเรียกันสั้น ๆ ว่า "เทศกาลเต็ด (Tet)" หรือปีใหม่ของชาวเวียดนามมีลักษณะเหมือนกับประเพณีตรุษจีนของชาวจีน

ในการเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีนตามประเพณีเดิมของชาวเวียดนามนั้น "น้ำม" แรงงานชาวเวียดนาม เล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า ถ้าอยู่เวียดนามวันปีใหม่เวียดนามจะปฏิบัติตามประเพณีคือ ตรุษจีนหรือเต็ดจะเริ่มในวันที่ 23 เดือน 12 ตามปฏิทินของเวียดนาม เนื่องจากวันก่อนเริ่มงานจะมีการไหว้เทพเจ้าแห่งเตาไฟ ตามความเชื่อที่ว่าเทพเจ้าเตานี้จะคอยสอดส่องดูแลความเป็นไปทุกอย่างภายในบ้าน หลังจากนั้นจะมีการทำความสะอาดบ้านเรือน ประดับตกแต่งสวยงามเพื่อต้อนรับเทศกาล พอดีวันที่ 30 เดือน 1 จะมีการไหว้บรรพบุรุษ เพื่อเชิญบรรพบุรุษกลับมาร่วมเฉลิมฉลอง ในเทศกาลตรุษจีน โดยญาติพี่น้องทุกคนที่อยู่ไกลบ้านจะต้องกลับมาเพื่อร่วมกันพร้อมหน้าพร้อมตาในวันปีใหม่ การไหว้บรรพบุรุษจะเริ่มขึ้นในช่วงบ่าย การไหว้ มีสองแบบคือ 1) ไหว้แบบไปเชิญ วิญญาณบรรพบุรุษที่สุสานโดยลูกหรือหลานชายจะต้องนำของไหว้ไปไหว้เชิญวิญญาณบรรพบุรุษที่สุสานหลุนพของบรรพบุรุษจากนั้นพูดเชิญวิญญาณกลับบ้าน ในระหว่างทางมีข้อห้ามว่าห้ามพูดจาเก็บไรเด็ดขาด พอดีบ้านก็เริ่มพิธีไหว้ต้อนรับบรรพบุรุษ และ 2) ไหว้แบบไม่ไปเชิญวิญญาณบรรพบุรุษที่สุสาน โดยจะไม่มีการนำของไหว้ไปไหว้ที่สุสาน แต่จะไหว้ที่เชิญวิญญาณที่บ้านพร้อม

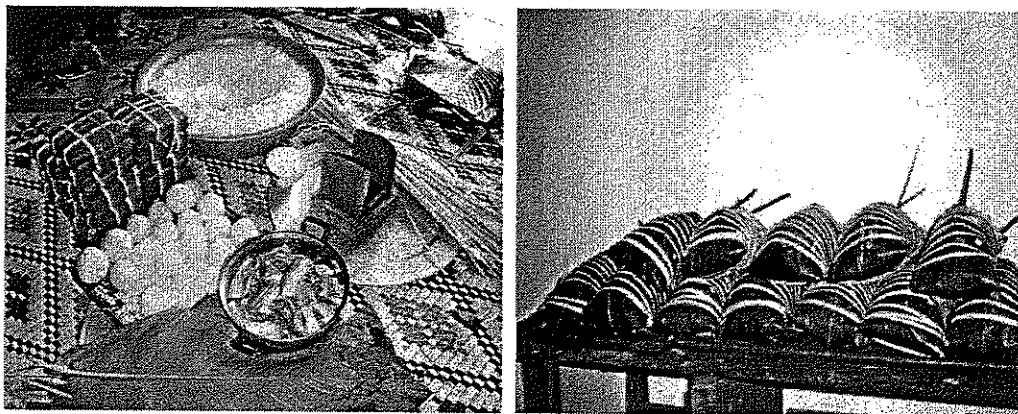
กับ “ไหว้ต้อนรับบรรพบุรุษ” หลังจาก “ไหว้ต้อนรับบรรพบุรุษกลับบ้าน”เสร็จ ลูกหลานทุกคนก็ร่วมกันเฉลิมฉลองรับประทานอาหารร่วมกันอย่างพร้อมหน้า

“น้ำ” บอกอีกว่า “น้ำ” ไม่ได้กลับไปเฉลิมฉลองเทศการเตี๊คที่เวียดนาม ก็จัดเทศการเดี้ยงฉลองกันตามประเพณีที่หัวย้ายรายแต่จะไม่มีขั้นตอนมากนัก สำหรับของไหว้ในวันเทศการเดี๊คจะมีของสำคัญที่ขาดไม่ได้เดียวก็คือข้าวต้มมัดหมี่อนกับที่เมืองเวียดนาม มีลักษณะเป็นห่อสีเหลืองห่อด้วยใบตอง ภายในจะมีข้าวเหนียว ถั่วเหลือง และเนื้อหมูซึ่งถือเป็นขนมประจำเทศการ ในงานจะเชิญญาติพี่น้องเพื่อนมิตรหลายแห่งเพื่อนบ้านมาร่วมกันเฉลิมฉลองรับประทานอาหารร่วมกัน แรกที่มาในงานจะอวยพรซึ่งกันและกันเพื่อเป็นศิริมงคลกับทุกคนในครอบครัว พอดีเช้าวันที่ 1 เดือน 1 ตามปฏิทินเวียดนาม ซึ่งถือเป็นวันปีใหม่จะมีการไหว้บรรพบุรุษในวันปีใหม่ครั้งใหญ่ ของไหว้จะมีมากหมายหลายอย่าง เพราะเชื่อว่าจะส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของครอบครัวตลอดปี

สิ่งที่ห้ามทำในวันเตี๊คนี้ คือ ห้ามกวาดบ้าน ถ้ากวาดก็ให้กวาดเข้า ห้ามพูดรื่องไม่ตี ห้ามทะลากัน ห้ามทวงหนี้และจ่ายหนี้ ห้ามยืมเงิน ห้ามไปเยี่ยมคนป่วย โดยปกติจะห้ามปฏิบัติสิ่งเหล่านี้ประมาณ 3 วัน เพราะถือว่าเป็นช่วงเทศกาลปีใหม่ซึ่งปีใหม่แสดงถึงสิ่งดี ๆ จะได้โชคดีอย่างไรก็ตามในเทศกาลปีใหม่เวียดนามนี้ น้ำมันยังบอกว่า เทศกาลเตี๊คเป็นประเพณีและความเชื่อที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ทุกวันนี้แม้เดิมจะมีความหมายต่อชาวเวียดนามแต่พุทธกรรมและวิธีปฏิบัติของผู้คนก็ได้เปลี่ยนไปมาก กลายเป็นวันที่ผู้คนจะอวดความมั่งมีกันไปแล้ว เพราะมีแต่การนำเงินมาจับจ่าย กิน และเที่ยวเตร่ เช่นนิคที่เรียกได้ว่าทำงานมาทั้งปีก็เพื่อการนี้โดยเฉพาะ

นอกจากเทศกาลเตี๊คแล้ว ธรรมเนียมบูชาบรรพบุรุษยังมีอิทธิพลต่อประเพณีความเป็นอยู่และชีวิตประจำวันของคนเวียดนามในเมืองหัวย้ายรายโดยทั่วไป เพราะความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีความเชื่อมโยงคลาดซึ่งเป็นคุณสมบัติเหนือกว่าสัตว์ที่มีแค่ชีวิตและความรู้สึกและพิชัยที่มีแต่ชีวิต นำไปสู่ความเข้าใจว่าคนตายยังคงอยู่และติดต่อกับคนเป็นได้ ผู้สืบสายโลหิตจะช่วยให้ผู้ตายพ้นหัวงุกซึ่งบรรพบุรุษจะคุ้มครองชีวิตของผู้สืบตระกูลให้อยู่เย็นเป็นสุข ดังนั้นในบ้านของชาวเวียดนามจึงมีห้องบูชาบรรพบุรุษอยู่ที่ห้องใหญ่ เป็นสัญลักษณ์ความมั่นคงของครอบครัว เป็นที่ชุมนุมสำหรับการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่เกี่ยวกับครอบครัวและประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน ต่อหน้าทึ่งบูชาตามธรรมเนียมบูชาบรรพบุรุษและกตัญญูต่อบิความราศ่าผู้สืบตระกูลหรือบุตรจะพยายามปฏิบัติคนเป็นคนดีไม่ให้เสื่อมเสียแก่ตระกูลซึ่งถือว่าเป็นการลบหลู่บรรพบุรุษ อันจะยังผลเสียให้แก่ตนเอง ปรนนิบัติให้บิดามารดาได้รับความสุขความพอใจเพื่อความเจริญแก่ตน ธรรมเนียมนี้เป็นหลักการดำเนินชีวิตของคนเวียดนามไม่เกี่ยวกับศรัทธาทางศาสนาแต่อย่างใด

ชาวเวียดนามบางคนกล่าวว่า การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของตนทำได้ เพียงแต่ในระดับใดหนึ่งและในระดับที่แตกต่างกันไป โดยเหตุผลบางประการ ครือ ประการแรก การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมเวียดนามเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากความกดดันทางสภาวะทางการเมือง ทรงราม ประการที่สอง วัฒนธรรมชาวเวียดนามถูกผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามกาลเวลาและตามระยะทางที่ชาวเวียดนามอพยพเคลื่อนย้ายไปยังถิ่นฐานใหม่ นอกจากนี้ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามานั้นยังคงอาศัยอยู่ที่อื่นมาก่อนทำให้วัฒนธรรมถูกผสมผสานไปข้างแล้ว แต่ ก็ไม่ได้เป็นการสูญหายไปอย่างถาวรเชิง และก็เป็นเรื่องปกติสำหรับชนชาติใดชนชาตินั่งที่อยู่ห่างไกลจากประเทศแม่ วัฒนธรรมของชนกลุ่มนั้นย้อมจะเจือจางและถูกปรับเปลี่ยนไป

ภาพที่ 15 ข้าวต้มในวันเทศกาลเต็ด (เจนจิรา เบญจพงศ์, 2555)

สิ่งที่ถือปฏิบัติในสังคมเวียดนามตลอดมา คือ พ่อแม่จะสั่งสอนลูกหลานให้เคารพบรรพบุรุษ ผู้อาวุโส ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ครูนาอาจารย์ บุตรดื้องดูแลรับผิดชอบต่อพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ยามชราและเจ็บไข้ได้ป่วย บุตรดื้องรักหน้าที่ความรับผิดชอบในครอบครัว พี่น้องต้องเคารพซึ่งกันและกันและพี่น้องหน้าที่ดูแลสั่งสอนน้องให้มีระเบียบวินัย นอกจากนี้ ยังสั่งสอนให้ลูกหลานรักภักดิ่งพื้นเพและที่มาของบรรกุลของตนเองว่ามาจากที่ใด ปู่ย่าตายายมีความเป็นมาอย่างไร และลูกหลานยังมีหน้าที่สืบทอดสกุลให้คงอยู่สืบไป ความเคารพในพ่อแม่ปู่ย่าตายาย บรรพบุรุษนี้ยังแสดงถึงความเคารพ การประกอบพิธีกรรม การเอาใจใส่ดูแลสุสานบ้านพ่อแม่ปู่ย่าตายายเสียชีวิตไปแล้ว การสั่งสอนอบรมลูกๆ อย่างเป็นทางการในบางครอบครัวจะเห็นได้ชัด เช่น ในโอกาสปีใหม่หรือเต็ด ซึ่งชาวเวียดนามในบางครอบครัวยังคงปฏิบัติอยู่แต่บางครอบครัวก็ไม่ถือปฏิบัติแล้ว แต่โดยทั่วไปการสั่งสอนให้เคารพบิดามารดา ผู้อาวุโสและบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วยังคงมีอยู่ตราบปัจจุบัน

ส่วนพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายนั้นพบว่า เมื่อมีคนเวียดนามตายญาติของผู้ตายก็จะแจ้งให้ญาติพี่น้องคนรักที่อยู่ใกล้เคียงและองค์การปกครองบ้านที่อาศัยอยู่ เพื่อบอกกล่าวให้

รับทราบ การปฏิบัติในพิธีศพนั้นจะสมพسانระหว่างประเทศลาวและประเทศเวียดนาม ในบรรยาย่างงานศพพบว่า ชาวเวียดนามนิยมจัดงานแบบคนลาวโดยแยกที่มาการละศพจะร่วมรับประทานอาหาร ในตอนกลางวันเข้ากับอาหารตามเดิม เช่น ข้าวต้มไก่ ผัดหมี่ ขنمจีน นอกจากนี้ก็มีอาหารลาวปะปนกันด้วย เช่น ส้มตำ กานแฟ โอลัตติน ไว้คอยรับแยกผู้มาร่วมงานถ้วนในช่วงกลางคืนอาหารที่นำมาเสิร์ฟพบว่า มีเมล็ดแตงโม ข้าวเกรียบและข้าวต้ม การแต่งกายของผู้มาร่วมงานศพพบว่าเป็นสีดำ จากการสอบถามเจ้าภาพพบว่าการแต่งกายสีดำของแยกที่มาในงานศพนั้นก็เพื่อให้เกียรติแก่ผู้ตาย ในวันเดือนশูปไปเพามកเริ่มพิธีในเวลา 13:00 นาฬิกา โดยใช้รถรับจ้างที่จัดการหมุดทุกอย่างทึ่งหมุดภายนอกในงาน สำหรับการแต่งกายของญาติผู้ตายนั้นยังปฏิบัติแบบเวียดนามอยู่คือ ยังสวมชุดขาว ระหว่างทางที่แห่ศพนั้นมีการใช้สัญญาณกลองเป็นระยะ ๆ และมีคนโปรดกรายการเงินกระชายทองเป็นระยะเช่นเดียวกัน

เมื่อแห่งคพ ไปถึงป่าช้าที่จะเพาศพ จะมีผู้นำเข็นกล่าวประวัติของผู้ตาย มีตัวแทนญาติของผู้ตายกล่าวขอคุณแยกที่มาร่วมงานตามลำดับ การกล่าวนี้จะกล่าวเป็นภาษาเวียดนาม และจะแปลเป็นภาษาลาวด้วยทุกครั้ง จากการสอบถามพบว่า เนื่องจากมีชาวลาวที่เคยรู้จักสนิทสนม กับผู้ตาย ได้มาร่วมไว้อลัยด้วย ซึ่งชาวลาวไม่เข้าใจภาษาเวียดนาม หลังจากเสร็จจากการกล่าวแล้ว จึงเป็นการยืนไว้อลัยให้กับผู้ตายก่อนนำศพไปเผา การเพาศพมีการ ประยกระดายเงินกระดาษทอง ไปด้วย เมื่อเวลาพำเพาเป็นที่เรียบร้อยแยกที่เข้าร่วมก็จะทยอยกลับบ้านยังบ้านของผู้ตาย เพื่อมารอด้น้ำมนต์ แล้วถือว่าเป็นอันเสร็จสิ้น

จากที่ได้นำเสนออัตลักษณ์ของชาวเวียดนามในเมืองหัวยทรารายข้างต้นนี้ ทำให้เราเห็นว่า แรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามได้มีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์บางประการ เพื่อให้สอดคล้องกับรูปทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของพื้นที่ใหม่ อันเป็นการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่แต่ละกลุ่มอาชีพเผชิญ

5.2 ชีวิตประจำวันของชาวเวียดนามในเมืองหัวยทรัย : ปฏิบัติการของเรื่องเล่า

เนื้อหาที่จะกล่าวในหัวข้อนี้เป็นการนำเสนอชีวิตประจำวันของชาวเวียดนามในเมืองหัวใหญ่ผ่านการแสดงพฤติกรรม ท่าที ความรู้สึกนึกคิด และการนิยามความหมายตัวตนผ่านอัตลักษณ์ภายในกลุ่มและการถูกนิยามความหมายจากกลุ่มคนอื่นด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ในกลุ่มประชากรศึกษา ผู้ศึกษาเลือกศึกษาชาวเวียดนามทุกภาคท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มพ่อค้าเรือขาย กลุ่มช่างไม้ กลุ่มก่อสร้าง โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม อายุ อาชีพ และประสบการณ์ในการทำงานเพื่อหลักเดิมของการมองกลุ่มประชากรแบบเหมารวม โดยกลุ่มกรณีศึกษาจะมีอายุตั้งแต่ 18-45 ปี ซึ่งผู้ศึกษาทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่มและการสังเกต

5.2.1 กลุ่มพ่อค้าเร่งขาย

จากการศึกษาพบว่า ชาวเวียดนามในเมืองหัวยี่ราษฎร์อย่างด้วยประเพณี วัฒนธรรมสืบทอดตามบรรพบุรุษ เช่น การเคารพนับถือผู้อ้วน ใส่การพูดภาษาเวียดนาม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามระบบเครือญาติ ความเป็นคนเวียดนามด้วยกัน การทำกิจกรรมร่วมกัน ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวได้ส่งผลต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ค่อนข้างเข้มข้น การรวมกลุ่มของคนเวียดนามส่วนใหญ่มาจากการทำงานด้วยกันบ้าง มาจากความใกล้ชิดคุ้นเคยบ้างและมาจากเครือญาติเดียวกันบ้าง ซึ่งทั้งหมดเหล่านี้ได้กลายมาเป็นแบบแผนปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวเวียดนามในต่างแดนเหมือนเช่นกุ่มที่ทำอาชีพเร่งขายหรือที่เรียกว่า “กลุ่มพ่อค้าเร่”

“กลุ่มพ่อค้าเร่” ในเมืองหัวยี่ราษ จะเข้าบ้านเช่าหลังหนึ่งในชุมชนป้าอ้อมใกล้กับตลาดจีนอยู่ด้วยกัน บ้านเช่าแห่งนี้เป็นศูนย์รวมทั้งที่อยู่อาศัย และเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์ของญาติพี่น้อง และกลุ่มคนเวียดนามที่ทำอาชีพเร่งขาย โดยภายในบ้านเช่านี้จะถูกใช้เป็นแหล่งรวมสินค้าที่นำเข้ามาจากประเทศเวียดนาม สินค้าที่นำเข้ามานั้น จะส่งมาทางรถโดยสารประจำทางจากตัวเมืองใหญ่ของลาว เช่น หลวงพระบาง เวียงจันทน์ โดยผ่านเครือข่ายพ่อค้าเวียดนาม สินค้าที่นำมาเร่งขายมีหลากหลายประเภทด้วยกัน ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องใช้ในครัวและเครื่องตกแต่งภายในบ้าน เป็นต้น

ในแต่ละวันที่บ้านเช่าหลังนี้จะมีชาวเวียดนามที่ทำอาชีพเร่งขายมาร่วมตัวกันตั้งแต่เช้าตรู่เพื่อจัดเตรียมสินค้าใส่ร่มอtotor ไซค์น้ำออกไปเร่งขายตามหมู่บ้านต่าง ๆ ภายในเมืองหัวยี่ราษหรือในต่างเมืองที่มีถนนไปถึง ชาวเวียดนามกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของเมืองหัวยี่ราษและแวงบ่อเก้าไม่น้อย เพราะสินค้าที่พวกเขานำมาออกจากรถลงไปขายตามท้องที่ต่าง ๆ แล้ว จะเห็นได้ว่ามีมูลค่าไม่น้อย อีกทั้งกลุ่มพ่อค้าเร่จัดเป็นกลุ่มแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามกลุ่มใหญ่ จนอาจจะถือว่าเป็นตัวแทนของชาวเวียดนามทั้งหมดที่เข้ามายังเมืองหัวยี่ราษก็ว่าได้

ทั้งนี้ก่อนการศึกษา ผู้ศึกษามีคำถามอยู่ในใจว่า เพราะเหตุใดพวกเขามาเลือกที่จะ “เร่งขาย” สินค้า แทนการวางแผนสินค้าขายแบบแผนขายหรือร้านค้าทั่วไป กรณีพอดีพูดคุยและฟังคำอธิบายจากพวกเขาก็ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจว่า การวางแผนสินค้าขายนั้นเป็นเรื่องใหญ่มากสำหรับคนเวียดนามผู้มีต้นทุนน้อย เนื่องจากว่าต้องเสียค่าธรรมเนียมด้านกฎหมายของลาว อาทิ ทุนจดทะเบียน อากรรายได้ เป็นต้น อีกทั้งการขายในลักษณะวางสินค้าขายแบบทั่วไปยังเป็นการหวงห้ามมิให้ชาวต่างชาติกระทำการเป็นรายย่อยอย่างคนกลางท้องถิ่นมากัน เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงเป็นเหตุทำให้กลุ่มพ่อค้าเร่งขายชาวเวียดนามพยายามหาช่องทางการทำมาหากินด้วยการนำสินค้าออกไปจำหน่ายขายให้กับประชาชน

ทัวไปโดยไม่ต้องถูกกดดันจากเจ้าหน้าที่รัฐ อันเป็นการต่อรองในอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อให้พวกเขารู้สึกดีนั่นเอง

ภาพที่ 16 ชาวเวียดนามทำอาชีพเร่ขายในเมืองหัวหิวราย

สำหรับการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของกลุ่มพ่อค้าเร่ขายชาวเวียดนามที่อยู่บ้านเช่าแห่งนี้ กิจกรรมหลักในแต่ละวันของพวกเขามีดังนี้ ในทุก ๆ เช้าเมื่อพวกเขากัดเตรียมข้าวของเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ส่วนใหญ่จะตั้งโต๊ะนั่งคืนน้ำชากาแฟและของว่างเป็นอาหารเช้าร่วมกัน ชาที่ชาวเวียดนามคุ้มกันนี้จะมีตั้งแต่เศษชาติทัวไปจนถึงเข้มข้นซึ่งก็ขึ้นอยู่ว่าครองการรัฐชาติแบบไหน จากการสอนถ่านชาเวียดนามเกี่ยวกับการคืนน้ำชาบันพบว่า การคืนน้ำชาเป็นประเพณีของชาวเวียดนามมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งภายในบ้านเรือนของชาวเวียดนามจะมีน้ำชาไว้คอยบริการเมื่อมีแขกมาเยือน นอกเหนือน้ำชาแล้วมีความเชื่อว่า คืนน้ำชาแล้วจะทำให้สดชื่น ไม่ร้อนและช่วยให้ระบบขับถ่ายทำงานปกติอีกด้วย การนั่งคืนน้ำชาด้วยกันในตอนเช้าของกลุ่มพ่อค้าเร่ขาย ยังเป็นการเปิดโอกาสสร้างพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน โดยพวกเขากล่าวว่าเป็นการเดินเรื่องราวเกี่ยวกับการทำมาหากิน การแบ่งเขตเส้นทางเอาสินค้าไปขาย และการวางแผนต่อการดำเนินกิจการมาสนับสนุนต่อกัน เป็นต้น

นอกจากการคืนน้ำชาซึ่งเป็นเอกลักษณ์ร่วมของกลุ่มแล้ว ยังพบว่า กลุ่มพ่อค้าเร่ขายชาวเวียดนามนิยมนำอาเรื่องราวด้วยสารภัยในประเทศของตนของมาพูดคุยเล่าสู่กันฟัง เช่น การดูทีวีเวียดนาม อ่านหนังสือเวียดนาม รวมทั้งฟังเพลงเวียดนามผ่านสื่อภาษาเวียดนามเป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการนำอาวัฒนธรรมมาตฐานมายังสู่การสร้างใหม่ในต่างแดนแต่ยังเป็นการหวานกลับไปยังรากเหง้าเดิมทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเป็นรุ่นๆ อัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มพ่อค้าเร่ขายที่พับเห็นอีกอย่างหนึ่งก็คือ การแสดงออกผ่านการแสดงแต่งกายก่อนออกไปเร่ขาย โดยเฉพาะผู้ชายเวียดนามที่ทำอาชีพเร่ขาย ส่วนหนึ่งสามารถสังเกตได้ว่าเขาเป็นครมจากที่ไหนจากการส่วนหมวกกะโอลีสีเขียวและส่วนรองเท้าแตะ (ชั้นดาน) สีขาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์เฉพาะ

เนื่องจากว่าหมวดดังกล่าวเป็นที่มาของการเลียนแบบความชื่นชอบทหาร เพราะเชื่อว่าทหารคือผู้ที่เก่งด้านสามารถถูชาติด้วยการสู้รบ เสียสละชีวิตเลือดเนื้อ หมายเหตุเรื่องการและมันสมอง ดังนั้นผู้ชายเวียดนามจึงภาคภูมิใจในคุณค่าสัญลักษณ์นี้มากที่เดียว

เพื่อให้เห็นภาพของปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามที่เป็นกลุ่มพ่อค้าเร่ขายเงิน ผู้ศึกษาจะขออนุญาตเรื่องเด่าของพวกราษฎร์ทางการสัมภาษณ์เชิงลึกมานำเสนอ จำนวน 3 กรณีดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 : ชีวิตของ “จีง”

สำหรับกรณีศึกษาพ่อค้าเร่ที่พากอาศัยในบ้านเช่าคนแรกชื่อ “จีง” โดยผู้ศึกษาใช้บทบาทความคุ้นเคยเข้าไปพูดคุยสนทนากับสัมภาษณ์ถึงเรื่องราวของการเป็นพ่อค้าเร่ และการใช้ชีวิตทางสังคมในลาว

“จีง” อายุ 42 ปี มาจากเมืองกว่างจิทางภาคกลางประเทศไทยเวียดนามและเข้ามายังเมืองหัวหราช่วงปี ค.ศ. 2006 ทำอาชีพเร่ขายมานานเกือบ 4 ปีนับว่าเป็นผู้มีประสบการณ์สูงในกลุ่มพ่อค้าเร่ขาย สำหรับ “จีง” แล้วการทำอาชีพเร่ขายถึงแม้ว่าจะไม่ใช่สิ่งที่เขาชอบแต่เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจบีบบังคับ ทำให้ให้ตัดสินใจลงทุนอาชีพเดิมที่เป็นเพียงแค่กรรมกรก่อสร้างซึ่งเขาคิดว่าไม่สามารถสร้างหลักประกันให้กับชีวิตได้อย่างมั่นคง เนื่องมาจากค่าตอบแทนไม่เพียงพอและสุขภาพไม่แข็งแรงพอที่จะสู้ต่อ “จีง” ได้เล่าถึงภูมิหลังทางชีวิตว่า

“การทำมาค้าขายของคนเวียดนามมีหลายแบบ ก่อนจะทำอาชีพเร่ขาย ข้ออย (ผู้) เคยทำงานหลายอย่างมาก่อน เป็นกรรมกรก่อสร้าง เก็บชื้อของเก่าและเหล็กเศษขาย เมื่อก่อนตอนเข้ามายังลาวใหม่ ๆ ทำอาชีพก่อสร้างเป็นกรรมกรกับญาติพี่น้องคนเวียดนามด้วยกัน เช่นเดียวก่อสร้างคนเตบ (ทำงานก่อสร้างนานสมควร) ก็อภิมหาเก็บชื้อเหล็กเศษขาย ตอนนั้นจีรอดีบ (ใช้จักรยานปั่น) ไปตามหมู่บ้านประชาชนไปไก่สด (ถึง) บ้านด่าน บ้านปุ่ง น้ำเกิง น้ำยอน พอสะสม เหล็กเศษได้หลาย (มาก) ก็จ้างรถไถนาของคนชาวนาเอ้าไปขายให้กับกลุ่มผู้รับซื้อรายใหญ่ ในช่วงนั้นาเชีพเก็บชื้อเหล็กเศษยังบ่อมีคน (ไม่ค่อยมีคน) สนใจทำจีงพอนมีรายได้อยู่ การเก็บชื้อเหล็กเศษตามหมู่บ้านใช้เงินทึน (ทุน) บ่อบ้าย (ไม่มาก) ราคาเหล็กกิโลกรัมละ 250 กີບ (เท่ากับ 1 บาท) ต่อมานะเห็นว่าเหล็กเศษบ่อมี (ไม่ค่อยมี) จึงเปลี่ยนอาชีพมาเร่ขายโดยเอาสินค้า ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ มาจากคนเวียดนามที่เวียงจันทน์” (จีง อาชีพพ่อค้าเร่ขาย, 2554 : สัมภาษณ์)

คำกล่าวของ “จีง” ได้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงซ่องทางทำมาหากินของเขาระบบที่ขาดความมั่นคงจึงพยายามดิ้นรนแสวงหาช่องทางอื่น เพื่อให้มีพื้นที่ทางสังคม ดังนั้นการสะสมทุนของ “จีง” จึงขึ้นกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงภายในประเทศไป

เศรษฐกิจสังคมในช่วงเวลาใดหนึ่ง จนทำให้ตัวตนของเข้าที่เป็นสมมือนหน่วยย่อยหนึ่งของสังคม ต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย นอกจากนี้ในความคิดของเขายังสะท้อนออกมายังการเปลี่ยนผ่านจาก ตำแหน่งแห่งที่ในสังคม ดังเช่นเขาเล่าไว้

“ช่วงแรกก่อนการเริ่มเรื่อยจะย่าง (เดินเท้า) พร้อมด้วยเป้าที่บรรจุสินค้า เครื่องใช้ไปยังแห่งซุ้มชนหมู่บ้านต่าง ๆ ไปท่ารถขนส่งบ้าง ท่าเรือบ้าง โรงแรมหรือสถานที่สาธารณะทั่วไปที่มีผู้คนมากมาย ส่วนการขายก็จะย่าง (เดิน) เข้าไปหาลูกค้าด้วยการเสนอราคา เอาสินค้าให้เขามีก่อน (ให้คุณค้าก่อน) การย่าง (เดินเท้า) ไปที่โน้นที่นั่นทำให้เสียเวลามาก ต่อมาใช้รถถีบ (จักรยาน) แทนการเดินก็เห็นว่าสะดวกขึ้นแต่ก็ยังอุดหนะ แต่ในปัจจุบันคนทำอาชีพเร่ขายหันมาใช้รถจักร (มอเตอร์ไซค์) กันหมดแล้ว เพราะว่าเราสามารถไปไกลได้ และต่างเครื่องใช้ได้มากกว่าจักรยาน” (จึง อารชพ่อค้าเร่ขาย, 2554 : สัมภาษณ์)

จากการพูดคุยสันทนากัน “จึง” ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจการทำหากินของชาวเวียดนามในหลากหลายมิติมากยิ่งขึ้น ซึ่งการที่คนเราจะปรับเปลี่ยนวิธีการจากรูปแบบหนึ่งไปยังแบบอื่นนั้นไม่ใช่ว่าจะ จะทำได้ทันที หากแต่จะต้องได้ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ภายในตัวเอง ที่เหมาะสมจึงสามารถทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นได้ ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกสำหรับตัวตนของ “จึง” ที่ต้องการแสวงหาพื้นที่ใหม่ในการดำรงชีพ นอกจากนี้ “จึง” ยังได้แสดงความรู้สึกต่ออัตลักษณ์ที่บ่งบอกตัวตนของคนเวียดนาม โดยเฉพาะการสร้างความหมายทางสังคมในกลุ่มอาชีพพ่อค้าเร่ ซึ่งเขาอธิบายว่า

“ขอย (ผม) เอง ในแต่ละวันจะคุ้มครวีดาน พิงเพลงเวียดนาม.....ติดตามสาระข่าวสารผ่านทางช่องโทรภาพของเวียดนามเป็นประจำ มันเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับพวกราที่อาศัยอยู่ในต่างแดนที่ห่างไกลบ้านเกิด ห่างไกลประเทศและญาติรู้ข่าวทางโน้มเนื้อนักว่าเป็นอย่างไรบ้าง มีการพัฒนาอย่างไร ได้ดูข่าวเห็นเข้าพูดภาษาเวียดนามเราก็ได้ใจ เมื่อกันว่าเรายังที่บ้านอยู่เมืองเวียดนาม มันคือสำหรับพวกราที่จะได้รับทราบถึงการเคลื่อนไหวของสังคมและเศรษฐกิจในบ้านเมืองตนเอง และการฟังภาษาเวียดนามก็ไม่ให้หลงลืมไป มากยุ่งท่านนี้พูดแต่ภาษาลาวอยู่ตลอดก็ไม่คือยากใช้ภาษาตันเองไปด้วย” (จึง อารชพ่อค้าเร่ขาย, 2554 : สัมภาษณ์)

แนวความคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า อัตลักษณ์ด้านภาษาเวียดนามถูกนำมาใช้พูดคุยสันทนาประจําวันภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นแบบแผนวิธีคิดของคนเวียดนามทั่วไปที่ต้องการชี้แจงรักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมเอาไว้ การพูดคุยกับภาษาเวียดนามในกลุ่มยังทำให้คู่สันทนาได้แสดงบทบาท

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนชาติพันธุ์เดียวกัน น่าจะแหล่งกำเนิดเดียวกัน จึงดูว่ามีความใกล้ชิดกัน และเป็นพวคเดียวกันมากยิ่งขึ้น

การพูดคุยกับ “จีง” ยังดำเนินต่อ และเมื่อผู้ศึกษาได้สอบถามเกี่ยวกับความคิดของ เขาในการมองคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นว่าเป็นอย่างไร ก็พบว่าในแต่ละวันนั้น “จีง” มีความสัมพันธ์กับ คนหลวงหลายกลุ่มทั้งคนจีน คนลาว ชนเผ่าและคนເຜົ່ານັກໃນชุมชน ซึ่งล้วนแต่เป็นกลุ่มที่เขา จะต้องสร้างสัมพันธ์ด้วย เพราะในความสัมพันธ์กับคนเหล่านี้เขาให้ความสนใจไปที่ประเด็นความ มั่นคงในชีวิตประจำวันมากกว่า โดยเขามองว่าการคงหาสามาคองกับคนทุกกลุ่มจะนำมาซึ่ง ผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น กับคนจีนที่จะเป็นเรื่องการค้าขาย กับคนເຜົ່ານັກແກ່ก็จะเป็นเรื่องของการ พึ่งพาอาศัย เป็นต้น โดยเขาให้เหตุผลว่าเพื่อนบ้านคือญาติพี่น้อง สามารถช่วยเหลือกันได้ เมื่อเกิด ความใกล้ชิดสนิทสนมกับเพื่อนบ้านก็เท่ากับมีหลักความมั่นคงทางที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งใน ความคิดเช่นนี้หากมองในอีกมุมหนึ่งจะเห็นว่า “จีง” มีความพยายามต่อรองกับคนในพื้นที่ที่เขาพำ พำช้อยยู่ ดังที่เขากล่าวว่า

“ข้อรู้จักกับคนหลวงหลายคนในชุมชนที่ข้อพักอยู่ ทั้งผู้ເຜົ່າງແກ່ คนหนุ่ม ถ้าพน เจอ กัน ก็จะทักทายกับคนหลวงก็พูดคิดกับข้อบ เพื่อนบ้านอยู่ติดกันก็รู้จักกันดีพວກเรามาอยู่ใกล้กัน ต้องหักกัน ตอนเย็นหรือเวลาว่างเมื่อกลับมาจากการขายของ ก็จะเข้าไปนั่งเล่นพูดคุยกับเค้า ตอนจะ ออกไปขายของยามได้ ก็จะฝากให้เค้าช่วยดูบ้านให้ พວກเร้าຂັກແພງกันและมีความผูกพันกันเหมือน ญาติถ้าเค้าจ้างงาน ก็จะมาชักชวนไปร่วมอยู่เสมอ ถ้าข้อจัดงานขอยกมีกชักชวนเค้ามาร่วมด้วย เหมือนกับคนหลวงเวียดนามอยู่ด้วยกันได้” (จีง อาชีพพ่อค้าเร่ขาย, 2554 : สัมภาษณ์)

คำกล่าวของเขานั้น สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านคนหลวง ในแง่ของการพึ่งพาถือว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสัมภาระ ไม่ว่าจะเป็นคนເຜົ່ານັກແກ່และคนหลวงทั่วไปที่อาศัย อยู่ร่วมกันในชุมชนเดียวกัน วิธีคิดของเขานั้นไม่เพียงแต่เป็นความพยายามเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ ให้เข้ากับคนบ้านใกล้เรือนเคียง ได้อ่าย่างแน่นแฟ้น แต่ยังเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมในการเป็น คนริเริ่มสร้างมิตรกับคนรอบข้างเพราสิ่งที่เขาทำไปนั้นมีนัยสำคัญที่ช่อนอยู่สำนึกข้างในซึ่งยากที่ จะตีความและพรรณนาออกมайдี

นอกจากนี้ผู้ศึกษาซึ่งได้สอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับคนจีนในฐานะเพื่อน บ้าน จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับคนพบว่า แม้ว่าจะทำอาชีพค้าขายเหมือนกันและอาศัยอยู่ติดกัน ความผูกพันที่มีต่อกันก็เป็นแค่เพียงเพื่อนบ้าน ไม่ได้ลึกซึ้งเหมือนกันกับที่ชาวเวียดนามมีต่อกันกลุ่ม คนท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า

“ข้อยกับเพื่อนบ้านคนเจนบ่ค่อยสนใจกัน พวกรเขามีความแตกต่างกัน เขาพูดภาษา เขายังบรูรื่อง ข้อยก็พูดภาษาเวียดนามเขาที่ฟังบ่รื่อง จักไฝ่พูดให้ไฟฟังกะบูรีรื่องเลย ถึงแม้ว่าจะอยู่ ติดกันก็ตาม พวกรเราต่างคนต่างอยู่ เขายกทำเรื่องของเขายู่ในที่ในบ้านของเข้า ส่วนข้อยกทำเรื่อง ของข้อยไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกัน นาน ๆ จะพูดคุยกันถ้ามีงานก็คุย แต่ถ้าไม่มีก็อยู่ไฟอยู่มัน” (จึง อารีพ พ่อค้าเร่ขาย, 2554 : สัมภาษณ์)

คำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า “จึง” มองเพื่อนบ้านชาวจีนที่ทำอาชีพลักษณะ และพักอาศัยอยู่ติดกันแบบแยกเบยะ โดยเฉพาะภายนอกและความแตกต่างไม่ว่าวิถีการดำเนินชีวิต และวิธีคิด การแยกเบยะเช่นนี้เป็นเพราะว่าสถานการณ์สังคมในปัจจุบันเกิดการแข่งขันกันมากขึ้น เช่น กรณีการเข้าบ้านย่านธุรกิจการค้าและชุมชนบ้านป่าอ้อยเมืองหัวทยาราษน์พบว่า กลุ่มชาวจีนมี โอกาสต่อรองได้มากกว่า เนื่องจากว่าชาวจีนส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำการค้าขายภายในชุมชนป่าอ้อย มีปัจจัยทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีกว่า ซึ่งสามารถขยายอิทธิพลและยกระดับค่าเช่าสูงจึงกลายเป็น ประเด็นปัญหาของผู้มีศักดิ์ทุนน้อยอย่างแรงงานชาวเวียดนามที่ต้องการเข้ามาค้าขายเช่นกัน ด้วยเหตุ นี้ ชาวจีนจึงอยู่ในฐานะเป็น “ญี่ปุ่น” มากกว่า “เพื่อนบ้าน” ดังเช่นคนลาวท่องถิน

กรณีศึกษาที่ 2 : ชีวิตของ “ตี”

ในอีกกรณีพูดคุยและสัมภาษณ์ชาวเวียดนามที่ทำอาชีพเร่ขายอีกคนคือ “ตี” อายุ 29 ปี สถานภาพยังไม่ได้แต่งงานทำอาชีพเร่ขายมาได้ 2 ปีและพึ่งเข้ามายังสังคมเมืองหัวทยาราษ เมื่อ ไม่นาน ถ้าดูจากรูปถ่ายภายนอกของ “ตี” คุณเห็นคนเวียดนามอยู่มาก เนื่องมาจากลักษณะการ แต่งกายและสำเนียงภาษาของเขางบงบอกตัวตนที่แท้จริง “ตี” มีสำนึกร่วมเกี่ยวกับตัวตนคนเวียดนาม อย่างสูงและมีติดกันกลุ่ม ได้อ่ายาเงนี่ยวนน เป็นเพระความรู้สึกร่วมภายในกลุ่มนี้เองทำให้เข้า สามารถเขื่อมโยงความสัมพันธ์เข้ากับกลุ่มนี้ ๆ ในสังคมเวียดนามได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ใน แนวความคิดของ “ตี” ที่ได้จากการสนทนากลุ่มนี้คือ เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชา วีดนามด้วยกันแล้ว ถึงแรกที่เขาคิดถึงคือการพูดภาษาเวียดนามและการคินอาหารเวียดนามใน ชีวิตประจำวันกับเพื่อนที่ทำอาชีพเดียวกัน ในความหมายของเขาว่าใช้ภาษาเวียดนามพูดคุยกับ เพื่อนญาติพี่น้องและคนเวียดนามนั้นไม่ใช่เฉพาะแค่การพูดคุยกายในพื้นที่บ้านเช่าเท่านั้นแต่รวมไป ถึงพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะทั่วไป

ในการแสดงตัวตนออกสู่สังคมภายนอกจะต้องมีทักษะที่อนุญาติให้สามารถใช้ภาษาเวียดนามพูดคุย สื่อสารภายในกลุ่มและเป็นความพယายของคนเวียดนามที่ต้องการนำเสนอให้คนอื่นรู้ว่าเราเป็น ไกรมาจากไหน เราควรทำอย่างไรเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งในแนวความคิดเช่นนี้เป็นวิธีสร้าง ความหมายต่อสัญลักษณ์ภาษาในกลุ่มตัวเองแม้ว่าคนอื่นที่มาสัมพันธ์จะเข้าใจหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นการ รวมกลุ่มของ “ตี” จึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสถานการณ์ที่เขากำลังเผชิญ เช่นคำกล่าวของเขาว่า ที่ว่า

“สำหรับข้อย (ผม) การปฏิบัติแบบคนเวียดบังมีสูงอยู่ เมื่อได้เจอกับเพื่อนมิตรสายหรือญาติพี่น้องกันรู้จักที่เป็นคนเวียดนามแล้วพากเราจะได้เวลา (พูดคุย) กันเป็นภาษาของพากเรา เพราะมันทำให้ข้อยรู้สึกว่าเหมือนกับได้อยู่ในบ้านของเรานะในประเทศเวียดนาม แต่ถ้าออกไปที่อื่น หรือไปเร่ขายของข้อยจะรู้สึกว่าข้อย เป็นคนต่างชาติ เป็นคนต่างถิ่นและพูดภาษาลาว กับชาวลาว ก็มีบางครั้งผู้ซื้อสินค้าของข้อยเข้าพูดภาษาเวียดนามในการต่อรองราคารือสอบถามเกี่ยวกับเรื่องราวด้วย กับข้อย ข้อย จึงจำเป็นต้องพูดภาษาเวียดนามตอบกับเขา มันก็เป็นแบบนี้พูดภาษาลาวไป กับภาษาเวียดนาม” (ติ อาชีพเร่ขาย, 2554 : สัมภาษณ์)

กล่าวได้ว่าเนื้อหาแนวความคิดที่ได้จากการพูดคุยกับ “ติ” ข้างต้นยังสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ร่วมภายในกลุ่มอย่างชัดเจน เนื่องจากพฤติกรรม ท่าทีของเขาว่าที่แสดงออกมานั้นมีการถิ่นไทยไปมาไม่คงที่ และเห็นว่าเขายังหงิบยืนเอวผวนธรรมอื่น เช่น วัฒนธรรมภาษาแบบชาวลาวเข้ามาใช้ และบางครั้งเขาก็ไม่ลืมที่จะดำรงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองเอาไว้

สำหรับความรู้สึกที่มีต่อกันของกลุ่มนี้ “ติ” มองว่า เขายังให้ความสำคัญกับคนทุกๆ คนที่เขามีความสัมพันธ์ด้วยไม่ว่าจะเป็นคนจีนหรือคนลาวท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้ที่มาซื้อสินค้ากับเขานั้นจากว่าการทำอาชีพเร่ขายจำต้องได้พบกับกลุ่มคนจำนวนมาก การพูดคุยกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อกัน จึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับเขานะในฐานะเพื่อนบ้านกับชาวจีน “ติ” ยังให้ความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน เช่น คำกล่าวในบางประโยคที่ว่า

“ความรู้สึกต่อเพื่อนบ้านคนจีนนี้ ข้อบกิดว่าคนจีนแตกต่างกับคนเวียดนามอยู่หลายด้าน ตัวอย่างการส่วนใส่เสื้อผ้า อาหารการกินและภาษาพูดของเขารู้สึกฟังบ่รู้เรื่อง แต่ละเมื่อ (วัน) บ่ค่อยได้สนใจกันต่างคนก็ทำงานของใหม้มัน (ของใครของมัน) เขายังไน่ได้มาญุ่งเกี่ยวอะไรกับคนเวียดนามนั่น มีบางครั้งที่เจอกับคนจีนก็พูดคุยกันเป็นธรรมชาติเขาง่สันใจเรา เราจะทำเหมือนเขา พากเขาง่ยากเป็นมิตรกับคนเวียดนาม เบิ่ง (ดู) ท่าทางคนจีนแล้วเหมือนเป็นคนเห็นแก่ตัว” (ติ อาชีพเร่ขาย, 2554 : สัมภาษณ์)

ในคำกล่าวนี้ “ติ” มองเพื่อนบ้านคนจีนเป็นเพียงผู้แสวงหาผลประโยชน์โดยไม่สนใจศักดิ์สิทธิ์กับคนกลุ่มนี้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม การที่ไม่ยุ่งเกี่ยวนั้นในความหมายของ “ติ” คือการไม่ได้สร้างประโยชน์แก่สังคมร่วมกันแต่อย่างใด ถึงแม้เขายังไน่ได้บอกว่าคนจีนเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจทุนเนีຍกว่าคนเวียดนามแต่ลักษณะท่าทางที่เขากำลังแสดงออกเวลาพูดคุยนั้นเหมือนกับมีความในใจอันมีขึ้นบางอย่างซ่อนอยู่ อย่างไรก็ดี ผู้ศึกษายังสังเคราะห์ในการพูดคุยสนทนากับ “ติ” จึงได้ถามคำถามต่อถึงเรื่องราวในอดีตที่เวียดนามและจีนเคยมีปัญหาต่อกัน จากคำตอบที่ได้กลับเป็นนุ้มนองเรื่องประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องระดับชาติเมื่อว่าคนเวียดนามส่วนใหญ่ทั้งในและนอกประเทศให้ความสำคัญ

และเป็นเรื่องที่อ่อนไหวต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมา แต่สำหรับเข้าเด้วเรื่องราวในอดีตถือเป็นเรื่องที่ผ่านมาแล้วไม่คิดที่จะเก็บมาคิดให้เกิดความละคลายเกิ่งในใจ ดังที่หากล่าว

“ข้อยเครรับสู้เรื่องราวในอดีตตอนเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน อาจารย์จะสอนเรื่องการต่อสู้กับคนกลุ่มอื่น สอนเรื่องราวการรู้ชาติ สอนหล่ายเรื่องในอดีต ข้อยกพอเข้าใจตอนยังอยู่ในห้องเรียนแต่พอออกมานักหนาข้อกับลีมหมด ยิ่งในเวลาเนี้ข้อยกับบ้าได้คิดถึงมันเลย บ้าได้เก็บมาใส่ใจข้อยสนใจแต่ว่าจะทำมาหากินแนวใดจึงเอารัวรองด้ได้ในสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ที่มันเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา” (ติ อาชีพเร่ขาย, 2554 : สัมภาษณ์)

นอกจากสิ่งที่หากล่าวในข้างต้น ผู้ศึกษาบ้างได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับมุมมองของคนเวียดนามต่อ กับคนลาวในฐานะเจ้าของพื้นที่นั้น จากคำตอบของ “ติ” ที่สะท้อนออกมาก็คือ เขายังว่าคนลาวเป็นเพื่อนที่ดี เป็นเหมือนกับญาติของเขามา แม้ว่าจะมีภาษาพูดที่แตกต่างกันก็ตามแต่เขาก็ยังรู้สึกว่าประชาชนลาวและประชาชนเวียดนามเป็นพี่น้องกัน ในความคิดเข่นนี้อาจเป็นเพราะว่าในเมื่อก่อนตั้งแต่สมัยต่อสู้ชาติ ทั้งสองประเทศเคยมีการร่วมรบต่อสู้ในสนามรบที่บ้านเดียวกันและร่วมรบต่อสู้กับศัตรูตัวเดียวกัน ดังนั้นจึงทำให้คนสองชาติมีความใกล้ชิดกันมากกว่าชาติอื่นๆ ได้ในงบตอนนุภูมิภาคนี้ เช่น คำกล่าวของเขาว่า “ว่า

“ในความคิดข้อย คนลาวกับคนเวียดซึ่งแพ่งกันดี คนลาวเป็นคนมีน้ำใจทั้งคนเส่าคนแก่ในชุมชนที่ข้อยอาทัยอยู่เขาก็ทำดีด้วย มีหลายครั้งเข้าชักชวนไปที่บ้านกินอาหารแบบลาว ๆ ด้วยกัน ถูกกันเล่นกันเรื่องโน่นเรื่องนี้แลกเปลี่ยนกันไป และถ้าเป็นชาวบ้านแคนออกเมืองที่ข้อยเอาของไปขาย เขายังช่วยเหลือคนเวียดช่วยซื้อเครื่องใช้ต่าง ๆ จากคนเวียดไปใช้ ข้อยไปขายก็ยังมีคนรู้สักกุ้นเคยข้อยเรียกพวกเขานะเป็นอีฟ้ออีแม่ บางที่ข้อยก็เรียกเอือย อ้าย เสี่ยว ก็มี เขายังพูดดีต่อกับข้อย เอาหน้าให้กิน ขอข้าวของจำพวกของเก่าในบ้านที่ไม่ใช้แล้วจากเขาก็ได้ เขายังข้อมาเลย เขานอกกว่า เอาไปเลย” (ติ อาชีพเร่ขาย, 2554 : สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามความคิดที่สะท้อนออกมานั้นเป็นเพียงความสัมพันธ์ที่ “ติ” มีต่อประชาชนเพื่อนบ้านทั้งในพื้นที่ที่เขาพักอาศัยและพื้นที่สาธารณะในการเร่ขาย ในความสัมพันธ์ต่อ กับกลุ่มคนลาวผู้ซึ่งสินค้านั้นอาจพูดได้ว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนด้วยลักษณะความเท่าเทียมกันมากกว่า เมื่อจากว่าทั้งกลุ่มผู้ซื้อและตัวเขาเองต่างมีความรู้สึกในคุณค่าบางอย่าง ซึ่งอาจจะ เป็นตัวสินค้าที่เขานำมาแลกเปลี่ยนหรืออาจจะเป็นเพื่อขายบ้านที่ต้องการความเป็นมิตรที่ดีต่อการ กระทำการของเขามา ดังนั้นในความพยายามของ “ติ” ที่มีต่อ กับชาวบ้านคนธรรมชาตัวไปจึงเป็นเพียง รูปแบบหนึ่งของการเร่ขายของเท่านั้น

ส่วนความแตกต่างระหว่างความรู้สึกที่ “ดี” มีต่อคนลาวโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ ล้วนนี้ เขากลับมองในมุมต่างออกไป โดยเขาอธิบายว่า เจ้าหน้าที่คือผู้มีอำนาจที่ต้องการนั่ง ยิงเขา เป็นคนต่างชาติที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายบ้านเมือง และการเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนก็ต้องทำหนังสือให้ถูกต้อง อย่างไรก็ตามในทำนองที่ว่าการทำหากินด้วยการเร่ขายเป็นสิ่งที่ห่วงห้าม เพราะถูกไม่ได้มีงานต่อระเบียบบ้านเมือง หากแต่ว่าอาชีพดังกล่าวก็ไม่ได้สร้างปัญหามาสู่ชุมชนและสังคม ซึ่งยังทำให้ชาวบ้านมีโอกาสได้เข้าถึงการบริโภคสินค้าหลากหลายที่ไม่เพียงแค่ไปจับจ่ายหาซื้อได้ที่ตลาดอย่างเดียว ในวิธีคิดของเขานั้นท่ากันว่าขายอมรับในกฎที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อเขา ดังคำกล่าวที่ว่า

“ข้อยไปเร่ขายของมักจะอะต่ำรอดตรวจใบขับปี่ ตรวจหาบัตรประชาชน ตรวจหนังสือเดินทาง เขาถ้าถูกตามว่าซื้อหยิ่ง (ซื้ออะไร) มาจากไหน พักที่ไหน อยู่กับใคร เขากลัวว่าข้อบัญญัติเป็นพวกเวียดต่างด้าวเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย บางที่ข้อบัญญัติเอานั้นสืบทอดตัวไป เขากลัวว่าเป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมายซึ่งยังไงเจ้าข้าวของเครื่องใช้มาเละ (เร่) ขายอีก แบบนี้ต้องถูกกักตัวนะตอนเจอเหตุการณ์แบบนี้ครั้งแรกก็กลัวว่าเดี๋ยวจะกักตัวพราะไม่มีเอกสารอะไรอ้างอิง แต่สุดท้ายก็ขอจ่ายเงินให้เป็นค่าปรับเขาก็ปล่อยไป และเค้าก็บอกว่าให้นำเอกสารนั้นสืบทอดตัวด้วย แต่ก็มีเจ้าหน้าที่รัฐบางคนเข้าก็พูดคุยกับข้อบัญญัติข้อบัญญัติ นโยบายให้ข้อบัญญัติและช่วยข้อบัญญัติ คนที่ปรับเจ้าเงินข้อบัญญัติจะบ่นชอบเข้า แต่ถ้าคนที่ช่วยข้อบัญญัติบลีมที่จะทำดีตอบแทนต่อเค้า หากข้อบัญญัติข้าวของมาจากบ้านที่เวียดนามก็จะเอาไปฝากเขากับบ้านเพื่อเป็นการขอบใจและเพื่อเป็นการสร้างความชักแพงต่อกัน” (ดี อาชีพเร่ขาย, 2554)

กรณีศึกษาที่ 3 : ชีวิตของ “ยุง”

นอกจากนี้ ผู้ศึกษา�ังได้พูดคุยและสัมภาษณ์กับกรณีศึกษา “ยุง” อายุ 31 ปี เป็นคนเวียดนามมากับเมืองกว้างขวางซึ่งเดิมกันกับกรณีแรก เขาย้ายมาอยู่เมืองหัวหินรายตึ้งแต่ปี ค.ศ. 2008 “ยุง” จบโรงเรียนห้อง 9 ที่เวียดนามและทำอาชีพเร่ขายมาได้ 2 ปีหลังจากทำงานเป็นกรรมกรก่อสร้าง โดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมแล้วพ่อแม่ของเขารักษาอาชีพปลูกผักสวนครัวส่งขายตลาดและมีรายได้มั่นคง “ยุง” มีพี่น้องด้วยกัน 5 คน เข้ามาทำกินอยู่กับ 2 คน ส่วนพี่สาวและน้องสาวได้แต่งงานกับคนไทยและทำงานอยู่ที่บ้าน (เวียดนาม) การทำอาชีพเร่ขายในเมืองหัวหินทำให้ “ยุง” สามารถเข้าถึงชุมชนและผู้คนหลากหลายกลุ่ม เขายังมีความคุ้ยเคยกับคนลาวท้องถิ่น เนื่องจาก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้บริโภคสินค้าเป็นประจำ ดังนั้นการใช้ภาษาลาวของ “ยุง” สื่อสารกับคนลาวด้วยบทบาทความเป็นคนเวียดนามซึ่งมีส่วนทำให้เขาย้ายสินค้าได้เพิ่มมากขึ้น ดังที่ “ยุง” สะท้อนให้เห็นแนวความคิดของเขาว่าต่อการปรับตัวที่ว่า

“ข้อย (พม) ตอนเข้ามาล่าวใหม่ ๆ บัญชี (ไม่รู้) ภำษายลາວເລຍແລະຄົດວ່າภຳຍລາວພຸດຍາກ ແຕ່ຕອນນີ້ໄດ້ຮັບພຸດภຳຍລາວກັບເພື່ອນຄນລາວ ເຮັນຈາກຄນຂ້າງບ້ານແລະເວລາໄປຊື່ອອົງທີ່ຮັນຂອງຄນລາວພຸດໄປພຸດມາພຶດ ຈູກ ຈູກ ແຕ່ຄນລາວເຫັນເຂົ້າໃຈຂໍ້ອຍ ຕອນນີ້ພອຮູ້ຈັກຫລາຍຍູ່ ກາຣໍາຫ້າສີພຶກ ຂໍ້ອັນເຮັນຮູ້ພຳຍລາວໃໝ່ໄດ້ມາກແລະຕ້ອງເຂົ້າໃຈຊົວຕອງປະຈາບນ ພວກເຮົາມໍໄດ້ (ໄມ່ໄດ້) ເອສິນຄ້າຂ້າວຂອງໄປແລກເອາເຈີນເພີຍອ່າງເດືອນ ພວກເຮົາຈະແລກເອາຂ້າວຫຼືແລກເອາຂອງເກົ່າມືຄ້າ ຄໍາໄດ້ເປັນຂ້າວເໜີຍກີ່ຈະເອາມາຂາຍຕາມຕລາດ ອົກວິທີ່ນີ້ທີ່ພວກເຮົາມັກທຳກັນກີ່ຄືອເອາຂອງ (ສິນຄ້າ) ໄປວາງໃໝ່ປະຈາບເອາໄປໃຊ້ກ່ອນແລ້ວຈຶ່ງໄປຕາມເກັນເອາເຈີນທີ່ຫລັງ ເພື່ອໄມ່ໃຫ້ສັບສົນຈະຈົດເປັນຮາຍຊ່ອໄວ່ວ່າ ໄກຮ້ອອະໄຣ ບ້ານເລຂທີ່ອະໄຣເທົ່ອຈະໄດ້ໄມ່ລື່ມ ກາຣໍາທີ່ເສັດແນວນີ້ (ທໍາອ່າງນີ້) ເພື່ອນໆ (ໄມ່) ຍາກນໍາສິນຄ້າກັບຄື່ນມາ ຕອນໄປເກີນບັນກອບຄຽກກີ່ໄດ້ ບັນກອບຄຽກກີ່ໄມ້ໄດ້ ແຕ່ສ່ວນຫລາຍກີ່ໄດ້ ມາກໄປຄາມນ້ອຍ ຈະແບ່ງໃຫ້ຕາມທີ່ຫລັງ” (ຢູ່ອາຊີພຣ໇ຢາຍ, 2554 : ສັນກາຍຄົນ)

ໃນມໂນທັກຂອງ “ຍຸງ” ທີ່ກໍລ່າວມາຂ້າງຕົ້ນແສດງໃຫ້ເຫັນຄວາມຫລາກຫລາຍຂອງເຫົາທີ່ພຍາຍາມເຂົ້າໄປສ່ວັງນບາທຄວາມສັນພັນຮັກຂ້າງບ້ານໃຫ້ເກີດກາຣແລກເປີ່ຍນເພື່ອຈຸດມຸ່ງໝາຍໃນກາຣຂາຍສິນຄ້າ ໃນວິທີກາຣເຊັ່ນນີ້ເປັນປະສບກາຣົນຂອງພ່ອຄ້າເຮົ່ວທີ່ໄດ້ປັບປຸງເປີ່ຍນເຮັນຮູ້ແລະພັດນາກາຣົນມາເປັນທັກະນະໃນກາຣເຂົ້າລຶ່ງຕົວຜູ້ທີ່ອີ່ນຂ້າງບ້ານປະຈາບນຄນຮຽມຄາ

ທີ່ກໍລ່າວມາຂ້າງຕົ້ນຍັງທຳໄຫ້ຜູ້ສຶກຍາຫວຸນຄິດກັບໄປຢັງຮູບແບບກາຣເຮົ່າຂາຍຂອງຫວາງຈິນທີ່ເຂົ້າມາຂາຍສິນຄ້າຢັ້ງເມືອງຫ້ວຍທຮາຍໃນເມື່ອກ່ອນ ໂດຍທີ່ກໍລຸ່ມພ່ອຄ້າເຮົ່າຂ້າງຈິນໃຊ້ຍຸທ່ວຍທີ່ເດີນຂາຍໄປຕາມຄົນ ຜູ້ນ ຜູ້ນ ແລະ ບ້ານເຮືອນປະຈາບນດ້ວຍກາຣເດີນເຂົ້າໄປຢັງກຸ່ມເປົ້າໝາຍໂດຍຕຽງ ຜົ່ງພຸຖືກຣມດັ່ງກ່າວທຳໄຫ້ຂ້າວລາວໄນ້ຄ່ອຍພຶກພອໃຫ້ໄວ້ນັກ ເນື່ອງຈາກເປັນເຮື່ອງແປ່ລົກໃໝ່ໃນສັງຄນຂ້າວລາວທີ່ພົນເຫັນຂ້າວຕ່າງໆທີ່ທ່ານນີ້ ແຕ່ຕຽງຂ້າມຍຸທ່ວຍທີ່ອີ່ນພ່ອຄ້າເຮົ່າຂ້າວເວີຍດນາມຂ້າຍັງທຳໄຫ້ປະຈາບນຄນຮຽມຄາສະຫຼອນມູນອອກດັບຕ່ອພຸຖືກຣມທ່າທີ່ທີ່ກໍລ່າວມາຂ້າງຕົ້ນ ດັ່ງທີ່ຄຳກໍລ່າວຂອງ “ສົມຄຣີ” ທີ່ມອງວ່າ

“ເຫັນຄນເວີຍດນາມເອາຂ້າວເອາຂອງນາເຮົ່າຂາຍຕາມຫຼຸ່ມບ້ານຫຼຸ່ມຫຼຸ່ມພວກເຮົາຍ່ອ້ຽ່ອຍ ບາງຄນໃຫ້ປະຈາບນເອາເຄື່ອງໃໝ່ໄປໃຊ້ກ່ອນແລ້ວມາເກັນເຈີນທີ່ຫລັງ ບັນຄນກີ່ເຄື່ອງໃໝ່ມາແລກເອາຂ້າວ ເອຂອງເກົ່າທີ່ມືຄ່າ ປະຈາບນພວກເຮົາກີ່ໃຫ້ພະວະວ່າເຂົ້າຈະມາເກັນເຈີນຄື່ນກີ່ເປັນເວລາທີ່ສາມສີເດືອນຈນເຄື່ອງໃໝ່ຈະເພັ້ງໄປໜົມດ (ຫຼືຍ) ກີ່ຍັງຫຼືເຄື່ອງໃໝ່ສິນຄ້າຈາກຫຼຸ່ມພ່ອຄ້າເວີຍດນາມ ສຳຫັນ (ຫຼືຍ) ຄິດວ່າມັນກີ່ດືອຍ່ື່ເຫາມາຂາຍຍອດບ້ານຍອດເຊືອນ (ຕິ່ງບ້ານເຮືອນ) ໂດຍທີ່ເຫັນໄດ້ (ເຮາໄມ່) ອອກໄປຊື່ອ໌ທີ່ຕາດໃຫ້ສິນເປີ່ຍອງຄ່າຮອດຕ່າງໆ ຂ້າວບ້ານກີ່ຍັງນິຍມສິນຄ້າປະເກທ ກະຮະໜັງ ນ້ຳອ່ານີ້ມີຮາຄາສູງກີ່ຈະເປັນຈຳພາກ ທີ່ນອນ ເຄື່ອງໃຈ່ໄພຟ້າ” (ສົມຄຣີ.ຂ້າວບ້ານ, 2554 : ສັນກາຍຄົນ)

ກາຣທີ່ຂ້າວລາວນິຍມຂ້າວຂອງເຄື່ອງໃຈ້ຈາກພ່ອຄ້າເຮົ່າຂາຍຫຼາຍເວີຍດນາມນີ້ ສ່ວນໜຶ່ງມາຈາກເຫຼຸດພລທີ່ວ່າຂ້າວຂອງເຄື່ອງໃຈ້ທີ່ນໍາໄປບໍາຍມີຮາຄາໄມ່ແພັງເກີນໄປໝາ່ນສົມສໍາຫັນຂ້າວບ້ານຄນ

ธรรมชาติที่มีต้นทุนน้อย และอาศัยอยู่ตามชานเมืองชนบทเพียงแค่ทำไร่ทำนาและทำอาชีพรับจ้างซึ่งได้ค่าตอบแทนน้อยนิดมาจนถึงครองครัว ขณะเดียวกันการที่ชาวเวียดนามสร้างความผูกพันกับชาวบ้านด้วยการหอบยื่นสินค้าให้ไปใช้ก่อนนั้นก็เป็นอีกมุมของหนึ่งที่สำคัญในการเสริมสร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน ดังนั้นหากมองในเชิงการแลกเปลี่ยนแล้วดูเหมือนว่าฟ่อค้าเร่ชาวเวียดนามได้พยายามสร้างขอบเขตการที่มาหากินในพื้นที่ใหม่ทางสังคมให้กับกลุ่มตัวเองด้วย อี่างไรก็ตามต่อกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเร่ขายของชาวเวียดนามยังคงท่องออกผ่านมุมมองของประชาชนชาว “จอย” อาชีพค้าขาย กล่าวว่า

“ในความคิดของ (จ้อย) เกี่ยวกับคนเวียดผู้ที่มาเลา (เร่) ขายสินค้าตามหมู่บ้านนี้ มันก็คือย่ำหลายอย่างคือว่าเราบ่ (ไม่) จำเป็นต้องเดินทางไปที่ตลาดให้เสียเวลาหรือเสียเงินค่ารถและผู้ที่มาขายสินค้าขายก็พูดภาษาลาวได้ เราซังสามารถต่อรองราคางานค้ากับเขาได้ เพราะพูดภาษาลาว เมื่อกัน กัน เห็นมีหลายคนพากฟ่อค้าเวียดนามเอาข้าวของจำพวก ที่นอน เครื่องเสียง เครื่องแต่งห้อง หม้อ กระซัง ๆ มาวางให้ชาวบ้านแบบลักษณะให้ผ่อนเป็นระยะเวลานานได บางที (บางที่) ก็ เป็นห้าหกเดือนหรือเป็นปีก็มี แล้วแต่ว่าพวกเขากล่องกัน คนเวียดพากนี่ตอนเขามาเก็บเงินพวกเขากะเอารถใหญ่ (รถบรรทุก) มาพร้อม ถ้าหากครอบครัวหากบ่ (ไม่) มีเงินให้ก็จะเอาข้าวเปือก แลกเปลี่ยน มีพวกเวียดนามมาเลา (เร่) ขายแบบนี้เป็นประจำมากที่พวกเขาก็จี (ขับ) 摩托อีร์ไซด์ บางที่ก็เอารถบรรทุก (สูนใจ) ต่างสินค้ามา เมื่อมาถึงเขาจะเอ็น (เรียก) มาซื้อเครื่องราคากูกมีเครื่องราคาถูกมากายมาก ๆ ” (จอย ชาวบ้าน, 2554 : สัมภาษณ์)

ในมุมมองข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นการตอบรับของชาวบ้านต่อกับพฤติกรรมและรูปแบบการเร่ขายของพ่อค้าเร่ชาวเวียดนามที่มีทั้งข้อดีและข้อด้อยควบคู่กัน แต่ถ้าหากดูความสัมพันธ์ระหว่างคนขายคนผู้ซื้อขึ้นนั่นนำมาซึ่งกฎที่รับรู้ร่วมกัน เช่น การสร้างระเบียบขึ้นมาผูกขาดกับผู้ซื้อ สามารถนำสิ่งของแลกเปลี่ยนกับอย่างอื่นนอกจากคุณค่าในตัวตนบัตร เหล่านี้เป็นต้น ดังนั้นอาจพูดได้ว่า การแสดงตัวตนของกลุ่มพ่อค้าเร่มีความคาดหวังบางอย่างที่ไม่เพียงแค่การขยายขอบเขตพื้นที่การทำกินหากแต่ยังสามารถแท่งขันกับกลุ่มนี้อีก

อาจกล่าวได้ว่า การเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันทางสังคมของกลุ่มพ่อค้าเร่ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจกลุ่มพ่อค้าเร่ซึ่งมีสำนึกร่วมภายในกลุ่มสูง มีความสามัคคีกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนอย่างหนึ่งiyawen และแสดงตัวตนกับเพื่อนบ้านด้วยการเริ่มเข้าไปติดสนิทสนม ซึ่งในบางครั้งยังถอนถ่องตนยอมปฏิบัติตามกฎขององค์การจัดตั้งภายใต้กฎหมายที่พวกเขารเข้ามาอาศัยอยู่ แต่ในขณะเดียวกันก็มีกรณีขัดขืนต่อระเบียบบางอย่าง เช่น การหลบซ่อนไม่เปิดเผยเกี่ยวกับอาชีพที่แท้จริงกับเจ้าหน้าที่รัฐหรือองค์การจัดตั้งขึ้นบ้านอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มเพื่อปิดบังซ่อนเล่น

ตัวตนเจ้าไว้ ดังนั้น ในพฤติกรรมเช่นนี้หากที่จะเข้าใจต่อการปรับเปลี่ยนท่าทีการนำเสนอตัวตนของกลุ่มพ่อค้าเรื่องเป็นกรณีศึกษา

อย่างไรก็ตาม ในภารต์ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านการแสดง พฤติกรรม ท่าที และความรู้สึกเมื่อเกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มของชาวเวียดนามที่เข้ามายังเมืองหัวหราญนั้น ผู้ศึกษาชี้ได้เลือกศึกษากลุ่มที่ทำอาชีพช่างไม้ที่พำนักระหว่างน้ำเสนอนตัวตนของกลุ่มนี้ในมุมมองที่แตกต่างออกไปจากกลุ่มพ่อค้าเร่ ซึ่งมีรายระโนดันดับต่อไป

5.2.2 กลุ่มที่ทำอาชีพช่างไม้

เมื่อพิจารณากลุ่มช่างไม้เห็นว่าเป็นอีกกลุ่มนึงที่นำเสนำใจศึกษา เนื่องจากว่าช่างไม้กลุ่มนี้ทำงานเป็นลูกจ้างในโรงงานผลิตภัณฑ์ไม้ของชาวลาว และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาเลือกมาศึกษาในการสร้างพรอมแคนทางชาติพันธุ์จากการรวมกลุ่ม เป็นเพราะว่าชาวเวียดนามกลุ่มนี้มีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นและเป็นกลุ่มที่มีส่วนสำคัญต่อกันเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างมาก หากย้อนกลับไปดูพื้นฐานของชาวเวียดนามที่ทำอาชีพช่างฟิมือเหล่านี้เห็นว่ามีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็น วัย อายุและประสบการณ์ ซึ่งบางคนเพิ่งจะเข้ามาเมื่อไม่นานหลังการเรียนจบ และบางคนก็เข้ามาทำงานอยู่ล่ามาก่อนหน้าจะเข้ามายังเมืองหัวหราฯ โดยปกติแล้วการการทำงานของช่างฟิมือในโรงงานไม่แห่งนี้สัปดาห์หนึ่งทำงานอยู่ 6 วัน ซึ่งจะหยุดพักเฉพาะวันอาทิตย์หรือวันสำคัญทางราชการ เช่น วันสำคัญของชาติลาวและวันงานประเพณีวัฒนธรรมชาวลาว จากการสังเกตถักยันต์ทางกายภาพภายในโรงงานพบว่า มีการจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วน ๆ มีพื้นที่สำหรับคนงานลาวและพื้นที่สำหรับคนงานเวียดนาม ส่วนพื้นที่ของช่างฟิมือนั้นจะเห็นว่ากว้างขวางกว่าพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการเคลื่อนไหว

จากการพูดคุยกับเจ้าของกิจการพบว่า ช่างไม้ชาวเวียดนามกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น อีกทั้งมาจากถิ่นฐานบ้านใกล้เรือนเคียงกัน เช่น เป็นญาติพี่น้องหรือเป็นคนรู้จักกัน บางคนเข้ามาร่วมแรงฤทธิชักชวนและบางคนเข้ามาร่วมความตื่นใจ ด้วยวิธีคิดเพื่อให้ง่ายในการคุ้มคลองและความสะท้วนสนใจในการเดินทางมาทำงาน เจ้าของกิจการชี้ว่าได้เช่าบ้านบริเวณชุมชนปากหาราได้ใกล้กับตลาดจิ้น เป็นที่พักพาอาศัย หากคุณระยะห่างแล้วไม่ไกลจากสถานที่ทำงานมากนัก ซึ่งเจ้าของกิจการผลิตภัณฑ์ไม้ได้เล่าให้ผู้ศึกษาฟังเกี่ยวกับการเข้ามายังช่างฟิมือชาวเวียดนามว่า

“ช่วงแรกมีช่างไม้ชาวเวียดนาม 2 คนเดินทางมาจากครหลวงเวียงจันทน์มาทำงานในโรงงานไม้ของชาวเวียดนามอยู่แล้ว ๆ บ้านน้ำยูงแต่อยู่ได้ไม่นานก็มาติดต่อบอกทำงานที่โรงงานนี้ เป็น เพราะว่าโรงงานพวกเรามีช่างไม้ และคนลาวที่ไม่ค่อยอยากรажกทำกัน เมื่อก่อนกิจการยังไม่ขยายก็เข้ามายังแต่คนลาวในบ้านใกล้ ๆ นี่จะมาช่วยงาน แต่พวกเขายูงได้ไม่นานก็หนีออกไปปั้นจึงเกิดความยุ่งยากในการซอกคนมาทำต่อ เป็นเพราะการขาดแคลนช่างไม้จึงต้องรับ用人คนเวียดเข้า

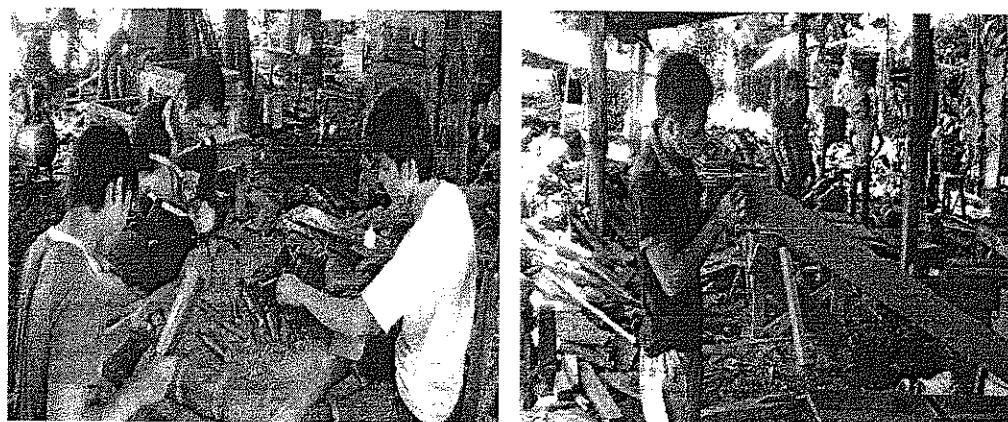
มาทำงานด้วย พอรับเข้ามาทำงานได้ซักพัก เห็นว่าคนเวียดนามมีความขี้นและมีฝีมือและทำงานได้ตามกำหนดเวลาที่คาดหวังไว้ เมื่อเห็นว่าสามารถส่งผลิตภัณฑ์ออกขายได้ดีจึงต้องการซ่างไม่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ” (สอน, เจ้าของโรงงานไม้, 2554 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบันภายในโรงงานผลิตภัณฑ์ไม้แห่งนี้มีซ่างไม้ชาวเวียดนามด้วยกัน 12 คน เป็นผู้ชายทั้งหมดซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่ได้แต่งงาน จากการสังเกตชาวเวียดนามกลุ่มนี้พบว่า มีอัตลักษณ์ร่วมในการนำเสนอตัวตนของกลุ่ม โดยแสดงผ่านการแสดงต่อสายตาในชีวิตประจำวันของพากษาที่ปรับเปลี่ยนลื้น ใกล้ไปมา ออาทิ การใส่กางเกงขาสามส่วน ขาดีกกด้วยกัน สวมเสื้อยืดเหมือนกันและบางคนก็สวมหมวกกะโ萊สีเขียวคล้ายกับทหารเวียดนามในสมัยสงคราม บางคนก็ไว้ผมยาวตามแฟชั่นทันสมัยและใส่เครื่องประดับ เครื่องประดับที่นิยมใส่กันจะเป็นสร้อยคอ และนาฬิกาข้อมือซึ่งมีความเชื่อในกลุ่มวัยรุ่นว่า การสวมใส่เครื่องประดับโดยเฉพาะนาฬิกาข้อมือว่าจะดูดี มีเสน่ห์ อีกทั้งชาวเวียดนามกลุ่มนี้นิยมใช้โทรศัพท์มือถือติดต่อสื่อสารเพื่อฟังและญาติพี่น้อง โดยสังเกตได้จากการใช้โทรศัพท์มือถือในช่วงเวลาพักเที่ยง นอกจากนี้อัตลักษณ์เฉพาะอีกอย่าง คือ การใช้ภาษาเวียดนามและภาษาลาวสลับไปมาพูดคุยสื่อสารสนทนากายในกลุ่มทั้งในพื้นที่ทำงานและพื้นที่บ้าน เช่น

ผู้ศึกษามีโอกาสไปเยือนบ้านเช่าซึ่งเป็นสถานที่ภายในของกลุ่มซ่างไม้ พบร่วมกับลักษณะการอยู่อาศัยมีความแตกต่างจากวิถีแบบชาวลาว นับตั้งแต่พฤติกรรมการบริโภคอาหารและการทำกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่ม ในกระบวนการนี้พบว่า ในตอนเช้าทุกๆ “วัน” ผู้ดูแลซึ่งทำหน้าที่เป็นพ่อครัวภายในบ้านเช่าจะออกไปซื้อวัสดุต่างๆ ที่ตลาดบ้านม่วงแก้ว เช่น ผักสด เนื้อหมู หรือเป็ด ไก่ ปลา และเครื่องปรุงรสต่างๆ หลังจากนั้นจะนำมาให้กลุ่มตามการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบประกอบอาหาร อาหารที่คนเวียดนามนิยมทำกินร่วมกันเป็นประจำ ได้แก่ แกงจืด ผัดเนื้อหมูสามชั้น และเมนูอาหารที่มีความมัน อาจเป็นเพราะความเชื่อที่ว่า ล้าหากได้บริโภคอาหารประเภทที่เป็นไขมันแล้วจะสามารถช่วยให้ร่างกายเคลื่อนไหวไปได้สะดวก เพราะไขมันไปทำหน้าที่หล่อเลี้ยงข้อต่อในส่วนต่างๆ ของร่างกาย ในส่วนของรูปแบบการกินนั้น ก็ยังแตกต่างจากชาวลาวท้องถิ่นที่รับประทานโดยจะแยกข้าวและกับข้าวออกเป็นส่วนๆ จากการสังเกตพบว่า คนเวียดนามไม่ค่อยบริโภคข้าวเหนียวหรืออาหารแบบลาวเหมือนกับคนไทยอย่างเช่น ถาน ก้อม ส้มตำ เนื่องจากว่าอาหารลามามีรสจัดเข้มข้นและชาวเวียดนามมีความเชื่อภายในกลุ่มที่ว่า การกินข้าวเหนียวแล้วทำให้ห้องอีดเคลื่อนไหวไปไม่สะดวก

ส่วนกิจกรรมประจำวันภายในบ้านเช่าของกลุ่มซ่างไม้ที่พบบ่อยครั้งคือ การทำงานบ้านร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น การทำความสะอาดบ้าน การทำกับข้าว จากการสังเกตพบว่า ชาวเวียดนามกลุ่มนี้ไม่ค่อยนิยมกินมื้อเช้านอกจากน้ำชา ภาษาเวียดนามเรียกว่า แจ๊ และกาแฟ พร้อมของ

ว่างเด็กน้อยก่อนออกไปทำงาน การที่ทำเช่นนี้อาจเนื่องจากว่าเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มซึ่งไม่ต้องยุ่งยากกับการจัดหาอาหารการกินให้ครบถ้วนมื้อต่อวัน ในช่วงเลิกงานตอนเย็น ก็จะมีเพื่อนคนเวียดนามที่ทำอาชีพแตกต่างกันมาแวร์เวียนทั้งชายหญิงตามภาระคนไก่บ้าน และในบางโอกาสจะเห็นพวกเขางลั้งสรรค์ทำอาหารเวียดนามกินร่วมกัน หรือดื่มกิน เครื่องดื่มน้ำที่นิยมในกลุ่มนี้เป็นเบียร์ ลูกวัวที่สามารถหาซื้อได้ทั่วไปตามร้านค้าในชุมชน หากดูให้ลึกซึ้งแล้ว การที่ชาวเวียดนามซึ่งทำอาชีพแตกต่างกันมาแวร์เวียนเยือน ไม่เฉพาะแค่เพียงการดื่มกินเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างและกระชับความสามัคคีภายในกลุ่มชาวเวียดนามให้เป็นปึกแผ่นแน่นหนึ่ง เพื่อสามารถยกฐานะของกลุ่มให้มีดั้งตนอยู่ต่อไปท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 17 ช่างไม้ชาวเวียดนามกำลังทำงานร่วมกัน

จากการสังเกตภายในกลุ่มช่างไม้ชาวเวียดนามพบว่า คนส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโสด้วยการยอมรับให้เป็นผู้นำของกลุ่ม เนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าผู้อาวุโสคือผู้ที่มีประสบการณ์มีความรู้และได้ผ่านเรื่องราวมากماเคยเจ็บปวดมาก่อน ให้เป็นผู้ปกครองดูแลและเป็นผู้ตัดสินความผิดชอบเมื่อเกิดกรณีไม่ดีหรือเกิดความขัดแย้งภายในกลุ่ม จากความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าว ผู้อาวุโสย่อมแสดงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบได้หลากหลาย และขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เข้ามา เช่น เมื่อเขามีความสัมพันธ์กับคนเวียดนามที่ทำงานด้วยกัน หรือกับชาวบ้านคนธรรมชาติ ที่ร่วมทบทาทก็จะเป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม แต่ถ้าหากมีปฏิสัมพันธ์กับนายจ้างหรือเจ้าหน้าที่รัฐ เขายังแสดงพฤติกรรมท่าทีแบบอ่อนน้อมถ่อมตน พูดจาสุภาพ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ชาวเวียดนามสามารถสวนบทบาทได้หลากหลายในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ในการพูดคุยและสัมภาษณ์ช่างไม้กลุ่มนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกสนทนากับผู้คนที่ดำเนินการค่าเรื่องของช่างไม้ชาวเวียดนาม 3 คน ด้วยการนั่งคุยแบบกันเองทั้งในที่ทำงานและพื้นที่ส่วนตัวที่บ้านเข้า เพื่อให้เห็นปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานชาวเวียดนามในหลายเมือง

กรณีศึกษาที่ 1 : เรื่องเล่าของ “จี”

ในกรณีศึกษาช่างไม้ชาวเวียดนามคนแรกชื่อ “จิ” อายุ 24 ปี ทำอาชีพช่างไม้ในเมืองหัวยทรามมาประมาณ 3 ปี “จิ” เป็นคนเวียดนามเกิดในจังหวัดฮ่าติงห์ทางตอนกลางของประเทศไทย หลังเรียนจบช่างไม้ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในเวียดนาม “จิ” ก็ถูกซักชวนเข้ามารажางงานยังเมืองหัวยทรามพร้อมกับเพื่อนอีก 3 คน การพูดคุยกันอย่างเป็นกันเองในฐานะคนคุ้นเคย ทำให้เขารู้สึกอบค้ำาดี โดยไม่เอียงอาย สำหรับ “จิ” แล้ว การรวมตัวกันมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เนื่องจากเขามีความรู้สึกอยู่่เสนอว่า เขายังเป็นคนเวียดนามมีญาติพี่น้อง มีบรรพบุรุษที่เมืองเวียดนาม มีความรักความผูกพันต่อบ้านเกิดและคนเวียดนามด้วยกันอย่างหนึ่งiyawannen ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้เขามุกติดกับบ้านเกิดซึ่งเป็นมาตรฐานที่เขาภักดี และไม่ลืมที่จะหวนกลับคืนไปเยี่ยมเยือนเมื่อมีโอกาส หมายเหตุ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ข้อยคณเวียดนามมีความรักต่อป้านเกิด รักพรครพวกพี่น้อง รักคนเวียดนาม
ด้วยกันทุกคน ถ้าเป็นเพื่อน ๆ ที่ทำงานด้วยกันยังมีความสำคัญ เพราะว่าอยู่บ้านเข้าพวกราชีฟ้อง
ช่วยกันและรวมตัวกันเป็นกลุ่มก่อนไปไหนก็ไปด้วยกัน พวกราชีมีความสามัคคีช่วยเหลือกันทั้งอยู่
ในที่ทำงานหรืออยู่ที่อื่นถ้ามีงานประเพลี่ งานสังสรรค์ของชาวเวียดนามพวกราชีจะ โทรศัพท์ชักชวน
กันมาร่วมด้วย เขามาหาราครานี้ ครัวหน้าเราก็ไปหาเข้า ต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกัน มีการติดต่อ
พัวพันกันอยู่เสมอ” (จิ, อารีพช่างไม้, 2554 : สัมภาษณ์)

คำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นมุมมองความคิดของ “จี” ต่อการยึดมั่นในความเชื่อ ที่ว่ารากเหง้าทางชาติพันธุ์คือบ้านเกิดเมืองนอนคือบรรพบุรุษที่เขาสืบทอดมา นอกจากแนวความคิด มุมมองเช่นนี้แล้ว เขายังยกย่องสมាជิกภัยในกลุ่มที่ทำงานด้วยกัน โดยเขามองว่ากลุ่มหรือพวก เพื่อนร่วมชาติที่จะต้องเคารพนับถือและให้ความช่วยเหลือกัน อาจเป็นพระราหูภูมิหลังของ “จี” ซึ่ง ไม่เคยออกจากรั้วบ้านมาได้ไกลขนาดนี้ และก็เป็นครั้งแรกที่เขาเข้ามาอยู่อาศัยกับเพื่อนร่วมงานใน ต่างแดน ดังนั้นจึงทำให้เขาไม่กล้าที่จะแยกจากกลุ่ม ดังคำกล่าวของเขาว่า

“คนเวียดนามที่ทำงานในโรงงานไม่เป็นพื่นบ้าน มากับบ้านไปแล้วก็คุ้มกัน แต่ละวันข้อ邑และเพื่อน ๆ จะพูดคุยกับภาษาเวียดนามต่อกัน มันพูดกันง่าย เพราะเป็นภาษาพูดของเราเอง พูดแล้วทำให้เข้าใจได้ ถ้าพูดเราอยู่ในบ้านเช่า ก็จะทำตัวแบบที่อยู่ที่บ้านในเวียดนาม รวมไส่เดือดผ้า กินอาหารก็แบบอยู่บ้านที่เวียดนาม บางครั้งก็อ่านหนังสือเวียดนาม อยู่ร่วมกันหลายคนก็ทำโน้นทำนี้ แตกต่างกัน บางคนก็วาดภาพ ออกแบบหรือเอางานมาทำที่บ้านที่บ้านเช่าไม่ค่อยได้พูดภาษาลาวกันเลย แต่ถ้ามีไทยบ้านมาเล่นด้วยข้อ邑จะพูดภาษาลาวกับเขา มีบางครั้งข้อ邑ก็คุ้มกันไว้ของล่าของไทย หรือ

บ' (ไม่) กีฬาฟังเพลงภาษาไทยฟังเข้าใจน้อยหนึ่ง (นิดหน่อย) มันมีความคล้ายคลึงกันกับภาษาลาว เห็นเพื่อนหลายคนพูดภาษาไทย ร้องเพลงได้ด้วย" (จি, ช่างไม้, 2554 : สัมภาษณ์)

จากคำพูดของ "จิ" ข้างต้น ทำให้เข้าใจว่า การอยู่ร่วมกันเพื่อนหลายคนเป็นการแยกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกันด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น เรียนรู้ที่จะแต้มแบบລວດຕາຍໃນงานเรียนรู้ที่จะฝึกฟังเพลงและคุยกันที่เป็นภาษาอื่น ๆ เหล่านี้เป็นต้น นอกจากคำกล่าวที่ได้จากการพูดคุยถึงความสัมพันธ์ภายในกลุ่มดังที่ปรากฏในเนื้อหาข้างต้นแล้ว ผู้ศึกษาซึ่งได้ตั้งคำถามต่อไปเกี่ยวกับการทำงานของช่างไม้มีความสำคัญอย่างไรบ้าง จากการให้สัมภาษณ์กลับพบว่า "จิ" เขาของอาชีพช่างไม้เป็นอาชีพที่มีสำคัญมากต่อกันด้วยของเขานี่เองจากว่างานไม้คือศิลปะเฉพาะที่ถูกถ่ายทอดออกมามากความคิดสร้างสรรค์และเป็นงานฝีมือที่ใช้ความพยายามอดทนเพื่อผลิตชิ้นงานให้ออกมาได้ตามความต้องการ ไม่เพียงเท่านี้ "จิ" ยังมองว่า งานไม้เป็นงานที่สร้างมูลค่ามากมายต่อเศรษฐกิจเมืองจากว่าในปัจจุบันมีผู้คนจำนวนมากหันมาให้ความสนใจด้วยการตกแต่งที่พักอาศัยให้เข้ากับศิลปะธรรมแบบสมัยใหม่ ดังนั้นอาจดีความได้รับวิธีคิดของ "จิ" เนื่องจากการทำงานสำคัญและมีประโยชน์ต่อการดำเนินการดังเช่นคำกล่าวของเขาว่า

"การจะเป็นช่างไม้ที่ดีต้องมีความอดทนพยายามและมีจิตใจชื่นชอบจึงจะทำได้ ข้อดีได้เรียนและฝึกในการทำงานกับไม้นานาน เรียนการออกแบบสถากรรมลวดลายมาจากโรงเรียนในเวียดนาม ตอนมาทำที่แรกก็ทำไม่ค่อยเก่ง แต่ทำไปเรื่อย ๆ ก็มีความชำนาญเอง หมู่เพื่อนทุกคนในที่นี่ก็เหมือนกัน ได้เรียนได้ฝึกที่โรงเรียน ข้อมักอาชีพนี้อยู่พระว่ามันช่วยให้เข้ากันได้ และยังเป็นงานในร่มที่ทำอยู่กับที่ไม้ได้ออกไปไหน" (จิ, ช่างไม้, 2554 : สัมภาษณ์)

สำหรับความรู้สึกที่เขามีต่อกับคนกลุ่มนี้ โดยเฉพาะเพื่อนคนลาวที่ทำงานด้วยกันนี้ "จิ" มองว่า คนลาวมีความคล้ายคลึงกับคนเวียดนามทางด้านวิธีคิดและการทำงาน เพื่อนคนลาวนี้มีการเรียนรู้ในการทำงานรวดเร็ว เป็นคนช่างสังเกตและมักซักถามในข้อสงสัย คนลาวเป็นคนที่มีน้ำใจดีชอบช่วยเหลือเพื่อนฝูงรวมทั้งคนเวียดนามด้วย ในมุมมองเข่นี้ตัวความได้รับอาจเป็น เพราะชาวเวียดนามมีสำนึกรักความเดารพต่อชาวลาวในฐานะเจ้าของพื้นที่ เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเอาไว้ ดังนั้นในการนำเสนอตัวตนคนเวียดนามมีมีปฏิสัมพันธ์กับชาวลาว "จิ" จึงสะท้อนออกมาอย่างชัดเจนว่าเขามีความรู้สึกในความเป็นคนต่างชาติต่างภาษาและมีการแสดงท่าที พฤติกรรมแบบอ่อนน้อมถ่อมตนแม้ว่าจะอยู่ภายใต้กลุ่มตัวเองก็ตาม

นอกจากนี้ "จิ" ยังมองว่าเพื่อนคนลาวทำงานด้วยกันนานาจนมีความสนิทสนม ใกล้ชิดกันมาก การแสดงท่าทีพฤติกรรมต่อกันจะมีลักษณะเป็นกันเองมากขึ้นและมีความคล้ายคลึง

กับการแสดงพฤติกรรมต่อกันเพื่อนคนเวียดนาม เช่น พูดคุยหยอกล้อ และไปเยี่ยมเยือนบ้านเพื่อน หรือเข้าร่วมงานประจำกันเพื่อนกันลาว ดังที่บอกล่าวว่า

“มีหลายครั้งข้อยและเพื่อนคนเวียดนามได้ไปร่วมงานกับเพื่อนคนลาวที่จัดในชุมชนหมู่บ้าน เป็นงานบุญประจำปี บางทีก็เป็นงานแต่งงาน ข้อยคิดว่ามันแตกต่างจากที่บ้านเวียดนามหลายอย่าง อาหารก็แตกต่าง การแต่งกายของผู้เข้าร่วมก็แตกต่าง ไปร่วมครั้งแรกก็รู้สึกคล้ายนิคหน่อย เพราะว่ามีแต่คนลาว ข้อยกับเพื่อนแต่งกายก็ต่างธรรมชาติแต่แบบไปเที่ยวเล่น ข้อยยังหัดกินอาหารแบบลาวเป็นพวากแงง ต้ม ลาบ มันมีรสเด็ด ไปร่วมงานแต่ละครั้งก็มีหลายคนทั้งคนเต่าคนแก่และมีผู้สาวลาวด้วย ได้เจอะเจอหลายคนก็ได้รู้จักกันเข้ามาคุยกับข้อย ข้อยก็คุยกับเขา คนลาวนักถามว่าชื่ออะไร ทำงานที่ไหน พักที่ไหน เขาเออเหล้าลาวอาเบียร์ลาวกินก็กินได้ มันก็มีวนชื่นดี (สนุกดี)” (จิ, ช่างไม้, 2554 : สัมภาษณ์)

จากคำกล่าวของเข้าข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นว่าการพบหาสมาคมกับเพื่อนคนลาวนี้ เขาก็พยายามปรับอัตลักษณ์ของตนให้เข้ากับสังคมหลักด้วยการเข้าร่วมงานประจำเพลย์แบบท้องถิ่นกับเพื่อนชาวลาว การแสดงท่าทาง ดังนั้นในชีวิตประจำวันของพวากษา การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์จึงมีความลื้นไหลไปมา มีทั้งรับและส่งความคุยกันไป เนื่องจากว่าการเข้าร่วมงานในวัฒนธรรมแบบชาวลาวย่อมมีทั้งสิ่งที่เหมือนและต่างกันกับวัฒนธรรมประจำเพลย์แบบเวียดนาม

ภาพที่ 18 ช่างไม้ชาวเวียดนามกำลังทำงาน

กรณีศึกษาที่ 2: เรื่องเล่าของ “เหง้า”

“เหง้า” อายุ 39 เป็นช่างไม้ชาวเวียดนามมาจากเมืองช่าติงห์ และเข้ามาเป็นช่างไม้ในเมืองหัวยทรายนานเกือบ 5 ปี “เหง้า” มองงานช่างไม้ว่า มีความสำคัญเป็นงานที่ใช้ทักษะฝึกมือ

เหมือนกัน เป็นงานที่มีคุณค่าทางศิลปะใช้ความพยาภยามสูง ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ทางด้านศิลปะ ออกมานเป็นชิ้นงานจึงเป็นสิ่งที่แต่ละคนภายในกลุ่มตัวเองทำ “เหง้า” ได้ถูกยกย่องให้เป็นผู้นำกลุ่มช่างไม้ เนื่องจากความอาวุโสและมีประสบการณ์มากกว่าเพื่อนคนอื่นๆ สำหรับตัวของเขามาแล้ว ความรู้สึกต่อกรุ่นเป็นเรื่องสำคัญและเกี่ยวข้องกับทุกคนที่อาศัยอยู่ร่วมชายคาเดียวกัน

“เหง้า” มีบทบาทโดดเด่นหลายอย่างในชีวิตประจำวัน เช่น เมื่ออยู่ในบ้านเช่าเขา แสดงบทบาทเป็นผู้นำกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อสมาชิกไม่ว่าจะเป็น ความเป็นระเบียบ การจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แต่ละคน ได้ทำงานบ้านร่วมกัน และเมื่อเข้าไปยังที่ทำงานเขาก็จะแสดงบทบาทเป็นผู้คุมงานคนเวียดนาม ซึ่งบทบาทเหล่านี้เมื่อครูให้เลือกซึ่งแล้วจะพบว่ามีทั้งความเท่าเทียม และไม่เท่าเทียมกันอยู่ในตัว ขณะเดียวกันเมื่อเขามีปฏิสัมพันธ์กับนายจ้างบทบาทก็ถูกปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ในการแสดงบทบาทหลายอย่างเช่นนี้ “เหง้า” มองว่า ด้านหนึ่งเป็นความรับผิดชอบที่จะปกป้องสมาชิกให้อยู่ในบรรทัดฐาน เนื่องมาจากสมาชิกภายในกลุ่มมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมแตกต่างกันย่อมมีทั้งข้อดีและข้อด้อยในการดำเนินชีวิตร่วมกันภายใต้ชายคาเดียวกัน และสิ่งที่ต้องจัดการเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาคือทุกคนต้องอยู่เป็นที่เป็นทาง เก้าอี้ซึ่งกันและกัน และเชื่อฟังผู้นำ แต่ในอีกด้านหนึ่งเขามองว่าเป็นการต่อรองกับนายจ้างเพื่อให้กลุ่มสามารถทำงานต่อไปได้ ดังที่เขากล่าวว่า

“ข้อมารажางນໃນໂຮງຈານໄມ້ແກ່ນີ້ນາແລ້ວຕັ້ງແຕ່ປີ 2006 ເປັນຜູ້ມາກ່ອນໜຸ່ງ ກ່ອນຈະຊັກຂວານນີ້ອ່າງ ເຂົ້ານາທຳດ້ວຍກັນ ພວກເຮົາທຳງານດ້ວຍກັນແລ້ວຍຸ້ດ້ວຍກັນແບນຢູ່າຕີພື້ນ້ອງ ມີຄວາມສາມັກຄືກັນ ພິລີກເລື່ອງທີ່ສຸດຄືອນໄໝໃຫ້ເກີດປັບປຸງຫາກາຍໃນກຸ່ມ ຂໍອຍໄດ້ຄູກເລື້ອກໃຫ້ເປັນຜູ້ນໍາຂໍອຍກີ່ຕ້ອງເປັນແບນເປັນອ່າງໃຫ້ແຕ່ລະຄນໄດ້ໄວ້ວາງໃຈ ດ້ວຍໃໄໝໄຟ (ໄກຣ) ທຳເວົ່ອນບໍດີ ຂໍອຍເປັນຜູ້ປົກຄອງເຫັນທີ່ຈະຕັກເດືອນສັ່ງຄອນບອກເບາປໍ່ອງທຳເວົ່ອນເຕືອດຮ້ອນນາສຸກຄຸ່ມ ຄົນເວີຍຄານນຳກ່ລ້າຂັດເປັນຄຳສັ່ງຜູ້ນໍາ (ນາຍ) ກົມືນາງຄົ້ງທີ່ພວກນີ້ອ່າງ ເຂົ້າອອກໄປເຖິງເຕີເຫຼົ່າກັບມາແລ້ວມາທະເລາກັນ ແຕ່ກີ່ສາມາຮັດແກ້ໄຂໄດ້ທຸກຄົ້ງ ກາຣທະເລາກັນເລື້ອກ ຈຸ່າ ນ້ອຍ ຈຸ່າ ມັນເປັນນິສ້າຍຂອງນາງຄານ ບໍ່ມີແຕ່ກຸ່ມພວກເຮົາກຸ່ມອື່ນກີ່ ແມ່ຍືອນກັນນີ້ທະເລາກັນ ແຕ່ສຸດທ້າຍກີ່ກັບນາມເປັນເພື່ອນກັນເໝືອນເດີມ” (ເຫັນ, ອາຊີພ້າງໄມ້, 2554 : ຕົ້ນກາຍຄົນ)

จากเนื้อหาการให้สัมภาษณ์ “เหง้า” ข้างต้น ได้สะท้อนแนวความคิดของเขากับกลุ่มช่างไม้ชาวเวียดนามในปัจจุบันเป็นอย่างดี โดยเฉพาะความສາມັກຄືກາຍໃນກຸ່ມກັບบทบาทของຜູ້ນໍາ ໂດຍເຫັນມີຄວາມພຍາຍາມເຂົ້າມໂຍງສາຍຕົ້ນພື້ນ໌ຕ່າງ ຈະ ຮະຫວ່າງກຸ່ມຕ້ວງເອງເຂົ້າກັບກຸ່ມອື່ນຕາມສຖາනการณ์ทางสังคมนอกจากนີ້ໃນความคิดของเขายังแสดงให้เห็นว่าการปົກປົງສາມັກຄືກາຍໃນ

กสุ่นให้อยู่ในระเบียบบ้านเมืองเพื่อให้ภาพลักษณ์ที่ดีปราภกูออกมาสู่สังคมลาว ซึ่งแนวความคิด เช่นนี้ได้ส่งผลต่อความมั่นคงในการทำงานของกลุ่มได้อีกด้วย

“เห้ย” มีความสัมพันธ์กับคนหลวงอย่างกลุ่มในชีวิตประจำวัน เช่น กลุ่มคนลาว ที่ว่าไปที่เป็นแม่ค้าขายของที่ตลาด คนເฒ່າຄນແກ້ໃນชຸ່ມຫນອບບ້າງ นายຈັງ ເຈົ້ານ້າທີ່ຮູ້ ฯ ລ. ฯ ใน ນຸ່ມນອງຂອງເຂາຕ່ອກສ້າງສັນຕະພັນທີ່ກັບກຸ່ມຄນເຫັນນີ້ຈໍາເປັນຍ່າງຍິ່ງທີ່ເຂາຈະແສດງບທບາຫໄໝ ແມ່ນສົມກັບເຈື່ອນໄຟສັນຕະພັນທີ່ກັບກຸ່ມຄນເຫັນນີ້ຈໍາເປັນຍ່າງຍິ່ງທີ່ເຂາຈະແສດງບທບາຫໄໝ ແມ່ນສົມກັບເຈື່ອນໄຟສັນຕະພັນທີ່ກັບກຸ່ມຄນເຫັນນີ້ຈໍາເປັນຍ່າງຍິ່ງທີ່ເຂາຈະແສດງບທບາຫໄໝ

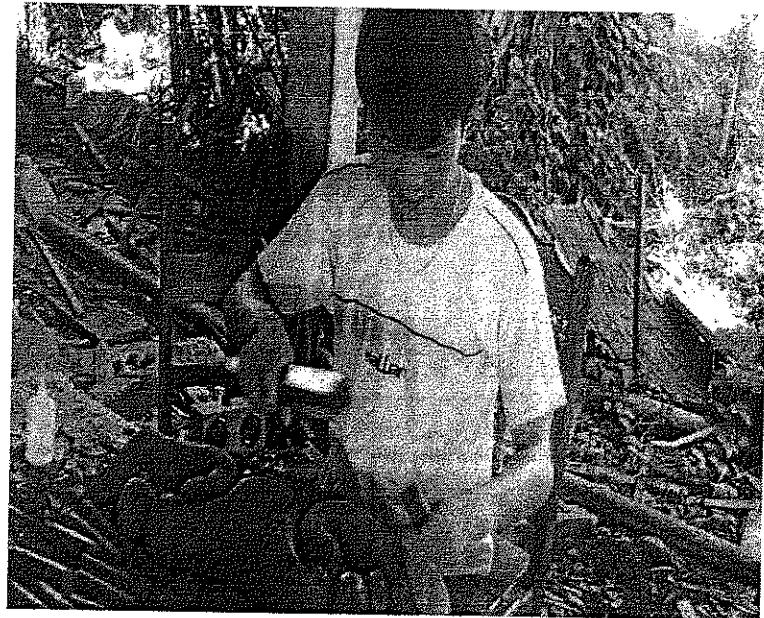
กรณีศึกษาที่ 3 : เรื่องเล่าของ “ฟุค”

“ฟุค” อายุ 18 ปี เป็นช่างไม้ชาวเวียดนามที่เพิ่งเข้ามา住เมืองหัวหินรายเป็นครั้งแรก เมื่อประมาณ 2 ปีผ่านมา เขายกเดิมเมืองเด็ก ๆ แห่งหนึ่งในจังหวัดช่างติงห์ทางตอนกลางของประเทศไทย เวียดนามในครอบครัวเกิดกรรม “ฟุค” มองการทำงานเกี่ยวกับการแกะสลักไม้ทุกชนิดว่า เป็นงานศิลปะ ใช้ความพยายามอดทนสูง เขารักการแกะสลัก漉漉ลายในเนื้อไม้เป็นชีวิตจิตใจ จึงได้ ตัดสินใจเข้าไปเล่าเรียนในโรงเรียนช่างไม้ และเมื่อจบการศึกษาแล้วจึงได้ออกมาทำอาชีพช่างไม้ที่ เมืองหัวหิน

สำหรับ “ฟุค” แล้ว การเข้ามาทำงานในลาวเป็นพระลูกและเวียดนามเป็นประเทศเพื่อนบ้านมีพร้อมแคนติดกันและอยู่ไม่ไกลจากบ้านเท่าไนก แต่เพื่อการแสวงหา ประสบการณ์ในชีวิต เขายกอกว่าการเข้ามา住เมืองหัวหินรายในช่วงแรกมีความกดดันมาก เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น พูดภาษาลาวไม่ได้ ความกังวลในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ เป็นต้น สำหรับ “ฟุค” เขายอมกอดลุ่มคนเวียดนามด้วยกันว่าเปรียบเสมือนเครือญาติเป็นที่พึ่งที่ทาง กายและทางใจ และมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตในต่างแดน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เขามีสำนึกร่วมต่อ กลุ่มอย่างแนบแน่น ดังคำพูดของเขาว่า

“ถ้าจะพูดไปแล้วอยู่บ้านก็นับถือบรรพบุรุษ เชื่อฟังฟ่อแม่ แต่มาอยู่พຶກນັບถืออ้าย គື້ອພ່ອแม่ เพาะอยู่ไกลบ้าน อ้ายເຄົ່າແກ່ກວ່າແລະເຄົ່າຄູແລອຍ່າງດີ ພວກເຮົາອູ້ດ້ວຍກັນມານານັດັ່ງແຕ່ເຂົ້າມາ ทำອົດຈຶ່ງເກີດຄວາມຮັກແພງກັນດີ ເພື່ອນ ຈົກເໜືອນກັນຮັກແພງເບິ່ງແຍງດູແລກັນເໜືອນກັນພື້ນ້ອງ ຂ່ວຍກັນ ทำงานบ้าน ໄປໄຫນກໍໄປດ້ວຍກັນ ຕອນເຂົ້າມາໃໝ່ ໄປຖາງໄຫນກໍໄປດ້ວຍກັນໄປກັນຫລາຍຄນ ຕອນນີ້ກັນ ຍັງໄປກັນເພື່ອນໄປຕາດຫຼືຂອງຊື່ອເຄື່ອຜ້າເຄື່ອງໃຊ້ສ່ວນຕົວ ໄປຫລາຍຄນດີເກີດຈະໄຣຂຶ້ນກໍ່ຂ່ວຍກັນເປັນ ເພື່ອນກັນ” (ฟุค, ช่างไม้, 2554 : สัมภาษณ์)

เนื้อหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า โลกทัศน์ของ “ฟุค” ที่มีต่อกลุ่มและเพื่อนคน เวียดนามด้วยกันนั้น ความสัมพันธ์กับกลุ่มนี้เป็นเรื่องของความใกล้ชิด ความมีสำนึกร่วมในความเป็น พวກเดียวกัน เสื้อชาติเดียวกัน

ภาพที่ 19 ช่างไม้ชาวเวียดนามแกะสลักไม้ในโรงจันทร์

จากการพูดคุยสนทนาและสัมภาษณ์ชาวเวียดนามที่ประกอบอาชีพช่างไม้ทั้ง 3 คนนี้มีข้อสรุปร่วมกันตรงที่มีสำนึกร่วมภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันอย่างแนบเนียน ยอมรับผู้อาวุโสให้เป็นผู้นำกลุ่มความคิดเห็นของเพื่อประโยชน์ดังเดิม ภายในกลุ่มให้ความสำคัญกับงานและมองการทำงานว่าเป็นงานศิลปะใช้ทักษะและความสามารถเพื่อผลิตชิ้นงานออกมาให้ประทับใจกับผู้ใช้ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมงานชาวลาวด้วยการเข้าไปร่วมพูดคุยสนทนาและเข้าร่วมงานประจำเมืองลาว ส่วนความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐเป็นไปตามสถานการณ์ที่พอกເບາແຜซູງ

5.2.3 กลุ่มช่างก่อสร้าง

จากข้อมูลสถานภาพว่า โดยส่วนมากแล้วกลุ่มช่างก่อสร้างอิสระชาวเวียดนามในเมืองหัวยทรามมีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกัน จึงกับบริบทแวดล้อมทางสังคมนับตั้งแต่ที่พักอาศัย ซึ่งกระจัดกระจาดอยู่ทั่วไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีการก่อสร้าง บางคนใช้สถานที่ทำงานเป็นบ้านพักชั่วคราวอยู่กินหลบหนอนและเคลื่อนย้ายไปมาตามภาระของงานที่เผชิญ แต่สำหรับผู้ที่มีครอบครัวจะอยู่กันเป็นหลักแห่ง เช่น เช่าบ้านอยู่อย่างมั่นคงกว้าง ชาวเวียดนามที่เช่าบ้านอยู่แบบมั่นคงมักประกอบอาชีพอย่างอื่นควบคู่กันไป เนื่องจากว่าเป็นความต้องการนำอาชีพที่มีศักดิ์ตัวมาสร้างประโยชน์ในต่างแดน โดยเฉพาะการนำอาภารยานและครอบครัวจากบ้านที่เวียดนามเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยกัน แล้วสร้างอาชีพตามที่ตัวเองถนัด ชาวเวียดนามที่ทำอาชีพก่อสร้างส่วนใหญ่จะประสบการณ์ทำงานในเมืองหัวยทรามนาน และยังคุ้นเคยกับวิถีปฏิบัติแบบคนลาวท้องถิ่นเป็น

อย่างดี ซึ่งสังเกตได้จากการเข้าร่วมงานประเพณีพิธีกรรมและงานเทศบาลแบบชาวลาว เช่น เทศกาลปีใหม่ลาว วันเข้าและออกพรรษา งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน และงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ภายในครอบครัวที่ชาวลาวจัดขึ้นและอันเชิญคนเวียดนามมาร่วมด้วย

หากพิจารณาในมุมมองเชิงกายภาพแล้ว การรวมกลุ่มทางสังคมของช่างก่อสร้างนี้ มีความแตกต่างไปจากกลุ่มอื่นที่ได้นำเสนอผ่านมา เนื่องจากว่ากลุ่มนี้มีพรมแดนพื้นที่ทางชาติพันธุ์ กว้างขวางและมีเครือข่ายอยู่ทั่วไปทั่งภายในเทศบาลเมืองหัวยทรายและต่างเมืองหรือต่างจังหวัดที่มีโครงการก่อสร้าง โดยมีการเคลื่อนย้ายซ้ายซ้ายฝั่งไปมาหากันตามความต้องการของหน้างาน ชาวเวียดนามกลุ่มช่างฝีมือก่อสร้างมีบทบาทสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสังคมในเมืองหัวยทรายอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็น โครงการก่อสร้างที่ภาครัฐบาลส่งเสริม เช่น โครงการก่อสร้างสำนักงานที่ทำการ และงานก่อสร้างทั่วไปที่ชาวลาวนิยมจ้างช่างก่อสร้างชาวเวียดนาม อาจจะด้วยเหตุผลความเชื่อในการทำงานของชาวเวียดนามที่ว่า มีความรวดเร็ว ทำงานได้ตามความพึงพอใจ

ในการศึกษาชาวเวียดนามทำอาชีพก่อสร้างนี้ ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์พูดคุยกับช่างฝีมือจำนวน 2 คน ซึ่งมีภูมิหลังอายุและมีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันเพื่อให้เห็นปฏิสัมพันธ์ในการดำเนินชีวิตประจำวันที่สมาชิกภายในกลุ่มเผชิญ การเก็บข้อมูลภาคสนามในกลุ่มนี้ผู้ศึกษาพบว่า ทั้ง 2 คนมีสถานภาพต่างงานแล้วและมีความรับผิดชอบสูงต่อสมาชิกภายในครอบครัว

ภาพที่ 20 ชาวเวียดนามทำอาชีพก่อสร้างในเมืองหัวยทราย

กรณีศึกษาคนแรกได้พูดคุยสนทนากับสัมภาษณ์กับ “น่าม” อายุ 36 ปี มาจากเมืองเวียดนามเข้าบ้านอยู่กับกรรยาในชุมชนบ้านป่าอ้อดีดกับตลาดจีน “น่าม” เข้ามาอยู่ในเมืองหัวยทรายและทำงานก่อสร้างมานานหลายปี เขาเริ่จกคนลาวหลายกลุ่มนับตั้งแต่องค์การปกครองบ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน แนวร่วม ผู้เฒ่าผู้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ พนักงานรัฐที่เขาเคยทำงานสร้างบ้านให้มา ก่อน อีกทั้งยังมีเพื่อนคนลาวทั่วไปที่ทำอาชีพคล้ายกัน

ในการเข้ามาทำอาชีพก่อสร้างยังเมืองหัวทราย เขาอาศัยเครื่องข่ายความสัมพันธ์ ของชาวเวียดนามด้วยกัน มีทึ้งกลุ่มญาติ เพื่อนฝูงที่เคยร่วมงานกันมาก่อน “น่าม” เคยใช้ชีวิตและทำงานก่อสร้างในแขวงสะหวันนะเขตภาคกลางของลาวมาก่อนหน้าจะย้ายมาทำงานที่เมืองหัวทราย สาเหตุที่ย้ายเกิดจากความต้องการแรงงานฝีมือของบริษัทก่อสร้างชาวเวียดนามที่เข้ามารับเหมางานก่อสร้างในเมืองหัวทราย และเมื่อการกิจงานเสร็จสิ้น บริษัทรับเหมาถอนตัวออกไปพร้อมกับแรงงานที่นำเข้ามาทำงานหนึ่ง แต่สำหรับเขาและเพื่อนเลือกที่จะใช้ชีวิตในเมืองหัวทราย จึงตัดสินใจทำงานต่อไป

“น่าม” ยอมรับว่า ตัวเขาเองไม่ได้เก่งพอที่จะสร้างตึกหรือบ้านได้เป็นหลังหากไม่มีเพื่อนร่วมงานมาช่วยเพิ่มแรง เขายังอาชีพก่อสร้างว่าเป็นอาชีพที่ท้าทายใช้ทักษะฝีมือ ใช้ความพยายามอุดทนและความสามารถสูงเพื่อให้ผลงานออกมามี เป็นที่ถูกใจผู้ใช้บริการ เนื่องจากงานก่อสร้างเป็นงานที่ต้องติดต่อสัมพันธ์กับคนหลากหลาย ดังนั้นเขาจึงให้ความสำคัญกับเพื่อนคนเวียดนามทั้งที่ทำงานด้วยกันและทำอาชีพอื่นต่างกัน “น่าม” มองว่า การรวมกลุ่มทางสังคมคือการสร้างความสามัคคีช่วยเหลือกัน เป็นการเปิดกว้างให้แต่ละคนได้พูดคุยแสดงความรู้สึกต่อกัน ดังคำกล่าวของเขาว่า

“คนเวียดนามอยู่เมืองหัวทรายบໍ່หลายปีนิดพวกร้าวซักกันเกือบหมด หลาย คนเคยทำงานร่วมกัน ได้มาก่อน เขาช่วยเรา เราเก็บช่วยเขามีห้อง (มีอะ ໄຣ) ก็ร่วมแบ่งปันกัน ข้อมีเพื่อน คนเวียดนามหลายคนที่ทำงานก่อสร้างด้วยกันมีความซักแซงกันดี มักชักชวนร่วมทำงานด้วย ถ้าเข้าไปรับเหมา ก่อสร้างบ้านเขาก็มาชักชวน ไปทำด้วยกัน แบ่งงานกันทำ พวกร้าวอยู่ไก่บ้านถ้าบังสัก บันสนิกกับคนบ้านเดียวกันแล้วจะอยู่บ้านได้ดี เสื่อนของข้อมักมีหมู่เพื่อนมาเยือนมาแระหาอยู่ตลอด แหลก เขาเก็บมาเด่นด้วย มาพูดคุยกัน สามปีกันเกี่ยวกับเรื่องการงาน เรื่องครอบครัว แต่ส่วนใหญ่ เขายังไม่เขียนในตอนเย็นช่วงเลิกงานหรือมาในวันพักผ่อนในบางครั้งหมู่เพื่อนคนเวียดนามด้วยกันจัดงานสังสรรค์ก็จะซักชวนข้อยไปเที่ยวหาเขา หลายคนที่พักอยู่ไก่ ๆ ก็ยังไปถึง” (น่าม, อาชีพก่อสร้าง, 2554 : สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่า มุ่งมองของเขาว่าที่จะท่อนออกแบบเกี่ยวกับการมองกลุ่มเดียวกันนี้ เขากล่าวว่า “น้ำหนักไปที่ความเคราะห์ต่อกัน สร้างความสามัคคีต่อกันภายใต้กลุ่มมากกว่า อาจจะเป็น เพราะว่าเขามองถึงเรื่องอนาคตเพื่อให้ชาวเวียดนามได้ใช้พื้นที่ร่วมทางสังคมกับกลุ่มคนอื่น ๆ เช่น กลุ่มชาวจีน ชาวเกาหลี และ ชาวไทย ที่กำลังบุกพื้นที่ช่วงชิงทรัพยากรกันอย่างอุ่นหน่าน ในแนวคิด เช่นนี้ซึ่งไม่เพียงแต่จะท่อนภาพลักษณ์ช่างก่อสร้างเวียดนามให้ดูดีและเป็นที่คบหาสมาคมของคนทั่วไป แต่ยังส่อถึงการมองไปข้างหน้าต่องานที่จะได้จากการรอบข้างและจากเพื่อนฝูงอีกด้วย เพราะ

เข้าเชื่อว่าเพื่อนฝูงจะสามารถช่วยงานมาให้ทำได้ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าวิธีคิดของ “น่าม” เป็นความพยายามสร้างพื้นที่ทางชาติพันธุ์ภายในกลุ่มให้สามารถดำรงอยู่ในภาวะสังคมที่พวกเขากำลังเห็นด้วยอยู่

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้สังเกตภายในบ้านเช่าของเขาว่า ในช่วงวันหยุดหรือวันสำคัญทางราชการที่ไม่ได้ทำงาน จะมีเพื่อน ๆ คนเวียดนามแวดล้อมมาอยู่เป็นประจำ เนื่องจากว่าบ้านเช่าของเขามีแหล่งชุมชนติดกับถนนใหญ่ซึ่งสามารถเดินดูดเพื่อนมิตรหลายได้ การที่ได้พบปะพูดคุยกับคนเชื้อชาติเดียวกันก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เวียดนามได้อย่างเปิดเผย เนื่องจากว่าชาวเวียดนามเมื่อมาพบเจอกันพวกเขาก็จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น ถูลกระเบียดกันร่วมกัน ร้องเพลงカラオเกะเวียดนาม ทำอาหารเวียดนามกินร่วมกัน หรือตั้งวงสังสรรค์คึ่นกิน กิจกรรมเหล่านี้เป็นการสร้างความผูกพันให้เกิดความสามัคคีต่อกันภายในกลุ่มให้ลึกซึ้ง นอกจากการติดต่อพัฒนากันเป็นประจำภายในกลุ่มแล้ว “น่าม” ยังมองคนเวียดนามว่า มีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกันกับชาวลาว มีเพื่อนฝูง มีญาติพี่น้อง มีการไปมาหาสู่แลกเปลี่ยนพูดคุยกันและเมื่อเพื่อนฝูงญาติมิตรเกิดการเจ็บป่วยก็ไปเยี่ยมเยือนเป็นกำลังใจให้แก่กัน ประเพณีการปฏิบัติต่องกัน เช่นนี้เป็น อุดมคติของพ่อแม่ครูอาจารย์ได้อบรมสั่งสอนเสมอมา ดังนั้นมีอนาคตอยู่ในต่างแดน ความรู้สึกเหล่านี้จึงยังคงต้องดำรงรักษาไว้

จากความสัมพันธ์ที่ดีภายในกลุ่มด้วยกัน “น่าม” ยังปฏิบัติตนและครอบครัวต่อคน外คนแก่ภายในชุมชนรอบข้างด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน พูดจาสุภาพและให้ความช่วยเหลือ เช่น นำเอาลูกหลานคนข้างบ้านผู้ว่างงานไปทำงานด้วยกัน หรือชักชวนเพื่อนบ้านมาร่วมกินข้าว ด้วยกันเมื่อมีการจัดงานเลี้ยง การกระทำการของเขายังคงเป็นการสร้างความไว้วางใจให้กับคนรอบตัว ไม่ใช่แค่การสร้างอาชีพให้เด็กได้มีงานทำและสามารถพึ่งตนเองโดยไม่ต้องเดือดร้อนพ่อแม่ แต่ในอีกแห่งหนึ่งวิธีคิดและการกระทำการเป็นการสร้างความผูกพันกับคนรอบข้างให้เกิดเสถียรภาพในการดำรงชีพอยู่ร่วมกันในชุมชน ดังที่คำกล่าวที่ว่า

“เพื่อนบ้านคือญาติพี่น้อง ต้องชักแพงกัน มีหยังก์ต้องช่วยเหลือกัน มีงานต่างๆ ก็ต้องชักชวนกันมาร่วมด้วย ข้อymักไปเพื่ายหาและไปปั่งคุยกับเพื่อนบ้านคนนั่นคนนี้ คน外คนแก่ก็ไปคุยอยู่เสมอ บางทีก็ไปหาคนมาทำงานด้วย ข้อymทำงานก่อสร้างติดโบร์ ติดกะโล ตกแต่งภายใน เป็นงานเล็ก ๆ น้อย ๆ และทำงานแควริกส์ ๆ ไม่ต้องไปไกล งานมีมากมายทุกวันคนกำลังแห่งจันกัน สร้างบ้านใหม่กันยะแยะ ไภก์ต้องการซ่างก่อสร้างผู้ที่เก่งมีฝีมือและค่าจ้างบ่แพง ข้อymไปทำงาน ก่อสร้างติดโบร์หน้าต่างประตูให้คนกลางย่อคันเขาก็ติดใจว่าข้อymทำว่องไว พวกเขาก็นอกเพื่อนของเข้าต่อๆ ไป ข้อymมีงานตลอดมีเวลาว่างเลย แต่ละวันก็มีเพื่อนโทรศัพท์มาหาบอกให้ไปช่วยงาน ที่ไหนก็ไป เพราะพวกเขาราทำไม่ทันกับเวลา บางทีบ่มีคนช่วยข้อymก็ทำก่อสร้างคนเดียวเดี๋ยวตี มันทำบ่

“ได้ไว้ต้องมีผู้ช่วยข้อย่ออย่างน้อยมือหนึ่ง 2 คนก็พอ ข้อymักชักชวนน้อง ๆ บ้านใกล้กันไปทำด้วยกันแล้วคิดเงินให้เท่า” (น่าน, อชีพก่อสร้าง, 2554 : สัมภาษณ์)

จากเนื้อหาสาระที่ได้จากการพูดคุยและสัมภาษณ์กับ “น่าม” แสดงให้เห็นว่าเขายังคงพยายามสร้างความผูกพันกับเพื่อนบ้านเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นวิธีของเขานั้นจึงทำให้เขาได้มีพื้นที่ทำงานหากินกว้างขวาง เนื่องมาจากความคุ้นเคยและความไว้วางใจของผู้ข้างงาน นั้นเองที่บอกต่อไปยังเพื่อนมิตรและญาติพี่น้องในฝั่งแม่อร่อง ไม่ว่าจะเป็นค่าบริการของช่างก่อสร้างชาวเวียดนาม จากการสังเกตเวลาพูดคุยกับเขา สิ่งที่เขามักแสดงออกมาก็คือ ภาวะที่ลื่นไหลไปมาระหว่างความพูด พยายามทำให้เป็นลากับการนำเสนอตัวตนและความเป็นคนเวียดนามของเขารูปแบบเดียวกัน เช่น การใช้ภาษาลาวสื่อสารสัมภาระ กับผู้ศึกษาเช่นเดียวกัน หรือเวลาที่พูดคุยจะใช้ภาษาเวียดนามเป็นหลัก เช่น การใช้ภาษาเวียดนามในการสื่อสารกับลูกค้าชาวเวียดนาม เช่น “สวัสดีครับ” “ขอบคุณครับ” ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกว่าเขามีความมั่นใจและเชื่อถือได้ ไม่ใช่แค่คนต่างด้าวที่ไม่เข้าใจภาษา แต่เป็นคนที่มีความสามารถและเชี่ยวชาญในอาชีพที่ทำมาหากิน

สำหรับมนุษย์ของเข่าต่อเจ้าหน้าที่รัฐนี้ เขายังคงว่า ตอนเข้ามาทำงานในเมืองหลวงครั้งแรกมีความเกรงกลัวต่อเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะตำรวจที่มักมาตรวจสอบการทำงานหรือหนังสืออนุญาตพักอาศัยในชุมชน เนื่องจากว่าในด้วยเมืองใหญ่ของเมืองหลวงมีชาวเวียดนามจำนวนมากที่เข้ามาโดยไม่ถูกต้อง หลบซ่อนทำงานและทำอาชีพต่าง ๆ ที่ทางการหลวงห้ามอย่างไรก็ตาม ในการสนับสนุนพูดคุยในเรื่องทำงานของเช่นนี้ชาวเวียดนามส่วนใหญ่มีความอ่อนไหวไม่ค่อยกล้าแสดงออกมาก อาจจะเป็นเพราะว่าพวกราชการปกปิดหรือเก็บไว้ในใจเพื่อมิให้กระทบต่อความมั่นคงในการดำเนินธุรกิจของพวกราชการได้ ดังที่บอกถ้วนไว้

“ในแต่ละเดือนข้อยต้องข้ามไปค่าไฟฟ้า ไปจ้ำตราหนังสือเดินทาง เพราะว่า ข้อยใช้หนังสือเดินทางเข้ามาลาราแบบนักท่องเที่ยวอยู่ได้ 30 วัน ก็ต้องออกไป เที่ยวเข้าเที่ยวออกจน คุ้นเคยกับตัวรู้จักด้าน ถ้าทำให้ถูกต้องตามระเบียบกฎหมายของลาวต้องเสียค่าแพงได้ ปีหนึ่ง 500 โควา มีตัวรู้จักคนก็ติดอกนเวียดนาม นโยบายให้คนเวียดนามได้ทำอยู่ทำกิน แต่ก็มีบางคนมัก มาสอนถามเกี่ยวกับเรื่องนั้นเรื่องนี้ จึงรถไปทำงานไปนั้นไปนี่มักถูกตัวตรวจสอบใบขับขี่ หลายที่อีก เสียเงินให้เข้า เขาก็ปล่อยไป” (น้ำม, อานิพก่อสร้าง, 2554 : สัมภาษณ์)

เมื่อผู้ศึกษาได้ตั้งคำถามต่อมุมมองของคนเวียดนามที่มีต่อเพื่อนบ้านคนจีนว่า มีความรู้สึกอย่างไร คاتตอบที่ได้จาก “น่าม” ก็คือ เขามองคนจีนทั่วไปว่าเป็นชาติมีความสำนึกรัก

รัก ไคร่ก้ายในกลุ่มก้อนตัวเองอย่างเห็นي่ำแย่น มีวิธีคิดในการดำเนินชีวิตแตกต่างจากชาวเวียดนาม คนจีนนักกระทำการใหญ่ย่อมเรื่องของเศรษฐกิจมาเป็นหลักในการคุณหาสามาคุน เนื่องจากว่าพื้นที่ ทำมาหากินของทั้งสองกลุ่มขยายวงกว้าง ทำให้ทั้งชาวเวียดนามและชาวจีนมีความใกล้ชิดผูกพันกันมากยิ่งขึ้น เหมือนดังคำกล่าวของเขาว่า “

“สีเยวจีน (เพื่อนคนจีน) อยู่ข้างบ้านที่ขายเครื่องก่อสร้างดูแล้วก็น่าบอยู่ ลาว (เขา) มีนิสัยดีชอบไปคุยกับเขา แต่เขาพูดภาษาลาวซึ่งไม่เก่งบางคำก็เข้าใจบางคำก็ไม่เข้าใจ ถ้าเป็นเมียของเขามาไม่เข้าใจให้ญี่เลย พูดเร็วมาก พากวนักคุยกันเรื่องการค้าขาย การทำมาหากินและความ เป็นมาในชีวิต เขายังคงสนุกสนานไปเรื่อยๆ มีหลายครั้งก็ไปซื้อของที่ร้านเขา บางทีสีเยวคนจีนนี้ทำ คีกับข้อข้อ เขายังคงน้ำเสียงค่อนข้างดี ไม่ใช่ก่อนหลังเสร็จงานแล้วจึงเอาเงินไปคืน และบางทีสีเยวคนจีนนี้ ก็หักหัวนเลี่ยวคนจีนมากินข้าวที่บ้านข้อข้อ เขายังคงนิดหน่อยแล้วก็กลับไป และบางทีสีเยวคนจีนนี้ ก็หักหัวนข้อข้อไปร่วมงานเหมือนกัน แต่สีเยวคนจีนเขานั่นมาด้วยมือเดือนเหมือนคนเวียดนามคนลาว เพราะแบบนี้จะเข้าใจว่า “สีเยวจีนนี้เงินเก็บ” (นำม, อาร์พก่อสร้าง, 2554 : ตั้งภายน)

จากคำกล่าวข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของ “น้ำม” ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ หากแต่มีความเคลื่อนไหวไปมาตามเมือง ไปสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของ เขายังคงเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันกับกลุ่มเชื้อชาติอื่นอยู่ตลอดเวลา การแสดงออกทาง ความสัมพันธ์กับกลุ่มคนอื่นๆ แม้ว่าจะมิได้เป็นการแยกเปลี่ยนเรียนรู้และหันยิ่นวัดนธรรมให้แก่ กันโดยตรง แต่นั่นก็คือการซึ่งซับอาสั่งรอบข้างเข้ามาในตัวที่จะเด็กคนน้อยและสามารถนำไปสู่การ ปรับกระบวนการทัศน์ของพวกราชาได้

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาซึ่งได้พูดคุยและสัมภาษณ์ “กีอง” ช่างก่อสร้างชาวเวียดนาม อายุ 39 ปี จากเมืองเว้ ที่เข้ามาใช้ชีวิตและทำงานในเมืองหัวย้ายรายมานานจนรู้จักแบบแผนวิถีชีวิต แบบชาวลาวและยังรู้จักคุ้นเคยกับคนลาวในพื้นที่เป็นอย่างดี ในปัจจุบัน “กีอง” เข้าบ้านอยู่กับ ครอบครัวในชุมชนบ้านม่วงแก้วติดกับตลาดเช้า สำหรับ “กีอง” เขายังคงก่อสร้างเป็นสิ่งสำคัญ ในชีวิตประจำวันของเขานะ เนื่องจากเป็นอาชีพหลักและยังเป็นอาชีพที่หาทำได้ง่าย เพราะคนลาว ห้องถินหัวไปยังต้องการช่างก่อสร้างที่มีฝีมืออยู่ นักจากนี้เขายังให้ความหมายต่องานก่อสร้างว่า เป็นการสร้างสรรค์ทักษะฝีมือให้ความโดดเด่นแก่สายตาผู้คนในสังคม

สำหรับความคิดเห็นที่มีต่อชาวเวียดนามด้วยกันเองนั้น “กีอง” มองว่า คน เวียดนามที่ทำมาหากินในเมืองหัวย้ายรายส่วนใหญ่รู้จักกันหมด เนื่องจากว่าเมืองหัวย้ายเป็นเมือง ไม่ใหญ่โตเท่าไนนัก เดินไปทางไหนก็จะพบกับคนเวียดนาม และส่วนใหญ่ผู้ที่ทำอาชีพก่อสร้าง ด้วยกันก็มีความสัมพันธ์กันอยู่เป็นประจำ เช่น การนัดพบกันที่ร้านกาแฟของคนเวียดนามในตอน

เข้าก่อนจะแยกข้ายกันไปทำงาน เช่นเดียวกับชาววีดนามอีกหลากหลายเชื้อพันธุ์ที่นักภาษาเวียดนามคุ้นเคย เช่น กาน้ำชาและกาแฟที่ร้านดังกล่าวเป็นประจำ

ส่วนปฏิสัมพันธ์กับคนนอกกลุ่มโดยเฉพาะคนห้องถินนี้ชาวเวียดนามจะอาศัยความผูกพันคุ้นเคยกับคนลาวห้องถินประดุจเป็นร่วมกันแಡดกันfun อาทิ การเรียกคนอาชูไสว่าพ่อหรือแม่ หรือเรียกคนวัยเดียวกันว่า เสี่ยว (เพื่อน) เป็นต้น ยิ่งคนลาวทั่วไปมีนิสัยชอบให้คนอื่นมาแสดงความยกย่องเช่นชมอญี่แล้ว ก็ยิ่งทำให้ชาวเวียดนามสามารถแสดงบทบาทความสัมพันธ์ได้หลากหลาย เช่นกำกับล่าวของเขาก็ว่า

“ข้อยรื้อจักผู้渺่าผู้แก่ในบ้านหลายคนให้ผู้ที่อยู่บ้านໄกถักันนี้ล่ะ นายบ้านก็รื้อจักเคยสร้างบ้าน ข้อยdaleเพื่อน ๆ คนเวียดนามหลายคนอาศัยชุมเพื่ินที่เป็นคนรื้อจักคุณเคยติดต่อหาเวียกงานให้ถ้าพวกเพื่ินมีงานก็จะเอ็นใช่ ก่อนจะได้มารอยู่บ้านนี้ที่แรกก็เดาข้างมาสร้างบ้าน มาก่อกำแพงให้ก็รื้อจักกันติดต่อพัวพันแลกเปลี่ยนต่อ กัน ข้อยการพนับถือผู้ใหญ่ที่เราเคยทำงานให้กับเขาบ้านที่อยู่ปัจจุบันก็เป็นของพ่อเลี้ยงคนลาว ด้วยความหักแหงกัน พ่อเลี้ยงจึงสงสารให้นำอาศัยอยู่ในบ้านส่วนโดยไม่ได้เสียค่าอะไร พ่อเลี้ยงเป็นคนดี ดีกับคนเวียดนามที่เป็นญาติกันด้วย” (ก้อง อารีพ ก่อสร้าง, 2554 : สัมภาษณ์)

คำกล่าวข้างต้นของ “ก้อง” เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้ใหญ่ที่มีอิทธิพลภายในบ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน แนวร่วมและองค์การขึ้นบ้านที่เข้ามาอาศัยอยู่นั่นพบว่า เขาชอบแสดงบทบาทความสัมพันธ์กับบุคคลเหล่านี้ในลักษณะถอนตัวจากผู้คนเพื่อความเครียดนั้นถือเป็น “ก้อง” ตระหนักถึงอำนาจหน้าที่การปกครองแบบสังคมชาวชีวิตร่วมกันในประเทศญี่ปุ่นมาก่อนหน้า เพราะว่าตามกฎหมายของชาวองค์การปกครองขึ้นบ้าน ถือได้ว่าเป็นองค์การที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดสำหรับชุมชนหมู่บ้าน โดยองค์การเหล่านี้นับเป็นสายงานของระบบการจัดการบริหารขึ้นหมู่บ้านทำหน้าที่ตรวจสอบดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งการเคลื่อนไหวของประชากรภายในชุมชน เมื่อพบว่าสมาชิกในเขตความรับผิดชอบมีความสงบสุข อยู่กันอย่างสงบคงดีใจ ว่าชุมชนหมู่บ้านนั้นจะได้รับการยกย่องให้เป็นชุมชนตัวแบบในการจัดตั้งปฏิบัติ และตัวผู้ใหญ่บ้านเองก็จะถูก讃嘆นามให้เป็นผู้มีความสามารถสามารถปกครองสมาชิก แต่ถ้าหากเห็นว่าภายในชุมชนหรือกลุ่มคนใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้หรือทำสิ่งไม่ดีไม่莊 งาม องค์การขึ้นบ้านก็จะเข้าไปตักเตือนและอบรมสั่งสอนสมาชิก ไม่ว่าแม้ชาร์ต่างชาติที่เข้ามาพักพำนักระยะหนึ่งในชุมชน ดังนั้นเพื่อให้ตัวเองและครอบครัวสามารถร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ เข้าจึงสร้างมิตรภาพกับคนเฒ่าคนแก่และเพื่อนบ้านให้มีความเข้าอกเข้าใจดีต่อกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“มาอาศัยเป็นสมาชิกภายในบ้านเรา เราต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายบ้านเมือง สร้างความสันติสุขในบ้านทุกคนให้เกิดความสามัคคีต่อกัน ไม่ให้เข้าใจผิดต่อ กันและคนที่อยู่ภายนอกครอบครัวเรารู้สึกต้องเข้าใจต่อระเบียบกฎหมายบ้านเมืองที่เรามาอาศัยอยู่ด้วย ในแต่ละเดือน องค์กรจัดตั้งภายในบ้านจะเข้ามาสอบถามและบันทึกรายชื่อพวกราอาไว พวกราได้รับการคุ้มครองจากองค์กรบ้านอย่างดี รู้จักผู้ใหญ่บ้านดี บางทีมีงานที่บ้านเขาก็จะเชิญพวกราไปร่วมด้วย” (ก้อง อชาพก่อสร้าง, 2554 : สัมภาษณ์)

จากเนื้อหาคำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า “ก้อง” พยายามรักษาความสัมพันธ์ต่อผู้มีอำนาจในพื้นที่ที่เขาได้มาอาศัยอยู่เพื่อที่จะสามารถต่อรองกับสิทธิประโยชน์ที่คาดหวังไว้ในบ้านอย่าง นอกจากนี้ในความเคารพนับถือต่อเพื่อนบ้านคนลางผู้ที่อยู่ในวัยเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน และมีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี โดยเขาจะเรียกเพื่อนคนลางนั้นว่า “สาย” ตามความหมายของ “ก้อง” แล้ว “สาย” คือผู้ที่คุ้นเคยสนิทสนมและสามารถพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกันได้เมื่อพบกับปัญหานั้นเอง

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “เวียดนามในลาว” กระบวนการปรับตัวและร่างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏผ่านปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามกลุ่มนี้เข้ามาประกอบอาชีพเป็นแรงงานข้ามชาติในเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว และ 3) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว

พื้นที่ที่ศึกษาคือ ชุมชนบ้านป่าอ้อบ เมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามอาศัยอยู่มากที่สุดในแขวงบ่อแก้ว ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อาศัยอยู่ในชุมชนดังกล่าวด้วย ทั้งคนท้องถิ่นที่เป็นลาวสูมและลาวสูง และกลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามา

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลนี้ เริ่มต้นแต่การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเกตและทำความคุ้นเคยกับชาวเวียดนามที่ประกอบอาชีพหลากหลายในชุมชน เช่น ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง พ่อคราเร และอาชีพบริการ นอกจากนี้ ได้ลงศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสังเกตการณ์ (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ (Interview) จากผลการศึกษาสามารถสรุปผล อภิปรายผลการศึกษา และนำเสนอข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

6.1.1 พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมืองหัวยทราย เมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว เป็นเมืองที่สำคัญ ที่มีการอพยพโยกย้ายของผู้คน หลากหลายเชื้อชาติและทำมาหากินในบริเวณแห่งนี้นับแต่อดีต ลั่นเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ คือ

ประการแรก ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น หินปูน ป่าไม้ และแร่ธาตุ ที่มีค่า

มากมายมหាផลา จึงนำมำซึ่งการอพยพโดยข้ายของประชาชนจำนวนมากจากต่างแดนเข้ามาตั้ง รกรากถิ่นฐาน และจากการปักครองที่เข้มแข็งก์ทำให้เมืองหัวยทรายมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปักครองมีความอยู่เย็นเป็นสุขและมีพัฒนาการดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ จากการสร้างวัดที่กลางเมือง การสร้างหอเทวตา ตลอดจนโรงเรียน นอกนี้ชาวเมืองยังมีการสัมพันธ์ ค้าขายและเปลี่ยนสินค้ากับภายนอกมาตลอด งานทำให้เมืองหัวยทรายกลายเป็นเมืองที่ดึงดูดพ่อค้า จากต่างถิ่นให้เข้ามาค้าขาย ได้เป็นอย่างดี

ประการที่สอง ปัจจัยที่เป็นเมืองหัวของหรือเมืองท่าที่สำคัญ โดยประวัติศาสตร์ ได้บันทึกไว้ว่าเมืองหัวยทรายแห่งนี้เป็นเมืองหัวของหรือเมืองท่าที่สำคัญ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยตกเป็น เมืองขึ้นของเจ้าอาມานิคุ้มผู้ทรงพลังอำนาจที่แผ่นดินอิทธิพลไปทั่วทั้งภูมิภาค ได้เข้ามายึดครองและ ใช้เมืองนี้เป็นเมืองยุทธศาสตร์ทางทหาร เป็นศูนย์บัญชาการในแอบริมแม่น้ำโขงตอนบน และยังใช้ เป็นจุดเดินทางสินค้า มีระบบควบคุมความสัมพันธ์ทางการค้ากับพ่อค้าต่างถิ่น ตลอดจนการควบคุม การเคลื่อนย้ายของผู้คน

ประการที่สาม นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา เมืองหัวยทรายก็มีการ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด อันเป็นผลมาจากการความ ร่วมมือของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคคู่มือน้ำโขงที่ต้องการเชื่อมโยงพื้นที่ให้เข้าใกล้ชิดกัน ทั้งทางน้ำ ทางบก ทางอากาศ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การเคลื่อนย้ายสินค้า ผลผลิต และแรงงาน ให้ รวดเร็วและปลอดภัย

ประการสุดท้าย การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับต่างประเทศภายใต้นโยบาย เศรษฐกิจ “jin tanakaraiใหม่” หรือ “กอลไกเศรษฐกิจใหม่” (New Economic Mechanism -NEM) ในปี ก.ศ 1986 ของรัฐบาลลาว ทำให้นักลงทุนจำนวนมากจากประเทศไทยเพื่อนบ้านใกล้เคียง หลั่งไหลเข้ามา ลงทุนประกอบกิจการ การค้าและการท่องเที่ยว โดยใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบทางด้านเงินทุนที่ เหนือกว่า อีกทั้งยังมีแรงงานไร้ฝีมือในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำจำนวนมาก บวกกับทรัพยากรธรรมชาติที่ ยังอุดมสมบูรณ์ใน สปป.ลาว จึงสามารถเป็นใบเบิกทางในการแสวงหาผลกำไรเพื่อมาสนับสนุนให้ ระบบทุนมีความมั่นคง

6.1.2 ปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามกลุ่มนี้เข้ามาประกอบอาชีพเป็นแรงงานข้ามชาติใน เมืองหัวยทราย

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ชาวเวียดนามกลุ่มนี้เข้ามา ประกอบอาชีพเป็นแรงงานข้ามชาติในเมืองหัวยทราย แขวงบ่อเก้า สปป.ลาว นั้น สามารถจำแนก ออกเป็น 2 ประการคือ ปัจจัยด้านการเมือง กับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจัยประการแรกคือ ปัจจัยทางด้านการเมืองนั้น ถือว่าเป็นปัจจัยดึงดูด ก่อรากให้รูปแบบความสัมพันธ์ที่เรียกว่า “ความสัมพันธ์แบบพิเศษ” ระหว่างลาวและเวียดนามนั้น ได้ถูกนำมาเสริมสร้างในการร่วมมือแทนทุกระดับ ทั้งหน่วยงานระดับสูงจนถึงหน่วยงานท้องถิ่น ดังนั้น รูปแบบความสัมพันธ์เฉพาะเช่นนี้ไม่เพียงแต่เป็นความพยายามกำหนดบทบาทความช่วยเหลือซึ่งกัน และกันในระดับรัฐต่อรัฐ หากแต่นำมาซึ่งการขยายขอบเขตพื้นที่การทำมาหากินของแรงงานชาวเวียดนามในลาวอีกด้วย เพราะรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวนำมาซึ่งการปฏิบัติแบบผ่อนปรนของเจ้าหน้าที่รัฐของลาวต่อชาวเวียดนาม อันเป็นช่องทางหนึ่งที่เอื้อต่อการอพยพเข้ามายังอาศัยในลาวของชาวเวียดนาม

ปัจจัยประการที่สอง ซึ่งนับเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ชาวเวียดนามเข้ามายังแรงงานข้ามชาติในเมืองหัวย้ายราย ตลอดจนพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศลาวคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมอันได้แก่ อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ การปรับรูปแบบมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด และการเพิ่มขึ้นของประชากรในเวียดนามในฐานะประเทศต้นทาง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

สำหรับอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ที่เริ่มปรากฏชัดนับแต่สิ้นสุดยุคสงครามเย็น ได้นำมาซึ่งการรวมตัวและการเชื่อมโยงพื้นที่ของรัฐในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมากขึ้น อันเป็นผลจากโครงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ อาทิ โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ที่ประกอบด้วย จีน ไทย ลาว พม่า หรือโครงการหุ่นเหลี่ยมเศรษฐกิจ (GMS) ภายใต้กรอบความร่วมมือของ 6 ประเทศได้แก่ จีน ไทย พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ที่เน้นการพัฒนาและเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมทั้งทางบก-ทางน้ำ-ทางอากาศ เช่น การพัฒนาเส้นทาง R3E ที่เชื่อมโยงระหว่าง คุนหมิง-เชียงรุ่ง-บ่อเต็น-แขวงหลวงน้ำทา-แขวงบ่อแก้ว-เชียงของ ก็ยังเป็นการเอื้ออำนวยความสะดวกในการเดินทางบ่อกันและสินค้าสู่เมืองหัวย้ายอย่างอันรวมถึงแรงงานชาวเวียดนามด้วย

นอกจากนี้ ประเทศไทยเวียดนามก็มีการแบ่งขันทางด้านเศรษฐกิจสูง ซึ่งเป็นผลมาจากการเปิดประเทศอย่างกว้างขวาง ได้แก่ โดยคำนึงการเร่งปรับตัวเข้ากับกระแสเศรษฐกิจและสังคมของโลก ทว่าในขณะเดียวกันกลับส่งผลทำให้กลุ่มประชากรที่มีการศึกษาน้อย ต้องเผชิญกับแรงบีบคั้น เกิดปัญหาค่าครองชีพสูง พร้อมๆ กันนั้นเอง สถาบันการศึกษา สถาบันการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปทางด้านการเมืองและทางด้านเศรษฐกิจของ โดยการนำอาณัติอย่างจัดตนาการใหม่มาใช้ในการบริหารประเทศ ส่งผลทำให้เกิดการปฏิรับการค้าการลงทุน ผลผลิตและแรงงานจากภายนอกซึ่งถือเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่เอื้อต่อการอพยพหลั่งไหลเข้ามาลงทุนของนักลงทุนและแรงงานจากต่างชาติรวมทั้งชาวเวียดนาม ขณะที่คนลาวเอง ไม่ค่อยให้ความสนใจในการทำกิจการค้าขาย หากให้ความสนใจในการทำเกษตรมากกว่า รวมทั้งไม่ค่อยมีความชำนาญงานที่ต้องใช้ทักษะสูง จึงส่งผลทำให้ชาวเวียดนามมีโอกาสแทรกตัวเข้ามาร่วมดำเนินกิจการได้ง่าย

ประการสุดท้าย เนื่อง ในการเพิ่มขึ้นของประชากรโดยธรรมชาติอย่างรวดเร็วในประเทศไทยเวียดนาม ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการขยายตัวของกอประเทศ เพราะมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ที่ดินยังมีเท่าเดิมส่งผลให้ที่ดินขาดแคลนไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ขณะที่รากฐานลักษณะของการเคลื่อนย้ายเข้ามาของแรงงานชาวเวียดนามว่า เป็นการเสริมพลังและช่วยเพิ่มพูนศักยภาพทางเศรษฐกิจให้แก่ตัวได้ แม้ว่าชาวเวียดนามที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในลาวอาจสามารถใช้ช้อໄได้เปรียบในส่วนนี้ ให้กลายเป็นโอกาสในการขับตัวแทนแห่งแห่งที่ทางสังคมของพวกเขามากขึ้นในพื้นที่รัฐชาติลาว ซึ่งอาจทำให้เกิดมีความแตกต่างด้านตัวแทนแห่งที่ทางสังคมและเศรษฐกิจ ประกอบกับความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ อันหมายความถึงความแตกต่างเชิงอำนาจด้วย แต่รากฐานท่าที่ผ่านมานี้ มองผู้อพยพชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาว่าเป็นเรื่องที่ต่างฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์

6.1.3 อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวทยาราย

จากการศึกษาพบว่า การย้ายเข้ามารажงานยังเมืองหัวทยารายของชาวเวียดนามนั้น มักจะอาศัยเครื่องข่ายทางสังคมในแง่ของความเป็นคนรู้จักกัน มีผู้แนะนำหรือมีญาติพี่น้องที่เข้ามาอยู่ก่อนแล้ว ทั้งนี้ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของแรงงานชาวเวียดนามก็คือ จะชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือกัน มักจะทำมาหากายหลากหลายประเภท และแม้จะไม่ได้อยู่ในประเทศไทยบ้านเกิด เมืองนอน แต่พวกเขาก็ยังมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากกลุ่มคนลาวซึ่งเป็นคนห้องถัง หลายประการ อาทิ อัตลักษณ์ด้านอาชีพ อัตลักษณ์ด้านที่อยู่อาศัย อัตลักษณ์ด้านอาหารการกิน อัตลักษณ์ด้านภาษาและการแต่งกายและ อัตลักษณ์ด้านประเพณีความเชื่อ เป็นต้น

ขณะที่ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชาวเวียดนามในเมืองหัวทยาราย กีฬาการต่อสู้ การแสดงพฤติกรรม ทำที ความรู้สึกนึกคิด และการนิยามความหมายตัวตนผ่านอัตลักษณ์ ภายนอก รวมถึงการถูกนิยามความหมายจากกลุ่มคนอื่นด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งจากการศึกษา เชิงลึกกับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปฏิบัติการดังกล่าวเป็นไปเพื่อการรักษาความสัมพันธ์ภายในกลุ่มแรงงานเวียดนามด้วยกันเอง ซึ่งเป็นที่เครือข่ายทางการค้าและเครือข่ายทางชาติพันธุ์ และความสัมพันธ์ภายนอก กรณีของคนห้องถังหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพื่อให้เกิดการยอมรับพวกเข้า โดยผ่านปฏิบัติการหลายรูปแบบ อาทิ การพယายາมปรับอัตลักษณ์ของตนให้เข้ากับสังคมหลักด้วยการเข้าร่วมงานประเพณีแบบท้องถิ่นกับเพื่อนชาวลาว การบริโภคความเป็นลาว อาทิ การกินอาหารลาว การดื่มน้ำมันเปียร์ลาว การใช้ภาษาลาว รวมทั้งการผูกเดี่ยว กับคนลาว เป็นต้น

6.2 อภิปรายผลการศึกษา

6.2.1 ปรากฏการณ์ข้ามชาติของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวยทราย

จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ปรากฏการณ์ข้ามชาติของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามที่มาอาศัยและประกอบอาชีพที่เมืองหัวยทรายนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลทั้งมาจากปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน สำหรับปัจจัยดึงดูดนั้น จะเห็นได้ว่าอิทธิพลกระแสโลกวิถี (*Globalization*) กระแสการพัฒนาในภูมิภาค และนโยบายของ สปป.ลาว นับแต่ตั้งหลังสหគមรัฐ เป็นต้นมา มีส่วนสำคัญที่ทำให้หัวยทรายซึ่งเป็นเมืองเล็กๆ ริมฝั่งโขง หรือรวมทั้งประเทศลาวทั้งประเทศ แปรเปลี่ยนสภาพจากพื้นที่ปิดมาเป็นพื้นที่เปิดสำหรับบรรดาพ่อค้า นักลงทุน และแรงงานข้ามชาติ ซึ่งก็หมายรวมถึงบรรดาแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามด้วย ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ พิทญา พุสไย (2549) ที่ระบุว่า จากการดำเนินการปฏิรูประบบเศรษฐกิจจากสังคมนิยมสู่ทุนนิยมแบบเศรษฐกิจการตลาด (*Market Economy*) ภายใต้การดำเนินตามนโยบายจินตนาการใหม่ของลาว อันมีหลักการสำคัญ คือ การผ่อนคลายการควบคุมจากส่วนกลางและใช้กลไกตลาดในการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้นนั้น เปรียบเสมือนดังกัญชาที่เปิดประตูให้กับประชาชนลาวได้มีโอกาสอยู่สู่โลกภายนอกมากขึ้น โดยการเปิดรับเอกสารลงทุนจากต่างประเทศเข้ามา มีการเคลื่อนย้ายทุนเคลื่อนย้ายแรงงาน มีการรับเอกสารช่วยเหลือจากต่างประเทศเข้ามา เช่นเดียวกับงานศึกษาของ ไชย ณรงค์ เศรษฐเชื้อ (2552) เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติจากชายแดนกัมพูชา-ลาว ที่ทำงานในประเทศไทยที่ระบุว่าเป็นผลมาจากการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ทั้งนี้ เนพะแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนาม ยังมีปัจจัยดึงดูดที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานชาวเวียดนามเข้ามายังแรงงานรับจ้างใน สปป.ลาวนั่นก็ คือ สิ่งที่เรียกว่า “ความสัมพันธ์พิเศษ” (*Special Relations*) ระหว่างรัฐบาลลาวและรัฐบาลเวียดนาม (ธีระ นุชเปี่ยม, 2537)

สำหรับปัจจัยผลักดันนั้น เราจะพบว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากแรงผลักดันของนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางที่เรียกว่า โดี้ เม莫 (*Doi Moi*) ของประเทศไทยนั่นเอง ที่ทำให้แรงงานที่มีการศึกษาน้อย แรงงานไร้ที่ดิน โดยเฉพาะตามชนบทไม่สามารถรับและยอมรับ อยู่ในสภาวะของความไม่สมดุลของความแตกต่างระหว่างความเป็นชนบทและความเป็นเมือง จึงได้เคลื่อนตัวเข้าสู่พื้นที่ใหม่ ที่มีโอกาสสร้างความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น มีโอกาสในการทำงานให้ดีขึ้น อันนับเป็นประสบการณ์ที่ทำให้พวกเขาระลأنี่ได้พัฒนาศักยภาพ และทักษะในการประกอบอาชีพที่เชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง จนประสบผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงานและนายจ้าง ด้วยเหตุนี้ชีวิตของพวกเขาระลأنี่ล้วนเต็มไปด้วยการเดินทางที่ไม่มีวันสิ้นสุด เพราะชีวิตเขา

ไม่ผูกติดอยู่กับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยเฉพาะ ชั้งผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับงานศึกษาของพิมเสน บัวระภา (2552) เกี่ยวกับปรากฏการณ์แรงงานไทยข้ามชาติในภาคเหนือของเวียดนาม

6.2.2 อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวหิน

แนวคิดและข้อถกเถียงทางวิชาการเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้เสนอไว้ว่า แม้ว่าเราจะสามารถพิจารณาอัตลักษณ์จากการนิยามความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ชัดเจนตามองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่เป็นตัวแปร เช่น ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ อาหารการกิน การดำเนินชีวิตประจำวันได้ แต่ก็ไม่มีความแน่นอนชัดเจนเสมอไป เพราะสิ่งเหล่านี้ผู้คนสามารถหินยื่นใช้ร่วมกันได้แม้ว่าจะเป็นคนละกลุ่มชาติพันธุ์ จากการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ค้นพบปรากฏการณ์ที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว คือ กรณีชาวเวียดนามหลายกลุ่มซึ่งมาจากการต่างๆ ของประเทศ เวียดนามและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เมื่อเข้ามายังอ่าวยัศัยในลาวเป็นเวลากว่า ได้ปรับรับเอา วัฒนธรรมแบบชาวลาวไปใช้ ชาวเวียดนามกลุ่มนี้สามารถถอดอกเสียงแบบได้ทั้งการพูดภาษาลาว สำเนียงห้องถิ่น อาหารการกินแบบคนลาวห้องถิ่น รวมทั้งการเข้าร่วมงานประจำปี ดังนั้นถ้าจะพิจารณาอัตลักษณ์หรือ ความเป็นชาติพันธุ์ของคนเวียดนามเพียงแค่การแสดงออกทางวัฒนธรรม อาทิ ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ อาหาร และการแสดงออกด้วยการเข้าร่วมงาน ก็อาจจะไม่สามารถจำแนกแยกแยะคนในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้ เพราะผู้คนได้หินยื่นและใช้วัฒนธรรมร่วมกันแม้ว่าจะเป็นคนต่างกลุ่มก็ตาม ดังนั้น การศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ จึงต้องพิจารณาจากมุมมองของผู้ศึกษาเองด้วย ซึ่งมีการปรับเปลี่ยน ลื่นไหลไปตามสถานการณ์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และ การเมืองในแต่ละช่วงเวลา อีกทั้งการศึกษานี้นักวิชาชีวิตร่วมกับการสร้างความหมาย ของแต่ละกลุ่มภายใต้บริบททางสังคมที่เป็นถิ่นกำเนิดบรรพบุรุษ ดังนั้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงไม่ เป็นสิ่งที่ตายตัวหากแต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดย ตัวของมันเองแต่ขึ้นกับความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มกับกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม และความเป็นตัวตน ของกลุ่ม ชาติพันธุ์ไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานของภาษาและวัฒนธรรมร่วมกันเท่านั้น หากแต่เกิดขึ้น ภายใต้กระบวนการทางการเมือง (ปั่นแก้ว เหลืองอร์มศรี, 2546: 123-124)

อย่างไรก็ตามในงานศึกษาระดับนี้ แม้ว่าผู้ศึกษาจะได้พิจารณาทำความเข้าใจกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวเวียดนามที่เข้ามายังเมืองหัวหิน ทั้งเรื่องของการดำเนินชีวิตประจำวัน ความเชื่อ อาหารและการแต่งกาย ทุกอย่างเพื่อแยกแยะให้กับกลุ่มชาวเวียดนามแตกต่างไปจากกลุ่มอื่น แต่ผู้ศึกษาไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่จะพิจารณาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในส่วนที่มีการปรับเปลี่ยน ลื่นไหลไปตาม บริบทของสังคม การปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก บริบทสถานการณ์ทางการเมืองลาวและเวียดนามที่

สังผลโดยตรงต่ออัตลักษณ์ของชาวเวียดนามที่ต้องปรับเปลี่ยน หลักเลี้ยงเพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กลุ่มคนเอง ซึ่งจากการศึกษาเก็บรวบรวม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามที่ทำงานในเมืองหัวห្សาย จะผันแปรไปตามบริบทที่แวดล้อมพากເheads ซึ่งมีความซับซ้อนและมีการเดือกใช้อัตลักษณ์ภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่าง ดังเช่น อัตลักษณ์ทางด้านภาษาเก็บรวบรวมว่าเป็นอัตลักษณ์ที่แรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามใช้สลับไปสลับมาเป็นปกติ ทั้งเพื่อแสดงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ กับคนกลุ่มอื่น และบางกรณีที่พำนາມแสดงความเป็นชาวลาวด้วยการใช้ภาษาลาว หรือในบางกรณี ก็ปีนังซ่อนเร้นตัวตน แต่ในหลายกรณีจะจัดวางอัตลักษณ์ 2 ชุด ไว้ในสถานการณ์เดียวกัน แล้วแสดงอัตลักษณ์ทั้ง 2 ชุดสลับไปมา โดยแสดงอย่างเปิดเผยว่าเป็นคนเวียดนามแต่มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนและแสดงอัตลักษณ์ชุดใหม่คือภาษาลาวได้ดีpronunciation อัตลักษณ์ของตนเอง เป็นต้น

ทั้งนี้ จากการศึกษาชี้ด้วง ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้แรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามชี้แจงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนภายใต้ภาระคืนรูปเพื่อความอยู่รอดในฐานะคนพลัดถิ่นนั้น คือระบบเครือข่ายทางสังคม ที่ทำให้แรงงานข้ามชาติเหล่านั้นมีทึ้งพื้นที่สำหรับแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และก่อให้เกิดความมั่นใจในการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับนิยามเรื่องเครือข่ายทางสังคมของ Jereme Boissevain (1974)

อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่ามีการแต่งงานระหว่างแรงงานชาวเวียดนามกับคนท้องถิ่น ดังกรณีของชาวจีน (โดยมากมักเป็นเพศชาย) ที่นิยมแต่งงานกับหญิงสาวชาวลาวในพื้นที่ หากแต่แรงงานเวียดนามรายใดที่มีครอบครัวก็มักจะพำนกครอบครัวมาอยู่ด้วย อันสะท้อนให้เห็นว่า แรงงานเหล่านี้ยังคงมีจิตสำนึกรักพันธุ์กับบ้านเกิดเมืองนอนค่อนข้างเข้มข้น ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาถุนหนึ่ง คือแนวคิดคนพลัดถิ่นในฐานะที่เป็นเชื่องทางสังคม (Diaspora as social condition) ที่สนใจบ้านเกิดหรือมาตุภูมิในฐานะที่เป็นคืนแคนศักดิ์สิทธิ์ของคนพลัดถิ่นที่จะต้องกลับไป เพราะคนพลัดถิ่นคือบุคคลผู้ที่กระจัดกระจายออกจากบ้านเกิด การกลับไปมาตุภูมิคือ การกลับไปหา根 หรือ การกลับไปหาความดีความงามในอดีต เพื่อรำรงรักษาวัฒนธรรมที่แท้จริงของกลุ่มคน เอาไว้ ซึ่งแนวคิดเรื่องมาตุภูมิปรากฏชัดในการนิยามความหมายและลักษณะร่วมของคนพลัดถิ่น ของ Safran (1999) ที่จำแนกคนพลัดถิ่นออกเป็น 6 ประเภท โดยเฉพาะข้อ 4 ที่ว่า ยึดถือมาตุภูมิของบรรพบุรุษเป็นบ้านที่แท้จริงและเป็นสถานที่ที่ต้องกลับไปในเวลาที่เหมาะสม ข้อ 5 ที่ว่ามีพันธะที่จะต้องรักษา มาตรฐาน พื้นที่หรือสถาปนา มาตุภูมิของตน และข้อ 6 ที่ว่ามีสายสัมพันธ์กับมาตุภูมิ สายสัมพันธ์ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นที่มาของสำนึกรักความเป็นเชื้อชาติอันหนึ่งอันเดียว

ด้วยเหตุนี้ เราอาจจะนิยามแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวห្សายว่า เป็นแรงงานข้ามชาติในฐานะคนพลัดถิ่นที่ได้รับการกระตุ้น (Mobilized Diasporas) อันเกิดมาจาก

กระแสการเมืองสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการแสวงหาผลประโยชน์จากการระบบเศรษฐกิจเพื่อสร้างตนเองให้เข้มแข็งอยู่ในสังคม

ดังนั้นปฏิบัติการในชีวิตประจำวันดังกล่าวของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามคือกลวิธี (tactics) ที่พวກเขาใช้ในการต่อรอง เพื่อให้พวกเขาได้มีตำแหน่งแห่งที่ในอาณาบริเวณพื้นที่ของรัฐลาว ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับพวกเขา อันเป็นเรื่องของการแบ่งชิงและต่อรอง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั่นเอง

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6.3.1.1 จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสำคัญของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนาม ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจของลาว ทั้งในระดับห้องถูนและระดับชาติ แต่ข้อมูลของภาครัฐเกี่ยวกับแรงงานเหล่านี้ยังไม่ครอบคลุมและเป็นปัจจุบัน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะพิจารณาถึงแนวทางในการจัดเก็บข้อมูลแรงงานเหล่านี้ให้มีความทันสมัยและครอบคลุมยิ่งขึ้น

6.3.1.2 เนื่องจากงานศึกษาเรื่องนี้เป็นเพียงการเปิดพื้นที่ทางการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ชาวเวียดนามในภาคเหนือของลาวนี้เองต้นเท่านั้น ทำให้ประเด็นและข้อค้นพบจากการศึกษาร่องน้ำหลาย ๆ ประเด็นยังต้องมีการศึกษาอย่างต่อเนื่องและศึกษาในเชิงลึกต่อไปเพื่อดิดตามดู การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมชาวเวียดนามในลาว โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในยุคโลกไร้พรมแดนอย่างนี้เป็นต้น

6.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ภายหลังจากที่ได้ศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว แล้ว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่สนใจศึกษาต่อไปดังนี้

6.3.2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยการต่อรองและปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติเหล่านี้เมื่อเดินทางกลับไปยังมาตรฐาน

6.3.2.2 ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบอัตลักษณ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในหัวยทรายกับแรงงานชาวจีน

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา จุพารัชกร. เรื่องเด็กคนผลัดถิ่น. วิทยานิพนปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.
- เจียน ธีระวิทย์. เวียดนาม: สังคมเศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและสถาบันเอเชียศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- จตุพร ดอนโสม. การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านนาจาก ตำบลหนองญาติ อำเภอเมือง จังหวัดครพนม. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551.
- จิราภรณ์ วิญญูรัตน์ แปล. ประวัติศาสตร์ลาว. มาร์ติน สจ็วต-ฟอกซ์. กรุงเทพฯ : นุสตินิธิโภตต้า-ประเทศไทย, 2553.
- ฉลาดชาย ร่มด่านท์. “แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไทย”. ใน การประชุมวิชาการเรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ห้องชั้นกระโรงเรน เชียงใหม่อร์คิด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. (อัคดำเนนา), 2544.
- ชาญ โพธิสิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. นครปฐม : สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2547.
- ธีรุติ เสน่หา. แนวคิดผลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์. ใน ผู้วิรรณ ประจำหน่วย (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : ศูนย์มนุษย์วิทยาสิรินธร, 2547.
- ธัญญาพิพิธ ศรีพนา. เหวี่ยตเกี้ยวนในประเทศไทยกับความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ธีระ นุชเปี่ยม. เวียดนามหลัง 1975. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2537.
- ธีระ นุชเปี่ยม. อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตั้งแต่ ก.ศ. 1975-1991. กรุงเทพฯ : โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน. กรุงเทพฯ : โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการขัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก, 2543.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. รวมบทความวิภาคย์แนวคิดแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุนจึงปัญหาการจัดการที่ดิน ในสังคม. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์, 2547.
- ประวี ไพบูลย์ยิ่ง. จากเชียงของสู่เชียงรุ่ง สุคปลาเยทางสายมิตรภาพ. กรุงเทพฯ : โครงการอาณาฯ บริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค (5 Area Studies Project), 2545.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- ปั่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และความเป็นชาหยขوب. กรุงเทพฯ : ศูนย์มนุษยวิทยา สринธร (องค์การมหาชน), 2546.
- “ความอิทธิพลของมนต์ที่สักษาไว้” สารานุกรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 19 (1/49), 2550.
- ประลิทพี ลีบเรชา. อัตลักษณ์ทางเครื่องแบบของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีท่าทางความทันสมัย. ใน ปั่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (บรรณาธิการ). อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และความเป็นชาหยขوب. กรุงเทพฯ, 2546.
- มัง : หลากหลายชีวิตจากบุนนาคเมือง. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มังเมือง, 2548.
- ปริตา จรัลชวนเพท. นโยบายต่างประเทศของเวียดนามต่อลาวและกัมพูชาระหว่าง ค.ศ. 2001 – ปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- ผุสดี จันทเวมล. เวียดนามในเมืองไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย :
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- พิทยา ฟูสาย และคณะ. ลักษณะ มนุษย์บุนนาคอดีตสู่ปัจจุบัน. เชียงใหม่: หลักสูตรเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัย, 2549.
- การตอบสนองของคนในท้องถิ่นที่มีต่อตลาดจีนในเมืองหัวใหญ่ แขวงน่อแก้ว สาธารณรัฐประชาชนจีน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์บัณฑิต :
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- เพ็ชรี สุนิตร (แปล แหงวียนคักเวียน). เวียดนาม: ประวัติศาสตร์ฉบับพิสดาร. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโภต้าประเทศไทย, 2552.
- พรรนภัทร ปลื้มศรีเจริญสูง. อัตลักษณ์ของแรงงานบ้านชาติในที่นิ่งกับการต่อรองการพัฒนาของชาวบ้านในจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์บัณฑิต :
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.
- พระมหาสุกิตย์ อาภากร. เครือข่าย ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพฯ : โครงการ เตรียมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2547.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

บค สันตสมบัติ. “อัตลักษณ์และความเป็นชาติพันธุ์” ใน มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3 (แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

“บทนำ”, ใน อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย เล่ม 1. กรุงเทพฯ : ศูนย์มนุษยวิทยารินทร (องค์การมหาชน), 2551.

วานิช ฉะ่องปลิว. ความเป็นชาขบวนและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนพลัดถิ่น: กรณีศึกษา ชาวคระอ็งในอำเภอเชียงดาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.

วันวิสา อุ่นใจ. อัตลักษณ์ในภาคตะวันออก: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ของที่ตำบลคลองพลู กับ อำเภอเขาคิชฌกุฏ จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2449.

วันตี สันติวุฒิเมธี. กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทยพม่า: กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

วรรณทวี สุภานุวงศ์. การเมืองเรื่องอัตลักษณ์เชิงพื้นที่: กรณีศึกษาผู้หลังเรียดนามในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ที่ถูกย้ายที่ตั้งใหม่ ใน ส.ป.ป. ลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.

เวียงนาตา วางม้า. ผลกระทบของโครงการพัฒนาจุดสูบน้ำเมืองหนองแ"><!-- แค่ต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวม้ง</u>: กรณีศึกษาหมู่บ้านแก่วะปะตูเมืองหนองแขมแขวงเชียงขวาง ส.ป.ป. ลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.

เวียงวัฒนา ชนะพาล. การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์คนอีสานภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองในครึ่งกลางเวียงจันทน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2552.

ศรีประภา เพชรครร. “การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม”
ในสีดา สอนครร. (บรรณาธิการ). เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุดสงครามเย็น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ເອກສາර້ອ້າງອີງ (ຕ່ອ)

ສັນຍາ ສັນຍາວິວທີມ. ທອນຄູ່ສັງຄມວິທາຍາເນື້ອຫາແລະແນວກາໄຊປະໂຍດນີ້ເປົ້ອງດັນ. ພິມພົກສິ້ງທີ 12.

ກຽງເທິພ. 1 : ສໍານັກພິມພົກສັງຄມວິທາຍາເນື້ອຫາແລະແນວກາໄຊປະໂຍດນີ້ເປົ້ອງດັນ, 2550.

ສມ່ານາຍ ຂິນນາຄ. ວາທກຽມວັດລັກນົມ : ອົງຄ່າຮະກິຈກຽມຄ້ານອິນ ໂດຍຈິນສຶກນາໃນປະເທດໄທ.

ສມ່ານາຍ ຄຣິບຸງເຊື່ອງ. ກາຮ່າງວັດລັກນົມຜູ້ທີ່ຢູ່ລາວໄດ້ຍັງປະລາດສາທາລະນະລັງປະຊຸມປະເທດໄທ

ປະເທດໄທຕັ້ງແຕ່ ດ.ສ. 1975 ປຶ້ງປັງບັນ. ວິທານິພນ໌ປະໂຍດນີ້ມີຄວາມມຳນົດກິດປະຕົມທີ່ມີມາດີ :

ມາວິທາຍາລັບເຊີ້ງໃໝ່, 2554.

ແສງເພີ່ມ ອຸທິຍ. ຄວາມສັນພັນຮ່ວ່າງລາວກັບເວີຍຄານ (ດ.ສ. 1975-1997). ວິທານິພນ໌ປະໂຍດນີ້ມີຄວາມມຳນົດກິດປະຕົມທີ່ມີມາດີ :

ຈຸພາລົງກຣົມມາວິທາຍາລັບເຊີ້ງໃໝ່, 2547.

ໂສກູນ ຕັນ. ທັກຄົດຂອງໜ້າກັນພູ່າຕ່ອງໜ້າວີຍຄານ: ກຣີມີກໍາຫານຸ່ມສາວໜ້າກັນພູ່າຕ່ອງໜ້າວີຍຄານ. ວິທານິພນ໌ປະໂຍດນີ້ມີຄວາມມຳນົດກິດປະຕົມທີ່ມີມາດີ :

ຈຸພາລົງກຣົມມາວິທາຍາລັບເຊີ້ງໃໝ່, 2548.

ສູດ ຂອນເຈີດສິນ. ປະວັດຕາສຕ່ຽງເວີຍຄານຕັ້ງແຕ່ສັນຍາຄານິຄມຝ່າງເສດຖິ່ງປັງບັນ, ກຽງເທິພ. 1 :

ໂຄງການເພີ່ມພັດງານທາງວິທາການ ຄະອັກຍາຄາສຕ່ຽງ ຈຸພາລົງກຣົມມາວິທາຍາລັບເຊີ້ງໃໝ່, 2550.

ສູຮ້ຍ ຄື້ງໄກຣ. ກາຮ່າງວັດລັກນົມແລະການເມື່ອງລາວ, ກຽງເທິພ. 1: ໂຄງການຈັດພິມພົກປະໄພ, 2542.

“ການເມື່ອງການປັກປອງຂອງສາທາລະນະປະເທດໄທປະເທດໄທປະເທດລາວ (ສປປ.ລາວ)”, ໃນ
ສືດສອນຄົງ (ນຽນາທິການ). ການເມື່ອງການປັກປອງຫລັງສິນສຸດສັງຄຣາມເຢັນ. ກຽງເທິພ. 1 :
ໂຮງພິມພົກສັງຄມວິທາຍາລັບເຊີ້ງໃໝ່, 2546.

“ລາວ.” ເອເຊີຍໄລຍໍ 1991/2534. ສາມັນເອເຊີຍສຶກນາ : ຈຸພາລົງກຣົມມາວິທາຍາລັບເຊີ້ງໃໝ່, 2534.

ສຸຫະລົມ ອຸ່ນພົດ. “ເຮືອງຂອງໜີວິຕປະຈຳວັນ”, ຮັບສາສຕ່ຽງສາມາດ. 28 (2) : 113-146 ; ພຸດກາຄມ-ສິງຫາຄມ,
2550.

ອຸ່ນ ເອກະທິຕານນທ. ພຈນານຸກຣມໄທຍ-ອັກຄູ່ມ. ກຽງເທິພ : ໂຮງພິມພົກຄຸນພາປັກຮົມ, 2501.

ເໜັງນ ລື ດ້ວຍ. ອັດລັກນົມຄົນໄທຍເສື້ອສາຍເວີຍຄານໃນຈັງກວດອຸປະກອດລາວທີ່ນີ້. ວິທານິພນ໌ປະໂຍດນີ້ມີຄວາມມຳນົດກິດປະຕົມທີ່ມີມາດີ :

ມາວິທາຍາລັບເຊີ້ງໃໝ່, 2553.

ອົດສຣ ເສມແຍ້ມ. “ລາວ” ເອເຊີຍໄລຍໍ 2006/2550. ສາມັນເອເຊີຍສຶກນາ ຈຸພາລົງກຣົມມາວິທາຍາລັບເຊີ້ງໃໝ່, 2550.

ອົກລູ່ມາ ເພື່ອງຟຸສກຸດ. “ພື້ນທີ່ໃນກອງຄູ່ສັງຄມຄາສຕ່ຽງ” ໃນ ວິທານິພນ໌ປະໂຍດນີ້ :

ມາວິທາຍາລັບເຊີ້ງໃໝ່, ປີທີ່ 12 ຂັບປັບທີ່ 2/2543, 2543.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

อภิญญา เพื่องฟูสกุล. อัตลักษณ์ (Identity) การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาวังค์วิทยา, 2546.

อรอนงค์ แสนยากร. “อัตลักษณ์และตัวตนของผู้หญิงกีช 3 รุ่น : กรณีศึกษาประสบการณ์ชีวิตผู้หญิงเลี้ยงคนหนึ่ง”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.

A.S. Horndy and other. Oxford Advance Learner's Dictionary of Current English. Oxford: Oxford University, 1977.

Boissevain, Jeremy. Friends of Friends : Network, Manipulators and Coalitions. Oxford: Basil Blackwell, 1974.

de Certeau, Michel. The Practice of Everyday Life. Berkeley: University of California Press, 1984.

Fiske, John. Understanding the Popular. London: Routledge, 1989.

Hall, Stuart. Representation: Cultural Representations and Signifying Practices. London: SAGE, 1997.

Heller, Agnes. Everyday Life. London and New York: Routledge, 1970.

Highmore, Ben. Everyday Life and Cultural Theory : An Introduction. London and New York : Routledge, 2002.

Jenkins, Richard. Social Identity. London and New York : Routledge, 1996.

Kelly, G.A. “A brief introduction to personal construct theory”, In Perspectives in Personal, 1970.

Khampheng Thipmuntaly. Migration and Chance in the way of Life: Chance in the Livelihood and Material life of the Vietnamese Community in Laos. Hanoi, 2008.

Lefebvre, Henri. “The Everyday and Everydayness.” Yale French Studies. 25(73): 7-11 ; June, 1987.

Ritzer, George. Contemporary Sociological Theory. 3r ded. New York: McGraw-Hill, Inc, 1992.

Vu Thi Van Anh. Migration and Chance in the way of Life: Cause and Main Vietnamese Exodus to Laos, Hanoi, 2008.

ภาคผนวก

แนวทางการสังเกต (Observation Guide)

ส่วนที่ 1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

- 1) การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม
- 2) วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

การพัฒนาด้านต่าง ๆ

- 1) วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ตามคติดั้งเดิม
- 2) สังคมโดยรวม การรักษาสุขภาพ
- 3) เศรษฐกิจ การค้าขาย การแลกเปลี่ยน

ส่วนที่ 2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

สภาพภูมิศาสตร์

- 1) ที่ตั้ง
- 2) ลักษณะการใช้ประโยชน์ของพื้นที่
- 3) เส้นทางการคมนาคม

สภาพทางเศรษฐกิจ

- 1) สภาพบ้าน/ห้องเช่าที่อยู่อาศัย
- 2) ลงอานวยความสะดวก
- 3) สภาพการซื้อขายแลกเปลี่ยน

สภาพทางสังคมวัฒนธรรม

- 1) ลักษณะการแต่งกาย การใช้ภาษา วัฒนธรรมและประเพณี
- 2) การประกอบอาชีพ การได้รับความช่วยเหลือจากพากส่วนอื่น ๆ

- 3)บทบาทหน้าของครัวครอบ เครือญาติ
- 4)การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน
- 5)ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม
- 6)ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับคนอื่น
- 7)ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับคนลาวท้องถิ่น **เจ้าหน้าที่รักษาดูแล**

ตารางรายนามผู้ให้สัมภาษณ์

ลำดับ	ชื่อสกุล	อายุ	สถานภาพ	วันที่สัมภาษณ์
1	น่ำ	36	อาชีพช่างก่อสร้าง แต่งงานแล้ว อาศัยอยู่ในชุมชนป่าอ้ออ หัวยทราย	19 พฤศจิกายน 2554
2	ทัน	46	อาชีพค้าขายแต่งงาน อาศัยอยู่ในชุมชนป่าอ้ออ หัวยทราย	19 พฤศจิกายน 2554
3	จิ	24	ช่างไม้ ยังโสด อาศัยอยู่ในชุมชนปากชารา ใต้ อ. หัวยทราย	22 พฤศจิกายน 2554
4	ฟุค	28	ช่างไม้ ยังโสด อาศัยอยู่ในชุมชนปากชารา ใต้ อ. หัวยทราย	24 พฤศจิกายน 2554
5	หลีอก	36	ช่างซ่อมมอเตอร์ไซด์ แต่งงาน อาศัยอยู่ในชุมชนป่าอ้ออ หัวยทราย	28 พฤศจิกายน 2554
6	เจือง	45	ช่างก่อสร้างทัวไป แต่งงานอาศัยอยู่ในชุมชนน่วงเก้า อ. หัวยทราย	6 ธันวาคม 2554
7	เชือง	43	แม่ค้าขายของ แต่งงาน อาศัยในชุมชนหัวยทรายใต้ อ. หัวยทราย	9 ธันวาคม 2554
8	ลอง	38	อาชีพเร่ขาย แต่งงาน อาศัยอยู่ในชุมชนป่าอ้ออ หัวยทราย	9 ธันวาคม 2554
9	เมิง	29	ช่างเสริมสวย แต่งงาน อาศัยอยู่ในชุมชนป่าอ้ออ หัวยทราย	17 ธันวาคม 2554
10	ขันแดง	48	เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย แต่งงาน	22 ธันวาคม 2554
11	ทอง	47	เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย แต่งงาน	6 มกราคม 2555
12	สอน	36	เจ้าของโรงงานไม้ แต่งงาน	6 มกราคม 2555
13	จีง	42	อาชีพเร่ขาย แต่งงาน อาศัยในชุมชนป่าอ้ออ หัวยทราย	11 มกราคม 2555
14	ติ	29	อาชีพเร่ขาย ยังโสด อาศัยอยู่ในชุมชนป่าอ้ออ หัวยทราย	25 มกราคม 2555
15	บุง	31	อาชีพเร่ขาย แต่งงาน อาศัยอยู่ในชุมชนป่าอ้ออ หัวยทราย	8 กุมภาพันธ์ 2555

16	สมศรี	37	ชาวบ้านแต่งงาน อ. ห้วยทราย	9 กุมภาพันธ์ 2555
17	จ้อย	28	ชาวบ้านป่าอ้ออย อ. ห้วยทราย	9 กุมภาพันธ์ 2555
18	แท็ก	39	อาชีพช่างไม้ แต่งงาน อาศัยอยู่ในชุมชน ปากหาราใต้ อ. ห้วยทราย	10 กุมภาพันธ์ 2555
19	ก้อง	39	อาชีพก่อสร้าง อาศัยอยู่ในชุมชนขอน แก้ว อ. ห้วยทราย	13 กุมภาพันธ์ 2555

แนวทางในการสัมภาษณ์ (interview guide)

**เรื่อง “เวียดนามในหลวง” : กระบวนการปรับตัวและดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ปราศจากผ่าน
ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในเมืองหัวยงรายแขวงบ่อแก้ว
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)**

ส่วนที่ 1 แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key information)

ข้อมูลหัวไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1)ชื่อสกุล เพศ อายุ ที่อยู่
- 2)อาชีพ การศึกษา สถานภาพทางสังคม

ความเป็นมา

- 1)การเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ช่วงเวลาใด
- 2)การ โยกย้ายเข้ามา เช่น ผู้ที่เข้ามารั้งแรก และครั้งต่อมา ภูมิลำเนาเดิมของผู้
โยกย้าย จำนวนผู้โยกย้าย
- 3)สาเหตุของการ โยกย้าย เหตุผลในการ โยกย้ายจากภูมิลำเนาเดิม เหตุผลในการ
เลือกสถานที่
- 4)สภาพการณ์ในการ โยกย้าย เช่น สภาพการณ์เดินทางจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
แหล่งที่พักพิงชั่วคราวก่อนมาถึงถึง
- 5)การดำรงตัวแห่งผู้นำหรือผู้นำกลุ่ม
- 6)เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม

สภาพภูมิศาสตร์

- 1)ที่ตั้งอาณาเขต
- 2)ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ ความเหมาะสม
- 3)ลักษณะการเลือกบ้านเช่า เช่น ติดถนน ติดตลาด สาธารณูปโภคเอื่ု ฯ
- 4)ลักษณะการเช่าพื้นที่หรือบ้าน

สภาพแวดล้อม

1)อาชีพ ความคุ้มกับการท่องเที่ยวอย่างอื่นหรืออย่างไร เช่น มีรายรับ-รายจ่าย

2)การใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ค่าธรรมเนียม ค่าที่พักอาศัย ค่าอาหาร

สภาพสังคม

1)จำนวนประชากร เช่น ในครัวเรือน สัดส่วน การใช้ชีวิตร่วมกันในช่วงเวลา

2)การศึกษา สถานศึกษา ระดับการศึกษา ผู้สอน ในการศึกษา ทัศนคติในการศึกษา ค่านิยม

3)สาธารณสุข เช่น การรักษาพยาบาล พฤติกรรมในการรักษา สถานการณ์การเจ็บป่วย และอื่น ๆ

4)การเมืองการปกครอง เช่น การเลือกผู้นำกลุ่ม ความสามารถของผู้นำ ความมั่นคง ต่อการดำเนินชีวิตในกลุ่ม สังคม

5)การจัดตั้งสมาคม องค์กร วัตถุประสงค์การขัดกิจกรรม สมาชิก อื่น ๆ

6)ความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งเป็นความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มและกลุ่มอื่น ๆ เช่น คนรอบข้าง ชาวบ้าน ชาวลาวห้องถิน ความสัมพันธ์กับเครือญาติที่น้องกับองค์กรชุมชนหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานรัฐ ความสัมพันธ์ในสังคมพัฒนา กับบ้านเกิด

7)ประเพณีความเชื่อ กิจกรรมร่วมกับในกลุ่ม ช่วงเวลาการขัดงาน การนิสั่นร่วมของสมาชิก ความเชื่อที่สำคัญ การยึดถือปฏิบัติ ตลอดจนการสืบทอด

8)สาธารณูปโภคต่าง ๆ การเดินทาง ความสะดวกในการเดินทางกลับบ้าน

ส่วนที่ 2 แนวทางสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview)

ลักษณะของกลุ่มอาชีพ

1)มีวิธีคิด การสร้างคุณค่าต่อกลุ่มอย่างไร มีการแบ่งเส้นพรอมแดนอย่างไร ในลงทะเบียนจะมีการต่อรองค้านี้ให้อย่างไร ต้องสารภาพอย่างไร และให้ความหมายกับระบบสัญญาอย่างไรบ้าง มีกลไกอย่างไรในการปรับเปลี่ยนตัวเอง การสร้างปฏิสัมพันธ์

1)มีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นแบบไหน อย่างไร มีการรื้อสร้างประเพณีแบบไหน อย่างไร มีการเลือกรับวัฒนธรรมแบบไหนอย่างไร นำเสนอตัวตนกับคนอื่น

อย่างไร สร้างพื้นที่ทางสังคมแบบไหน สร้างค่านิยมอย่างไร มีกลไกอย่างไรใน
กระบวนการ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นายศิลปกร ล้อมวิไลวงศ์
วัน เดือน ปี เกิด 8 ธันวาคม พ.ศ. 2519
ที่อยู่ 162/10 บ้านป่าอ้อຍ เมืองหัวขะราษ แขวงบ่อแก้ว
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2537 มัธยมศึกษาตอนปลาย อุปมเลข 7
แขวงสะหวันนะเขต
พ.ศ. 2539 วิชาช่างเทคนิค โรงเรียนการช่างโพนพะเนา
นครหลวงเวียงจันทน์
พ.ศ. 2550 ปริญญาตรี สาขาวากษิตาต่างประเทศ
มหาวิทยาลัยแห่งชาติดองໂດກ สาธารณรัฐ ประชาชนป้าໄທ
ประชาชนลาว สปป.ลาว
ประวัติการทำงาน พ.ศ. 2539-ปัจจุบัน เข้าหน้าที่ประจำแผนกแรงงานและ
สวัสดิการสังคมแขวงบ่อแก้ว
Email: S_lomvilaivong@yahoo.com